

**Sesiunea Științifică Internațională PONTICA, Ediția 56:
*ISTORIE ȘI ARHEOLOGIE ÎN SPAȚIUL VEST-PONTIC***

**The Scientific International Session PONTICA, 56th Edition:
*HISTORY AND ARCHAEOLOGY IN THE WEST PONTIC REGION***

**PROGRAM / *PROGRAMME*
REZUMATELE COMUNICĂRILOR / *ABSTRACTS OF COMMUNICATIONS***

4 - 6 octombrie
October 4 - 6
2023

Organizatori / Organisers:
Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța
Museum of National History and Archaeology Constanța

Centrul de Studii ale Civilizațiilor Mării Negre
Center for the Study of Black Sea Civilisations

Cu sprijinul Consiliului Județean Constanța
With the support of Constanța County Council

Sesiunea Științifică Internațională
PONTICA, Ediția 54:
ISTORIE ȘI ARHEOLOGIE ÎN SPAȚIUL VEST-PONTIC

The Scientific International Session
PONTICA, 54th Edition:
HISTORY AND ARCHAEOLOGY
IN THE WEST PONTIC REGION

PROGRAM / PROGRAMME
REZUMATELE COMUNICĂRILOR / ABSTRACTS OF COMMUNICATIONS

Parteneri / Partners:
Facultatea de Istorie și Științe Politice, Universitatea „Ovidius” din Constanța
Faculty of History and Political Sciences, „Ovidius” University of Constanța

Institutul de Cercetări Eco-Muzeale „Gavrilă Simion” Tulcea
„Gavrilă Simion” Eco-Museum Research Institute Tulcea

Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan” al Academiei Române
„Vasile Pârvan” Institute of Archaeology of the Romanian Academy

Muzeul Național de Istorie a României
The National History Museum of Romania

Facultatea de Biologie, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” Iași
Faculty of Biology „Alexandru Ioan Cuza” University Iași

Cabinetul Numismatic al Bibliotecii Academiei Române
Numismatic Cabinet of Romanian Academy Library

Muzeul Județean Botoșani
Botoșani County Museum

Volum îngrijit / *Compiled by*
Valentina VOINEA
Manuela MĂIȚĂ

Comitet de organizare / *The Organizing Committee*

Valentina VOINEA (Secția Preistorie / *Prehistory Section*)

Adela KOVACS (Secția Preistorie / *Prehistory Section*)

Constantin BĂJENARU (Secția Greco-romană / *Greco – Roman Section*)

Ștefan GEORGESCU (Secția Greco-romană / *Greco – Roman Section*)

Dan VASILESCU (Secția Greco-romană / *Greco – Roman Section*)

Radu PETCU (Secția Greco-romană / *Greco – Roman Section*)

Ana HAMAT (Secția Greco-Romană / *Greco – Roman Section*)

Cristina TALMAȚCHI (Secția Medievală / *Medieval Section*)

Constantin ȘOVA (Secția Medievală / *Medieval Section*)

Gabriel TALMAȚCHI (Secția Numismatică / *Numismatic Section*)

Emanuel PETAC (Secția Numismatică / *Numismatic Section*)

Delia CORNEA (Secția Comunism și Holocaust / *Communism and Holocaust Section*)

Daniel CITIRIGĂ (Secția Comunism și Holocaust / *Communism and Holocaust Section*)

Gabriel MANEA (Secția Comunism și Holocaust / *Communism and Holocaust Section*)

Lavinia DUMITRAȘCU (Secția Modernă – Contemporană / *Modern – Contemporary Section*)

Oana GRIGORUȚĂ (Secția Modernă – Contemporană / *Modern – Contemporary Section*)

Simina Margareta STANC (Secția Abordări bioarheologice pentru reconstituirea trecutului uman / *Bioarchaeological approaches to Human Past Reconstruction Section*)

Luminița BEJENARU (Secția Abordări bioarheologice pentru reconstituirea trecutului uman / *Bioarchaeological approaches to Human Past Reconstruction Section*)

Adrian BĂLĂȘESCU (Secția Abordări bioarheologice pentru reconstituirea trecutului uman / *Bioarchaeological approaches to Human Past Reconstruction Section*)

Valentin Radu (Secția Abordări bioarheologice pentru reconstituirea trecutului uman / *Bioarchaeological approaches to Human Past Reconstruction Section*)

Traduceri limba engleză / *Proofreading*: Daniela STRATIDES

Organizare / *Organising*: Ingrid PETCU-LEVEL

Tehnoredactare / *DTP*: Manuela MĂIȚĂ

Coperta / *Cover*: Ada – Adina MARCU

CUPRINS / CONTENTS

Secțiune	Program	Rezumate
<p>Secțiunea Interferențe culturale: artefacte mici cu semnificații mari în preistorie <i>Cultural interferences: small artefacts with major significance in prehistory</i></p>	p. 13	p. 47
<p>Preistorie <i>Prehistory</i></p>	p. 16	p. 62
<p>Noi descoperiri, noi abordări în arheologia pontică și danubiană (secolele VII a.Chr – VII p.Chr) <i>New Discoveries, New Approaches in Pontic and Danubian Archaeology (7th Century BC. – 7th Century AD.)</i></p>	p. 17	p. 67
<p>Atelier: Arheologia și filologia clasică în învățământul superior românesc <i>Workshop: Archaeology and Classical Philology in Romanian Higher Education</i></p>	p. 24	p. 93
<p>Arheologie funerară în spațiul est – mediteranean și arealul danubiano – pontic (secolele VII a.Chr – VII p.Chr) <i>Funerary Archaeology in the Eastern Mediterranean and Danubian – Pontic Area (7th Century BC – 7th Century AD)</i></p>	p. 25	p. 95
<p>Rute, activități comerciale și factori de difuziune în vestul Mării Negre în Evul Mediu <i>Routes, Commercial Activities and Diffusion Factors in the Western Black Sea in the Middle Ages</i></p>	p. 29	p. 114
<p>Subsecțiunea - Investigatiile complexului rupestre din Murfatlar 2022 - 2023: noi descoperiri <i>Below the Section - The Investigations of the Cave Complex in Murfatlar 2022 - 2023: New Discoveries</i></p>	p. 31	p. 124
<p>Obiecte de prestigiu, obiecte de schimb și monede în societatea tradițională și cea urbană de la Dunărea de Jos în Antichitate <i>Prestige Objects, Exchange Objects and Coins in Traditional and Urban Society from the Lower Danube in Antiquity</i></p>	p. 32	p. 128
<p>Economie, comerț și război la Dunărea de Jos. de la Imperiul Bizantin la Imperiul Otoman din perspectivă monetară <i>Economy, Trade and War on the Lower Danube. From the Byzantine Empire to the Ottoman Empire from a Monetary Perspective</i></p>	p. 35	p. 129

Abordări bioarheologice pentru reconstituirea trecutului uman <i>Bioarchaeological Approaches to Human Past Reconstruction</i>	p. 36	p. 141
Spațiul românesc în secolele XIX – XX <i>The Romanian Space in the 19th- 20th Centuries</i>	p. 39	p. 159
Comunism și Holocaust <i>Communism and Holocaust</i>	p. 41	p. 169
Lista participanților <i>List of participants</i>		p. 183

Parter: Sala 1 Ovidiană	
Miercuri – Wednesday 4 oct. 2023 15.00 – 19.40	Noi descoperiri, noi abordări în arheologia pontică și danubiană (secolele VII a.Chr – VII p.Chr)
Joi – Thursday 5 oct. 2023 9.00 – 13.00 15.00 - 19.40	<i>New Discoveries, New Approaches in Pontic and Danubian Archaeology (7th Century BC. – 7th Century AD.)</i>
Parter: Bibliotecă	
Miercuri – Wednesday 4 oct. 2023 18.00 -19.10	Atelier: Arheologia și filologia clasică în învățământul superior românesc <i>Workshop: Archaeology and Classical Philology in Romanian Higher Education</i>
Parter: Sala 2 - Sala Sticlă	
Miercuri – Wednesday 4 oct. 2023 15.00 -19.00	Arheologie funerară în spațiul est – mediteraneean și arealul danubiano – pontic (secolele VII a.Chr – VII p.Chr) <i>Funerary Archaeology in the Eastern Mediterranean and Danubian – Pontic Area (7th Century BC – 7th Century AD)</i>
Joi – Thursday 5 oct. 2023 9.00 – 15.00	
Etaj I : Sala 3 - Mircea cel Bătrân	
Joi – Thursday 5 oct. 2023 9.00 – 13.00	Rute, activități comerciale și factori de difuziune în vestul Mării Negre în Evul Mediu <i>Routes, Commercial Activities and Diffusion Factors in the Western Black Sea in the Middle Ages</i>
15.00 – 18.00	Subsecțiunea - Investigațiile complexului rupestre din Murfatlar 2022 - 2023: noi descoperiri <i>Below the Section - The Investigations of the Cave Complex in Murfatlar 2022 - 2023: New Discoveries</i>
Etaj I : Sala 4 - Aula „Adrian Rădulescu”	
Joi – Thursday 5 oct. 2023 9.00 – 13.15	Abordări bioarheologice pentru reconstituirea trecutului uman <i>Bioarchaeological Approaches to Human Past Reconstruction</i>

Etaj I : Sala 5 - Neolitic	
Miercuri – Wednesday 4 oct. 2023 15.00 – 19.00	Obiecte de prestigiu, obiecte de schimb și monede în societatea tradițională și cea urbană de la Dunărea de Jos în Antichitate <i>Prestige Objects, Exchange Objects and Coins in Traditional and Urban Society from the Lower Danube in Antiquity</i>
Joi – Thursday 5 oct. 2023 9.00 – 11.00	
Joi – Thursday 5 oct. 2023 11.20 – 13.00	Economie, comerț și război la Dunărea de Jos. de la Imperiul Bizantin la Imperiul Otoman din perspectivă monetară <i>Economy, Trade and War on the Lower Danube. From the Byzantine Empire to the Ottoman Empire from a Monetary Perspective</i>
Etaj II: Sala 6 Hamangia	
Miercuri – Wednesday 4 oct. 2023 15.00 – 19.30	Interferențe culturale: artefacte mici cu semnificații mari în preistorie <i>Cultural interferences: small artefacts with major significance in prehistory</i>
Joi – Thursday 5 oct. 2023 9.00 – 11.00	
Joi – Thursday 5 oct. 2023 11.00 – 13.00	Preistorie <i>Prehistory</i>
Etaj II. Sala 7 - Modernă – Contemporană	
Miercuri – Wednesday 4 oct. 2023 15.00 – 19.30	Spațiul românesc în secolele XIX – XX <i>The Romanian Space in the 19th- 20th Centuries</i>
Joi – Thursday 5 oct. 2023 10.00 – 18.00	Comunism și Holocaust <i>Communism and Holocaust</i>

PROGRAM

<p>Miercuri Wednesday 4 oct. Aula - „Adrian Rădulescu” (Etaj I)</p> <p>11.00 – 12.30</p>	<p>Deschiderea oficială a Sesiunii Științifice Internaționale Pontica 56 <i>The official opening of the 56th Pontica International Session</i></p> <p>- Alocuțiuni oficiale / <i>Official Speeches</i></p> <p>Lansări de carte / Book Launch</p> <p>- Livia BUZOIANU, Vasilica LUNGU Alexandru Avram & Niculae Conovici - <i>Histria. Les résultats des fouilles. VIII. Les timbres amphoriques. 3. Rhodes</i>, Ed. Academiei Române, 2023</p> <p>- Livia BUZOIANU Maria Alexandrescu –Vianu - <i>Une cité antique à travers ses sculptures. La sculpture en pierre à Tomis à l'époque du Principat (Ier – IIIe siècles)</i>, Editura Istros, - Brăila, 2022</p> <p>- Vasilica LUNGU Vasilica Lungu & Adrian Robu (eds.). <i>Pratiques culturelles et dynamiques religieuses entre le Pont-Euxin et la mer Égée dans l'Antiquité</i>, vol. Actes de la session organisée dans le cadre du XIIe Congrès international d'études sud-est européennes, Bucarest, 2-6 septembre 2019, seria Bibliothèque de l'Institut d'Études Sud-Est Européennes, Editura Istros – Brăila, 2022</p> <p>- Aurel MOTOTOLEA și Emanuel PLOPEANU Analele Dobrogei, Seria III, Anul V, Constanța, 2023</p> <p>- Aurel STĂNICĂ – <i>Planuri necunoscute ale orașului Kustendje (Constanța)</i></p>
<p>Miercuri Wednesday 4 oct. 12.30 – 13.00</p>	<p>Vernisaje expoziții / <i>Exhibitions Opening</i></p> <p>Petre COLȚEANU (MINAC), Camelia Mihaela VLAD (Asociația Culturală „Obsidian”) <i>Cetățile Antice Dobrogene</i></p>
<p>Joi – Thursday 5 oct. 2023 14.30 – 15.00 Sala 3 Mircea cel Bătrân (Etaj I)</p>	<p>Vernisaje expoziții / <i>Exhibitions Opening</i></p> <p>Evgenia KOMATAROVA (NAIM-BAS – Bulgaria) <i>The Invisible Traces of Murfatlar</i></p>
<p>Vineri – Friday 6 oct. 2023 8.30 – 14.30</p>	<p>Excursie de documentare la cetatea Histria și la fortificația romană de la Ovidiu <i>Documentary Trip to the Histria Fortress and the Roman Fortification from Ovidiu</i></p>

Miercuri <i>Wednesday</i> 4 oct.	Prânz Lunch 13.00 – 15.00	Restaurant
	Cina Dinner 19.45 – 21.00	Aula „Adrian Rădulescu” MINAC
Joi <i>Thursday</i> 5 oct.	Prânz Lunch 13.00 – 14.30	Restaurant
	Cina Dinner 19.45 – 21.00	Aula „Adrian Rădulescu” MINAC
Vineri <i>Friday</i> 6 oct.	Prânz Lunch 14.30	Restaurant

PROGRAM
/
PROGRAMME

Miercuri – Wednesday
4 oct. 2023

**SECȚIUNEA
INTERFERENȚE CULTURALE:
ARTEFACTE MICI CU SEMNIFICAȚII MARI IN PREISTORIE**

**SECTION
CULTURAL INTERFERENCES:
SMALL ARTEFACTS WITH MAJOR SIGNIFICANCE IN PREHISTORY**

Moderatori - Chairs:
Adina BORONEANȚ
Monica MĂRGĂRIT
Secretar – Secretary
Adrian IRIMIA

- 15.00 – 15.20 Dragoș Nicolae NEAGU
Brățările de *Spondylus gaederopus*, simboluri sociale în cultura Hamangia
Bracelets from Spondylus gaederopus, Hamangia Culture Social Symbols
- 15.20 – 15.40 Monica MĂRGĂRIT, Valentina VOINEA, Adrian BĂLĂȘESCU
Vârfurile din așezarea Hamangia de la Cheia: o analiză tehnologică și funcțională
Pointed Bone Tools from the Hamangia Culture at the Lower Danube: the Know-how and Function
- 15.40 – 16.00 Valentina VOINEA
Ex Oriente lux. Importuri și imitații în cultura Hamangia
Ex Oriente lux. Imports and Imitations in Hamangia Culture
- 16.00 – 16.20 Cristian Eduard ȘTEFAN
Piese miniaturale din lut de la Căscioarele-Ostrovel. O analiză primară
Miniature Clay Pieces from Căscioarele-Ostrovel. An Overview
- 16.20 – 16.40 Adela KOVÁCS, Constantin APARASCHIVEI
online Miniaturizarea și ultraminiaturizarea realității. Elemente de plastică cucuteniană la scară redusă
Miniaturization and Ultraminiaturization of Reality. Cucutenian Plastic Elements on a Reduced Scale
- 16.40 – 17.00 Constantin PREOTEASA
online Artefacte miniaturale specifice complexului cultural Precucuteni-Cucuteni-Tripolye
Miniature Artifacts Specific to the Precucuteni-Cucuteni-Tripolye Cultural Complex

-
- 17.00 – 17.20 Coffee break
- 17.20 – 17.40 Veselin DANOV
online Scăunele miniaturale de lut descoperite în tell-ul Kozareva Moghila
Ceramic Models of Chairs from tell Kozareva Mogila
- 17.40 – 18.00 Petya GEORGIEVA
online Model de lut al unui topor – teslă descoperit în tell-ul Kozareva Moghila
A Ceramic Model of an Axe-adze from the Kozareva Mogila Settlement Mound
- 18.00 – 18.20 Yordan MILEV
online Unelte de cupru de la Kozareva Mogila. Noi date privind sursa minereurilor de cupru utilizate
Copper tools from Kozareva Mogila. New Data on the Provenance of Copper Ores Used
- 18.20 – 18.40 Eugen MISTREANU
Despre plăcuțele de lut romboidale din mediul eneolitic gumelnițean de tip Bolgrad-Aldeni, noi descoperiri
About the Rhomboidal Clay Plates from the Gumelnița Eneolithic Environment of the Bolgrad-Aldeni Type, New Discoveries
- 18.40 – 19.00 Stănică PANDREA
Câteva observații asupra figurinelor antropomorfe decorate, descoperite în așezări Boian și Gumelnița din Câmpia Brăilei
Few Observations on the Decorated Anthropomorphic Figurines, Discovered in the Boian and Gumelnitsa Settlements from the Brăia Plain
- 19.00 – 19.20 Ana ILIE
Diversitate tipologică în reprezentarea masculinității în cultura Gumelnița, prin prisma cercetărilor din tell-ul de la Geangoești-Hulă, jud. Dâmbovița
Typological Diversity in the Representation of Masculinity in Gumelnița Culture, Through the Discoveries from Geangoești Tell Site, Dâmbovița County
- 19.20 – 19.30 Discuții – Discussions

**SECȚIUNEA
INTERFERENȚE CULTURALE:
ARTEFACTE MICI CU SEMNIFICAȚII MARI ÎN PREISTORIE**

**SECTION
CULTURAL INTERFERENCES:
SMALL ARTEFACTS WITH MAJOR SIGNIFICANCE IN PREHISTORY**

Moderatori - Chairs:

Valentina VOINEA

Cătălin LAZĂR

Secretar – Secretary

Adrian IRIMIA

- 9.00 – 9.20   Mihaela-Maria BARBU
Ansamblul litic cioplit aparținând grupului cultural Decea Mureșului din necropola de la Decea (jud. Alba)
L'ensemble lithique sculpté appartenant au groupe culturel Decea Mureșului de la nécropole de Decea (département d'Alba)
- 9.20 – 9.40   Radoslav RACHEV
Traces of Use on the Polished Stone. Tools for Woodcutting and Woodwork from the Eneolithic Necropolises in Bulgaria
Urme de utilizare pe unelte din piatră lustruită. Unelte folosite pentru tăierea și prelucrarea lemnului descoperite în necropolele eneolitice din Bulgaria
- 9.40 – 10.00   Ion TORCICĂ, Pavel MIREA, Steve MILLS, Mark MACKLIN, Amelia PANNETT
Atelierele neo-eneolitice de cioplire a silixului din lunca Dunării (com. Ciuperceni, jud. Teleorman). Rezultatele cercetărilor de teren – siturile FLM 15, FLM 24, FLM 25
Neo-Eneolithic Flint Carving Workshops from the Danube Meadow (com. Ciuperceni, County Teleorman). The Results of the Field Research - the Sites FLM 15, FLM 24, FLM 25
- 10.00 – 10.20   Adina BORONEANȚ, Raluca DOBROGEANU
Scurtă discuție asupra labretelor neolitice timpurii
Brief Discussion of Early Neolithic Labrets
- 10.20 – 10.40   Tomasz GRALAK
Descoperirea culorilor în chalcoliticul balcanic
The Discovery of Colors in Balkan Chalcolithic
- 10.40 – 11.00   Coffee break

**SECȚIUNEA
PREISTORIE****SECTION
PREHISTORY**

Moderatori - Chairs:

Stănică PANDREA

Sorin AILINCĂI

Secretar – Secretary

Adrian IRIMIA

- 11.00 – 11.20 Cătălin LAZĂR
Tell-ul de la Sultana, după 100 de ani (1923-2023)
Tell Settlement from Sultana after 100 Years (1923-2023)
- 11.20 – 11.40 Viktoria PETROVA, Evghenia NAIDENOVA
Belogradets, nord – estul Bulgariei. Caracteristici culturale și
cronologice
*Belogradets, North Eastern Bulgaria. Cultural and Chronological
Characteristic*
- 11.40 – 12.00 Anișoara TOPÂRCEANU, Ioan CERNĂU, Valentin PARNIC
Noi date privind așezarea pluristratificată de la Căscioarele - D'aia
parte (jud. Călărași)
*New Data on the Multi-layer Settlement of Căscioarele- D'aia parte
(Călărași County)*
- 12.00 – 12.20 Sorin-Cristian AILINCĂI, Gabriel JUGĂNARU, Florian MIHAIL,
Răzvan CERNAMORIȚI
Cercetările arheologice preventive de la Văcăreni, jud. Tulcea. Date
preliminare
*Preventive Archaeological Research from Văcăreni, Tulcea County.
Preliminary Data*
- 12.20 – 13.00 Livia SÎRBU
Organizarea internă a așezărilor specifice comunităților de tip
Chișinău-Corlăteni
*The Internal Organization of Settlements Specific to Chișinău-Corlăteni
Type Communities*

Miercuri – Wednesday
4 oct. 2023

SECȚIUNEA
NOI DESCOPERIRI, NOI ABORDĂRI ÎN ARHEOLOGIA PONTICĂ ȘI
DANUBIANĂ (SECOLELE VII a.Chr- VII p. Chr.)

SECTION
NEW DISCOVERIES, NEW APPROACHES IN PONTIC AND DANUBIAN
ARCHAEOLOGY (7th CENTURY BC.- 7th CENTURY AD.)

Moderatori - Chairs:
Livia BUZOIANU
Marian MOCANU
Secretar – Secretary
Radu PETCU

- 15.00 – 15.20 Vasilica LUNGU
Lux și opulență la Așic Suat (Caraburun, com. Baia, jud. Tulcea):
ceramica atică cu figuri negre (ca. 550-500 a. Chr.)
*Luxe et opulence à Așic Suat (Caraburun, commune de Baia, département,
Tulcea): Poterie attique à figures noires (environ 550-500 av. J.-C.)*
- 15.20 – 15.40 Răzvan- Marius CERNAMORIȚI, Radu-Octavian STĂNESCU,
Marian MOCANU
Noi date cu privire la așezarea *greco-indigenă* de la Sarinasuf
New Data on the Greek - Indigenous Settlement at Sarinasuf
- 15.40 – 16.00 Kalin MADZHAROV
Ștampile de amforă descoperite în 2022 la Capul Chirakman/ Bizone
Amphora Stamps from Cape Chirakman/ Bizone Discovered in 2022
- 16.00 – 16.20 Natalia MATEEVICI, Petre COLȚEANU, Laura GHEORGHIU, Ioana
RUSU, Cristian COROLENCO
Ștampile de amfore grecești descoperite pe situl Medgidia, Elenistic
1
Greek Amphora Stamps Discovered at the Site of Medgidia, Hellenistic 1
- 16.20 – 16.40 Bianca PROFIRAN, Irina ACHIM
O matriță elenistică pentru boluri cu decor în relief descoperită la
Istros
A Hellenistic Mould for Bowls with Relief Decoration from Istros
- 16.40 – 17.00 Coffee break

Moderatori - Chairs:
 Natalia MATEEVICI
 Dragoș HĂLMAGI
 Secretar – Secretary
 Ștefan GEORGESCU

- 17.00 – 17.20
 online Gülseren KAN ŞAHIN, Ergün LAFLI
 Figurine elenistice și romane din teracotă descoperite la Nicomedia și în Bithynia (nord-vestul Turciei)
Hellenistic and Roman Terracotta Figurines from Nicomedia and Bithynia (North-Western Turkey)
- 17.20 – 17.40 Dragoș HĂLMAGI
 Inscripții pe monumente de calcar din „zona sacră” a cetății Istros
Inscriptions on Limestone Monuments in the "Sacred Area" of the Istros Citadel
- 17.40 – 18.00 Adela BĂLTĂC, Dragoș HĂLMAGI
 Noi date despre Histria în epoca Principatului
New Data on Histria in the Era of the Principate
- 18.00 – 18.20 Corina RADU- IORGUȘ
 Un relief inedit cu reprezentarea zeiței Artemis din colecția Muzeului Callatis Mangalia
A Unique Relief with the Representation of the Goddess Artemis from the Collection of the Callatis Mangalia Museum
- 18.20 – 18.40 Boyan TOTEV, Lajos JUHÁSZ
 Caron limen- Portus Caria. Noi cercetări în portul antic și quadriburgium-ul de la Capul Shabla
Caron limen – Portus Caria. New Research on an Ancient Port and Quadriburgium at Cape Shabla
- 18.40 – 19.00 Alina STREINU
 Ceramica fină romană dintr-un sanctuar din Asia Mică
Roman Fine Wares from a Sanctuary in Asia Minor
- 19.00 – 19.20 Adrian Nicolae IONESCU
 Nivelul de plată al *equites legionis* în timpul Principatului
The Pay level of Equites Legionis During the Principate
- 19.20 – 19.40 Ioan MUNTEAN, Alexandra PREDA, Ligia RUSCU
 Unde s-au stabilit veteranii din provinciile din Balcanii de Est?
Where did the veterans from the Eastern Balkan provinces settle?

Joi – Thursday
5 oct. 2023

SECȚIUNEA
NOI DESCOPERIRI, NOI ABORDĂRI ÎN ARHEOLOGIA PONTICĂ ȘI DANUBIANĂ
(SECOLELE VII a.Chr- VII p. Chr.)

SECTION
NEW DISCOVERIES, NEW APPROACHES IN PONTIC AND DANUBIAN
ARCHAEOLOGY (7th CENTURY BC.- 7th CENTURY AD.)

Moderatori - Chairs:
Vladimir P. PETROVIĆ
Adela BĂLTĂC
Secretar - Secretary
Radu PETCU

- 09.00 – 09.20 Marian MOCANU
Ceramica de masă romană timpurie de la Noviodunum. Considerații generale
Early Roman Tableware from Noviodunum. General Considerations
- 09.20 – 09.40 Vlad IOAN CIUR
Lumina de la marginea Imperiului. Firmalampen nord-italice în Scythia Minor
The Light at the Edge of the Empire. North Italic Firmalampen in Scythia Minor
- 09.40 – 10.00 Alex Marian CORNEA
Reprezentări de vase ceramice pe monumentele sculpturale din Dobrogea romană
Representations of Ceramic Vessels on the Sculptural Monuments from Romanian Dobrogea
- 10.00 – 10.20 Radu PETCU, Ingrid PETCU - LEVEL, Ștefan GEORGESCU, Constantin INEL, Adrian IRIMIA, Cătălin NOPCEA, Constantin BĂJENARU, Dan VASILESCU
Cercetări arheologice preventive în așezarea de epocă romană de la Pecineaga, jud. Constanța
Preventive Archaeological Research in the Roman Settlement from Pecineaga, Constanța County
- 10.20 – 10.40 Anca Cezarina FULGER
Iconografie și propagandă traianică pe monumentul de la Adamclisi
Iconografia e propaganda Traiana sul monumento di Adamclisi

10.40 – 11.00 Mihai MUNTEANU, Mircea NĂSUI
Metode tehnice folosite în investigațiile arheologice
Technical Methods Used in Archaeological Investigations

11.00 – 11.20 Coffee break

Moderatori - Chairs:
Milica TAPAVIČKI- ILIĆ
Florian MATEI POPESCU
Secretar - Secretary
Stefan GEORGESCU

11.20 – 11.40 Mircea ANGELESCU
Histria. Traseul incintei elenistice a acropolei
Histria. The Route of the Acropolis Hellenistic Enclosure

11.40 – 12.00 Florian MATEI POPESCU
Q. Iulius Vestalis și coasta de vest Mării Negre
Q. Iulius Vestalis and the Western Shore of the Black Sea

12.00 – 12.20 Mikhail TREISTER
online Un pandantiv din fosta colecție F. Romanovich și tezaurul din
Kapandibi, Ajara
*The Pendant from the Former F. Romanovich Collection and the Treasure
from Kapandibi in Ajara*

12.20 – 12.40 Melinda SZABÓ
Negustorul și Dunărea – deosebiri și asemănări în evidența
epigrafică
*The Merchant and the Danube – Differences and Similarities in
Epigraphical Evidence*

12.40 – 13.00 Dávid BARTUS, László BORHY
Ovidiu de la Brigetio: prima reprezentare antică a poetului
Ovid from Brigetio: The First Representation of the Poet in Antiquity

13.00 – 15.00 Lunch break

Moderatori - Chairs:

David BARTUS

Melinda SZABÓ

Secretar - Secretary

Radu PETCU

- 15.00 – 15.20 Milica TAPAVIČKI- ILIĆ
Campsă- un castru roman scufundat în apele Dunării
Roman Campsa – The Sunken Roman fort on the Danube
- 15.20 – 15.40 Vladimir P. PETROVIĆ, Gordan JANJIĆ
Localitatea Cetaće la confluența dintre Timoc și Dunăre pe limesul roman: izvoare istorice și cercetări arheologice
La localité de Cetaće au confluent de Timok et Danube sur le limes romain : Sources historiques et recherches archéologiques
- 15.40 – 16.00 Agnieszka TOMAS
Administrația cvasimunicipală a canabae-lor legiunii I Italicae de la Novae. Dovezi epigrafice
The Quasi- Municipal Administration of the Canabae Legionis I Italicae Novae. Epigraphic Evidence
- 16.00 – 16.20 Elena KLENINA
online Materialele de construcție refoșite în antichitatea târzie și în perioada bizantină timpurie: aspecte economice în cazul Novae (Moesia Secunda)
The Reused Building Materials in the Late Antiquity and Early Byzantine Period: Economic Aspect in the Case of Novae (Moesia Secunda)
16. 20 – 16. 40 Dragoș MĂNDESCU, Liana OȚA, Dragoș-Alexandru MIREA
online Oglinda cu tamga de la Dobrești (jud. Argeș)
The Mirror with Tamga Marks from Dobrești (Argeș County)
- 16.40 – 17.00 Coffee break

Moderatori - Chairs:
Agnieszka TOMAS
Alina STREINU
Secretar - Secretary
Radu PETCU

- 17.00 – 17.20 Viorica BOLINDEȚ, Cristina-Georgeta ALEXANDRESCU
O privire în interiorul Palatului guvernatorului Daciei romane de la Apulum – rezultate preliminare privind designul interior al complexului
A Look Inside of the Governor's Palace from the Roman Dacia at Apulum – Preliminary Results Related to the Interior Design of the Complex
- 17.20 – 17.40 Mircea NEGRU
Structuri arheologice din cărămizi nearse la Romula
Archaeological Structures from Mud Bricks Near Romula
- 17.40 – 18.00 Ovidiu ȚENTEA
Castrul și băile romane de la Mălăiești. Concluzii preliminare privind tipologia artefactelor și datarea sitului
The Roman Fort and Baths from Mălăiești. Preliminary Conclusions on Artifact Typology and Site Dating
- 18.00 – 18.20 Ioan Carol OPRIȘ, Alexandru RAȚIU
Capidava – o expresie cronologică a limesului Dunării de Jos (sec. I-VII p. Chr.)
Capidava – A Timeline of the Lower Danube Frontier (1st – 7th century AD.)
- 18.20 – 18.40 Sorin COCIȘ
Fibulele cu capul în formă de ancoră din Imperiu și lumea barbară (varianta cu sistemul de închidere prin balama)
Anchor Type Fibula from the Empire and the Barbarian World (Variant with the Hinge Closure System)
- 18.40 – 19.00 Vlad LĂZĂRESCU
Fibule cu capete de ceapă în Barbaricum, la nord de Dunărea de Jos. Un studiu de caz actualizat
Late Roman Crossbow Brooches in the Barbaricum, North of the Lower Danube. An Updated Case Study
- 19.00 - 19.20 Dan ȘTEFAN
Reconstruirea evoluției cronologice a siturilor arheologice folosind funcțiile sumate de densitate a probabilității
Reconstructing the Chronological Evolution of Archaeological Sites Using Summed Probability Density Functions

-
- 19.20 - 19.40   Georgi ATANASOV
Biserica Roșie din Perushtitsa – martiriul Sfinților Teodot,
Asclepiodot și Maxim din Marcianopolis (Moesia Secunda)
*L'Église rouge de Pérouchtitsa – le martyrium des Saints Théodote,
Asclépiodote et Maxime de Marcianopolis (Moesia Secunda)*

Miercuri – Wednesday
4 oct. 2023

SECȚIUNEA
ATELIER: ARHEOLOGIA ȘI FILOLOGIA CLASICĂ ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL
SUPERIOR ROMÂNESC

SECTION
WORKSHOP: ARCHEOLOGY AND CLASSICAL PHILOLOGY
IN ROMANIAN HIGHER EDUCATION

Moderatori - Chairs:
Vasilica LUNGU,
Simona NICOLAE, Florentina NICOLAE

- 18.00 – 18.20 Vasilica LUNGU, Radu PENEĂ
Apollonia Pontica și lumea mediteraneană (*DigiAmphorae*)
Apollonia Pontica and the Mediterranean World (DigiAmphorae)
- 18.20 – 18.40 Vasilica LUNGU, Radu PENEĂ
Labraunda – 10 ani de cercetare românească
Labraunda – 10 Years of Romanian Research
- 18.40 – 19.10 Discuții/ Discussions

Miercuri – Wednesday
4 oct. 2023

SECȚIUNEA
ARHEOLOGIE FUNERARĂ ÎN SPAȚIUL EST- MEDITERANEEAN
ȘI AREALUL DANUBIANO-PONTIC (SECOLELE VII a.Chr- VII p. Chr.)

SECTION
FUNERARY ARCHAEOLOGY IN THE EASTERN MEDITERRANEAN
AND DANUBIAN – PONTIC AREA (VIIth CENTURY BC.- 7th CENTURY AD.)

Moderatori - Chairs:
Ivan BOGDANOVIĆ
Vane SEKULOV
Secretar - Secretary
Stefan GEORGESCU

- 15.00 – 15.20 Zdravko DIMITROV
Morminte, sacrificii sau crime - date noi din zona Pontică despre rămășițele umane din complexele de gropi datate în epoca clasică (sec. IV î.Hr.)
Graves, Sacrifices or Criminal Cases - New Data from the Pontic Area About the Human Remains in the Pit Complexes of the Classical Era (4th c. BC)
- 15.20 – 15.40 Maria-Magdalena ȘTEFAN, Dan ȘTEFAN, Valeriu ȘIRBU, Nicolaie ALEXANDRU, Diana SONU, Mihai IONESCU
Callatis în perioada elenistică. Noi cercetări în necropola tumulară de nord
Hellenistic Callatis. New Research in the Northern Tumular Necropolis
- 15.40 – 16.00 Vane SEKULOV Mitko SHTERJOV
Calul fugar
The Runaway Horse
- 16.00 – 16.20 Constantin BĂRBULESCU, Ovidiu UDRESCU, Alexandru NĂLBITORU, Laurențiu MECU
Cercetări arheologice la Ocnița-Buridava (2016-2023). Considerații generale pe marginea existenței unei necropole
Archaeological Research at Ocnița-Buridava (2016-2023). General Considerations on the Existence of a Necropolis
- 16.20 – 16.40 Marius Gheorghe BARBU, Ioan Alexandru BĂRBAT, Ioana BARBU, Daniel ȚUȚUIANU, Antoniu MARC, Romică PAVEL
Două necropole romane descoperite recent de-a lungul drumului Petrae-Germisara (Uroi-Geoagiu, jud. Hunedoara)
Two Roman Necropolises Recently Discovered Along the Petrae-Germisara road (Uroi-Geoagiu, Hunedoara County)
- 16.40 – 17.00 Coffee break

Moderatori - Chairs:
Zdravko DIMITROV
Marius Cristian STREINU
Secretar - Secretary
Ingrid PETCU – LEVEI

- 17.00 – 17.20 Aleksandra PETROVA, Maria CHRISTOVA – PENKOVA
O necropolă de epoca romană recent descoperită lângă satul Lyuti dol, regiunea Vratsa, nord-vestul Bulgariei
Newly Discovered Necropolis from the Roman Era Near the Village of Lyuti dol, Region Vratsa, North-Western Bulgaria
- 17.20 – 17.40 Boyan TOTEV, Nikola RUSEV
Necropola antică târzie de la Zaldapa, regiunea Dobrich, Bulgaria
The Late Antique Necropolis from Zaldapa, Dobrich Region, Bulgaria
- 17.40 – 18.00 Constantin BĂJENARU, Ștefan GEORGESCU, Cătălin NOPCEA, Radu PETCU, Ingrid PETCU - LEVEI, Ana HAMAT, Dan VASILESCU
Noi cercetări arheologice în necropolele anticului Tomis (2022 - 2023)
New Archaeological Research in the Necropolises of Ancient Tomis (2022 - 2023)
- 18.00 – 18.20 Ivan BOGDANOVIĆ
Au dispărut pentru totdeauna: morminte romane târzii din zona castrului de la Viminacium
They Were Gone Forever: Late Roman Graves in the Area of the Viminacium Legionary Fortress
- 18.20 – 18.40 Irina ACHIM
Morminte de martiri și moaște în Scythia: de la mormânt la venerarea trupurilor sfinților
Martyr's Tomb and Martyr's Relics in Scythia: from Grave to Veneration of the Saints' Bodies
- 18.40 – 19.00 Marius Cristian STREINU
Gladiatori în Caria. O scurtă privire de ansamblu
Gladiators in Caria. A Brief Overview

Joi – Thursday
5 oct. 2023

SECȚIUNEA
ARHEOLOGIE FUNERARĂ ÎN SPAȚIUL EST- MEDITERANEEAN ȘI AREALUL
DANUBIANO-PONTIC (SECOLELE VII a.Chr- VII p. Chr.)

SECTION
FUNERARY ARCHAEOLOGY IN THE EASTERN MEDITERRANEAN AND DANUBIAN –
PONTIC AREA (VIIth CENTURY BC.- 7thCENTURY AD.)

Moderatori - Chairs:

Chiara CENATI

George BOUNEGRU

Secretar - Secretary

Ingrid PETCU – LEVEI

09.00 – 09.20 online	Amra ŠAČIĆ BEČA Tradiții culturale preromane pe pietrele funerare din interiorul provinciei romane Dalmația <i>Pre-Roman Cultural Traditions on Tombstones in the Inland of the Roman Province of Dalmatia</i>
09.20 – 09.40	Chiara CENATI Elemente poetice în trei inscripții de soldați descoperite la Tomis <i>Poetic Elements in Three Inscriptions of Soldiers from Roman Tomis</i>
09.40 – 10.00 online	Lyuba RADULOVA Gokonii. Note despre relațiile onomastice și prosopografice dintre regiunile nord-pontice și Tracia. <i>The Gokons. Notes on Onomastic and Prosopographic Relationships Between the Northern Pontic Regions and Thrace.</i>
10.00 – 10.20 online	Jelena ANĐELKOVIĆ GRAŠAR, Snežana GOLUBOVIĆ Identitatea funerară a Viminacium-ului prin timp și spațiu <i>Viminacium Funerary Identity Through Time and Space</i>
10.20 – 10.40	Radu LAURENȚIU Vase și obiecte din sticlă din colecția Muzeului de Arheologie „Callatis” Mangalia <i>Vessels and Glass Objects from the Collection of the Archaeological Museum “Callatis” Mangalia</i>
10.40 – 11.00	George BOUNEGRU, Ilie LASCU Un mormânt roman cu vas de bronz descoperit recent la Alba Iulia - cimitirul municipal <i>A Roman Tomb With a Bronze Vessel Recently Discovered in Alba Iulia - The Municipal Cemetery</i>
11.00 – 11.20	Coffee break

Moderatori - Chairs:

Irina ACHIM

Radu OTA

Secretar - Secretary

Ana HAMAT

- 11.20 – 11.40 Dan George ANGHEL, George BOUNEGRU
Ceramica glazurată din necropolele romane de la Apulum. Importuri sau producție locală
Glazed Ceramics from the Roman Necropolises of Apulum. Imports or Local Production
- 11.40 – 12.00 Radu OTA, Gabriel BALTEȘ, Adrian BOLOG
O statueta de epocă romană cu reprezentarea lui Venus, descoperită la Alba Iulia într-un mormânt princiar din perioada migrațiilor
A Roman Venus Statuette in a Princely Grave from the Migration Period Discovered at Alba Iulia
- 12.00 – 12.20 Nikola RUSEV
Inventare funerare cercetate în necropolele antice târzii din provincia Moesia Inferior
Grave goods from the Late Antique Necropolis in the Province of Second Moesia
- 12.20 – 12.40 Nicolaie ALEXANDRU, Monica MĂRGĂRIT, Ana HAMAT
O amuletă din sidef descoperită într-un mormânt de copil de la Callatis
A Mother - of - Pearl Amulet Discovered in a Child's Grave at Callatis
- 12.40 – 13.00 Ana HAMAT, Constantin BĂJENARU, Cătălin NOPCEA
O amuletă din cărbune descoperită în necropola Tomis-ului
A Coal Amulet Discovered in the Necropolis of Tomis
- 13.00 – 15.00 Lunch break

Joi – Thursday
5 oct. 2023

SECȚIUNEA
RUTE, ACTIVITĂȚI COMERCIALE ȘI FACTORI DE DIFUZIUNE
ÎN VESTUL MĂRII NEGRE ÎN EVUL MEDIU

SECTION
ROUTES, COMMERCIAL ACTIVITIES AND DIFFUSION FACTORS
IN THE WESTERN BLACK SEA IN THE MIDDLE AGES

Moderatori - Chairs:

Cristina PARASCHIV-TALMAȚCHI
Constantin ȘOVA

- 09.00 – 09.20 Stella DONCHEVA, Ivajlo BUNZELOV
Cruci de bronz găsite la centrul de producție de lângă Zlatar, regiunea Preslav
Bronze Crosses Found at the Production Center near Zlatar, Preslav Municipality
- 09.20 – 09.40 Cristina PARASCHIV-TALMAȚCHI, Constantin ȘOVA
Importuri, influențe alogene și noi tendințe în producția locală. Repere privind descoperirile din așezarea fortificată de la Oltina
Imports, Allogeneic Influences, and New Trends in Local Production. Highlights Regarding Discoveries from the Fortified Settlement of Oltina
- 09.40 – 10.00 Maria CHRISTOVA-PENKOVA, Aleksandra PETROVA
Ceramica smălțuită medieval-timpurie (secolele X - XI) din nord-vestul Bulgariei
Early Medieval Glazed Ceramics (10th - 11th Centuries) from Northwestern Bulgaria
- 10.00 – 10.20 Zeno-Karl PINTER, Claudia URDUZIA, Cătălin DOBRINESCU, Vitalie BODOLICĂ, Beatrice KELEMEN, Răzvan C. POP
Amenajări și marcaje ale spațiului funerar în secolul al X-lea p.Hr. la Capidava (com. Topalu, jud. Constanța)
Setups and Markings of the Funerary Place in the 10th Century at Capidava (Com. Topalu, Constanța County)
- 10.20 – 10.40 Oana DAMIAN
Arheologie funerară în situl de la Nufăru, jud. Tulcea. Rit, ritual și elemente de schimb în epoca medio-bizantină
Funerary Archaeology at Nufăru, Tulcea County. Rite, Ritual and Exchange Elements in the Middle Byzantine Period
- 10.40 – 11.00 Coffee break

- 11.00 – 11.40 Gabriel VASILE, Florin VLAD, Adrian BĂLĂȘESCU, Radu COMAN
Înmormântări cu cai în Câmpia Română. Studiu de caz: Săveni *La Movile* (jud. Ialomița, România)
Horse Burials in the Romanian Plain. Case Study: Săveni La Movile (Ialomița County, Romania)
- 11.40 – 12.00 Emilia CORBU
Nivelul „locuințelor de suprafață” de la Vlădeni-Popina Blagodeasca (jud. Ialomița)
The Level of "Houses" from Vlădeni-Popina Blagodeasca (Ialomița County)
- 12.00 – 12.20 Gheorghe MĂNUCU – ADAMEȘTEANU
70 de ani de cercetări arheologice la Isaccea-Noviodunum-Vicina: 1953-2023
70 années de recherches archéologiques à Isaccea-Noviodunum-Vicina: 1953-2023
- 12.20 – 12.40 Niculina DINU
Ceramică și porțelan european pe piața otomană
European Ceramics and Porcelain in the Ottoman Market
- 12.40 – 13.00 Preslav PEEV, Rosina KOSTOVA, Rumen YANKOV, Galin PETROV, Bogdan PRODANOV
Interacțiunea „teren-mare” de-a lungul vestului Mării Negre: studiu geoarheologic și istorico-geografic
The "Land-Sea" Interaction along the Western Black Sea: Geoarchaeological and Historical-Geographical Study

Joi – Thursday
5 oct. 2023

SECȚIUNEA
RUTE, ACTIVITĂȚI COMERCIALE ȘI FACTORI DE DIFUZIUNE
ÎN VESTUL MĂRII NEGRE ÎN EVUL MEDIU

SUBSECȚIUNEA:

Investigațiile complexului rupestre din Murfatlar 2022 - 2023: noi descoperiri

SECTION
ROUTES, COMMERCIAL ACTIVITIES AND DIFFUSION FACTORS
IN THE WESTERN BLACK SEA IN THE MIDDLE AGES

BELOW THE SECTION:

The Investigations of the Cave Complex in Murfatlar 2022 - 2023: New Discoveries

Moderatori - Chairs:

Oana DAMIAN
Stella DONCHEVA

- 15.00 – 15.25 Evgenia KOMATAROVA-BALINOVA
Tunelul cu sirenă (Galeria H în complexul rupestru de la Murfatlar)
The Tunnel with the Mermaid (Gallery H in the Cave Complex of Murfatlar)
- 15.25 – 15.50 Pantelis CHARALAMPAKIS
Dovezi noi și revizuite din situl medieval de la Murfatlar
New and Revisited Evidence from the Medieval Site at Murfatlar
- 15.50 – 16.15 Antoaneta GRANBERG
Inscripțiile chirilice din complexul mănăstiresc de la Murfatlar (Basarabi), biserica B4: Noi descoperiri
The Cyrillic Inscriptions in the Monastery Complex in Murfatlar (Basarabi), Church B4: New Discoveries
- 16.15 – 16.40 Asparuh KAMBUROV, Mladen TSENOV, Evgenia KOMATAROVA-BALINOVA
Scanarea laser SLAM a unor părți ale complexului rupestru de la Murfatlar
SLAM Laser Scanning of Parts of the Murfatlar Rock Complex
- 16.40 – 17.00 Coffee break
- 17.00 – 17.25 Diana-Liana GAVRILĂ
Noi descoperiri în zona vestigiilor rupestre din Munții Buzăului
New Discoveries in the Area of Cave Remains in the Buzău Mountains
- 17.25 – 18.00 Discuții - Discussions

Miercuri – Wednesday
4 oct. 2023

SECȚIUNEA
OBIECTE DE PRESTIGIU, OBIECTE DE SCHIMB ȘI MONEDE ÎN SOCIETATEA
TRADIȚIONALĂ ȘI CEA URBANĂ DE LA DUNĂREA DE JOS ÎN ANTICHITATE

SECTION
PRESTIGE OBJECTS, EXCHANGE OBJECTS AND COINS IN TRADITIONAL AND
URBAN SOCIETY FROM THE LOWER DANUBE IN ANTIQUITY

Moderatori - Chairs:
Emanuel PETAC
Gabriel Mircea TALMAȚCHI
Secretar - Secretary:
Cristian CEALERA

- 15.00 – 15.20 Gabriel Mircea TALMAȚCHI
Semne monetare provenind din descoperiri apărute în mediul local
specific sud-vestului spațiului dobrogean
*Monetary Signs Originating from Discoveries in the Local Environment
Specific to the Southwest of the Dobrujan Space*
- 15.20 – 15.40 Gabriel Mircea TALMAȚCHI, Cristian CEALERA
Câteva descoperiri monetare histriene provenind din aria portului
modern Tomis (1958-1959)
*Some Histrian Monetary Finds from the Area of the Modern Port of Tomis
(1958-1959)*
- 15.40 – 16.00 Gabriel Mircea TALMAȚCHI
Despre o descoperire monetară de tip macedonean provenind din
apropierea cetății Istros (comuna Istria, județul Constanța)
*About a Macedonian - Type Monetary Discovery from the Vicinity of the
Istros Fortress (Istria Commune, Constanța County)*
- 16.00 – 16.20 Emanuel PETAC
File de arhivă despre câteva tezaure monetare descoperite în județul
Constanța înaintea Marelui Război și date despre evacuarea
colecțiilor de patrimoniu ale Academiei Române în octombrie 1916
*Archive Data Concerning Few Coin Hoards Discovered in Constanța
County before the Great War and Data about the Evacuation of the
Numismatic Collection of the Romanian Academy in October 1916*

-
- 16.20 - 16.40   Metodi MANOV
Despre o emisiune de tetradrahme din zona vest-pontică în secolul III a.Chr.
On an Issue of Tetradrachms in the West-Pontic area in the Third Century BC.
- 16.40 – 17.00   Coffee break
- 17.00 – 17.20   Raoul Marius ȘEPTILICI
Un lot de drahme ilirice dintr-un tezaur descoperit în comuna Berghin (județul Alba)
A Lot of Illyrian Drachmas from a Hoard Discovered in Berghin Commune (Alba County)
- 17.20 - 17.40   Varbin VARBANOV
Monede provenind din cel mai timpuriu nivel din fortificația romană Transmarisca (Tutrakan, Bulgaria)
Coins from the Earliest Level in Roman Fortress Transmarisca (Tutrakan, Bulgaria)
- 17.40 - 18.00   Corneliu Bogdan Nicolae BELDIANU
Câteva considerații în legătură cu ilustrările monetare de edificii la Tomis în vremea dinastiilor Iulia-Claudia și Flaviilor
Considerations about the Depictions of Temples on Tomis Monetary Issues During the Julio-Claudian and Flavian Dynasties
- 18.00 - 19.00   Discuții - Discussions

Joi – Thursday
5 oct. 2023

SECȚIUNEA
OBIECTE DE PRESTIGIU, OBIECTE DE SCHIMB ȘI MONEDE ÎN SOCIETATEA
TRADIȚIONALĂ ȘI CEA URBANĂ DE LA DUNĂREA DE JOS ÎN ANTICHITATE

SECTION
PRESTIGE OBJECTS, EXCHANGE OBJECTS AND COINS IN TRADITIONAL AND
URBAN SOCIETY FROM THE LOWER DANUBE IN ANTIQUITY

Moderatori - Chairs:

Emanuel PETAC

Gabriel Mircea TALMAȚCHI

Secretar - Secretary:

Cristian CEALERA

- 9.00 – 9.20 Mihai DIMA, Gabriel Mircea TALMAȚCHI
Un nou tezaur de monede romane de argint descoperit la Durostorum
A New hoard of Roman Silver Coins Discovered at Durostorum
- 9.20 - 9.40 Ágnes ALFÖLDY-GĂZDAC, Oana TODA, Monica GUI
Un mic depozit monetar din orașul roman Napoca
A Small Monetary Deposit in the Roman City of Napoca
- 9.40 – 10.00 Cristian GĂZDAC, Radu ZĂGREANU
Tezaurul imperial roman de la Arcalia
The Roman Imperial Hoard from Arcalia
- 10.00 – 10.20 Anca-Maria DUMITRU
Tezaurizarea în vremuri de restriște - prezentarea unui nou tezaur imperial roman descoperit la Desa
Hoarding Wealth During Convoluted Times - the Testimony of a New Roman Imperial Hoard Found at Desa
- 10.20 - 10.40 Theodor ISVORANU
Monede din perioada romană provenite din vechile săpături de la Romula
Coins from the Roman Period from the Ancient Excavations at Romula
- 10.40 - 11.00 Lucian MUNTEANU
Monede romane din aur la răsărit de Carpați
Roman Gold Coins East of the Carpathians

SECȚIUNEA
ECONOMIE, COMERȚ ȘI RĂZBOI LA DUNĂREA DE JOS. DE LA IMPERIUL
BIZANTIN LA IMPERIUL OTOMAN DIN PERSPECTIVĂ MONETARĂ

SECTION
ECONOMY, TRADE AND WAR ON THE LOWER DANUBE. FROM THE BYZANTINE
EMPIRE TO THE OTTOMAN EMPIRE FROM A MONETARY PERSPECTIVE

Moderatori - Chairs:

Emanuel PETAC

Gabriel Mircea TALMAȚCHI

Secretar - Secretary:

Cristian CEALERA

- 11.00 – 11.20 Pauză de cafea/Coffee break
- 11.20 – 11.40 Eugen PARASCHIV-GRIGORE, Ioana PARASCHIV-GRIGORE
Monograme Ioannes pe sigilii dobrogene
Ioannes Monograms on Dobrogean Seals
- 11.40 – 12.00 Gabriel CUSTUREA, Ana-Maria VELTER
Câteva monede rare din colecțiile muzeului constănțean
Some Rare Coins from the Collections of the Constanta Museum
- 12.00 – 12.20 Camelia Silvia BELDIANU, Corneliu Bogdan Nicolae BELDIANU
Repere istorice ale colecției numismatice Gotha
Historical Highlights of the Gotha Numismatic Collection
- 12.20 - 13.00 Discuții – Discussions

Joi – Thursday
5 Oct. 2023

SECȚIUNEA
ABORDĂRI BIOARHEOLOGICE PENTRU RECONSTITUIREA TRECUTULUI UMAN

SECTION
BIOARCHAEOLOGICAL APPROACHES TO HUMAN PAST
RECONSTRUCTION SECTION

Moderatori - Chairs:
Adrian BĂLĂȘESCU, Valentin RADU
Secretar - Secretary:
Margareta-Simina STANC

- 9.00 – 9.15 Adrian BĂLĂȘESCU, Valentina VOINEA, Valentin RADU
Noi date privind paleoeconomia comunităților Hamangia (5500-4600 cal BC)
New Data on the Paleoeconomy of Hamangia Communities (5500-4600 cal BC)
- 9.15 – 9.30
online Alexandra-Paula SICOE, Mihai GLIGOR, Margareta-Simina STANC
Exploatarea resurselor animale în așezarea eneolitică de la Alba Iulia - *Lumea Nouă*: date arheozoologice pentru un complex aparținând grupului Foeni
Exploitation of Animal Resources in the Eneolithic Settlement of Alba Iulia - Lumea Nouă: Archaeozoological Data for a Complex Belonging to the Foeni Group
- 9.30 – 9.45
online Vasile DIACONU, Margareta-Simina STANC, Luminița BEJENARU
Studiul arheozoologic preliminar al materialului provenit din situl de Cultură PreCucuteni de la Topolița (județul Neamț)
Preliminary Archaeozoological Study of the Material Coming from the PreCucuteni Culture Site from Topolița (Neamț County)
- 9.45 – 10.00 David Alexandru BACIU, Pavel MIREA, Ionuț TORCICĂ, Adrian BĂLĂȘESCU
Noi date despre fauna Culturii Gumelnița faza A1. Studiu de caz - Alexandria Limonagiul (județul Teleorman)
New Data on the Fauna of the Gumelnița Culture phase A1. Study Case - Alexandria Limonagiul (Teleorman County)
- 10.00 – 10.15 Mihaela CULEA, Adina BORONEANȚ
Un caz de *humerus varus* în cimitirul eneolitic de la Gumelnița
A Case of Humerus varus in the Eneolithic Cemetery of Gumelnița
- 10.15 – 10.30 Ana GARCIA-VAZQUEZ, Adrian BĂLĂȘESCU, Valentin RADU, Petra COMAN, Cătălin LAZĂR
Dovezi izotopice ale comportamentului sinantropic al carnivorelor sălbatice din siturile Eneolitice din România
Isotopic Evidence of Synanthropic Behaviour of Wild Carnivores from Chalcolithic Sites from Romania

- 10.30 – 10.45
online Alexander WILKINSON, Michelle ALEXANDER, Adrian BĂLĂȘESCU, Valentin RADU, Florin VLAD, Cătălin LAZĂR, Pavel MIREA
Evidențierea schimbărilor strategiilor de gestionare a animalelor din Câmpia Română la începutul mileniului 4 BC prin analize de izotopi stabili ($\delta^{13}\text{C}$, $\delta^{15}\text{N}$)
Inferring Changing Animal Management Strategies on the Romanian Plain at the start of the 4th millennium BC through Stable Light Isotopes ($\delta^{13}\text{C}$, $\delta^{15}\text{N}$)
- 10.45 – 11.00 Valentin RADU, Adrian BĂLĂȘESCU, Ana GARCIA-VAZQUEZ, Gabriel VASILE, Bogdan MANEA, Alexander WILKINSON, Mihaela GOLEA, Mihaela IACOB, Petra COMAN, Aurelien TAFANI, Florin VLAD, Cătălin LAZĂR
Între epoca cuprului și cea a bronzului. Câteva aspecte legate de cercetările bioarheologice cu privire la comunitățile Cernavodă I
Between the Copper and the Bronze Age. Some Aspects Related to the Bioarchaeological Research on the Cernavodă I Communities
- 11.00 – 11.15. Coffee break
- 11.15 – 11.30 Mariana POPOVICI, Vasilica-Monica GROZA, Ozana-Maria CIORPAC-PETRARU, Luminița BEJENARU
Morfofotipuri dentare în populații umane preistorice din nord-estul României
Dental Morphotypes in Prehistoric Human Populations from Northeastern Romania
- 11.30 – 11.45
online Eliza-Ioana CREȚU, Margareta-Simina STANC, Sorin-Cristian AILINCĂI, Luminița BEJENARU
Studiul arheozoologic al materialului provenit din situl de Epoca Fierului, de la Garvăn-Mlăjițul Florilor, com. Jijila, județul Tulcea
Archaeozoological Study of the Material from the Iron Age Site of Garvăn-Mlăjițul Florilor, Jijila Commune (Tulcea County, Romania)
- 11.45 – 12.00 Daniel MALAXA
Identificarea resurselor animaliere provenite din nivelul de Epocă Romană târzie de la Argamum, jud. Tulcea
Identification of Animal Resources from the Late Roman Level from Argamum, Tulcea County
- 12.00 – 12.15
online Mihaela DANU, Vasile DIACONU
Aspecte de paleoeconomie vegetală în Moldova medievală: studiul fitolitelor din siturile Târgu Neamț - La Damian și Cetatea Neamț
Aspects Regarding Plant Paleoeconomy in Medieval Moldova: the Study of Phytoliths from the Târgu Neamț - La Damian and Neamț Fortress Sites

- 12.15 – 12.30 Ozana-Maria CIORPAC-PETRARU, Vasilica-Monica GROZA, Anca-Narcisa NEAGU, Mariana POPOVICI, Luminița BEJENARU
Caracterizarea paleohistologică a unor reacții inflamatorii osoase: studiu de caz asupra unui schelet uman descoperit în orașul Iași (secolele XV-XIX)
Palaeohistological Characterization of Inflammatory Bone Reactions: Case Study on a Human Skeleton Discovered in Iasi City (15th-19th centuries)
- 12.30 – 12.45 Ludmila BACUMENCO-PÎRNĂU, Luminița BEJENARU, Simina STANC
online Pescuitul și consumul de pește în orașele din Moldova în perioada medievală și premodernă (secolele XIV-XVIII)
Fishing and Fish Consumption in Cities of Moldova During Medieval and Pre-modern Periods (14th-18th centuries)
- 12.45 – 13.00 Elek POPA, Silviu ENE, Alin DIACONU, Ștefan MARIȘ, Talida RADU,
online Mirela MIHON, Cristian MĂNĂILESCU, Alexandru PETRE, Maria ILIE, Adrian BĂLĂȘESCU
Animale întregi depuse la Conduratu (județul Prahova)
Whole Animals Deposited at Conduratu (Prahova County)
- 13.00 – 13.15 Luminița BEJENARU, Ludmila PÎRNĂU, George BILAVSCHI, Ozana-Maria
online PETRARU, Vasilica-Monica GROZA, Mariana POPOVICI, Margareta-Simina STANC, Mihaela DANU
BioarchaeoOldcity – proiect național de cercetare în derulare, în cadrul Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași
BioarchaeoOldcity – Ongoing National Research Project, within the "Alexandru Ioan Cuza" University of Iași

Miercuri – Wednesday
4 oct. 2023

SECȚIUNEA
SPAȚIUL ROMÂNESC ÎN SECOLELE XIX-XX

SECTION
THE ROMANIAN SPACE IN THE 19TH-20TH CENTURIES

Moderatori - Chairs:
Lavinia DUMITRAȘCU
Anemari Monica NEGRU
Secretar – Secretary
Alexandra MARINCIU

- 15.00 – 15.15 Remus MACOVEI
Acțiunile Regimentului 61 Infanterie în Dobrogea (decembrie 1918-
iulie 1919)
*The Military Actions of 61-st Infantry Regiment on Dobroudja (December
1918-July 1919)*
- 15.15 – 15.30 Lavinia DUMITRAȘCU
Eroi dobrogeni ai Primului Război Mondial căzuți în luptele din
Dobrogea
Heroes from Dobrogea of the First World War Fallen in Battle in Dobrogea
- 15.30 – 15.45 Costel COROBAN
Surse vizuale și autobiografice despre România Primului Război
Mondial
Visual and Autobiographical Sources from WW1 Romania
- 15.45 – 16.00 Gabriel-George PĂTRAȘCU
O unitate de cavalerie dobrogeană din secolul XX. Regimentul 12
Roșiori – Bazargic
A 20th Century Dobrogean Cavalry Unit. 12th Roșiori - Bazargic Regiment
- 16.00 – 16.15 Cristian-Iulian CEACÎRU
Personalități poloneze refugiate la Craiova în toamna anului 1939
Polish Personalities Refugees in Craiova in the Fall of 1939
- 16.15 – 16.30 Alexandra COJOCARU
Propaganda Grupului Etnic German în România. Atitudini și reacții
ale regimului Antonescu (1940-1944)
*Propaganda of the German Ethnic Group in Romania. Attitudes and
Reactions of the Antonescu regime (1940-1944)*
- 16.40 – 17.00 Coffee break

- 17.00 – 17.15 Dumitru-Valentin PĂTRAȘCU, Daniela-Liliana PĂTRAȘCU
Cadre didactice din județul Gorj, la post în Dobrogea (1902-1929)
Teaching Staff from Gorj County Settled, at the Job in Dobrogea (1902-1929)
- 17.15 – 17.30 Iulia BULACU
Gusturi și arome din spațiul dobrogean pe străzile Bucureștiului de secol XIX
Flavours and Aromas from Dobrogea on the Streets of Nineteenth Century Bucharest
- 17.30 – 17.45 Nuredin IBRAM
Cultura tradiției – factor de conștiință identitară a tătarilor dobrogeni
The Culture of Tradition – a Factor of Identity Awareness of the Dobrogean Tatars
- 17.45 – 18.00 Paul DOMINTE
Activitatea muzicală în Constanța sub administrația românească înainte de Primul Război Mondial
Musical Activity in Constanța under the Romanian Administration before World War I
- 18.00 – 18.15 Daniela Ștefania CURELEA; Dragoș Lucian CURELEA
Prezențe albaiulieni în Constanța cu prilejul lansării la apă a vaporului „Alba Iulia”, în perioada 6-8 septembrie 1933
People from Alba Iulia Present in Constanța on the Occasion of the Launch of the "Alba Iulia" Ship between the 6th-8th of September 1933
- 18.15 – 18.30 Adrian STOIA
Troițele orașului Sulina
The Roadside Crosses of the City of Sulina
- 18.30 – 18.45 Anemari Monica NEGRU
Asociația „Țesătoarea”, școli și artă tradițională în Dobrogea
„Țesătoarea” Association, Schools and Traditional Art in Dobrogea
- 18.45 -19.30 Discuții - Discussions

Joi – Thursday
5 oct. 2023

**SECȚIUNEA
COMUNISM ȘI HOLOCAUST**

**SECTION
COMMUNISM AND HOLOCAUST**

Moderatori - Chairs:
Emanuel PLOPEANU
Delia Roxana Cornea
Secretar: Daniela Stratides

- 10.00-10.20 Adrian Alexandru HERȚA
Sistemul electoral al Republicii de la Weimar: fundamente politice și juridice
The Electoral System of the Weimar Republic: Political and Legal Foundations
- 10.20-10.40 Florin MÜLLER
Fascismul în România-dimensiuni ideologico-culturale
Fascism in Romania: Ideological and Cultural Dimensions
- 10.40-11.00 Georgiana ȚĂRANU
Politici ale memoriei și uitării în timpul dictaturii lui Ion Antonescu: cazul lui Nicolae Iorga
The Politics of Memory and Oblivion under the Dictatorship of Ion Antonescu: the Case of Nicolae Iorga (1940-1944)
- 11.00-11.20 Alexandru-Murad MIRONOV
O profesiune liberală sub patru dictaturi. Instituția avocaturii din România între extrema dreaptă și extrema stângă
A Liberal Profession under Four Dictatorships: The Institution of the Bar in Romania between the Far Right and the Far Left
- 11.20-11.40 Marian-Alin DUDOI
Primele represiuni comuniste asupra lui Wilhelm Filderman, liderul incontestabil al evreilor din România (1945)
The First Communist Repressions against Wilhelm Filderman, the Undisputed Leader of the Jews in Romania (1945)
- 11.40-12.00 Florin ANGHEL
Memoria în timpul stalinismului: comuniștii români despre Polonia, 1948-1953
Memory during Stalinism: Romanian communists about Poland, 1948-1953

- 12.00-12.20 Daniel CITIRIGĂ
 „Problema legionară în Dobrogea” – perspectiva Securității asupra comunității aromâne
“The Legionary Problem in Dobrogea” - The Securitate’s Perspective on the Aromanian Community
- 12.20-12.40 Delia CORNEA
 Organizarea și funcționarea Muzeului Regional al Dobrogei în primul deceniu al regimului comunist (1948-1958) reflectate în documentele de epocă și în presa vremii
The Organization and Operation of the Regional Museum of Dobrogea in the First Decade of the Communist Regime (1948-1958), Reflected in the Documents and the Press of the Time
- 12.40 – 13.00 Corina APOSTOLEANU
 Realitatea între aparență și esență. Abordări literare în perioada comunistă
Reality between appearance and essence. Literary approaches during communism
- 13.00 - 15.00 Lunch break
- Moderatori - Chairs:
 Silviu MOLDOVAN
 Daniel CITIRIGĂ
 Secretar: Daniela Stratides
- 15.00 – 15.20 Lucian Florin VASILE
 „Hedef: Romanya”. Structura secretă a exilului românesc din Turcia
“Hedef: Romanya”. The Secret Structure of the Romanian Exile in Turkey
- 15.20 – 15.40 Nicoleta ȘERBAN
 Mișcarea Goma, momentul de reactivare a exilului românesc parizian (1977)
The Goma Movement, the Moment of Reactivation of the Romanian Exile in Paris (1977)
- 15.40 – 16.00 Constantin CHERAMIDOGLU
 Istoriografia română sub controlul cenzurii – anul 1972
Romanian Historiography under Censorship – 1972
- 16.00 – 16.20 Cosmin POPA
 Imobilele individuale, marcă a corupției la nivel înalt în timpul regimului Ceaușescu
Individual Buildings, a Mark of High-level Corruption During the Ceaușescu Regime

-
- 16.20 – 16.40 Gabriel Stelian MANEA
Radio Europa Liberă despre situația religioasă din România la mijlocul anilor 80
Radio Free Europe on the Religious Situation in Romania in the Mid-1980s
- 16.40 – 17.00 Silviu MOLDOVAN
„Destinul documentului: arhiva Supremului Consiliu pentru România”
Document’ destiny: the archive of the Supreme Council for Romania
- 17.00 – 17.20 Miruna BĂCAN
Accidentul de la Cernobîl, 1986. Starea de spirit a populației în rapoartele Securității
The Chernobyl Accident, 1986. Public Mood in Securitate Reports
- 17.20 – 18.00 Discuții – Discussions

REZUMATE
/
ABSTRACTS

**SECȚIUNEA
INTERFERENȚE CULTURALE:
ARTEFACTE MICI CU SEMNIFICAȚII MARI ÎN PREISTORIE**

**SECTION
CULTURAL INTERFERENCES:
SMALL ARTEFACTS WITH MAJOR SIGNIFICANCE IN PREHISTORY**

**Brățările din *Spondylus gaederopus*, simboluri sociale în cultura Hamangia
*Spondylus gaederopus Bracelets, Social Symbols in Hamangia Culture***

Dragoș Nicolae NEAGU

Brățările realizate din valvele moluștelor *Spondylus gaederopus*, descoperite în așezările și necropolele culturii Hamangia de la Limanu, Managalia, Agigea, Cernavodă, Durankulak, Ceamurlia de Jos și Medgidia-Satu Nou, au o dublă valoare, una estetică și una socială, însoțită de un proeminent simbolism al puterii și al statutului social. Estetica naturală a scoicilor a fost pusă în evidență de capacitățile de prelucrare ale meșterilor neo-eneolitici, care au creat adevărate obiecte de artă și de podoabă. Purtătorii brățărilor ocupau poziții importante în cadrul comunităților, acestea fiind un semn distinctiv al rolurilor sociale, îndeplinite de către aceștia, și al ierarhiei existente. Semnificațiile podoabelor depășesc cu mult dimensiunile relativ mici ale acestora, oferindu-ne, nouă, celor din secolul XXI, o perspectivă îmbunătățită asupra particularităților culturii Hamangia și a mentalităților reprezentanților acesteia.

The bracelets made from the valves of the mollusc Spondylus gaederopus, discovered in the settlements and necropolises of the Hamangia culture at Limanu, Managalia, Agigea, Cernavodă, Durankulak, Ceamurlia de Jos and Medgidia-Satu Nou, have a double value, one aesthetic and one social, accompanied by a prominent symbolism of power and social status. The natural aesthetics of the shells were highlighted by the processing skills of the Neo-Eneolithic craftsmen, who created true objects of art and adornment. The holders of the bracelets occupied important positions within the communities, and they were a distinctive sign of their social roles and hierarchy. The significance of the ornaments goes far beyond their relatively small size, giving us in the 21st century an enhanced perspective on the particularities of Hamangia culture and the mentalities of its representatives.

**Vârfurile din așezarea Hamangia de la Cheia: o analiză tehnologică și funcțională
*Pointed Bone Tools from the Hamangia Culture at the Lower Danube:
the Know-how and Function***

**Monica MĂRGĂRIT,
Valentina VOINEA, Adrian BĂLĂȘESCU**

Studiul nostru se concentrează pe vârfulurile din os din așezarea Hamangia de la Cheia. Analiza acestui ansamblu tipologic este importantă având în vedere preferința clară a comunității de la Cheia pentru realizarea vârfulurilor obținute din oasele lungi ale ovicaprinelor prin *quadri*-partiție în dublu *rainurage*. Studiul nostru are două obiective:

1. identificarea succesiunii procedeelelor în schema tehnologică de transformare, de la os la piesa finită și 2. determinarea funcționalității acestor unelte (ca articole multifuncționale sau concepute doar pentru o singură activitate). Pentru a ne atinge scopul, am integrat trei tipuri de date: analiza directă a pieselor arheologice, datele din alte ansambluri arheologice publicate și propriile noastre date experimentale. Studiul microscopic al artefactelor a fost vital pentru caracterizarea corectă a urmelor tehnologice. Pe baza acestuia, am încercat să reconstituim experimental întreaga succesiune a gesturilor de fabricație, pentru a vizualiza schema de transformare a oaselor. Abordarea experimentală a rezultat în înregistrări detaliate ale materiilor prime utilizate, timpul necesar fiecărui tip de procedeu, instrumentele utilizate și rezultatele obținute în timpul fiecărei operațiuni. Apoi, piesele create experimental au fost testate în diverse acțiuni, cum ar fi perforarea pieilor, spargerea oaselor, perforarea cochiliilor, prelucrarea lemnului, producția de fibre vegetale etc. Frontul activ al acestor piese a fost apoi analizat alături de alte variabile, precum frecvența și distribuția lustrului, micro-topografie, modelul striurilor funcționale, prezența microfracturilor și a suprafețelor de uzură. Observațiile făcute asupra speciimenelor arheologice au fost comparate cu cele de pe replicile experimentale pentru a testa ipotezele privind modurile în care au fost fabricate și utilizate vârfurile de către comunitățile preistorice.

Our study focuses on the bone pointed tools from the Hamangia settlement at Cheia. The study of this typological assemblage is important given the clear preference of the Cheia community for making pointed tools obtained from the long bones of ovicaprids by quadri-partition in double grooving. Our study was two-fold: 1. identifying the sequence of procedures in the technological transformational scheme from the mere bone to the finished pointed tool and 2. determining the functionality of these tools (as multipurpose items or designed for a single activity only). To reach our goal, we integrated three types of data: the direct analysis of the archaeological implements, the data from other published archaeological assemblages, and our own experimental data. The microscopic study of the artefacts was vital for the correct characterization of the technological marks. based on it, we attempted to reconstruct experimentally the entire succession of the manufacturing gestures, in order to visualize their transformation scheme from the bone to the finished object. The experimental approach resulted in detailed records of the used raw materials, the time necessary for each type of procedure, the tools used and the results obtained during each operation. Next, the experimentally created tools were tested in various actions, such as skin perforation, bone breaking, shell perforations, wood processing, vegetable fibre production, etc. The active front of these items was then observed alongside other variables such as the frequency and distribution of polish, micro-topography, the pattern of functional striations, the presence of microfractures and wear off surfaces. The observations made on the archaeological specimens were compared to those on the experimental replicas in order to test the hypotheses regarding the ways the pointed tools were manufactured and used by the prehistoric communities.

Ex Oriente lux. Importuri și imitații în cultura Hamangia
Ex Oriente Lux. Imports and Imitations in Hamangia Culture

Valentina VOINEA

Individualizate în peisajul neo-eneoliticului sud-est european, comunitățile Hamangia continuă să ne uimească prin piese „exotice”, străine mediului balcanic, pentru care găsim cele mai bune analogii în spațiul egeo-anatolian. În acest studiu vor fi analizate artefacte de dimensiuni mici și foarte mici – dălțițe, brățări, recipiente, pandantive, figurine - tăiate din materii prime rare, aduse de la sute de kilometri, precum marmura și jadeitul, cochiliile de *Spondylus*, *Dentalium* și *Glycimeris*. Tipologia și tehnica de execuție a unor piese trădează experiență în prelucrarea rocilor dure și a cochiliilor, ceea ce sugerează importul pieselor, în stare finită, din centre de producție egeo-anatoliene. După modelul acestor piese, comunitățile Hamangia au imitat, folosind materii prime locale, sau au „reciclat” piese importate, deteriorate în timp, dar cu o valoare socială și religioasă neștirbită. Alături de materii prime și piese finite au fost „importate” idei și concepte socio-religioase specifice chalcolithicului egeo-anatolian.

Individualized in the landscape of the Neo-Eneolithic South-Eastern Europe, the Hamangia communities continue to amaze us with "exotic" pieces, foreign to the Balkan environment, for which we find the best analogies in the Aegean-Anatolian area. In this study, small and very small artefacts - chisels, bracelets, vessels, pendants, figurines - cut from rare raw materials brought from hundreds of kilometres away, such as marble and jadeite, Spondylus, Dentalium and Glycimeris shells, will be analysed. The typology and technique of some of the pieces reveal expertise in the processing of hard rock and shells, suggesting that the finished pieces were imported from Aegean-Anatolian production centres. Following the pattern of these pieces, Hamangia communities imitated, using local raw materials, or 'recycled' imported pieces, deteriorated over time, but with undiminished social and religious value. Along with raw materials and finished pieces, socio-religious ideas and concepts specific to the Aegean-Anatolian Chalcolithic were 'imported'.

Piese miniaturale din lut de la Căscioarele-Ostrovel. O analiză primară
Miniature Clay Pieces from Căscioarele-Ostrovel. An Overview

Cristian Eduard ȘTEFAN

Miniaturile au fascinat întotdeauna lumea cercetătorilor, fiind mai greu de interpretat sau explicat. De multe ori aceste artefacte erau expediate la categoria *miscellanea* și altele, etc. Cele mai multe dintre ele intră în categoria vaselor mici, dar sunt și piese care imită tipuri de locuințe, ca să nu mai amintim unele dintre cele mai faimoase miniaturi descoperite în săpăturile arheologice: figurinele antropomorfe sau zoomorfe. Interpretarea văsuțelor merge pe linia unor modele pentru vase mai mari pe care le-ar fi purtat cu ei olarii itineranți, obiecte implicate în deprinderea olăriei de către tinerii din așezarea respectivă, jucării sau obiecte de cult. Unele dintre ele puteau conține diverse substanțe de o natură mai mult sau mai puțin simbolică (ocru, de exemplu). Piesele de mobilier sunt și ele destul de frecvente în așezările gumelnițene, mai ales, atât la nord cât și la sud de Dunăre, uneori în contexte mai deosebite, cum este faimoasa scenă de cult de la Ovcharovo. În rest avem de-a face cu scăunele, măsuțe

sau miniaturi de locuințe. Uneori acestea din urmă constituie mănere pentru capace de mari dimensiuni, interpretarea lor mergând la limita dintre locuință propriu-zisă sau cuptor.

Miniatures always fascinated the world of researchers, being difficult to interpret or explain. In many cases these artifacts were put in the miscellanea category, other objects, etc. Most of them fits in the small vessels category, but there are also items which imitate dwelling types, but also the famous miniatures discovered in the archaeological excavations such as the anthropomorphic or zoomorphic figurines. Interpretation of miniature vessels follows the line of the models for bigger vessels, objects involved in learning how to make pots in case of young people of the village, toys or cult objects. Some of them could contain different essences of a more or less symbolic nature (ochre, for example). Furniture pieces are also frequent in Gumelnița settlements north and south of Danube, sometimes in special context, such the famous cult scene of Ovcharovo. Otherwise, we deal with small chairs, tables or dwelling miniatures. Sometimes the latter represent big lid handles, their interpretation following the fine line between the actual dwelling and oven.

**Miniaturizarea și ultraminiaturizarea realității.
Elemente de plastică cucuteniană la scară redusă
Miniaturisation and Ultra-miniaturization of Reality.
Cucutenian Plastic Elements on a Reduced Scale**

Adela KOVÁCS, Constantin APARASCHIVEI

Plastica antropomorfă și zoomorfă a atras atenția cercetătorilor încă de la începuturile descoperirii lor, fiind una dintre categoriile de obiecte publicate ca piese speciale, în majoritatea studiilor monografice. Adeseori, interesul față de astfel de artefacte, a fost determinat de faptul că plastica în ansamblul ei, ar putea contribui la descifrarea unor aspecte legate de viața spirituală a comunităților preistorice, în general, și a celor aparținând Culturii Cucuteni, în special. Prezentarea de față are în vedere un lot de statuete antropomorfe și zoomorfe existente în patrimoniul Muzeului Județean Botoșani, aparținând Culturii Cucuteni, care nu doar că reprezintă o miniaturizare, ci o ultra-miniaturizare a pieselor de plastică de același tip. Dincolo de artefacte se află oamenii care au creat asemenea piese, abia vizibile, de cele mai multe ori milimetrice. Prin intermediul acestei comunicări, ne dorim să aducem în atenția specialiștilor piese care sunt mult mai mici decât piesele de plastică denumite miniaturale în cadrul colecțiilor muzeale. Studiul se axează pe statuete antropomorfe și unele zoomorfe care au fost modelate mult diminuate la scară, și abordăm o serie de posibilități în ceea ce privește posibilitățile de interpretare, încercând să deslușim scopurile pentru care acestea au fost create.

Anthropomorphic and zoomorphic plastic representations attracted the attention of researchers since the beginning of their discovery, being one of the categories of objects published as special artefacts, in most monographic studies. Often, the interest in such artefacts was determined by the fact that plastic representations could contribute to deciphering aspects related to the spiritual life of prehistoric communities, in general, and those belonging to the Cucuteni Culture, in particular. The present study considers a batch of anthropomorphic and zoomorphic statuettes existing in the heritage deposits of the Botoșani County Museum, belonging to the Cucuteni Culture, which not only represent a miniaturization, but an ultra-miniaturization of artefacts of the same type. Beyond the artefacts are the people who created such pieces, barely visible, mostly millimetres in size. Through this study, we

wish to bring to the attention of specialists artefacts that are much smaller than the so-called miniature plastic representations in museum collections. The study focuses on anthropomorphic and some zoomorphic statuettes that have been modelled much reduced in scale, and we address a number of possibilities in terms of interpretation possibilities, trying to discern the purposes for which they were created.

Artefacte miniaturale specifice complexului cultural Precucuteni-Cucuteni-Tripolye
Miniature Artifacts Specific to the Precucuteni-Cucuteni-Tripolye Cultural Complex

Constantin PREOTEASA

Remarcabil prin cantitatea, calitatea și diversitatea vestigiilor din cadrul așezărilor sale, complexul cultural Precucuteni-Cucuteni-Tripolye (cca. 5000-3500 a. Chr.) prezintă în inventarul său și miniaturi (cu o frecvență destul de redusă) care reflectă viața materială și spirituală a comunităților umane din timpul calcoliticului. Considerate adesea ca obiecte de prestigiu, cu valoare cultică sau artistică, realizate de meșteri specializați, miniaturile au fost incluse și în tezaure sau complexe de cult, subliniind astfel importanța lor deosebită. Nu lipsesc, de asemenea, nici artefactele de uz comun. Unele categorii de miniaturi sunt prezente de-a lungul întregii evoluții a acestei civilizații (vase, figurine zoomorfe, statuete antropomorfe, modele de sanctuare), în timp ce altele se regăsesc doar în anumite secvențe cronologice: Precucuteni / Tripolye A - Cucuteni A / Tripolye BI (topoare votive, pintaderas, conuri, discuri, rondeluri, tăblițe, tronuri, monoxile, ornamente, idoli „en violon”, rhytoi) sau Cucuteni A-B / Tripolye BII - Cucuteni B / Tripolye CI (săni). Varietatea materiilor prime din care au fost realizate miniaturile (lut, os, diferite roci, cupru, aur, scoici, semințe) permite o gamă largă de analize, care pot furniza date importante din punct de vedere tehnico-tipologic și funcțional.

Remarkable for the quantity, quality and diversity of the vestiges within its settlements, the Precucuteni-Cucuteni-Tripolye cultural complex (ca. 5000-3500 BC) presents in its inventory also miniatures (with a rather low frequency) that reflect material and spiritual life of the human communities during the Chalcolithic. Often considered as objects of prestige, with cultic or artistic value, made by specialized craftsmen, the miniatures were also included in the hoards or the cult complexes, thus emphasizing their special importance. The artefacts for daily use are not missing, also.

Some categories of miniatures are present throughout the evolution of this civilization (vessels, zoomorphic figurines, anthropomorphic statuettes, sanctuary-models), while others are found only in certain chronological sequences: Precucuteni / Tripolye A – Cucuteni A / Tripolye BI (votive axes, pintaderas, cones, discs, rondels, tablets, thrones, monoxyls, ornaments, en violon idols, rhyta) or Cucuteni A-B / Tripolye BII – Cucuteni B / Tripolye CI (sleighs). The variety of raw materials from which the miniatures were made (clay, bone, different rocks, copper, gold, shells, seeds) allows a wide range of analyses, which can provide important data from techno-typological and functional points of view.

Scăunele miniaturale de lut descoperite în tell-ul Kozareva Moghila
Ceramic Models of Chairs from tell Kozareva Mogila

Veselin DANOV

Subiectul prezentării îl constituie două modele de scăunele din lut. Ele au fost descoperite în nivelul aparținând chalcolithicului târziu din tell-ul Kozareva. Piese sunt diferite ca formă și dimensiuni. Probabil ele reprezintă modele ale tipului de mobilier existent în interiorul locuințelor datate în perioada chalcolithicului târziu. Scaunul a fost un atribut important în reprezentarea divinităților preistorice. Numeroase figurine de lut, reprezentate în poziția șezând pe scaun, au fost descoperite în tellul de la Kozareva și în alte situri din perioada chalcolithicului târziu din Bulgaria.

The subject of this presentation are two ceramic chair models. They are found in one of the Late Chalcolithic horizons of tell Kozareva mogila. They differ in their shape and size. Probably those finds represent models of real existing furniture, part of the interiors of Late Chalcolithic houses. The chair was an important attribute in the depiction of prehistoric deities. Numerous ceramic figurines modelled sitting on chairs are known from tell Kozareva mogila and other Late Chalcolithic sites in Bulgaria.

Model de lut al unui topor – teslă descoperit în tell-ul Kozareva Moghila
A Ceramic Model of an Axe-adze from the Kozareva Mogila Settlement Mound

Petya GEORGIEVA

În prezentare va fi analizat un interesant model miniatural de topor-teslă, realizat din lut. În ciuda dimensiunilor mici, forma este realizată cu suficientă precizie pentru a nu lăsa loc interpretării, fiind vorba despre un model de topor-teslă. Piesa a fost găsită într-un nivel din tell-ul Kozareva Moghila (lângă orașul Kableshkovo, comuna Pomorie). Acest nivel nu se regăsește în întregul tell, fiind cercetat doar în secțiuni separate, situate în partea de sud a sitului. Din punct de vedere stratigrafic, nivelul în care a fost găsită piesa suprapune stratul incendiat datat în faza III a Eneoliticului târziu, respectiv cultura Kodjadermen-Gumelnița-Karanovo VI și este suprapus de nivelul datat în perioada bronzului timpuriu. Nivelul în discuție reprezintă cea de-a patra fază din dezvoltarea Eneoliticului și începutul tranziției către Epoca Bronzului. Există o așezare din aceeași perioadă în regiunea Mării Negre, la Sozopol, care în prezent se află sub ape. Ceramica de la Kozareva Moghila este în mare parte similară cu cea de la Sozopol. O particularitate întâlnită în acest nivel de la Kozareva Moghila este reprezentată de descoperirea unor fragmente mari de vase, cu forme și motive ornamentale asemănătoare cu cele ale culturilor de stepă. Unele dintre vase au fost modelate din argilă amestecată cu scoici pisate. Datarea acestui nivel, pe baza tipologiei ceramicii, corespunde cu momentul răspândirii topoarelor-teslă din cupru.

O figurină ceramică antropomorfă, un model de vas rudimentar, de mici dimensiuni, o reprezentare ceramică a unei locuințe și un vârf de suliță din silex au fost descoperite în zona în care a apărut și toporul-teslă. Aceste descoperiri recente au fost făcute pe o suprafață mică, de aproximativ 1,5 metri pătrați. Probabil, piesele făceau parte dintr-un ansamblu, care a fost ulterior distrus și dispersat, existând totuși posibilitatea ca locul descoperirii să fie cel folosit inițial pentru depozitarea de obiecte similare. Modelul de topor-teslă prezintă un

orificiu pentru mâner, cel mai probabil similar cu cel legat de faimoasa descoperire din cultura Vinča, unde astfel de unelte au fost găsite alături de figurine antropomorfe, prezentând urme ale unui mâner din lemn, atașat toporului. Pe niciuna dintre piesele de la Kozareva Mogila nu au fost identificate urme ale unui mâner de lemn, care să poată fi atribuite toporului-teslă.

Here I present an interesting miniature ceramic model of an axe-adze. Despite the small size, the shape is made precisely enough to leave no doubt that this is a model of an axe-adze. It was found in an unburnt horizon of the Kozareva Mogila settlement mound (near the town of Kableskovo, Pomorie municipality). This horizon is not found across the entire mound and has only been explored in separate sections in the southern part of the mound. Stratigraphically, it is after a burnt horizon from the end of Phase III of the Late Eneolithic, Kodjadermen–Gumelnita–Karanovo VI culture, and before an Early Bronze Age horizon. It represents the fourth phase in the development of the Eneolithic or the beginning of the Transition to the Bronze Age. There is a settlement from the same period in the Black Sea region, at Sozopol which is currently under water. The pottery from Kozareva Mogila is largely similar to that from Sozopol. What is different about the horizon under consideration from Kozareva Mogila are several finds of fragments of large vessels, with shapes and ornamentation close to those characteristic of the steppe cultures. Some of them are made of clay tempered with crushed clam shells. The chronological position of this horizon, as determined from the ceramics, corresponds to the time of the spread of copper axes-adzes.

An anthropomorphic ceramic figurine, a small rudimentary model of a vessel, a ceramic model of a dwelling and a flint spearhead were discovered in the area where the axe-axe model was found. These finds are definitely contemporary and were found in a small area of about 1.5 square metres. They were probably part of a set of figurines that was destroyed and scattered, or this was a place where similar objects were stored. The axe-adze model has a handle hole and probably had a wooden handle, similar to the famous find from the Vinča culture, where the models were found next to anthropomorphic figurines with preserved traces of the wooden handles of the axe models. On none of the figurines from Kozareva Mogila were found traces of a wooden handle that could be related to the axe-adze.

**Unelte de cupru de la Kozareva Mogila.
Noi date privind sursa minereurilor de cupru utilizate
Copper Tools from Kozareva Mogila.
New Data on the Provenance of Copper Ores Used**

Yordan MILEV

Acest articol aduce în prim plan noi informații despre proveniența cuprului. În cadrul acestuia sunt interpretate rezultatele unui studiu arheo-metalurgic, efectuat asupra unor unelte de cupru găsite în timpul săpăturilor de la Kozareva mogila. Sunt examinate în total șase obiecte, care provin atât din necropole, cât și din așezări, datând din perioada eneoliticului târziu. Analizele chimice și izotopice efectuate au permis identificarea surselor probabile ale materiei prime, utilizată la fabricarea diferitelor obiecte din cupru de la Kozareva mogila. Astfel, sunt oferite noi informații privind dezvoltarea metalurgiei în spațiul vestic al Mării Negre.

This paper aims to provide new insights into the provenance of copper. The results of an archaeometallurgical study based on several copper tools found during excavations at Kozareva mogila

are represented. A total of six objects are examined, which come from both grave and settlement contexts, dating to the Late Eneolithic. The chemical and lead isotope analyses carried out allow to suggest the probable sources of the raw material used for the manufacture of various copper objects from Kozareva mogila. This will provide new information on the development of metallurgy in this part of the Western Black Sea coast.

**Despre plăcuțele de lut romboidale din mediul eneolitic gumelnițean
de tip Bolgrad-Aldeni, noi descoperiri**
*About the Rhomboidal Clay Plates from the Gumelnița Eneolithic Environment
of the Bolgrad-Aldeni Type, New Discoveries*

Eugen MISTREANU

Prezentarea va aborda subiectul plăcuțelor romboidale de lut descoperite în mediul eneolitic gumelnițean, în principal de aspect Bolgrad-Aldeni. Fiind o categorie aparte de artefacte arheologice, piesele sunt interpretate des ca fiind amulete, pandantive sau chiar schițe, planuri / hărți. Cercetarea la zi ni le prezintă ca o categorie de piese individuale puțin numeroasă, fiind documentate în număr foarte mic în așezări. Credem că aducerea în actualitate a acestora se impune prin unicitatea lor și caracterul neuzual pe care îl aveau. Dezbateră noastră va porni de la prezentarea câtorva piese noi din această categorie redescoperite în fondurile Muzeului Național de Istorie a Moldovei și altele recent publicate. Vom trece în revistă argumentele care au stat la folosirea noțiunilor de mai sus pentru denumirea acestor artefacte. Ne propunem totodată să surprindem trăsăturile generale cât și datele tehnice. Pe lângă plăcuțe simple doar cu orificiu/ii în zona centrală și colțuri, fără decor, multe din piesele din lut în studiu se remarcă și printr-o excepțională valoare artistică unde motivele decorate (prin incizie, pictură) sunt diverse, dar au la baza o simbolistică unitară. Vrem să vedem ce ne sugerează contextul acestor descoperiri, ori caracterul ritualic presupus în legătură cu artefactele în discuție trebuie să fie susținut și de un context cu indicii clare în direcția enunțului de mai sus.

Această comunicare are loc în cadrul proiectului de cercetare „Patrimoniul muzeal și memoria istorică: cercetare, interpretare, prezentare” (Cifrul: 20.80009.0807.43), finanțat prin Programul de Stat (2020-2023).

This presentation will address the subject of rhomboid clay plates discovered in the Eneolithic environment of Gumelnița, mainly of Bolgrad-Aldeni aspect. Being a separate category of archaeological artefacts, the pieces are often interpreted as amulets, pendants or even sketches, plans/maps. Current research presents them to us as a small category of individual pieces, being documented in very small numbers in settlements. We believe that bringing them up to date is necessary due to their uniqueness and the unusual character they had. Our debate will start from the presentation of some new pieces from this category rediscovered in the funds of the National History Museum of Moldova and others recently published. We will review the arguments behind the use of the above notions for the naming of these artifacts. We also aim to capture the general features as well as the technical data. In addition to simple plaques with only hole(s) in the central area and corners, without decoration, many of the clay pieces in the study are also notable for their exceptional artistic value where the decorated motifs (through engraving, painting) are diverse, but based on a unitary symbolism. We want to see what the context of these discoveries suggests to us, or the ritual character assumed in relation to the artifacts in question must also be supported by a context with clear indications in the direction of the above statement.

This communication takes place within the research project „Museum heritage and historical memory: research, interpretation, presentation” (Code: 20.80009.0807.43), funded by the State Program (2020-2023).

**Câteva observații asupra figurinelor antropomorfe decorate, descoperite în așezări
Boian și Gumelnița din Câmpia Brăilei**

***Few Observations on the Decorated Anthropomorphic Figurines, Discovered in the
Boian and Gumelnitsa Settlements from the Brăia Plain***

Stănică PANDREA

În așezările Boian și Gumelnița din Câmpia Brăilei au fost descoperite figurine antropomorfe feminine dintre care unele sunt decorate cu motive incizate și încrustate. Cele mai interesante sunt figurinele antropomorfe decorate cu motive rombice care amintesc de plăcuțele rombice pictate descoperite în ariile culturale Boian și Gumelnița. Unele dintre aceste motive se regăsesc și pe figurine antropomorfe din aria culturii Cucuteni.

In several settlements Boian and Gumelnitsa from Brăila Plain were discovered many anthropomorphic figurines. Some of these figurines are decorated with incised and encrusted motifs. The most interesting are the anthropomorphic figurines decorated with rhombic motifs which are similar to the rhombic clay plaques discovered in the Boian and Gumelnitsa cultural areas. Some of these motifs can also be found on anthropomorphic figurines from the area of the Cucuteni Culture.

**Diversitate tipologică în reprezentarea masculinității în cultura Gumelnița,
prin prisma cercetărilor din tell-ul de la Geangoești-Hulă, jud. Dâmbovița**
***Typological Diversity in the Representation of Masculinity in Gumelnița Culture,
through the Discoveries from Geangoești Tell Site, Dâmbovița County***

Ana ILIE

Cercetările arheologice desfășurate în tell-ul de la Geangoești-Hulă, în perioada 2015-2022, au oferit ocazia aducerii la lumină a câteva sute de reprezentări plastice miniaturale antropomorfe sau asociate simbolismului feminin - masculin. Dacă majoritatea figurinelor sunt, în mod cert reprezentări feminine sau asociate acestui principiu și nu fac notă discordantă prin raportare la canoanele de expresie specifice culturii Gumelnița, în acest studiu focusul este pe plastica antropomorfă masculină, mai rară, în general, în culturile eneolitice, deci și în cultura Gumelnița, și ca atare, mai puțin cunoscută.

Descoperirile din acest sit, asociate, în mod cert, reprezentării masculinității, reflectă o anumită diversitate artistică, ale cărei semnificații vom încerca să le explorăm.

As a result of archaeological long term excavation campaigns, starting from 2015, in the site from Geangoești-Hulă, several hundred of miniaturized anthropomorphic representations or associated to the feminine or masculine symbolism were collected. While most of the figurines we consider to be definitely female representations and there are no differences in shape, size or decoration from what is known as typical expression in Gumelnitsa culture, this study brings to the fore male representations, figurines or other forms, a rare find in all Copper Age cultures, including Gumelnitsa-Karanovo VI, and therefore less studied.

The masculine representations from this site reflects a typological and artistic diversity, aspects which we will try to explore.

**Ansamblul litic cioplit aparținând grupului cultural Decea Mureșului
din necropola de la Decea (jud. Alba)**
*L'ensemble lithique sculpté appartenant au groupe culturel Decea Mureșului
de la nécropole de Decea (département d'Alba)*

Mihaela-Maria BARBU

Situl arheologic de la Decea (necropola) (jud. Alba) se află pe o înălțime numită *Deluț*, la o distanță de 200-300 m vest față de drumul care întretaie șoseaua dintre Vințu de Jos și Aiud. La începutul secolului al XX-lea, aici a fost descoperit un grup de morminte eneolitice, de inhumatie, aparținând grupului cultural Decea Mureșului. Ansamblul litic cioplit în discuție consistă în 8 piese, provenind din 8 morminte, confecționate din silex volhynian și opal. Piesele prezintă trăsături care pot încadra artefactele în categoria armelor, caracteristică observată și asupra altor obiecte asociate din inventarul funerar. Cu toate acestea, unele urme par a indica și alte întrebuițări, limita dintre unealtă și armă fiind foarte fină atunci când ne referim la epoca preistorică.

Le site archéologique de Decea (nécropole) (département d'Alba) est situé sur une colline appelée Deluț, à une distance de 200-300 m à l'ouest de la route qui coupe la route entre Vințu de Jos et Aiud. Au début du XXe siècle, un groupe de tombes à inhumation énéolithiques appartenant au groupe culturel Decea Mureșului a été découvert ici. L'ensemble lithique taillée en question est constitué de 8 pièces, provenant de 8 tombes, réalisées en silex de Volhynie et d'opale. Les pièces présentent des caractéristiques qui peuvent placer ces objets dans la catégorie des armes, caractéristique également observée sur d'autres objets associés dans l'inventaire funéraire. Cependant, certaines traces semblent indiquer également d'autres usages, la frontière entre outil et arme étant très fine lorsqu'on se rapporte à l'époque préhistorique.

**Urme de utilizare pe unelte din piatră lustruită.
Unelte folosite pentru tăierea și prelucrarea lemnului
descoperite în necropolele eneolitice din Bulgaria**
*Traces of Use on the Polished Stone. Tools for Woodcutting and Woodwork
from the Eneolithic Necropolises in Bulgaria*

Radoslav RACHEV

Studiul metodic al practicilor funerare din cadrul comunităților eneolitice, care au locuit pe teritoriul Bulgariei de astăzi a început în a doua jumătate a secolului XX. Analiza inventarului funerar a fost una dintre principalele direcții de cercetare în primele publicații referitoare la contextul extra muros al acestor practici. Acestea au evidențiat faptul că vasele din morminte nu erau arse corespunzător deoarece erau realizate special pentru a fi folosite doar ca obiecte funerare. Recent, prin analize traseologice, s-a putut dovedi același lucru și în cazul pieselor de silex depuse în morminte eneolitice.

Printre celelalte categorii de obiecte plasate în morminte, în perioada eneolitică, se numără uneltele din piatră șlefuită, pentru tăierea și prelucrarea lemnului. De obicei, în

literatura de specialitate, trei tipologii de unelte de piatră șlefuită sunt asociate acestei activități: topoarele de piatră, teslele și dălțile. Uneltele de acest tip pot fi examinate cu scopul de a identifica urme de utilizare, la fel se poate proceda și în cazul ansamblului de piese din silex. Există două tipuri de urme care ar putea evidenția rolul unei unelte din piatră șlefuită: urme pe muchie, de la lovirea, tăierea și șlefuirea repetată, și urme pe corpul uneltei, ca rezultat al tensiunii exercitate asupra mânerului, în timpul utilizării. Tipurile de urme pot oferi informații importante privind semnificația uneltei în inventarul unui mormânt. Prin urmare, apar o serie de întrebări: a fost un obiect personal al defunctului și la ce a fost folosit?

Unelte din piatră șlefuită, asociate cu tăierea și prelucrarea lemnului, au fost plasate în morminte, în cazul a zece necropole eneolitice din Bulgaria. Numărul mormintelor care prezintă un astfel de inventar este limitat, deși în activitatea de zi cu zi a comunităților preistorice, uneltele din piatră șlefuită erau printre cele mai utilizate. Examinarea preliminară a uneltelor din inventarul necropolelor nu a evidențiat urme de uzură pe marginile și corpul acestora. Având în vedere numărul limitat de morminte în care au fost descoperite unelte șlefuite pentru prelucrarea lemnului, și a absenței urmelor de uzură, putem presupune că acestea au doar o semnificație simbolică în contextul funerar, subliniind rolul important al defunctului în comunitatea respectivă.

The methodical study of the funerary practices of the Eneolithic communities that inhabited the lands of present day Bulgaria, began in the second half of the twentieth century. Analysis of the grave inventory was one of the primary focuses in the very first publications regarding to the extramural context, at that time. In these it was noted that the ceramic vessels, placed in the graves, were not properly fired and were especially made to be used as grave goods. More recently the same was proven for the flint tools, placed in the graves from that period, by examining the traces on their edges.

Among the other categories of objects placed in the graves in the Eneolithic period were polished stone tools for woodcutting and woodworking. Traditionally, in the archaeological literature, three groups of polished stone tools are associated with those activities: stone axes, adzes and chisels. Tools of those three groups could be examined for traces of use, like the flint assemblage. There are two types of traces that could prove use of a polished stone tool: traces on the edge, from prolonged hitting, cutting and grinding and traces on the body of the tool, a result from the stress on spots of contraction with the handle during use. The types of traces can offer important information for the meaning of the tool in the grave inventory. Therefore, the question arises, was it a personal belonging of the buried person and what was it used for?

Polished stone tools, associated with woodcutting and woodworking, were placed in graves in a number of ten Eneolithic cemeteries from Bulgaria. The number of graves containing such inventory is limited, although in the day to day activity of the prehistoric communities the polished stone tools were among the most used implements. The preliminary examination of the polished tools from the necropolises have shown no traces of use on their edges and bodies. Based on the limited number of graves in which polished tools for woodworking were found and the absence of traces on them, it can be assumed that they had only a symbolic meaning in the funeral context, as objects representing the deceased as having a special role in that community.

**Atelierele neo-eneolitice de cioplire a silexului
din lunca Dunării (com. Ciuperceni, jud. Teleorman).
Rezultatele cercetărilor de teren – siturile FLM 15, FLM 24, FLM 25
*Neo-Eneolithic Flint Carving Workshops
from the Danube Meadow (com. Ciuperceni, County Teleorman).
The Results of the Field Research - the Sites FLM 15, FLM 24, FLM 25***

**Ion TORCICĂ, Pavel MIREA,
Steve MILLS, Mark MACKLIN,
Amelia PANNETT**

Siturile studiate se găsesc în bazinul aluvial al Dunării, în zona comunei Ciuperceni (jud. Teleorman). FLM 24 și FLM 25 sunt poziționate în apropierea unui paleocanal, pe marginile unor zone mai înălțate ce nu pare să fi fost afectată de inundațiile din Holocenul târziu și de sedimentările și inundațiile istorice. Situl FLM 15 se află în zona de vest a comunei, pe o poziție înălțată în luncă, restul unei paleoterasse. Siturile au fost cercetate în cadrul unui proiect de cercetare început în 2013 dintre universitățile Cardiff și Lincoln din Marea Britanie și Muzeul Județean Teleorman.

De pe suprafața siturilor FLM 24 și FLM 25 a fost colectată o mare cantitate de material litic, ceramică preistorică, posibil Criș, Dudești/Vădastra cât și medievală târzie și modernă. Pe suprafața sitului FLM 15 a fost descoperită o mare cantitate de ceramică eneolitică Gumelnița A1, utilaj litic extrem de abundent, unelte din piatră șlefuită, ceramică din alte perioade și oase umane.

Materialul litic din siturile FLM 24 și FLM 25 a fost lucrat predominant dintr-un silex fin de culoare neagră. Majoritare sunt așchii simple sau cu cortex, nuclee de dimensiuni și forme diferite, urmate de lame și lamele fragmentare sau întregi, tablete de reamenajare, piese finite retușate cât și noduli de materie primă. Nu lipsesc frecătoare din silex și percutoare din cuarțit și gresie. A putut fi stabilit întregul lanț tehnologic de producere a lamelor și lamelelor, observându-se folosirea percuției directe, indirecte și a presiunii. Nucleele debitate prin presiune au dimensiuni variate, remarcându-se piesele conice de mici dimensiuni (*bullet cores*).

Materialul litic din situl FLM 15 a fost lucrat dintr-un silex de culoare galben-maronie, asemănător celui descoperit în zona Nicopole din Bulgaria, dar și lângă cetatea Turnu la aprox. 6 km vest de sit. Majoritare sunt așchiile cu sau fără cortex, nuclee, lame întregi sau fragmentare, tablete de reamenajare, lame *a crete*, dar și gratoare sau lame retușate. Nucleele au forme și dimensiuni diferite, unul sau mai multe planuri de percuție și demonstrează folosirea percuției indirecte dar și directe. S-a putut stabilit întreg lanțul tehnologic de producere a lamelor. Percutoarele și retușoarele demonstrează și ele existența unor ateliere în cadrul așezării.

Concluzii preliminare indică existența în zona studiată a unor zone de prelucrare a silexului (FLM 24 și FLM 25), sub forma unor ateliere temporare ce pot fi datate în neolitic și posibil mezolitic cât și ateliere de cioplire în cadrul unei mari așezări eneolitice Gumelnița A1 (FLM 15). Pentru unele nuclee se observă un nivel extrem de ridicat de îndemânare, ce demonstrează existența unor adevărați meșteri. Unele nuclee, dar și unele așchii retușate indică posibilitatea existenței unor ucenici ce exersau la fața locului.

The sites studied are located in the alluvial basin of the Danube, within Ciuperceni commune, in the south of Teleorman County. FLM 24 and FLM 25 are located near palaeochannels, on the edges of raised areas, which have apparently not been affected by late Holocene flooding and historical

sedimentation and flooding. FLM 15 is located in the western area of the commune, on an elevated position at the edge of the Danube floodplain, possibly a palaeoterrace. From 2013 to the present, the sites have been investigated as part of a joint research project between Cardiff and Lincoln Universities (UK) and the Teleorman County Museum (Romania).

A large quantity of lithic material and Neolithic pottery, possibly Criș, Dudești/Vădastra, as well as late medieval and modern, was collected from the surface of FLM 24 and FLM 25 sites. On the surface of FLM 15 a large amount of Gumelnița A1 Eneolithic potsherds, extremely abundant lithic tools, polished stone tools, ceramics from other periods and human bones were discovered.

The lithic material from FLM 24 and FLM 25 was mostly worked from fine black flint. The majority are flakes, cores of different sizes and shapes, followed by blades (complete or fragmented), rejuvenation core tablets, retouched pieces, as well as nodules of raw material. Flint grinders and quartz or sandstone hammerstones were also found. The entire chaîne opératoire for blade and bladelet production can be established, including the use of direct percussion, indirect percussion and pressure methods. Some of the cores obtained by pressure have a very small size and conic shape (bullet cores).

The lithic material from FLM 15 was worked from a yellow-brown flint, similar to that which occurs in the Nicopole area, in Bulgaria, and also near the Turnu fortress, 6 km west of the site. The majority are flakes (with or without cortex), cores, whole or fragmented blades, rejuvenation core tablets, crested blades, but also scrapers or retouched blades. The cores have different shapes and sizes, one or more striking platforms, and demonstrate the use of indirect and direct percussion. The entire chaînes opératoires of blade production can be established. Hammerstones also demonstrate the existence of workshops within the settlement.

Preliminary conclusions suggest the presence in the studied area of flint processing areas (FLM 24 and FLM 25), as temporary workshops dating to the Neolithic and possibly Mesolithic, as well as knapping workshops within a large Eneolithic Gumelnița A1 settlement (FLM 15). For some cores an extremely high level of skill is observed, which demonstrates the existence of skilled craftsmen. Some of the cores and retouched flakes indicate the possibility of the existence of apprentices who practiced at the sites.

Scurtă discuție asupra labretelor neolitice timpurii *Brief Discussion of Early Neolithic Labrets*

Adina BORONEANȚ, Raluca DOBROGEANU

Scopul principal al prezentării este de a discuta piesele cunoscute ca labrete atribuite neoliticului timpuriu din sud-estul Europei dintr-o serie de perspective: materie primă, tipologii propuse, metode fabricație și (disc)continuitate cu epocile anterioare și următoare. Exemplele etnografice oferă câteva indicii asupra utilizării unor astfel de piese.

The main aim of the presentation is to discuss the labrets of the Early Neolithic from a series of perspectives: raw material, proposed typologies, manufacturing technologies, and continuities or discontinuities with the previous and following ages. Ethnographic examples might shed light on the use of some of such items.

Descoperirea culorilor în chalcolithicul balcanic *The Discovery of Colors in Balkan Chalcolithic*

Tomasz GRALAK

Recunoașterea culorilor reprezintă o abilitate biologică comună întregii omeniri. Indicarea conceptului abstract al culorilor, pe baza unor denumiri specifice, constituie o componentă esențială a unei culturi și facilitează procesul de cunoaștere. În cadrul societăților tradiționale se utilizau doar trei nuanțe - negru, alb și roșu. Principala dilemă o constituie gradul de conștientizare și sensibilizare apărut la nivelul comunităților calcolitice din Peninsula Balcanică, legat de semnificația culorilor. Aceasta a fost perioada în care oamenii au început să folosească o gamă largă de materiale noi. Metalele, pietrele, oasele și scoicile au fost alese nu numai datorită proprietăților lor fizice, ci și datorită culorii lor. Acest aspect poate constitui un prilej deosebit pentru a analiza evoluția indivizilor, din punct de vedere social.

Descoperirile din cadrul necropolelor sugerează faptul că oamenii încercau să folosească materiale diferite, de culori diferite. Acest fenomen este caracteristic necropolelor din apropierea orașului Varna. O altă dilemă o constituie atractivitatea pe care membrii acelei comunități o aveau pentru anumite culori. Se pare că aceasta era o alegere, și nu o situație întâmplătoare. În primul rând, înțelegerea culorilor era asociată cu suprafețele strălucitoare.

Chiar și în antichitate – conform spuselor lui Aristotel, culoarea era asemuită cu razele de lumină. Probabil că acesta a fost unul dintre principalele motive ce au stat la baza alegerii materialelor metalice. Unele pietre, oase și scoici aveau o strălucire aparte.

Pe de altă parte, pietrele de culoare verde și albastră erau considerate a fi atractive pentru membrii comunității. Este posibil ca acest lucru să fi fost determinat de asocierea nuanței pietrelor cu nuanțele cuprului corodat sau ale minereului de cupru (cum ar fi malachitul, calcopirita etc.). Este demn de menționat că multe societăți tradiționale din Lumea Veche foloseau o singură denumire, atât pentru nuanțele de albastru, cât și pentru cele de verde. În mod cert, această paletă de culori a avut un caracter repetitiv în cadrul mai multor culturi.

O altă dilemă, legată de înțelegerea culorilor, este constituită de utilizarea unui anumit tipar ornamental pentru ceramică. Conform analogiilor etnografice, unele motive decorative au fost special concepute pentru a se obține jocul de lumini (pentru a obține un efect de strălucire). Această posibilitate se întâlnește îndeosebi la ceramica încrustată cu pastă albă.

Recognition of colors is, of course, a biological ability common to all humankind. Indication of the abstract concept of colors, connected with specific names – this is the part of a culture and knowledge. Generally, small-scale traditional societies recognize only three – black, white, and red. The question is how chalcolithic Balkan communities were dealing with understanding colors. This was the period when people started to use a huge range of new materials. Metals, stones, bones, and shells were chosen not only because of their physical properties but also because of their color. It is possible to observe through a way of constructing a social person from that time.

Discoveries of graves clearly show that people were trying to use different materials with different colors. This phenomenon is characteristic, especially for the Varna cemetery. Another issue is why certain colors were attractive. It seems that it was a choice – not a random situation. First of all, understanding of colors is also associated with shining and glittering surfaces.

Even in Antiquity – according to Aristotle, color was a kind of light. Probably it was a primary reason for choosing metals. Some stones, bones, and shells were shining and lustrous also.

On the other hand, green and blue stones were attractive too. Possibly it may be connected with the colors of corroded copper or copper ore (like malachite, chalcopyrite, etc.). It is worth mentioning that many traditional societies in the Old World used just one name for both blue and green colors (even nowadays). Clearly, it was a repetitive pattern for many cultures.

Another question related to colour understanding is using a certain kind of pottery ornamentation. According to ethnographical analogies, some patterns were designed in order to play with light (i.e., to get a shimmer effect). This is especially possible with ceramics inlaid with a white substance.

SECȚIUNEA
PREISTORIE
SECTION
PREHISTORY

Tell-ul de la Sultana, după 100 de ani (1923-2023)
Tell Settlement from Sultana after 100 Years (1923-2023)

Cătălin LAZĂR

Anul 1923 a fost primul an de cercetare arheologică în așezarea tell de la Sultana-Malu Roșu. Acea săpătură a fost prima investigație științifică a unei așezări de tip tell din România, dar și primul contact al școlii noastre arheologice cu ceea ce urma a se numi „cultura Gumelnița”. Acest semnal arheologic ar fi putut fi denumit după situl în care s-au cercetat prima dată artefacte de acest tip, însă, deși pentru puțin timp în literatura arheologică din România s-a menționat termenul „ceramică tip Sultana”, ulterior, contrar practicilor comune, cultura arheologică ce avea să fie definită pe baza acestor descoperiri va purta numele de Gumelnița și nu Sultana, cum ar fi fost firesc.

Anul acesta se împlinesc 100 de ani de la primele săpături arheologice de la Sultana, iar prezentarea aceasta reprezintă povestea acestui sit care a inspirat generații după generații de arheologi preistoriceni și a creat un trend ascendent în cercetarea interdisciplinară din România. Vom explora istoria, structura, stratigrafia, cronologia, arhitectura și organizarea internă a sitului, în corelație cu datele multidisciplinare obținute în ultimi 20 de ani, alături de cele legate de cultura materială. În final, vom sublinia rolul noilor cercetări în completarea poveștii unei așezări care leagă valea Dunării de planul interior al României prin râul Mostiștea și îi vom omagia pe unii dintre arheologii care s-au ocupat direct de cercetarea acestui sit sau de cultura Gumelnița - Silvia Marinescu-Bîlcu, Radian Romus Andreescu și Dragomir Nicolae Popovici - și care ne-au format pe noi, cei care astăzi continuăm cercetările de la Sultana.

Această lucrare a fost susținută de două granturi ale Ministerului Cercetării, Inovării și Digitalizării din România și CNCS - UEFISCDI, numărul de proiect PN-III-P4-ID-PCE-2020-2369, numărul de contract 41PFE/30.12.2021, în cadrul PNCDI III.

1923 was the first year of archaeological research at the tell settlement of Sultana-Malu Roșu. This excavation marked the initial scientific investigation of a tell-type settlement in Romania and the first encounter of our archaeological school with what would later be termed the 'Gumelnița culture'. This archaeological signal could have been named after the site where artefacts of this type were first examined (Sultana). However, despite briefly appearing in Romanian archaeological literature as the 'Sultana-type pottery,' contrary to standard practices, the archaeological culture defined based on these discoveries would eventually be named Gumelnița, not Sultana, as might have been expected.

This year marks the centenary of the first archaeological excavations at Sultana, and this presentation represents the story of this site that has inspired generations of prehistoric archaeologists and fostered an upward trend in interdisciplinary research in Romania. We will explore the history, structure, stratigraphy, chronology, architecture, and internal organization of the site in correlation with the multidisciplinary data obtained over the past 20 years, alongside aspects related to material culture. In conclusion, we will emphasize the role of new research in enriching the narrative of a settlement that connects the Danube Valley to the inner plains of Romania through the Mostiștea

River and pay tribute to some of the archaeologists directly involved in the investigation of this site or the Gumelnița culture — Silvia Marinescu-Bîlciu, Radian Romus Andreescu, and Dragomir Nicolae Popovici — who have shaped those of us continuing research at Sultana today.

This work has been supported by two grants from the Ministry of Research, Innovation, and Digitalization of Romania and CNCS - UEFISCDI, project number PN-III-P4-ID-PCE-2020-2369, contract number 41PFE/30.12.2021, within PNCDI III.

Belogradets, nord – estul Bulgariei. Caracteristici culturale și cronologice
Belogradets, North Eastern Bulgaria. Cultural and Chronological Characteristic

Viktoria PETROVA, Evghenia NAIDENOVA

Cercetările arheologice efectuate în nord-estul Bulgariei acoperă relativ puține situri preistorice, oferind date despre caracteristicile culturale ale regiunii la începutul mileniului 5 a. Chr. Unul dintre acestea este situl arheologic Belogradets, situat în zona sudică a platoului Stana, în partea de vest a satului Belogradets, regiunea Varna.

Situl a fost explorat pe o suprafață de aproximativ 4.000 de metri pătrați prin săpături de salvare în 2020, cu prilejul instalării unei conducte de gaz, ca urmare a extinderii infrastructurii de distribuție a gazelor în Republica Bulgaria. Sunt înregistrate cincisprezece particularități ale acestuia, printre care se numără o parte a unui bordei și gropi rituale. Cultura materială identificată aici prezintă elemente care fac referire atât la Neoliticul târziu (decor canelat, perforat etc.), cât și elemente din Calcoliticul timpuriu (vase în formă de crin, cu decor incizat, caroiat, prezentând urme de ocră roșu etc.).

De asemenea, nu a fost identificată prezența decorului grafitat, acesta fiind o particularitate distinctă a perioadei calcolitice. Pe baza acestor date, se poate presupune că situl arheologic de la Belogradets datează încă din perioada de tranziție a Calcoliticului timpuriu și marchează, ulterior, debutul acestei perioade în regiune (conform periodizării bulgare).

Un alt aspect important al acestei cercetări este posibila apartenență culturală a sitului, deoarece acesta este situat într-o regiune influențată de mai multe fenomene culturale. Cele mai relevante similitudini au fost găsite la culturile Boyan și Polyanitsa din nord, nord-vest și vest, deși lipsesc elementele comune cu cele ale culturii Hamangia, situată în regiunea de nord-est. Dispuse în paralel cu tell-urile de la Provadia-Solnitsa și Golyamo Delchevo, situate mai la sud și datând din Calcoliticul timpuriu, ele evidențiază determinarea cronologiei relative a sitului arheologic din zona Belogradecului, precum și contactul cu acele culturi menționate anterior. Datarea radiocarbon indică faptul că situl arheologic de la Belogradec a fost funcțional în intervalul cronologic 4954 - 4722 a. Chr. Coroborarea acestor date cu cele oferite de cronologia relativă evidențiază rolul sitului în dezvoltarea fenomenelor culturale de la începutul mileniului V a. Chr. în nord-estul Bulgariei de astăzi, fiind o contribuție semnificativă, menită să clarifice aspectele ce țin de tranziția către perioada calcolitică în această regiune.

Archaeological studies in North-Eastern Bulgaria cover relatively few prehistoric sites, providing data about the cultural characteristics of the region at the beginning of the 5th millennium BC. One of them is the Belogradets archaeological site, located in the southern part of the Stana plateau, on the west side of the village of Belogradets, Varna Region.

The site was explored on an area of about 4,000 square meters through rescue excavations in 2020 in connection with the construction of a gas pipeline, part of the expansion of the gas

transmission infrastructure of the Republic of Bulgaria. Fifteen features are registered, representing part of a ground building and pits. The material culture revealed presents features that include both Late Neolithic (fluted, pierced decoration, etc.) and Early Chalcolithic elements (lily-shaped dishes, incised and checkered decoration, red ocher, etc.).

At the same time, the presence of graphite decoration, which is the most important characteristic of the Chalcolithic period, has not been established. Based on these data, it can be assumed that the Belogradets archaeological site dates back to the transition to the early Chalcolithic and marks its beginning in the region (according to the Bulgarian periodization).

Another important aspect of this research is the cultural affiliation of the site, as it is located in a region influenced by several cultural phenomena. The most relevant similarities were found at the Boyan and Polyanitsa cultures of the north, northwest and west, but lack any commonalities with the Hamangia culture located in the north and northeast. Arranged in parallel with the tells of Provadia-Solnitsa and Golyamo Delchevo, located in the south and dating back to the early Chalcolithic, they highlight the determination of the relative chronology of Belogradec, but also suggests contacts with them. Absolute dating determined by six radiocarbon values indicates that the archaeological site of Belogradec was functional within the chronological range 4954 - 4722 cal BC. Its combination with the proposed relative chronology clarifies the site's place in the development of cultural phenomena from the early 5th millennium BC in present-day northeastern Bulgaria and is a significant contribution that clarifies the continuing transition to the Chalcolithic period in this region.

**Noi date privind aşezarea pluristratificată de la Căscioarele - D`aia parte (jud. Călăraşi)
New Data on the Multi-layer Settlement of Căscioarele- D`aia parte (Călăraşi County)**

**Anişoara TOPÂRCEANU,
Ioan CERNĂU, Valentin PARNIC**

Lucrarea prezintă rezultatele cercetărilor arheologice din campaniile 2022 – 2023 de la Căscioarele D`aia Parte. Săpăturile au fost reluate din inițiativa Muzeului Dunării de Jos Călăraşi, din cauza procesului de degradare permanentă a sitului.

Obiectivele propuse au urmărit obținerea de noi date stratigrafice și stabilirea caracteristicilor sistemului de fortificație getic de pe latura de vest. În urma celor două campanii arheologice au fost identificate și documentate parțial opt complexe arheologice, cercetarea acestora urmând a fi finalizată în campaniile următoare.

The paper presents the results of archaeological research during the 2022-2023 campaigns of Căscioarele D`aia Parte. The excavations were resumed at the initiative of the Lower Danube Museum, Călăraşi, due to the process of permanent degradation of the site.

The proposed objectives were to obtain new stratigraphic data and the establishment characteristics of the west side Getae fortification system. Following the two archaeological campaigns eight archaeological complexes have been identified and partially documented. Investigation of the complexes remains to be completed in the following campaigns.

Cercetările arheologice preventive de la Văcăreni, jud. Tulcea. Date preliminare
Preventive Archaeological Research from Văcăreni, Tulcea County. Preliminary Data

Sorin-Cristian AILINCĂI, Gabriel JUGĂNARU,
Florian MIHAIL, Răzvan CERNAMORIȚI

În primăvara anului 2023, cu prilejul unei investiții legate de construirea unui parc de turbine eoliene pe teritoriul comunei Văcăreni, jud. Tulcea, au fost cercetați trei tumuli de dimensiuni mici. Cu această ocazie au fost documentate mai multe morminte de inhumație ce pot atribuite fenomenului Jamna, dar și orizonturilor de înmormântări ulterioare (KMK ș.a.).

During the spring of 2023, on the occasion of an investment related to the construction of a wind turbine park on the territory of Văcăreni, Tulcea County, three small tumulus were investigated. On this occasion, several burial graves were documented that can be attributed to the Jamna phenomenon, but also to later burial horizons (KMK etc.).

Organizarea internă a așezărilor specifice comunităților de tip Chișinău-Corlăteni
The Internal Organization of Settlements
Specific to Chișinău-Corlăteni Type Communities

Livia SÎRBU

Organizarea internă a așezărilor și, preponderent a spațiului locativ, a reprezentat din totdeauna un element foarte important pentru viața de zi cu zi a fiecărei comunități cultural-istorice. Fiecare așezare umană, indiferent de specific și perioadă, pe lângă comunitatea de oameni mai conține o serie de subsisteme (terenuri, resurse, construcții, activități economice etc.), care împreună asigură funcționalitatea acesteia. La fel ca și în prezent, comunitățile de tip Chișinău-Corlăteni, au acordat o atenție deosebită, atât amplasării și planimetriei așezărilor, cât și la arhitectonica locuințelor.

În majoritatea așezărilor cercetate prin săpătură a fost posibil de stabilit existența locuințelor (de suprafață și adâncite), majoritatea din ele fiind dotate cu diferite sisteme de încălzire și gătit (vetre și cuptoare cu boltă), amplasate fie în cadrul spațiului pentru locuit, fie în afara lor. De asemenea, în imediata apropiere a acestora erau amplasate diverse construcții auxiliare sau anexe gospodărești (platforme de lut sau de piatră) și gropi (de provizii sau menajere).

Totuși, trebuie să menționăm că, în majoritatea cazurilor nu a fost posibilă surprinderea în complex a acestor elemente, situație dictată de cercetările sporadice pe suprafețe mari, dar și de starea precară de păstrare a resturilor de locuire. Cu toate acestea, în cadrul așezării Trinca Izvorul lui Luca, au fost surprinse câteva astfel de contexte clare, în care avem atât prezența tuturor elementelor arhitectonice ale locuințelor, cât și a celor de organizare internă, prin delimitarea spațiilor destinate pentru practicarea unor activități economice. Astfel, până la momentul de față, ea este una din cele mai bine și complex cercetate așezări ale Hallstatt-ului canelat, și pe drept reprezintă un model clar de organizare internă – element decisiv în procesul de adaptare, dezvoltare și creștere demografică.

Comunicare realizată în cadrul proiectului: *Patrimoniul muzeal și memoria istorică: cercetare, interpretare, prezentare* (20.80009.0807.43).

The internal organization of the settlements and, mainly, the living space, has always represented a very important element for the daily life of every cultural-historical community. Each human settlement, regardless of the specifics and period, in addition to the community of people also contains a series of subsystems (land, resources, constructions, economic activities, etc.), which together ensure its functionality. Just like today, the Chisinau-Corlăteni type communities paid special attention to both the location and planimetry of the settlements, as well as to the architecture of the homes.

In most of the settlements investigated through excavation, it was possible to establish the existence of dwellings (surface and underground), most of them being equipped with different heating and cooking systems (stoves and vaulted ovens), located either within the living space or in outside of them. Also, in their immediate vicinity, various auxiliary constructions or household annexes (clay or stone platforms) and pits (for provisions or housekeeping) were located.

However, we must mention that, in most cases, it was not possible to capture these elements in a complex, a situation dictated by the sporadic research on large areas, but also by the poor state of preservation of the remains of the dwelling. However, within the Trinca Luca's Spring settlement, several such clear contexts were captured, in which we have both the presence of all the architectural elements of the homes, as well as those of internal organization, by delimiting the spaces intended for the practice of economic activities. Thus, until now, it is one of the best and most complexly researched settlements of the grooved Hallstatt, and rightfully represents a clear model of internal organization – a decisive element in the process of adaptation, development and demographic growth.

Communication made within the project: Museum Heritage and Historical Memory: Research, Interpretation, Presentation (20.80009.0807.43).

SECȚIUNEA
NOI DESCOPERIRI, NOI ABORDĂRI ÎN ARHEOLOGIA PONTICĂ ȘI
DANUBIANĂ (SECOLELE VII a. Chr. - VII p. Chr.)

SECTION
NEW DISCOVERIES, NEW APPROACHES IN PONTIC AND DANUBIAN
ARCHAEOLOGY (7th CENTURY BC.- 7th CENTURY AD.)

Lux și opulență la Așic Suat (Caraburun, com. Baia, jud. Tulcea):
ceramica atică cu figuri negre (ca. 550-500 a. Chr.)

Luxe et opulence à Așic Suat (Caraburun, commune de Baia, département, Tulcea):
Poterie attique à figures noires (environ 550-500 av. J.-C.)

Vasilica LUNGU

Săpăturile arheologice, efectuate între anii 2011-2019 pe situl de la Așic Suat (Caraburun, comuna Baia, județul Tulcea) în cadrul programelor franco-române coordonate de A. Baralis și V. Lungu, au condus la descoperirea unei cantități importante de ceramici atice cu figuri negre. Majoritatea pieselor au fost recuperate din sectorul S. IV, unde a fost dezvelit parțial un important edificiu tricameral. Alte exemple provin din sectoarele S. II și S. VI. Aceste descoperiri au analogii atât în coloniile grecești pontice (Istros, Olbia sau Berezan), precum și în marile centre grecești (Atena, Corint etc.). Ele îmbogățesc substanțial repertoriul veselei fine de masă, alături de ceramica greco-orientală decorată, prezentate și publicate anterior. Aceste două grupuri ceramice de import se adaugă numerosului grup amforic contemporan, afișând împreună un amestec de lux și opulență la Așic Suat.

Les fouilles archéologiques, menées entre 2011 et 2019 sur le site d'Așic Suat (Caraburun, com. Baia, jud. Tulcea) dans le cadre des programmes franco-roumains coordonnés par A. Baralis et V. Lungu, ont permis la découverte d'une quantité importante de poteries attiques à figures noires. La plupart des pièces ont été récupérées dans le secteur S. IV, où un important édifice tricaméral a été partiellement mis au jour. D'autres exemples proviennent des secteurs S. II et S. VI. Ces découvertes ont des analogies tant dans les colonies grecques pontiques (Istros, Olbia ou Berezan) que dans les grands centres grecs (Athènes, Corinthe, etc.). Elles enrichissent considérablement le répertoire de la vaisselle fine, avec les céramiques décorées gréco-orientales présentées et publiées précédemment. Ces deux groupes de céramiques importées s'ajoutent aux nombreux groupes d'amphores contemporaines, l'ensemble constituant un mélange de luxe et d'opulence chez les habitants d'Așic Suat.

Noi date cu privire la așezarea greco-indigenă de la Sarinasuf
New Data on the Greek - Indigenous Settlement at Sarinasuf

Răzvan- Marius CERNAMORIȚI,
Radu-Octavian STĂNESCU, Marian MOCANU

Situată pe marginea lacului Razim, la aproximativ 30 de km de vechea cetate Orgame, zona în care este amplasată așezarea de la Sarinasuf a atras de-a lungul anilor atenția multor specialiști. Ca atare, cercetări sistematice au fost desfășurate la mijlocul anilor 60` de către Petre Alexandrescu. Din păcate, doar câteva rapoarte sumare au fost publicate, materialul arheologic descoperit rămânând inedit. În 2023, cu ocazia unor cercetări de suprafață efectuate în comuna Murighiol, jud. Tulcea, au fost identificate săpăturile întreprinse în secolul trecut la marginea satului Sarinasuf. Cercetarea perieghetică a zonei din imediata apropiere a dus la identificare unui lot considerabil de material ceramic, atât grecesc cât și local. Scopul prezentării este acela de a aduce mai multe informații despre așezarea *greco-indigenă*, prea puțin cunoscută în literatura de specialitate.

Situated on the shores of Lake Razim, about 30 km from the ancient Orgame, the area where the Sarinasuf settlement is located has attracted the attention of many specialists over the years. As such, systemic research has been carried out in the mid - 1960s by Petre Alexandrescu. Unfortunately, only a few summary reports have been published and the archaeological material remains unpublished. In 2023, during fieldwalking survey investigations in the commune of Murighiol, Tulcea County, the excavations carried out in the last century on the outskirts of the village of Sarinasuf were identified. The investigation of the area in the immediate vicinity led to the identification of a considerable quantity of ceramic material, both Greek and local. The aim of the presentation is to provide more information about this settlement.

Ștampile de amforă descoperite în 2022 la Capul Chirakman/ Bizone
Amphora Stamps from Cape Chirakman/ Bizone Discovered in 2022

Kalin MADZHAROV

În 2022, în timpul săpăturilor arheologice de la Capul Chirakman/Bizone, Kavarna modernă, au fost găsite 32 de ștampile de amforă: 16 din cercul Herakleian, 8 de la Sinope, 5 rhodiene și 3 knidiene. Dintre acestea, 31 sunt identificate și datate începând cu 280 a. Chr. și până la sfârșitul secolului al III-lea a. Chr.

Ștampilele de la Sinope sunt datate în perioada 265 – 205 a. Chr., cele rhodiene – în perioada 264 – 205 a. Chr. și cel knidiene – în perioada 280 – 240 a. Chr. Ștampilele din cercul Herakleian datează din anii 280 și până la sfârșitul secolului al III-lea a. Chr. Toate cele 32 de ștampile se găsesc în straturi antice târzii și medievale. Împreună cu cele 56 de exemple deja publicate, numărul ștampilelor de amforă găsite la Capul Chirakman, în săpăturile recente, (2016 – 2022), ajunge la 88.

In 2022 during the archaeological excavations at Cape Chirakman/ Bizone, modern Kavarna, 32 amphora stamps were found: 16 from the `Herakleian circle`, 8 Sinopian, 5 Rhodian and 3 Knidian. Of them 31 are identified and dated from the 280s BC to the end of the 3rd century BC.

The Sinopian stamps are dated in the period 265 – 205 BC, the Rhodian – in the period 264 – 205 BC and the Knidian – in the period 280 – 240 BC. The Stamps from the `Herakleian circle date from the 280s to the end of the 3rd century BC. All the 32 stamps are found in Late Antique and Medieval layers. Together with the 56 already published examples, the number of amphora stamps found at Cape Chirakman in the recent excavations (2016 – 2022) reaches 88.

Ștampile de amfore grecești descoperite pe situl Medgidia, Elenistic 1
Les timbres d'amphores grecques découverts à Medgidia Elenistic 1

Natalia MATEEVICI, Petre COLȚEANU,
Laura GHEORGHIU, Ioana RUSU,
Cristian COROLENCO

Cercetările arheologice preventive efectuate pe situl Medgidia Elenistic 1, de către MINA Constanța, ce s-au derulat în perioada noiembrie 2022- iulie 2023, au scos la lumina zilei un bogat și frumos material ceramic de toate facturile, de la ceramică getică și scitică modelată cu mâna – la vase grecești de lux cu firnis negru, ceramică cenușie și bineînțele, un bogat lot de amfore grecești și fragmentele acestora. Printre materialul amforic, un loc aparte îl ocupă ștampilele amforice (circa 50 de exemplare), provenind din șase centre producătoare grecești, atât mediteraneene – Thasos, Cnidos, Rhodos, cât și pontice - Heracleea, Sinope, Chersones. Printre ștampilele de la Medgidia Elenistic 1 au fost sesizate și câteva exemplare ale unor centre necunoscute. Majoritatea ștampilelor aparțin producției amforice sinopeene - 30 de exemplare, ceea ce reprezintă 60% din totalul acestui lot.

Din punct de vedere cronologic lotul de ștampile descoperit pe situl Medgidia Elenistic 1 se încadrează între ultimul sfert al sec. IV și mijlocul sec. III a. Chr. Dominația numerică a ștampilelor de amfore de Sinope, atestă rolul important pe care îl aveau la acea perioadă mărfurile lichide sinopeene - vinul și uleiul de măsline, în comerțul barbarilor cu negustorii greci. Această situație este semnalată în majoritatea siturilor din perioada dată, din zona dobrogeană, în care au fost descoperite ștampile sinopeene, ele indicând perioada de maximă pătrundere a Sinopei atât în regiunea vestică, dar și cea nord-vestică a Mării Negre în sec. III a. Chr.

Les recherches archéologiques préventives menées sur le site de Medgidia Elenistic 1, par le MINAC, entre novembre 2022 et juillet 2023, ont mis en lumière un matériel céramique riche et varié: céramique Gète et Scythe modelée à la main, vases grecs à vernis noir, céramique grise et, bien sûr, un riche lot de fragments d'amphores grecques. Parmi le matériel amphorique, une place particulière est occupée par les plus de 50 timbres amphoriques provenant de six centres producteurs aussi bien méditerranéens - Thasos, Cnide, Rhodes, que pontiques - Héraclée, Sinope, Chersonèse. Parmi les timbres de Medgidia Elenistic 1, quelques spécimens de centres inconnus ont été remarqués aussi. La plupart des timbres proviennent de Sinope - 30 exemplaires, ce qui représente près de 60% du total de ce lot.

D'un point de vue chronologique, le lot de timbres découverts sur le site Medgidia Elenistic 1 se situe entre le dernier quart du IVe siècle et le milieu du IIIe siècle av. J.-C. La prédominance numérique des timbres amphoriques sinopéens atteste du rôle important que les produits sinopéens - le vin et l'huile d'olive - avaient à cette époque dans le commerce des barbares avec les marchands grecs. Cette situation est présente dans la plupart des sites contemporains de la Dobroudja, où des timbres sinopéens ont été découverts, et cela confirme que la période de pénétration maximale de Sinope à la fois dans l'ouest et dans le nord-ouest de la mer Noire est au cours du IIIe siècle av. J.-C.

O matriță elenistică pentru boluri cu decor în relief descoperită la Istros
A Hellenistic Mould for Bowls with Relief Decoration from Istros

Bianca PROFIRAN, Irina ACHIM

Campania anului 2022 din sectorul „Bazilica cu criptă” de la Histria a scos la lumină, printre alte materiale arheologice, un fragment ceramic de tipar, care ar putea indica o producție locală de boluri cu model în relief. Producția acestora este atestată în diverse situri din zona Mării Egee, iar existența unor centre de producție pontice și, în particular, istriene a fost discutată în ultimele decenii de către diverși specialiști, însă absența tiparelor de acest tip a pus argumentele în favoarea existenței atelierelor sub semnul întrebării.

Fragmentul, de dimensiuni reduse, a fost descoperit într-un context roman târziu, într-o încăpere care se aliniază la strada din fața bazilicii, la nord-vest de narthex. Decorul în negativ se compune din motive vegetale, mai exact o compoziție de palmete și volute care mărginesc două cercuri concentrice, fiind caracteristic perioadei elenistice. Slaba calitate a impresiunilor și exteriorul nefinisat ar putea sugera o replică locală a formelor decorative provenind din marile centre de manufactură a ceramicii fine din lumea elenistică. În același timp, repertoriul morfologic și cronologic extins al materialului ceramic și numismatic din zona de descoperire a piesei nu este asociat unor instalații de producție a bunurilor de acest tip.

A ceramic mould fragment that may point to a local production of mould made has been discovered, among other artefacts, during the 2022 campaign from the "Basilica with Crypt" excavation at Istros. Although the existence of Pontic and, in particular, Istrian manufacturing centres has been previously suggested by experts, and their production has been verified at numerous locations around the Aegean Sea, the justifications for their existence have been called into doubt due to the lack of any identified moulds. On the western side of the street in front of the basilica, just to the right of the narthex, the little fragment was found in a Late Roman context. Its ornamental impression is typical for the Hellenistic period plant motifs, more precisely a pattern of palmettes and volutes bordered on two concentric rings. Its poor quality and rough outside finish may indicate a local replication of decorative shapes originating in the Hellenistic world's principal hubs of fine wares manufacture. However, the extensive morphological and chronological repertoire of pottery and coins originating in the artifact's discovery area is not in any way associated with workshops for this specific type of ceramics.

**Figurine elenistice și romane din teracotă descoperite
 la Nicomedia și în Bithynia (nord-vestul Turciei)**
*Hellenistic and Roman Terracotta Figurines from
 Nicomedia and Bithynia (North-Western Turkey)*

Gülseren KAN ŞAHIN, Ergün LAFLI

Nicomedia, modernul İzmit sau Kocaeli, era situat în marginea de sud-est a Mării Marmara, în nord-vestul Turciei. A fost fondată în 712/11 a. Chr. și a fost dintre cele mai importante orașe din nord-vestul Asiei Mici. În anul 286 p. Chr., Nicomedia a devenit capitala estică a Imperiului Roman, fiind metropola și capitala provinciei romane Bitinia. Bitinia este o regiune antică, un regat și o provincie romană în nord-vestul Asiei Mici,

învecinată cu Marea Marmara, Bosfor și Marea Neagră. Se cunosc foarte puține despre cultura materială a Nicomediei sau a Bitiniei greco-romane.

În Muzeul Arheologic și Etnografic din Kocaeli se află o mare colecție de figurine de teracotă, aparținând perioadelor arhaică, clasică, elenistică și romană (sfârșitul secolului VI a. Chr. - sfârșitul secolului III p. Chr.), dintre care unele au fost găsite în Nicomedia. Se pare că a existat o producție coroplastică în Nicomedia și/sau în Bitinia în perioada elenistică și romană. Printre altele, un exemplu bine păstrat, găsit la Nicomedia, și care ar trebui datat în secolul al II-lea a. Chr., este o reprezentare a unui tânăr actor. Acesta ridică o mască în aer cu mâna stângă. Iconografic, majoritatea exemplelor din această colecție sunt unice.

În această lucrare, vor fi prezentate, în detaliu, exemple inedite de teracote din Nicomedia și Bitinia, care sunt expuse în Muzeul Arheologic și Etnografic din Kocaeli.

Nicomedia, modern İzmit or Kocaeli, was located in the south-eastern edge of the Marmara Sea in North-western Turkey. In A.D. 286 Nicomedia became the eastern and most senior capital city of the Roman Empire. It was founded in 712/11 B.C. and was of the most important cities in northwestern Asia Minor. Nicomedia was the metropolis and capital of the Roman province of Bithynia under the Roman Empire. Bithynia was an ancient region, kingdom and Roman province in the northwest of Asia Minor, adjoining the Sea of Marmara, the Bosphorus, and the Black Sea. Very little is known about the material culture of Graeco-Roman Nicomedia or Bithynia.

In the Archaeological and Ethnographic Museum of Kocaeli there is a large collection of terracotta figurines, belonging to the Archaic, Classical, Hellenistic and Roman periods (late sixth century B.C. - late third century A.D.), some of which are found in Nicomedia. It seems that there was a coroplastic production in Nicomedia and/or in Bithynia during the Hellenistic and Roman periods. Among others, a well-preserved example found in Nicomedia, which should be dated to the second century B.C., features a depiction of a young actor. The actor is raising a mask in the air with his left hand. Ichnographically most of the examples in this collection is unique.

In this paper, previously unpublished examples of terracotta's from Nicomedia and Bithynia, which are exhibited in the Archaeological and Ethnographic Museum of Kocaeli, will be presented in detail.

Inscripții pe monumente de calcar din „zona sacră” a cetății Istros *Inscriptions on Limestone Monuments in the "Sacred Area" of the Istros Citadel*

Dragoș HĂLMAGI

Cercetările arheologice din sectorul T al cetății Istros (Histria) au scos la iveală de-a lungul timpului un număr apreciabil de inscripții fragmentare gravate pe blocuri de calcar gălbui turonian, care au fost refolosite în construcțiile din această zonă a așezării. O serie de baze rectangulare dispuse spre estul templului Afroditei se arată a fi decupate dintr-un singur monument dezafectat. Din inscripție se mai păstrează doar câteva litere, care datează monumentul original în secolul al IV-lea a. Chr., deși funcționalitatea acestuia și natura inscripției rămân încă necunoscute. Alte blocuri de calcar din zidurile templului Afroditei sunt decorate cu câte o *phiale mesomphalos* și poartă inscripții fragmentare ce par a indica mai multe reutilizări. Una din aceste inscripții, tot din secolul al IV-lea, este inedită și menționează un personaj din Peparethos. Un alt fragment de calcar cu *phiale* și cu inscripție a fost reutilizat ca dală în pavajul străduței romane târzii care duce spre turnul A din colțul de nord-est al cetății. Fragmentul provine dintr-un altar funerar ridicat în secolul al IV-lea sau în prima parte a secolului al III-lea a. Chr. pentru un anume Aristokrates. Deși fragmentare și

uneori greu de exploatat din punct de vedere epigrafic, aceste inscripții pot, cel puțin, ghida reconstrucții ipotetice ale monumentelor de calcar din epocile mai vechi și sugera unele moduri în care piatra a fost refolosită în această regiune a cetății.

Archaeological excavations in the T sector of Istros (Histria) revealed over time an appreciable number of fragmentary inscriptions engraved on Turonian yellow limestone blocks, which were reused in the constructions in this area of the city. A series of rectangular bases arranged towards the east of the temple of Aphrodite are shown to be carved from a single dismantled monument. Only a few letters remain from the inscription dating the original monument to the 4th century BC, although its function and the nature of the inscription remain unknown. Other limestone blocks in the walls of the temple of Aphrodite are each decorated with a phiale mesomphalos and bear fragmentary inscriptions that seem to indicate multiple reuses. One of these inscriptions, also from the 4th century, is unpublished and mentions a man from Peparethos. Another limestone fragment with phiale and inscription was reused as a flagstone in the pavement of the late Roman street leading to tower A in the north-east corner of the city. The fragment comes from a funerary altar erected in the 4th century or the first part of the 3rd century BC for a certain Aristokrates. Although fragmentary and sometimes difficult to exploit from an epigraphic point of view, these inscriptions can at least guide hypothetical reconstructions of the limestone monuments of older ages and hint at the ways in which the stone was reused in this region of the city.

Noi date despre Histria în epoca Principatului
New Data on Histria in the Era of the Principate

Adela BĂLTĂC, Dragoș HĂLMAGI

Cercetările arheologice din sectorul Poarta Mare – Turnul Mare au adus nu doar noi informații despre stratigrafia și planimetria Histriei din epoca Principatului, ci și noi date despre incinta cetății romano-bizantine. Așa cum era de așteptat la realizarea curtinelor și a plintei acesteia au fost folosite numeroase spolia din diferite epoci din istoria Histriei. O astfel de piesă, inedită, este și un bloc de arhitravă ce conține o inscripție bilingvă gravată pe două din cele trei fascii. Inscripția menționează numele legatului Sextus Iulius Maior, guvernator al provinciei între 131 și 135. Alte șapte fragmente de această arhitravă se regăsesc în lapidariul muzeului de la Histria și făceau cândva parte din aceeași colonadă. Noua descoperire aruncă o rază de lumină asupra edificiilor monumentale care dominau cetatea în epoca lui Hadrian.

The archaeological excavation of the Main Gate - Main Tower sector brought new information about the stratigraphy and planimetry of Histria in the Roman period, but also new data about the precinct of the Late Roman citadel. As expected, numerous spolia from different periods were used to build the curtains and the plinth. Among them, there is an architrave block bearing a bilingual inscription, still unpublished, engraved on two of the three fasciae. The inscription mentions the name of the legate Sextus Iulius Maior, governor of the province between 131 and 135. Seven other architrave fragments from the lapidarium of the museum of Histria were once part of the same colonnade. The new discovery sheds a light on the monumental buildings dominating the city during the reign of Hadrian.

Un relief inedit cu reprezentarea zeiței Artemis din colecția Muzeului Callatis Mangalia
*A Unique Relief With the Representation of the Goddess Artemis
 from the Collection of the Callatis Mangalia Museum*

Corina RADU - IORGUȘ

Zeița Artemis este cunoscută drept zeița vânătorii și a naturii sălbatice, dar a îndeplinit și alte atribuții: ajuta femeile la naștere, participa la riturile de inițiere cu ocazia trecerii copiilor în rândul adulților, marca limitele între perioadele de război și pace, aducea și vindeca bolile și elibera sclavii, în special sclavele.

Comunicarea prezintă o friză din marmură, cu reprezentarea zeiței Artemis la vânătoare, din perioada elenistică, intrată în colecția muzeului în anul 1975, descoperită la Callatis. Friza prezintă o scenă clasică de vânătoare: zeița se pregătește să săgeteze un cerb în galop, pe care îl urmărește. În spate se află un ogar, însoțitorul fidel al zeiței. Panoul a fost afectat în cursul timpului: este spart la extremitatea stângă și lipsește un fragment din partea superioară. De asemenea, panoul a fost martelat în partea dreaptă, unde probabil scena continua.

Most commonly known as the goddess of the hunt and wilderness, Artemis was also responsible for helping women in childbirth, turning children into adults, marking boundaries between periods of war and peace, bringing and curing plague and manumitting slaves, especially female slaves.

The communication presents a marble frieze, with the representation of the goddess Artemis in a hunting scene, from the Hellenistic period, entered the museum's collection in 1975, discovered in Callatis.

Caron limen - Portus Caria.

Noi cercetări în portul antic și quadriburgium-ul de la Capul Shabla

Caron limen – Portus Caria.

New Research on an Ancient Port and Quadriburgium at Cape Shabla

Boyan TOTEV, Lajos JUHÁSZ

Capul Shabla, situat la 6 km est de orașul cu același nume, are o istorie arheologică foarte bogată, de aproximativ 1.500 de ani. Investigarea zonei a început destul de devreme, la sfârșitul secolului al XIX-lea cu descrierea vestigiilor vizibile și a mediului geografic și a devenit mai intensă în a doua jumătate a secolului al XX-lea. Investigații arheologice ample au fost efectuate de S. Torbatov în anii 1990. Săpături recente, începând din 2016, au fost conduse de B. Totev, căruia în ultimii trei ani i s-a alăturat un grup de colegi maghiari stabilind o colaborare fructuoasă.

Sursele scrise antice confirmă faptul că așezarea a fost importantă pentru transportul maritim de-a lungul coastei de vest a Mării Negre timp de secole, datorită locației sale geografice cheie, oferită de două golfuri protejate de recife. Teritoriul Capului Shabla are o gamă largă de vestigii arheologice: un *castellum*, un *quadriburgium*, un port și o necropolă.

Extinderea orașului antic nu este în prezent cunoscută cu exactitate, dar cercetările pe această temă sunt în desfășurare folosind sondaje și perspective nedistructive, dar pare sigur că este mai mare decât satul de pescari modern.

Cinci faze cronologice ale locuirii ar putea fi distinse de secolele VI-V a.Chr. până în secolele VI-VII p. Chr. Perioada cea mai veche este reprezentată doar de descoperiri, dar nici o structură nu poate fi asociată cu această epocă. Perioada elenistică este reprezentată de o

clădire și gropi cu un număr mare și varietate de descoperiri, printre altele 17 fragmente de figurine de teracotă. Spre secolele II – III p. Chr. poate fi datată o casă cu încălzire de tip *hipocaustum*, care se află sub *quadriburgium*-ul roman târziu. Aceasta a servit din nou ca fundație a fortăreței bizantine timpurii, care nu a mai fost folosită în timpul secolului al VI-lea, când zidurile au fost folosite pentru locuințe și chiar și o cramă a fost instalată în turnul anterior. Descoperirile descoperite întăresc natura grecească a Cariei, cu legături culturale și economice extinse cu diverse alte comunități din zona Mării Negre și mai la sud, până la Mediterana.

The Cape of Shabla, located 6 km east of the town with the same name, has a very rich archaeological history of some 1,500 years. The investigation of the area started quite early, in the late 19th century with the description of the visible remains and the geographical environment and became more intense in the second half of the 20th century. Extensive archaeological investigations had been conducted by S. Torbatov in the 1990s. Recent excavations, starting from 2016, were led by B. Totev, to which in the last three years, was joined by a group of Hungarian colleagues establishing a fruitful cooperation.

The ancient written sources confirm that the settlement was important for shipping along the western Black Sea coast for centuries due to its key geographical location provided by two bays protected by reefs. The territory of Cape Shabla has a wide array of archaeological remains: a castellum, a quadriburgium, a port and a necropolis. The extension of the ancient city is currently not exactly known, but research on this topic is ongoing using non-destructive surveys and prospects, but it seems certain that it is greater than the modern fishing village.

Five chronological phases of habitation could be distinguished from 6-5th c. BC to the 6-7th c. AD. The earliest period is only represented by finds, but no structure can be associated with this era. The Hellenistic period is represented by a building and pits with a great number and variety of finds, among others 17 terracotta figurine fragments. To the 2-3rd c. AD a house with hypocaustum heating can be dated, which is underneath the Late Roman quadriburgium. This again served as the foundation of the Early Byzantine fortress that fell into disuse during the later 6th c. when the walls were used for everyday housing, and even a winery was installed in the earlier tower. The finds uncovered strengthen the Greek nature of Caria with extensive cultural and economic ties to various other communities in the Black Sea area and further south to the Mediterranean.

Ceramica fină romană dintr-un sanctuar din Asia Mică *Roman Fine Wares from a Sanctuary in Asia Minor*

Alina STREINU

Prezentarea va aduce în discuție ceramica fină din perioada secolelor I-III descoperită în două complexe cercetate arheologic în sanctuarul lui Zeus de la Labraunda, Asia Mică. Cele două complexe sunt edificiul termal central și o piscină dezafectată, transformată în groapă menajeră. Ceramica fină reprezintă cea mai numeroasă categorie descoperită, cu o varietate de forme și zone de proveniență. Varietatea tipurilor aduce în discuție relațiile economice dintre sanctuar și marile centre de producție (ex. Pergam), existența atelierelor regionale, dar și utilitatea vaselor descoperite în sanctuar.

The presentation will discuss the fine pottery from the 1st-3rd centuries discovered in two archaeologically researched complexes in the sanctuary of Zeus at Labraunda, Asia Minor. The two

complexes are the central thermal edifice and a disused swimming pool turned into a disposal area. Fine ceramics represent the most numerous category discovered, with a variety of shapes and areas of provenance. The variety of types brings into discussion the economic relations between the sanctuary and the large production centres (e.g. Pergamum), the existence of regional workshops, but also the utility of the vessels discovered in the sanctuary.

Nivelul de plată al equites legionis în timpul Principatului
The Pay level of Equites Legionis During the Principate

Adrian Nicolae IONESCU

Printre centuriile legiunilor erau distribuiți 120 de călăreți în timp ce călăreții din *auxilia* făceau parte din escadroanele de cavalerie (*turmae*). Pe baza unor promovări ale călăreților din legiuni se poate argumenta că aceștia pot fi încadrați printre *principales* ai legiunii având rangul de plată de *sesquiplarius*.

Among the centuries of a legion there were distributed 120 cavalrymen while the mounted troops from auxilia were part of the cavalry squadrons (turmae). Based on the promotions of the legionary cavalrymen a case can be made that they can be placed among the principales of a legion having the pay rank of sesquiplarius.

Unde s-au stabilit veteranii din provinciile din Balcanii de Est?
Where did the Veterans from the Eastern Balkan Provinces Settle?

Ioan MUNTEAN, Alexandra PREDA, Ligia RUSCU

Problema destinației militarilor romani după lăsarea la vatră a fost intens dezbătută în literatura de specialitate. Opinia generală este că ei rămâneau în majoritate covârșitoare (75-80%) în sau în preajma locului unde serviseră ultima dată, în mai mică măsură (20-25%) se întorceau în locurile de origine. Ne-am propus să examinăm situația în provinciile Moesia Inferior, Thracia, Macedonia și Achaia. Au fost incluși doar acei veterani ale căror atestări au un loc cert de descoperire. Acestea au fost plasate pe hartă cu ajutorul programului QGIS. Rezultatele prezintă concentrări de veterani în marile centre de pe limesul dunărean, dar și în coloniile romane din interior cum ar fi Philippi, sau poleis mai vechi sau mai noi, ca Tomis, Histria sau Nicopolis ad Istrum.

The question of the settlement of Roman soldiers after their discharge was intensely debated in literature. The general consensus states that they overwhelmingly (75-80%) chose to remain in or close to their last garrison, while some 20-25% returned to their places of origin. We examined this issue for the provinces of Lower Moesia, Thrace, Macedonia and Achaia. Only those veterans were included whose attestations have specific findspots. These were placed on maps through the QGIS applications. The results show concentrations of veterans in the great centres on the Danubian Limes, but also in Roman colonies inland, such as Philippi, or in older or newer poleis such as Tomis, Istros or Nicopolis ad Istrum.

Ceramica de masă romană timpurie de la Noviodunum. Considerații generale
Early Roman Tableware from Noviodunum. General Considerations

Marian MOCANU

Între anii 1995 și 2009 V. H. Baumann a efectuat cercetări arheologice de amploare pe latura sudică a fortificației de la Noviodunum și în așezarea extra - murană localizată la sud de cetate. Cu prilejul acestor săpături a fost recuperată o cantitate foarte mare de ceramică de masă databilă în principal între a doua jumătate a secolului I a. Chr. și finalul secolului al III-lea p. Chr. Lucrarea de față are ca scop prezentarea structurală a eșantionului ceramicii de masă, iar pe baza acesteia, conturarea unor ipoteze cu privire la evoluția spațială și temporală a sitului arheologic de la Isaccea în epoca romană. Nu în ultimul rând, pentru încadrarea rezultatelor acestui demers în peisajul mai larg al spațiului vest-pontic și al Dunării de Jos, se va încerca o comparație între eșantionul ceramicii de masă de la Noviodunum și cel descoperit la Troesmis în a doua jumătate a secolului XX.

Between 1995 and 2009, V. H. Baumann carried out extensive archaeological excavations on the southern side of the Noviodunum fortress and in the Extra-Mural settlement situated to the south of the fortress. During these excavations, a very large quantity of tableware was recovered, dating mainly to the second half of the 1st century AD and the end of the 3rd century AD. The aim of the present work is the structural presentation of the tableware group and, based on this, the sketching of some hypotheses on the spatial and temporal development of the archaeological site of Isaccea in the Roman period. Finally, in order to place the results of this approach in the larger framework of the Western Pontic area and the lower Danube, a comparison is made between the sample of tableware from Noviodunum and the sample discovered at Troesmis in the second half of the 20th century.

Lumina de la marginea Imperiului. Firmalampen nord-italice în Scythia Minor
The Light at the Edge of the Empire. North Italic Firmalampen in Scythia Minor

Vlad IOAN CIUR

Lămpile cunoscute în literatura de specialitate drept „Firmalampen” reprezintă o componentă deosebită a instrumentelor de iluminat din Antichitate. Ștampila cu numele producătorului este o importantă sursă de informații despre comerț, precum și despre anumite particularități culturale regionale sau locale. Studiul de față are ca obiectiv prezentarea mărcilor de Firmalampen originare din Italia de Nord, centrul inițial de producție, regăsite pe teritoriul antic al Dobrogei, alături de niște considerații despre importul și utilizarea acestora. Opaițele de tip Firmalampen s-au bucurat de o circulație extinsă, atât din punct de vedere geografic, cât și cronologic, cu produse descoperite pe tot cuprinsul Imperiului Roman, între secolele I-IV p. Chr. Mărcile occidentale au fost populare și apreciate, fapt ce a determinat deschiderea și răspândirea de filiale provinciale a producătorilor nord-italici, pentru a satisface nevoia clienților. De asemenea, această popularitate a condus și la apariția unor imitații, fiind astfel unul dintre cele mai timpurii exemple de piraterie.

The lamps known in the scientific literature as "Firmalampen" represent a unique component of the lighting equipment from Antiquity. The stamp of the producer's name is an important source of

information about trading, as well as about certain regional or local cultural particularities. This study aims to present the Firmalampen marks originated from North Italy, the initial production centre, found in the ancient territory of Dobruja, alongside some considerations about their import and usage. The lamps of Firmalampen type enjoyed an extensive circulation, both from a geographical point of view, and from a chronological one, products as such being discovered across all the Roman Empire, between the 1st and the 4th centuries AD. Occidental marks were popular and appreciated, which determined the opening and the spread of provincial branches of the north-italic producers, to satisfy the clients' needs. Also, this popularity has led to the issue of imitations, being one of the earliest examples of piracy.

Reprezentări de vase ceramice pe monumentele sculpturale din Dobrogea romană
Representations of Ceramic Vessels on the Sculptural Monuments from Romanian Dobrogea

Alex Marian CORNEA

Este deja un clișeu aspectul că ceramica romană reprezintă una dintre cele mai numeroase și importante categorii de material prezente în descoperirile arheologice. Inventarul ceramologic este completat de regulă cu informații referitoare la funcționalitatea lor, denumirea acestora în antichitate, rolul acestora în viața locuitorilor de la acea vreme ș.a. Cu toate acestea, ne propunem să evidențiem, în cadrul acestei comunicări, reprezentările de vase prezente pe monumentele sculpturale din spațiul dobrogean, cu scopul de a oferi o analiză cât mai completă a imaginilor vizuale de pe recipientele descrise. Astfel, aceste redări ale recipientelor ceramice pe monumentele sculpturale servesc ca sursă de informație în ceea ce privește funcționalitatea și chiar simbolistica vaselor ceramice.

It is cliché that Roman pottery is one of the most numerous and important categories of material present in archaeological finds. The ceramological inventory is usually completed with information about their functionality, their name in antiquity, their role in the life of the inhabitants of that time, etc. However, we intend to highlight, in this communication, the representations of vessels present on the sculptural monuments in the Dobrogea area, in order to provide a more complete analysis of the visual images of the vessels described. Thus, these renderings of ceramic vessels on sculptural monuments provide a source of information regarding the functionality and even the symbolism of ceramic vessels.

**Cercetări arheologice preventive în așezarea
 de epocă romană de la Pecineaga, județul Constanța**
*Preventive Archaeological Research in the Roman
 Settlement from Pecineaga, Constanța County*

**Radu PETCU, Ingrid PETCU - LEVEL,
 Ștefan GEORGESCU, Constantin INEL,
 Adrian IRIMIA, Cătălin NOPCEA,
 Constantin BĂJENARU, Dan VASILESCU**

Cercetările arheologice preventive efectuate în vara anului 2023, cu ocazia unor investiții private în zonă, au avut ca scop investigarea sitului de epocă romană, localizat la nord de localitatea Pecineaga. În urma săpăturilor, a fost identificată o așezare rurală, cu un puternic

caracter agrar, datată la finele secolului al II-lea – prima jumătate a secolului al III-lea p. Chr.. Cele 10 monede descoperite (opt dintre ele în locuința C. 15) indică un nivel de locuire intens în prima jumătate a secolului al III-lea. Ceramica descoperită în complexe, atât de factură romană cât și autohtonă (ceramică lucrată la mână), evidențiază o populație autohtonă aflată în strânse legături comerciale cu cetatea Callatis.

The preventive archaeological research carried out in the summer of 2023, on the occasion of some private investments in the area, aimed to investigate the Roman-era site, located north of the town of Pecineaga. Following the excavations, a rural settlement was identified, with a predominantly agrarian character, dated to the end of the 2nd century AD - the first half of the 3rd century AD. The 10 coins discovered (eight of them in the C. 15 dwelling) indicate an intense level of habitation in the first half of the 3rd century AD. The ceramics discovered in the complexes, both Roman and autochthonous (hand-made ceramics), highlight an autochthonous population in close trade relations with Callatis.

Iconografie și propagandă traianică pe monumentul de la Adamclisi ***Iconografia e propaganda Traiana sul monumento di Adamclisi***

Anca Cezarina FULGER

Construcția monumentului Tropaeum Traiani (109 p. Chr) situat la Adamclisi (România) corespunde unei comemorări de război romane victorioase și reprezintă o iconografie parțială a unui eveniment politico - militar. Ridicat pe câmpul de luptă, monumentul reprezintă o „marcă” politico - geografică, o amprentă teritorială care corespundea cu conotații specifice, evidențiate în primul rând de inscripția dedicată către Marte Ultor. Monumentul reprezintă mărturia directă a împăratului Traian de a corela, prin politica sa propagandistică coerentă, centrul puterii de la periferie, prin forme arhitecturale care ascund mesaje legate de conceptul de coabitare, *humanitas* și *pax romano*.

Monumentul Tropaeum Traiani a ridicat încă de la început o serie de probleme privind datarea și forma sa inițială, analiza și succesiunea metopelor și corelarea monumentului cu clădirile adiacente precum altarul și mausoleul, și chiar dacă astăzi se bucură de o vastă bibliografie egală cu importanța sa atât pentru semnificațiile sale istorice, cât și artistice, monumentul, însă, nu dispune încă de o documentație iconografică precisă și deci o analiză detaliată actualizată a elementelor sale arhitecturale și sculpturale.

Intervenția va aduce în premieră în domeniul științific rezultatul fără precedent al analizelor de laborator precum spectroscopia în infraroșu și SEM-EDX, la care au fost supuse unele dintre blocurile de piatră ale metopelor și crenelurilor tocmai pentru identificarea pigmentilor de culoare și a compușilor organici. Rezultatele confirmă că monumentul fusese pictat și propunem câteva ipoteze pentru reconstituirea grafică a iconografiei monumentului.

La costruzione del monumento di Tropaeum Traiani (109 d.Ch) situato ad Adamclisi (Romania) corrisponde ad una commemorazione bellica romana vincente e rappresenta un'iconografia parziale di un evento politico-militare. Eretto sul campo di battaglia, il monumento rappresenta un "marchio" politico-geografico, un'impronta territoriale che corrispondeva con connotazioni specifiche, testimoniate in primo luogo dall'iscrizione dedicatoria verso Marte Ultore. Il monumento rappresenta la testimonianza diretta dell'imperatore Traiano di correlare attraverso la sua politica propagandistica coerente, il centro del potere dalla periferia, attraverso forme architettoniche che nascondono messaggi legati alla concezione di coabitazione, humanitas e pax romana.

Il monumento di Tropaeum Traiani ha sollevato fin dall'inizio una serie di problematiche che riguardavano la datazione e la sua forma originale, l'analisi e la successione delle metope e la correlazione del monumento con le costruzioni adiacenti come l'altare e il mausoleo, ed anche se lo stesso gode oggi di una vastissima bibliografia al pari della sua importanza sia per i suoi significati storici che artistici, il monumento però non dispone ancora di una precisa documentazione iconografica e dunque un'analisi dettagliata riattualizzata dei suoi elementi architettonici e scultorei.

L'intervento porterà per la prima volta nell'ambito scientifico il risultato inedito delle analisi di laboratorio come la spettroscopia in infrarosso e SEM-EDX, ai quali alcuni dei blocchi di pietra delle metope e dei merli furono sottoposti proprio per identificare pigmenti di colore e composti organici. I risultati confermano che il monumento era stato dipinto e proponiamo alcune ipotesi di ricostruzione grafica dell'iconografia del monumento.

Metode tehnice folosite în investigațiile arheologice
Technical Methods used in Archaeological Investigations

Mihai MUNTEANU, Mircea NĂSUI

Lucrarea propune prezentarea unor tipuri de măsurători care sunt folosite în investigațiile arheologice: măsurarea rezistivității solului, ca metodă folosită „in-situ” pentru detectarea structurilor litice îngropate și metoda spectroscopiei în infraroșu (FTIR), care este utilizată la detectarea compușilor organici în context istoric. Măsurarea rezistivității solului este o metodă care implică o resursă financiară redusă, dar care – deși destul de laborioasă, poate duce la rezultate științifice consistente.

Analiza FT-IR (spectroscopia IR) este o metodă larg răspândită de studiu a vibrațiilor moleculelor și este cea mai potrivită metodă de identificare a prezenței grupărilor funcționale din structura moleculelor compușilor organici studiați, descoperiți în context arheologic.

The paper aims to present some types of measurements that are used in archaeological investigations: the measurement of soil resistivity, as a method used “in-situ” to detect buried lithic structures and the infrared spectroscopy (FTIR) method, which is used to detect organic compounds in historical context.

Measuring soil resistivity is a method that involves a small financial resource, but which - although quite laborious - can lead to consistent scientific results FT-IR analysis (IR spectroscopy) is a widespread method of studying molecular vibrations and is the most suitable method for identifying the presence of functional groups in the molecular structure of the studied organic compounds, discovered in an archaeological context.

Histria. Traseul incintei elenistice a acropolei
Histria. The Route of the Acropolis Hellenistic Enclosure

Mircea ANGELESCU

Cercetările arheologice din ultimii ani au adus noi precizări privind traseul zidului de incintă al acropolei histriene în special privind latura de nord și de est, precum și cea de sud.

Last year's archaeological researches brought to light new data regarding the trajectory of the Hellenistic defence wall of the Acropolis, mainly on the northern and eastern front, but also on the southern one.

Q. Iulius Vestalis și coasta de vest a Mării Negre
Q. Iulius Vestalis and the Western Shore of the Black Sea

Florian MATEI POPESCU

După descoperirea și publicarea decretului histrian pentru Q. Iulius Vestalis, care aduce importante precizări în legătură cu destinul Histriei și al celorlalte orașe grecești vest-pontice la începutul domniei lui Tiberius, s-au emis două puncte de vedere legate de datarea misiunii lui Vestalis: M. Bărbulescu/L. Buzoianu și C.P. Jones – anul 19; G. Kantor și F. Matei-Popescu – anul 15.

Voi încerca să aduc mai multe argumente în favoarea anului 15, în contextul provincializării Moesiei.

After the discovery and publishing of the Histrian decree to honour Q. Iulius Vestalis, which brings important details concerning the fate of Histria and the other Greek cities of the Western Pontus at the beginning of the reign of Tiberius, two different dates have been put forward: M. Bărbulescu/L. Buzoianu and C.P. Jones – year 19 (the second mission in the Lower Danube area of L. Pomponius Flaccus); G. Kantor and F. Matei-Popescu – year 15 (when L. Pomponius Flaccus is attested as praetorian legate of the province of Moesia).

I shall try to bring forward arguments in favour of a dating around the year 15, in the context of the making of the province of Moesia.

Un pandantiv din fosta colecție F. Romanovich și tezaurul din Kapandibi, Ajara
The Pendant from the Former F. Romanovich Collection
and the Treasure From Kapandibi in Ajara

Mikhail TREISTER

Se discută despre un pandantiv, astăzi pierdut, de formă trapezoidală, de aur, care la începutul secolului al XX-lea a fost achiziționat de anticarul de la Rostov pe Don, F. S. Romanovici. Pandantivul prezintă, în relief, o Minerva în picioare, cu o sulită în mâna stângă, sprijinită pe un scut expus frontal, cu un gorgoneion încadrat cu pene în mâna dreaptă. Pandantivul este decorat cu granule cu proeminențe triunghiulare de-a lungul marginii cu incrustații ovale și în formă de lacrimă și cu compoziții granulate de romburi și piramide. Acesta a fost publicat împreună cu *phalerae* elenistice târzii de argint găsite în regiunea Taganrog, însă nu are nimic de-a face cu această descoperire.

La prima vedere, pandantivul din colecția Romanovich arată foarte ciudat, atât în ceea ce privește forma neobișnuită, cât și decorul și ar putea apărea îndoiele cu privire la autenticitatea sa. La începutul anilor 2010, în vecinătatea orașului Batumi, în cursul inferior al râului Chorokhi, lângă satul Kapandibi, a fost găsit un complex numit tezaur (având în vedere descoperirea unui fragment de coroană funerară, mai degrabă acesta provine de la un complex funerar distrus), care includea un pandantiv de aur de formă similară, cu o buclă

largă similară pentru agățat, o incrustație ovală centrală cu o margine zimțată. Suprafața pandantivului este decorată cu triunghiuri și romburi din granulație.

Este evident că pandantivele de la Kapandibi și din fosta colecție Romanovich sunt extrem de asemănătoare și aparțin aceluiași atelier. Lucrarea se va concentra pe atribuirea pandantivelor și datarea Tezaurului de la Kapandibi, care cuprindea, pe lângă pandantiv și o coroană, un grup de plăcuțe, cu pandantive, decorate cu incrustații și granulație, probabil elementele de colier, unele dintre aceste își găsesc paralele între alte complexe din secolul II p. Chr. ale acelei regiuni: Tezaurul Gonio și necropola din Kldeeti. De o importanță deosebită sunt două cupe de argint fragmentate, dintre care una aparține perioadei augustene târzii.

Discussed is a lost gold trapezoid-shaped pendant, which was acquired by the Rostov-on-Don antiquarian F.S. Romanovich, in the early 20th century,. The pendant represents in a low relief a standing Minerva with a spear in her left hand, leaning on a frontally exposed shield, with a gorgoneion framed with feathers with her right hand. The pendant is decorated with cells with triangular protrusions along the edge with oval and teardrop-shaped inlays and granulated compositions of rhombuses and pyramids. It was published together with the late Hellenistic silver phalerae found in the Taganrog region, but had nothing to do with this find.

At first glance, the pendant from the Romanovich collection looks very strange, both in terms of its unusual shape and decoration. There could arise doubts about its authenticity. In the early 2010s in the vicinity of Batumi in the lower reaches of the river Chorokhi near the village of Kapandibi there was found a complex called a treasure (in fact, given the discovery of a fragment of a wreath with trefoils, rather a destroyed burial), which included a gold pendant of a similar shape with a similar wide loop for hanging, a central oval inlay in a cell with a jagged edge. The surface of the pendant is decorated with triangles and rhombuses of granulation.

It is obvious that the pendants from Kapandibi and the former Romanovich collection are extremely similar and belong to the items of the same circle. The paper will focus on the attribution of pendants and the dating of the Treasure from Kapandibi, which included, besides the pendant and the wreath a group of plaques, with pendants, decorated with inlays and granulation, probably the elements of the necklace, some of which find parallels among other 2nd century AD complexes of that region: the Gonio Treasure and the necropolis of Kldeeti. Of special importance are two fragmented silver cups, one of which belongs to the Late Augustan period.

Negustorul și Dunărea – deosebiri și asemănări în evidența epigrafică *The Merchant and the Danube – Differences and Similarities in Epigraphical Evidence*

Melinda SZABÓ

Subiectul acestei lucrări este analiza a trei inscripții descoperite în Pannonia. Toate cele trei inscripții sunt în legătură cu comerțul fluvial pe Dunăre, dar în moduri diferite. Deoarece doar aceste trei inscripții au supraviețuit, în Pannonia, despre comerțul dunărean, este o necesitate să le comparăm cu inscripțiile cunoscute din regiunile Dunării de Mijloc și de Jos.

Utilizarea Dunării ca rută comercială în epoca romană este cunoscută de mult timp. În ciuda acestui fapt, în Pannonia au supraviețuit doar trei inscripții în legătură cu comerțul fluvial de pe Dunăre. Unul dintre acestea numește clar un *navicularius*. Dar atâta timp cât aceasta este singura inscripție cu *navicularius* cunoscută din provincie, cea mai bună șansă de a înțelege rolul lui Aurelius Marțialis în comerț este să-l punem în legătură cu *nautae universii Danuvii* din Axiopolis, Moesia.

Cazul celorlalte două inscripții pannonice este foarte asemănător. Altarul, ridicat de Lucius Valerius Italus în Aquincum, îl menționează ca membru al unui colegiu. Deși activitatea colegială a fost larg răspândită în Pannonia, nu există nici măcar o inscripție cu excepția acestui altar, unde putem fi siguri de activitatea comercială fluvială a unei persoane într-un colegiu. Se presupune că era negociator, rolul lui putea fi înțeles comparându-l cu ceilalți negociatori din regiunile Dunării de Mijloc și de Jos.

A treia inscripție este un altar, dedicat lui Danuvius. Această piesă este o inscripție unică, numită zeul „Defluens”. Altare asemănătoare sunt cunoscute în Pannonia și Raetia, fenomenul pare a fi local. Dar, pentru că Haterius Calinicus ar putea fi în legătură cu armata, pentru a interpreta această inscripție trebuie să se examineze utilizarea Dunării în aprovizionare militară.

Cele trei inscripții sunt diferite unele de altele, dar toate au exemple paralele din regiunea Dunării, iar aceste comparații sunt singura modalitate de interpretare a epigrafelor.

The subject of this paper is the analysis of three inscription from Pannonia. All of the three inscriptions are in connection with fluvial trade on the Danube, but in different ways. As only these three inscriptions survived in Pannonia about Danubian trade, it's a must to compare them with the inscriptions known from the Middle and Lower Danube regions.

The use of the Danube as trading route during Roman times is a well-known fact for long times. Despite this fact, in Pannonia only three inscriptions survived in connection with the fluvial trade on the Danube. One of these clearly names a navicularius. But as long as this is the only known navicularius inscription from the province, the best chance to understand Aurelius Martialis' role in trade is to confer him to the nautae universii Danuvii from Axiopolis, Moesia.

The case of the other two Pannonian inscriptions is very similar. The altar, erected by Lucius Valerius Italus in Aquincum, mentions him as a member of a collegium. Although the collegial activity was widespread in Pannonia, there is not even one inscription except Lucius Valerius Italus' altar, where we can be sure about one person's fluvial trading activity in a collegium. Supposedly, he was a negotiator, his role could be understood comparing him to the other negotiatores from the Middle and Lower Danube regions.

The third inscription is an altar, erected to Danuvius. This piece is a unique inscription, calls the god 'Defluens'. Similar altars are known just from Pannonia and Raetia, the phenomenon seems to be local. But, because Haterius Calinicus could be in connection with the army, to interpret this inscription one must need to examine the use of the Danube in military supply.

The three inscriptions are different from each other, but all of them has parallel examples from the Danube region, and these comparisons are the only way to interpret the epigraphs.

Ovidiu de la Brigetio: prima reprezentare antică a poetului *Ovid from Brigetio: The First Representation of the Poet in Antiquity*

Dávid BARTUS, László BORHY

Brigetio este unul dintre cele mai importante situri arheologice din provincia romană Pannonia, cu un castru legionar, un oraș civil și având *canabae legionis*. Săpăturile sistematice au fost începute în 1992, fiind descoperit material arheologic abundent, inclusiv picturi murale de înaltă calitate, inscripții latine, echipament militar etc. În 2015, un obiect unic și de neegalat a fost găsit în timpul unei săpături de salvare în vecinătatea castrului legionar: o țiglă completă de teracotă (*tegula*) cu reprezentarea unui bust bărbos incizat în lutul umed

înainte de ardere, realizată local în Brigetio. Personajul reprezentat pe aceasta are părul lung și creț, barbă bogată, sprâncene groase, urechi proeminente și ochi mici deschiși. Deși astfel de caricaturi sunt foarte rare, se cunosc câteva exemple – mai ales de la Pompei – care poartă inscripții de identificare a persoanelor reprezentate. Din păcate, acele inscripții se referă aproape exclusiv la persoane necunoscute din punct de vedere istoric. Cea mai surprinzătoare parte a descoperirii noastre de la Brigetio este inscripția cursivă pe două rânduri de sub bust, care îl identifică clar: Ovidius Naso. O gaură forată deasupra bustului indică faptul că țigla a fost atârnată pe un perete. În ciuda faptului că, evident, nu poate fi privit ca un portret realist, ci mai degrabă caricaturist al poetului realizat în secolul al II-lea sau al III-lea p. Chr. din câte știm, aceasta este prima și singura reprezentare romană a lui Ovidiu. În lucrarea de față, vom discuta despre acel obiect unic și circumstanțele descoperirii sale, problemele graffitelor și a caricaturii romane, precum și câteva date noi despre săpăturile arheologice în curs de desfășurare în Brigetio.

Brigetio is one of the most important archaeological sites in the Roman province of Pannonia with a legionary fortress, a civil town and a canabae legionis. Systematic excavations have been started in 1992, producing abundant find material including high-quality wall paintings, Latin inscriptions, military equipment, etc. In 2015, a unique and unparalleled object has been found during a rescue excavation in the vicinity of the legionary fortress: a complete terracotta roof tile (tegula) with the representation of a bearded male bust drawn into the wet clay before firing, made locally in Brigetio. It has long, curly hair, rich beard, thick eyebrows, projecting ears and small open eyes. Although such caricatures are very rare, several examples are known – especially from Pompeii – which bear inscriptions identifying the persons represented. Unfortunately, those inscriptions almost exclusively refer to historically unknown people. The most surprising part of our find from Brigetio is the two-line cursive inscription below the bust which clearly identifies him: Ovidius Naso. A drilled hole above the bust indicates that the tile was hung up on a wall. In spite the fact that it obviously cannot be regarded as a realistic but rather a caricaturist portrait of the poet made in the 2nd or 3rd century AD, as far as we know, this is the first and only Roman representation of Ovid. In the present paper, we will discuss that unique object and its find circumstances, the problems of Roman graffiti and caricatures, and some new data on the ongoing archaeological excavations in Brigetio.

Campsă - un castru roman scufundat în apele Dunării
Roman Campsa – The Sunken Roman Fort on the Danube

Milica TAPAVIČKI- ILIĆ

La sfârșitul anilor 1960 și începutul anilor 1970, în timpul lucrărilor de construcție a hidrocentralei Đerdap, a avut loc o săpătură de salvare la scară largă. Multe forturi romane și alte părți ale limes-ului roman de pe Dunăre au fost excavate și după ce s-a format lacul Đerdap, acestea au rămas scufundate sub suprafața apei. Unul dintre forturile care au împărtășit acest destin este cel care va fi descris aici. Provocarea inițială a cercetătorilor de atunci a fost să identifice numele castrului din Notitia Dignitatum și din opera lui Procopius. După un studiu amănunțit, a fost identificat drept fortul roman din Campsa, numit în Evul Mediu Ravna.

Acest castru a fost examinat pe o perioadă de câțiva ani, dar pe lângă scurte rapoarte anuale și alte câteva lucrări, nu a fost niciodată publicat în întregime. Acesta a fost înființat la sfârșitul secolului al II-lea sau la începutul secolului al III-lea și în următoarele patru secole a

suferit mai multe modificări. A aparținut castrelor mai mari de pe această parte a limesului Dunării. Deși volumul a rămas mai mult sau mai puțin neschimbat, forma turnurilor acestuia a fost modificată, alături de porți.

Micile descoperiri de la Campsa au facilitat determinarea cronologica a acestuia, deoarece aparțin descoperirilor tipice acestei perioade. Acestea includ ceramică, opaițe, diferite unelte și piese de armament din metal, descoperiri din os și piatră, dar și un tezaur interesant de monede din secolul al III-lea.

In the late 1960s and early 1970s, during the construction work for the Đerdap hydro-power plant, a large-scale rescue excavation took place. Many Roman forts and other parts of the Roman limes on the Danube were excavated and after the Đerdap lake was formed, they remained sunken beneath the water surface. One of the forts that shared this destiny is the one that shall be described here. The initial challenge of the researchers back in the day was to identify the name of the fort from Notitia Dignitatum and from the work of Procopius. After a thorough study, it was identified as the Roman fort of Campsa, called Ravna in the Middle Ages.

This fort was examined over the period of several years, but besides short annual reports and a few other papers, it was never fully published. This fort was established at the end of the 2nd or at the beginning of the 3rd century and over the next four centuries, it underwent several changes. It belonged to the bigger forts on this part of the Danube Limes. Although the volume of the fort remained more or less unchanged, the shape of its towers was changed, but also of its gates.

Small finds discovered in Campsa made it easier to determine it chronologically, since they belong to the typical finds of this period. They include pottery, oil-lamps, different tools and pieces of weaponry made of metal, finds made of bone and stone, but also an interesting coin hoard from the 3rd century.

**Localitatea Cetaće la confluența dintre Timoc și Dunăre pe limesul roman:
izvoare istorice și cercetări arheologice**

***La localité de Cetaće au confluent de Timok et Danube sur le Limes Romain:
Sources historiques et recherches archéologiques***

Vladimir P. PETROVIĆ, Gordan JANJIĆ

Din 2021, Institutul de Studii Balcanice al Academiei Sârbe de Științe și Arte, în colaborare cu Muzeul Krajina din Negotin, conduce primele cercetări arheologice în localitate Cetaće de pe limesul Dunării, la granița dintre Serbia, Bulgaria și România. Până acum am putut observa că acesta este un castru, foarte important din punct de vedere strategic, construit fără îndoială în vremea lui Traian și care a fost legat de construcții și activități desfășurate pe teritoriul Aquae (Prahovo) înainte de războaiele dacice. Această locație diversă din punct de vedere cronologic ar putea deveni și mai interesantă atunci când luăm în considerare surse istorice precum Procopius.

Comunicarea mea va încerca să completeze imaginea, ținând cont de toate rezultatele cercetărilor științifice efectuate până în prezent.

Depuis 2021 l'Institut des études balkaniques de l'Académie serbe des Sciences et des Arts, en collaboration avec le Musée de Krajina à Negotin, dirige les premières recherches archéologiques de la localité Cetaće sur le limes de Danube, à la trifrontières de Serbie, Bulgarie et Roumanie. Jusqu'à présent on pourrait constater qu'il s'agit ici d'un fortin, stratégiquement très important, qui sans doute dérive de l'époque de Trajan et qui était lié avec des constructions et les activités menées dans le territoire d'Aquae (Prahovo) avant les guerres Daces. Cet emplacement chronologiquement divers

pourrait devenir encore plus intéressant si on considère les sources historiques tel que Procope. Ma communication va essayer de compléter notre image en tenant compte de tous les résultats des recherches scientifiques menées jusqu'à présent.

Administrația cvasimunicipală a canabae-lor legiunii I Italicae de la Novae.

Dovezi epigrafice

The Quasi- Municipal Administration of the Canabae Legionis I Italicae Novae.

Epigraphic Evidence

Agnieszka TOMAS

Inscripția recent descoperită găsită în Novae în 2023 oferă informații despre forma guvernului local al *canabae legionis*. Monumentul este prima dovadă epigrafică a așezării extramurale și a statutului acesteia.

The newly discovered inscription found in Novae in 2023 provides information on the form of the local government of the canabae legionis. The monument is the first epigraphic evidence of the extramural settlement and its status.

Materialele de construcție refolosite în antichitatea târzie și în perioada bizantină

timpurie: aspecte economice în cazul Novae (Moesia Secunda)

The Reused Building Materials in the Late Antiquity and Early Byzantine Period: Economic

Aspect in the Case of Novae (Moesia Secunda)

Elena KLENINA

La sfârșitul Antichității, elementele de construcție au fost refolosite pentru construcție și reconstrucție, în principal din motive economice. Nu putem ignora alte circumstanțe, cum ar fi nivelarea unei zone împreună cu resturi de clădiri existente sau termene strânse pentru ridicarea de clădiri noi.

Prin urmare, oare cum arăta construcția unei clădiri publice într-o cetate de graniță în timpul transformării Imperiului Roman? Răspunsul la această întrebare va fi subiectul prezentării mele. Schimbările în sistemul de management, precum și dorința de a depăși consecințele crizei secolului al III-lea, au dus la reduceri ale bugetelor trupelor militare, inclusiv ale celor situate la granița Imperiului. Cu toate acestea, a fost deseori necesar să se facă schimbări serioase în aspectul unui oraș, de multe ori fiind puse în legătură cu noile nevoi ale garnizoanei militare și ale civililor. Castrul militar roman, precum și orașul bizantin timpuriu Novae, de la Dunărea de Jos, nu fac excepție. Există diverse categorii de materiale de construcție obținute în timpul proiectelor de demolare, de exemplu, cărămizi și blocuri de piatră. Piatra de construcție care este reutilizată pentru proiecte de construcții noi sau sculptură decorativă și reutilizată în clădiri noi se numește *spolia*. Savații s-au concentrat în primul rând pe elementele arhitecturale grecești și romane reutilizate în clădirile ulterioare și au fost studiate în general ca dovezi iconografice și epigrafice. Scopul contribuției este de a prezenta categoria materialelor de construcție în masă, precum blocurile de piatră rustică, cărămizile și țiglele, reutilizate pentru construcția de clădiri publice în orașul bizantin timpuriu Novae din provincia Moesia Secunda, atât originile, cât și motivele reutilizării acestora.

In the late Antiquity, building elements were reused for construction and reconstruction mainly due to economic reasons. We cannot ignore other circumstances, such as the levelling of an area together with remnants of existing buildings or tight deadlines for erecting new buildings. And how did the construction of a public building in a border fortress look during the transformation of the Roman Empire? The answer to this question will be the subject of my presentation. Changes in the management system, as well as the wish to overcome the consequences of the crisis of the 3rd century, led to reductions in the budgets of the military troops, including those located on the border of the empire. However, it was often necessary to make serious changes to the layout of a city in connection with the new needs of the military garrison and civilians. The Roman military camp and the early Byzantine city of Novae on the Lower Danube is no exception. There are various categories of building materials obtained during demolition projects, for example, bricks and stone blocks. Building stone that is repurposed for new construction projects or decorative sculpture and reused in new buildings is called spolia. The scholars focused primarily on Greek and Roman architectural elements reused in later buildings and were studied generally as iconographic and epigraphic evidence. The contribution aim is to present the category of mass building material, such as rusticated stone blocks, bricks and tiles, reused for the construction of public buildings in the early Byzantine city of Novae in the province of Moesia Secunda, both their origins and reasons for reuse.

Oglinda cu tamga de la Dobrești (jud. Argeș)
The Mirror with Tamga Marks from Dobrești (Argeș County)

Dragoș MÂNDESCU, Liana OȚA,
Dragoș-Alexandru MIREA

La începutul anului 2021, în colecția arheologică a Muzeului Județean Argeș din Pitești a intrat o oglindă cu tamga, adusă de către un detectorist amator. Piesa a fost găsită într-o pădure din comuna Dobrești (circa 23 km E de Pitești), în zona de est a județului Argeș, aproape de limita cu județul Dâmbovița. Ea este realizată dintr-un aliaj de cupru, staniu și plumb și s-a păstrat într-o stare foarte bună de conservare. Este prima piesă de sorginte sarmatică descoperită pe teritoriul județului Argeș. Dacă descoperirile sarmatice lipsesc în zonă, nu același lucru se poate spune despre siturile orizontului cultural autohton de epocă romană cunoscut drept „Militari-Chilia”. Oglinda este discutată în conexiune cu siturile Militari-Chilia (așezări și o necropolă) din zona descoperirii.

At the beginning of 2021, a mirror with tamga found by an amateur detectorist entered the archaeological collection of the Argeș County Museum in Pitești. The artifact was found in a forest in Dobrești commune (about 23 km E of Pitești), in the eastern area of Argeș County, close to the border with Dâmbovița County. It is made of an alloy of copper, tin and lead and has been kept in a very good state of preservation. It is the first piece of Sarmatian origin discovered on the territory of Argeș County. If the Sarmatian finds are missing in the area, the same cannot be said about the sites of the autochthonous cultural horizon of the Roman period, known as "Militari-Chilia". The mirror is discussed in connection with the Militari-Chilia sites (settlements and one necropolis) in the discovery area.

O privire în interiorul Palatului guvernatorului Daciei romane de la Apulum
 – rezultate preliminare privind designul interior al complexului
A Look Inside of the Governor's Palace from the Roman Dacia at Apulum
 – Preliminary Results Related to the Interior Design of the Complex

Viorica BOLINDEȚ, Cristina-Georgeta ALEXANDRESCU

Palatul guvernatorului consular al celor trei Dacii de la Apulum a fost sediul oficial al administrației provinciale romane, fiind un complex arhitectonic, constituit din clădiri cu funcționalități diferite, de la cele oficiale (administrative în primul rând), dar și la cele private (o parte însemnată a sa fost reședința privată a guvernatorului și a familiei sale).

Comunicarea noastră are intenția de a prezenta câteva rezultate preliminare referitoare la designul interior al diferitelor părți componente ale Palatului guvernatorului. Astfel, vor fi analizate, pe de o parte, modul în care au fost decorați pereții unora dintre încăperi – cu ajutorul placajului de marmură, a elementelor de stucatură și a tencuielilor pictate policrome în tehnica frescei. Pe de altă parte, se vor pune în evidență și decorațiile podelelor acestora, realizate cu ajutorul mozaicurilor (tehnica *opus tessellatum*), a placajelor de marmură, dar și în *opus sectile*, cu ajutorul pieselor ceramice de paviment policrome. Cartarea descoperirilor acestor elemente, provenite din cercetările arheologice vechi și recente, ne vor putea ajuta la determinarea funcționalității unora dintre clădirile Palatului guvernatorului de la Apulum. Totodată, prin studiul comparativ al descoperirilor similare efectuate în alte *praetoria consulares* din Imperiul roman, se vor putea evidenția monumentalitatea acestor construcții, dar și particularitățile modului de decorarea al acestora.

The palace of the governor was the headquarters of the Roman provincial administration, appearing as a first rank official building, as well as the governor's private residence.

Our lecture intends to present some preliminary results related to the interior design of the various component parts of the Governor's Palace. Thus, on the one hand, the way in which the walls of some of the rooms were decorated will be analysed - with the help of marble veneer, stucco elements and polychrome painted plasters in the fresco technique. On the other hand, the decorations of their floors, made with the help of mosaics (opus tessellatum technique), marble slabs, but also in opus sectile, with the help of polychrome ceramic floor pieces, will also be highlighted. Mapping the discoveries of these elements, coming from old and recent archaeological research on the settlement, will help us to determine the functionality of some of the buildings of the Governor's Palace at Apulum. At the same time, through the comparative study of similar discoveries made in other praetoria consulares of the Roman Empire, it will be possible to highlight the monumentality of these constructions, as well as the particularities of their decorations.

Structuri arheologice din cărămizi nearse la Romula
Archaeological Structures from Unburnt Bricks Near Romula

Mircea NEGRU

Cercetările arheologice din ultimii ani de la Romula au scos la lumină o serie de structuri arheologice realizate din cărămizi nearse. Menționăm aici zidul de incintă al castrului roman de la începutul secolului al II-lea p. Chr., respectiv un zid ce aparține locuirii civile din centrul orașului roman.

Prezența cărămizilor nearse în epoca romană este obișnuită pentru provinciile romane mediteraneene cu un climat cald și arid, care permitea conservarea lor. Explicațiile prezenței acestor cărămizi nearse la Romula pot fi de la climatul cald și uscat vara, până la lipsa timpului necesar arderii și utilizării

Archaeological research in recent years from Romula, has brought to light a series of archaeological structures made of unburnt bricks. We mention here the enclosure wall of the Roman fort from the beginning of the 2nd century BC, respectively a wall that belongs to the civilian housing in the centre of the Roman city.

The presence of dried bricks in the Roman era is common for the Roman Mediterranean provinces with a hot and arid climate, which allowed their preservation. The explanations for the presence of these unburnt bricks in Romula can be from the hot and dry climate in summer, to the lack of time required for burning and use.

Castrul și băile romane de la Mălăiești.

Concluzii preliminare privind tipologia artefactelor și datarea sitului

The Roman Fort and Baths from Mălăiești.

Preliminary Conclusions on Artifact Typology and Site Dating

Ovidiu ȚENEA

Fortul și băile de la Mălăiești sunt cele mai bine cercetate dintre toate structurile construite de armata romană în nordul Munteniei, zonă pe care a ocupat-o pentru o scurtă perioadă, în primele două decenii ale secolului al II-lea p. Chr.

Cercetările arheologice efectuate au oferit date cronologice relevante pentru structurile clădirii, precum și pentru anumite tipuri de artefacte.

The fort and baths at Mălăiești are the most thoroughly researched of all the structures built by the Roman army in northern Muntenia, an area it had occupied for a short period, during the first two decades of the 2nd century AD.

The archaeological research carried out yielded relevant chronological data for the building structures, as well as for certain types of artefact.

Capidava – o expresie cronologică a limesului Dunării de Jos (sec. I - VII p. Chr.)

Capidava – A Timeline of the Lower Danube Frontier (1st – 7th century AD.)

Ioan Carol OPRIȘ, Alexandru RAȚIU

Comunicarea noastră își propune să evidențieze principalele etape cronologice ale limes-ului Dunării de Jos din primul său secol de existență și până în momentul abandonării acestei linii defensive, cândva în al doilea deceniu al sec. VII p. Chr.

Studiul de caz ales este chiar castellum-ul de la Capidava și descoperirile reprezentative, pe parcursul unui veac de cercetare arheologică intra și extra muros (1924-2023).

Our paper aims to point out the main chronological phases of the Lower Danube Limes from its first century of existence until the abandonment of this defensive line, sometime in the second decade

of the 7th century BC. The chosen case study is the very castellum of Capidava and the representative discoveries, during a century of archaeological research intra and extra muros (1924-2023).

**Fibulele cu capul în formă de ancoră din Imperiu și lumea barbară
(varianta cu sistemul de închidere prin balama)**

*Anchor Type Fibula from the Empire and the Barbarian World
(Variant With the Hinge Closure System)*

Sorin COCIȘ

Fibulele cu capul în formă de ancoră au constituit obiectul a numeroase studii, dedicate special acestui tip, fie în contextul mai larg al tipologiei fibulelor dintr-o provincie, sit sau colecție muzeală. Alteori autorii s-au oprit doar la studierea pieselor de argint din tezaure, ca bijuterii, fără a lua în considerare restul pieselor de argint sau bronz.

Descoperirea în ultimele decenii a numeroase piese, având în special sistemul de închidere prin balama oferă astăzi posibilitatea de a aduce noi contribuții privind tipologia, cronologia aria de răspândire, geneza, precum și zone de producție.

Roman broches with an anchor-shaped head have been the subject of numerous studies, especially dedicated to this type, either in the wider context of the typology of broches from a province, site or museum collection. Other times the authors stopped only to study the silver pieces from the hoards, as jewellery without considering the rest of the silver or bronze pieces.

The discovery in recent decades of numerous pieces, especially the hinge closure system, offers today the possibility for new contributions regarding typology, chronology, distribution area, genesis, as well as production areas.

Fibule cu capete de ceapă în Barbaricum, la nord de Dunărea de Jos.

Un studiu de caz actualizat

Late Roman Crossbow Brooches in the Barbaricum, North of the Lower Danube.

An Updated Case Study

Vlad LĂZĂRESCU

De-a lungul timpului, granițele au modelat maniera în care oamenii au perceput, abordat și s-au raportat la „celălalt(i)”. Granițele aveau astfel puterea de a crea și manipula identități culturale prin crearea de legături, formate pe baza sentimentelor puternice de apartenență la un anumit grup. Recent, granițele sunt mai degrabă înțelese drept „capete de pod” către Barbaricum cu valențe administrative și birocratice, sau ca vectori pentru schimburile culturale și economice care au loc de ambele părți. Faptul că astfel de realități au existat în Antichitate, împreună cu momentele de criză au contribuit la conturarea mai multor forme de coagulare a unei „identități barbare” la nord de Dunăre, prin activarea altor mecanisme complexe de incluziune și/sau diferențiere.

Această prezentare se bazează pe studiile anterioare ce au abordat problematica fibulelor cu capete de ceapă, cum ar fi Swift 2000 și Quast 2015, introducând noi descoperiri și încercând să contextualizeze, ca parte a unei abordări unitare, dovezile arheologice care provin de pe ambele părți ale limes-ului. Ne vom apleca, așadar, asupra studiului distribuției spațiale și asupra cronologiei acestei categorii de artefacte, sincronizând dinamica locuirii de

la nord de graniță cu principalele faze constructive documentate de-a lungul fortificațiilor care compun principalele elemente ale limes-ului târziu de la Dunărea de Jos.

Throughout the history, borders have always shaped the ways in which people perceived, approached and related to 'the other(s)'. Borders had thus the power to create and manipulate cultural identities by means of creating bonds, forged upon strong sentiments of belonging to a certain group. Recently, borders are rather understood as 'bridgeheads' into Barbaricum accounting only for administrative and bureaucratic purposes, or as vectors for cultural and economic exchanges taking place on both sides. The fact that such realities existed in Antiquity together with moments of crisis that helped shape several forms of Barbarian coagulation and identity north of the Danube, contributed to the creation of new identities for the Barbarians settling inside the Late Roman Empire, by activating other complex mechanisms of inclusion and/or distinction that helped forge concept such as "Romanness" for example.

This presentation builds upon previous studies such as Swift 2000 and Quast 2015 by introducing new finds and attempting to contextualize as part of a unitary approach the archaeological evidence coming from both sides of the limes and accounting for interactions between the Romans and barbarians, in this particular case by studying the crossbow brooches. We would therefore study the spatial distribution and chronology of such brooches in Barbaricum while synchronizing the dynamics of the habitation north of the border with the main constructive phases documented along the fortifications composing the main elements of the Lower Danube Late Roman Limes.

**Reconstruirea evoluției cronologice a siturilor arheologice
folosind funcțiile sumate de densitate a probabilității**
*Reconstructing the Chronological Evolution of Archaeological Sites
Using Summed Probability Density Functions*

Dan ȘTEFAN

Cercetarea arheologică implică adesea reconstrucția evoluției temporale a siturilor, în special a celor care se întind pe perioade îndelungate. Inovațiile în metodologii și instrumente pot îmbunătăți semnificativ precizia și eficiența acestui proces de reconstrucție. Această prezentare introduce Funcțiile Sumate de Densitate a Probabilității (SPDFs) ca o abordare robustă pentru reconstrucția evoluției cronologice a siturilor arheologice. Prezentarea conceptelor și a tehnicii de lucru va fi făcută într-un limbaj non-tehnic.

Una dintre principalele merite ale SPDFs constă în capacitatea lor de a integra date din surse diverse, cum ar fi informațiile stratigrafice, datările radiocarbon, înregistrările istorice și altele. Această integrare permite o reprezentare mai cuprinzătoare și mai precisă a evoluției temporale a siturilor.

Pentru a ilustra aplicabilitatea și eficacitatea metodei SPDF, o serie de situri din Epoca Fierului târzie din Dacia pre-romană au fost utilizate ca studii de caz. Aceste studii de caz exemplifică modul în care SPDFs pot oferi o înțelegere mai subtilă a distribuției temporale a artefactelor și pot ajuta la identificarea modelelor temporale de schimbare. Prin furnizarea unei analize detaliate a metodologiei și a aplicării sale practice, această prezentare urmărește să promoveze adoptarea pe scară mai largă a SPDFs în cercetarea arheologică.

Archaeological research often involves the reconstruction of the temporal evolution of sites, particularly those spanning extended periods of time. Innovations in methodologies and tools can

greatly enhance the precision and efficiency of this reconstruction process. This presentation introduces Summed Probability Density Functions (SPDFs) as a robust approach for reconstructing the chronological evolution of archaeological sites, presented in a non-technical language.

One of the primary merits of SPDFs is their capacity to incorporate data from diverse sources, such as stratigraphic information, radiocarbon dating, historical records, and more. This integration enables a more comprehensive and precise depiction of the temporal evolution of the sites.

To demonstrate the applicability and effectiveness of the SPDF method, a series of Late Iron Age sites in pre-Roman Dacia have been employed as case studies. These case studies illustrate how SPDFs can offer a more nuanced insight into the temporal distribution of artifacts and aid in recognizing temporal patterns of change. By furnishing an in-depth examination of the methodology and its practical use, this presentation seeks to promote the wider adoption of SPDFs in archaeological research.

**Biserica Roșie din Perushtitsa – martiriul Sfinților Teodot,
Asclepiodot și Maxim din Marcianopolis (Moesia Secunda)**
*L'Église rouge de Pérouchtitsa – le martyrium des Saints Théodote,
Asclépiodote et Maxime de Marcianopolis (Moesia Secunda)*

Georgi ATANASOV

Biserica Roșie de lângă Perushtitsa, la sud de Plovdiv/ Philippopolis, este un monument simbolic al arhitecturii și arheologiei creștine timpurii. Aceasta este de plan tetraconc mare, cu o cupolă și coridoare care o înconjoară. Oamenii de știință, din generația mai în vârstă, îl descriu ca un martyrium al unui martir (sau martiri) creștini timpurii - o opinie care a fost contestată în ultimele decenii.

Formă și mărime asemănătoare are martyrium-ul din necropola de la Augusta Traiana (Beroe - Stara Zagora), care cu siguranță nu este o catedrală. De aceea cred că în apropiere de Perushtitsa nu s-a găsit o catedrală, ci este un martyrium creștin timpuriu, din a doua jumătate a secolului al IV-lea, sub formă de tetraconc.

În secolul al V-lea martyrium-ul a fost transformat în biserică prin adăugarea unui culoar, pronaos, baptisteri și a unui paraclis cu absidă, care este ca un martyrium secundar, unde au fost transferate moaștele.

O altă întrebare principală este: cine sunt cei trei martiri care au fost puși în martyrium-ul tetraconc de lângă Perushtitsa. În povestea vieții Sf. Teodot, Sf. Asclepiode și Sf. Maxim din Marcianopolis, - capitala provinciei Moesia Secunda după începutul secolului al IV-lea, - s-a consemnat că datorită apartenenței lor față de creștinism au fost judecați în teatrul orașului de către guvernatorul Theres. Avem motive să afirmăm că a fost vicar al Eparhiei Traciei, care includea provinciile Moesia Secunda, Hemimont, Tracia etc. O inscripție de la teatrul din Philippopolis confirmă că Theres a deținut într-adevăr această funcție la începutul secolului al IV-lea. Apoi inculpații au fost transportați la Adrianopol unde au fost și ei judecați și torturați. În cele din urmă, au fost direcționați către Philippopolis (probabil prin drumul secundar al Munților Rodopi de Est) - dar cu 30 de mile înainte de oraș au fost executați într-un loc pustiu lângă un izvor mare, la 15 septembrie 307.

Martyrium-ul de lângă Perushtitsa corespunde pe deplin acestei descrieri. Apropos, nu există niciun alt grup de trei martiri din Philippopolis, și regiunea sa, documentat în literatura hagiografică.

The Red Church near Perushtitsa, south of Plovdiv / Philippopolis, is a symbolic monument of early Christian architecture and archaeology. This is a large tetraconch with a dome and corridors that surround it. Scientists from elder generation describe it as a martyrium of an early Christian martyr (or martyrs) - an opinion that has been disputed in the recent decades.

Similar shape and size have the tetraconch martyrium at the necropolis of Augusta Traiana (Beroe - Stara Zagora), which certainly is not a cathedral. That is why I think that no cathedral was found near Perushtitsa, but it is an early Christian martyrium from the second half of the 4th century in the form of a tetraconcha.

In the fifth century the martyrium was transformed into a church by the addition of a corridor, narthex, baptistery and a chapel with apse, which is like a secondary martyrium where the relics were transferred.

Another main question is: Who are the three martyrs who were placed in the tetraconch martyrium near Perushtitsa. In the life story of St. Theodotus, St. Asklepiode and St. Maximus of Marcianopolis, - the capital of the province Moesia Secunda after the beginning of the 4th century, - it was recorded that due to their affection for Christianity they were judged in the city theatre by the governor Theres. We have reason to affirm that he was vicar of the Diocese of Thrace which included the provinces of Moesia Secunda, Hemimont, Thrace, etc. An inscription from the theatre of Philippopolis confirms that Theres indeed held that position in the beginning of the 4th c. Then the defendants were transported to Adrianople where they were also tried and tortured. Finally, they were directed to Philippopolis,- (probably through the secondary road of the Eastern Rhodope Mountains) - but 30 miles before the city they were executed in a desolate place near a large spring on 15 September 307.

The Martyrium near Perushtitsa corresponds fully to this description. Apropos, there is no other group of three martyrs from Philippopolis and its region documented in the hagiographic literature.

**ATELIER:
ARHEOLOGIA ȘI FILOLOGIA CLASICĂ
ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL SUPERIOR ROMÂNESC**

**WORKSHOP:
ARCHEOLOGY AND CLASSICAL PHILOLOGY
IN ROMANIAN HIGHER EDUCATION**

**Apollonia Pontica și lumea mediteraneană (DigiAmphorae)
*Apollonia Pontica and the Mediterranean World (DigiAmphorae)***

Vasilica LUNGU, Radu PENEA

Proiectul *Apollonia Pontica and the Mediterranean World (DigiAmphorae)* este promovat de instituții din trei țări: Bulgaria, România și Franța. El este susținut prin Programul Erasmus+ al Uniunii Europene și a fost lansat recent în mediul informatic (<https://digiamphorae.eu>).

Acest proiect contribuie la modernizarea învățământului superior european (HE) în domeniile arheologiei, istoriei și managementului patrimoniului cultural, prin dezvoltarea utilizării practicilor digitale în educație și cercetare. Proiectul vine să suplینească, de asemenea, nevoia de materiale educaționale moderne în studiul amforelor antice prin digitalizarea și publicarea unui grup de amfore grecești, stocate în diferite muzee din Bulgaria și din România, prezentări specializate, videoclipuri educaționale, precum și alte resurse. Prin intermediul proiectului *DigiAmphorae*, comunitatea academică dar și publicul larg pot cunoaște aceste artefacte și o problemă vastă a unui domeniu special de cercetare.

Le projet Apollonia Pontica et le monde méditerranéen (DigiAmphorae) est porté par des institutions de trois pays : la Bulgarie, la Roumanie et la France. Il est soutenu par le programme Erasmus+ de l'Union européenne et a récemment été mis en ligne (<https://digiamphorae.eu>).

Ce projet contribue à la modernisation de l'enseignement supérieur européen dans les domaines de l'archéologie, de l'histoire et de la gestion du patrimoine culturel en développant l'utilisation des pratiques numériques dans l'enseignement et la recherche. Le projet répond également au besoin de matériel pédagogique moderne pour l'étude des amphores anciennes en numérisant et en publiant un groupe d'amphores grecques conservées dans différents musées de Bulgarie et de Roumanie, des présentations spécialisées, des vidéos éducatives et d'autres ressources. Grâce au projet DigiAmphorae, la communauté universitaire et le grand public peuvent en apprendre davantage sur ces objets et sur un vaste domaine de recherche.

Labraunda – 10 ani de cercetare românească
Labraunda – 10 Years of Romanian Research

Vasilica LUNGU, Radu PENEĂ

Săpături arheologice de pe situl de la Labraunda, începute în anul 1948 sub conducerea Universității din Uppsala (Suedia), continuă în fiecare an, în mai multe sectoare din situl principal, coordonate fiind din 2013 de către Olivier Henry, profesor de arheologie clasică la Lyon. Programul anual de cercetare prevede, de asemenea, cercetări interdisciplinare și publicarea unor rezultate preliminare, cu implicarea unor echipe numeroase de specialiști și studenți din diverse țări (Turcia, Franța, Suedia, România, Statele Unite ale Americii, Marea Britanie, Elveția, etc.).

Echipa de specialiști români, coordonată din anul 2013 de către Vasilica Lungu, se ocupă cu studiul materialului ceramic rezultat din sectoarele săpate de colegii din celelalte țări. Datele rezultate din cercetarea lor sunt necesare arheologilor pentru încadrarea cronologică a nivelurilor de ocupare antică și a monumentelor dezvelite. În cei 10 ani de prezență românească pe acest șantier, mai mulți studenți și doctoranzi din România au fost prezenți, unii dintre ei obținând dreptul de publicare a materialelor studiate. Va fi prezentată, în cadrul acestei mese rotunde, istoria celor 10 ani de colaborare românească pe șantierul de la Labraunda.

Archaeological excavations at the Labraunda site, begun in 1948 under the direction of Uppsala University (Sweden), continue every year in several sectors of the main site coordinated since 2013 by Olivier Henry, professor of classical archaeology at Lyon. The annual research programme also provides interdisciplinary research and publication of preliminary results, involving numerous teams of specialists and students from various countries (Turkey, France, Sweden, Romania, United States, United Kingdom, Switzerland, etc.).

The team of Romanian specialists, coordinated since 2013 by Vasilica Lungu, has been studying the ceramic material resulting from the sectors excavated by colleagues from other countries. The data resulting from their research are necessary for archaeologists to chronologically frame the levels of ancient occupation and the monuments uncovered. In the 10 years of Romanian presence on this site, several Romanian students and PhD students have been present, some of them obtaining the right to publish the studied materials. The history of the 10 years of Romanian collaboration on the Labraunda site will be presented during this round table.

SECȚIUNEA
ARHEOLOGIE FUNERARĂ ÎN SPAȚIUL EST- MEDITERANEEAN
ȘI AREALUL DANUBIANO-PONTIC (SECOLELE VII a. Chr - VII p. Chr.)

SECTION
FUNERARY ARCHAEOLOGY IN THE EASTERN MEDITERRANEAN
AND DANUBIAN – PONTIC AREA (VIIth CENTURY BC.- 7th CENTURY AD.)

Morminte, sacrificii sau crime – date noi din zona Pontică despre rămășițele umane din
complexele de gropi datate în epoca clasică (sec. IV a. Chr.)

Graves, Sacrifices or Criminal Cases – New Data From the Pontic Area
About the Human Remains in the Pit Complexes of the Classical Era (4th c. BC)

Zdravko DIMITROV

În urmă cu trei ani, în vara lui 2020, noi date interesante despre complexe de gropi din epoca clasică au fost obținute în timpul săpăturilor de salvare de-a lungul traseului unei conducte de gaz care traversează partea de nord a Bulgariei. Studiile de teren au avut loc pe platoul plat al Dobrogei de Sud, lângă satul Pamukchii (între orașele actuale Shumen și Varna).

Terenul podișului Dobrogei face parte din zona hinterland pontică, situat la o distanță de 60-65 km de Odessos (Varna) și la aproximativ 70 km de Dionysopolis (Balchik). În timpul săpăturilor arheologice, echipa noastră a găsit peste patruzeci de structuri săpate care reprezentau locuințe și gropi dintr-o așezare tracică, datând din secolul al IV-lea a. Chr. O ștampilă de amforă din Thassos și alte importuri grecești descoperite aici oferă o imagine clară a contactelor și a comerțului tracilor cu coloniile grecești situate de-a lungul coastei pontice. Cronologia așezării este mai degrabă în prima jumătate a secolului al IV-lea. a. Chr., epoca clasică târzie.

Printre cele mai interesante descoperiri se numără două schelete umane, complet păstrate la baza gropii nr. 1. Rămășițele umane se aflau la o adâncime de 2 metri și au fost găsite în poziție neobișnuită, cu membre și gâtul puternic curbate. Potrivit antropologilor, este posibil să fi fost o moarte violentă. Astfel de cazuri de rămășițe umane în complexe de gropi au fost deja studiate în mod repetat în ținuturile antice ale Traciei, Moesiei și Daciei.

Vorbim despre sacrificiile tracilor (descrise de sursele grecești antice), despre crime, cazuri criminale sau complexe funerare neconforme? Discuția asupra problemelor acestor descoperiri interesante este deosebit de importantă, iar aceste noi date arheologice oferă o nouă oportunitate pentru cercetarea științifică și dezvoltarea studiilor.

Three seasons ago, in the summer of 2020, new interesting data about pit complexes from the Classical era were discovered during rescue excavations along the route of a gas pipeline passing through the whole of Northern Bulgaria. The terrain studies took place on the Southern Dobrudja flat plateau, near Pamukchii village (between the present-day cities Shumen and Varna).

This terrain of the Dobrudja Plateau is part of the Pontic hinterland area, located at a distance of 60-65 km. from Odessos (Varna) and about 70 km. from Dionysopolis (Balchik). During archaeological excavations our team found over forty dug-in structures that represented dwellings and

pits from a Thracian settlement, dated back to the 4th c. BC. An amphora seal from Thassos and other Greek imports at the settlement provide a clear picture of the contacts and trade of the local Thracians with the Greek colonies along the Pontic coast. The settlement's chronology is rather in the first half of the 4th c. BC, the late Classical era.

Among the most interesting finds was the discovery of two fully preserved human skeletons at the bottom of Pit No. 1 of the site's structures. Human remains are at the depth of 2 meters. They are in an unusual posture with highly curved limbs and necks. According to anthropologists, it is possible that it was a violent death. Such cases, of human remains in pit complexes, have already been repeatedly studied in the ancient lands of Thrace, Moesia and Dacia.

Are we talking about the Thracian sacrifices (described by ancient Greek sources), about murders, criminal cases, or uncharacteristic burial complexes? Discussion on the issues of these interesting discoveries is particularly important, and these new archaeological data provide a new opportunity for scientific research and development of the studies.

Callatis în perioada elenistică. Noi cercetări în necropola tumulară de nord **Hellenistic Callatis. New Research in the Northern Tumular Necropolis**

**Maria-Magdalena ȘTEFAN, Dan ȘTEFAN,
Valeriu SÎRBU, Nicolaie ALEXANDRU,
Diana SONU, Mihai IONESCU**

Vor fi prezentate rezultatele preliminare ale săpăturilor desfășurate de colectivul de autori, în perioada 2021-2023, într-un grup de tumuli din perioada elenistică timpurie aflat la nord de Callatis. Vor fi discutate elemente de ritual funerar, practici comemorative și cronologie, precum și tehnicile constructive utilizate în antichitate la ridicarea movilelor monumentale cu cavou.

Preliminary excavations carried out by the collective of authors, during 2021-2023, in a group of tumuli from the Early Hellenistic period north of Callatis will be presented. Elements of funerary ritual, commemorative practices and chronology will be discussed, as well as the construction techniques used in antiquity to erect monumental tomb furniture.

Calul fugar **The Runaway Horse**

Vane SEKULOV, Mitko SHTERJOV

În luna iulie 2018, odată cu cercetările arheologice de salvare la situl Pilav Tepe, între orașele Radoviș și Shtip, Macedonia de Nord, printre altele, au fost descoperite și excavate trei clădiri.

Într-una dintre clădiri a fost găsit un schelet de cal. Acesta a fost descoperit în poziție decubit lateral, cu gâtul strâmb și craniul sprijinit pe maxilarul inferior. Partea superioară a craniului lipsește. Scheletul a fost orientat NE-SV, craniul spre est, măsurând aproximativ 1,60 m lungime, 0,60 m înălțime la piept și 1,10 m de la picioare (părțile exterioare ale copitelor). Picioarele calului, în special poziția oaselor metacarpiene și a copitelor, inclusiv picioarele din față și din spate, au fost plasate într-o poziție paralelă între ele.

Calul avea un torques de bronz înfășurat în jurul maxilarului, în timp ce căpăstrul acestuia a fost găsit spre sud, în dreapta.

În prezentare, printre altele, vom încerca să dăm răspunsuri la următoarele întrebări:

1. A fost acesta un ritual de sacrificiu sau pur și simplu o înmormântare?
2. Dacă a fost o înmormântare, calul a fost îngropat singur sau cu călărețul său?
3. Călărețul era de origine locală sau era străin?
4. În ce context sau eveniment istoric este îngropat calul și călărețul?

Pe lângă autorii textului, concluzia i-a surprins pe mulți alți prieteni cărora le-a fost împărtășită descoperirea: între anii 120 și 84 a. Chr., un războinic necunoscut, care poate să fi aparținut grupului Padea-Panagjurski și-a îngropat îndrăgitul cal, care a cedat în urma rănilor, a unei bătălii sau a murit din cauze naturale, într-una din clădirile sitului Pilav Tepe.

In the month of July 2018, with the rescue archaeological research at the Pilav Tepe site, between the cities of Radovich and Shtip, N. Macedonia, among others, three buildings were discovered and excavated. A horse skeleton was found in one of the buildings. The horse was lying on its left side, its neck crooked and its head resting on its lower jaw. The top of the skull was missing. The position of the skeleton was oriented northeast-southwest facing east, measuring about 1.60 m in length, 0.60 m in height at the chest, and 1.10 m from the legs (outer parts of the hooves). The horse's legs, specifically the position of the metacarpal bones and the hooves, including the two front and rear shafts, were placed in a position parallel to each other. The horse had a bronze torque wrapped around her jaw, while the horse's bridle was found to the south, right.

In the presentation, among other things, we will try to give answers to the following questions:

1. Was this a sacrificial ritual or simply a burial?
2. If it was a burial, was the horse buried alone or with its rider?
3. Was the horseman of local origin or was he a foreigner?
4. In what context or historical event is the horse and rider buried?

In addition to the authors of the text, the conclusion surprised many other friends with whom we shared our discovery: between 120 and 84 BC, an unknown warrior who may have belonged to the army of the Padea-Panagjurski colonii buried his beloved horse, which or he succumbed to the wounds of a battle or died of natural causes, in one of the buildings of the Pilav Tepe site.

Cercetări arheologice la Ocnița-Buridava (2016-2023).

Considerații generale pe marginea existenței unei necropole

Archaeological Research at Ocnița-Buridava (2016-2023).

General Considerations on the Existence of a Necropolis

**Constantin BĂRBULESCU, Ovidiu UDRESCU,
Alexandru NĂLBITORU, Laurențiu MECU**

Situl antic de la Ocnița, județul Vâlcea a intrat în atenția cercetătorilor începând cu anii '60 ai secolului al XX-lea și a devenit, datorită profesorului Dumitru Berciu, cea mai cunoscută așezare dacică de la sud de Carpați.

Reluarea cercetărilor sistematice la Ocnița, în anul 2016, a avut ca obiective centrale, clarificarea problemelor de cronologie a sitului, precum și rolul și relația acestui centru de putere cu lumea romană, problema necropolei fiind considerată una secundară.

Cercetările arheologice din anii 2016-2023 ne-au permis să identificăm la Buridava unele tipuri de structuri arheologice care pot fi găsite și în alte situri aparținând epocii clasice geto-dacice și care corespund în mare măsură descoperirilor lui Dumitru Berciu din anii 1961-1992. Descoperirile au fost făcute pe terasele V și VIII.

Privind în urmă și beneficiind astăzi de multiple surse de analiză (LIDAR, fotografie aeriană etc.) suntem convinși că toate cele opt terase și Acropole au servit începând cu ultimul sfert al secolului I a. Chr. și pe tot parcursul secolului I p. Chr. ca necropolă/ zonă sacră.

Prezentarea noastră se bazează pe analiza contextului arheologic; analiză antropologică criminalistică; analize serologice; microtomografie cu raze X (μ XCT) și reconstrucție 3D; analize SEM și EDS; analiza cu raze X, spectrometrie EDXRF.

Oasele analizate sunt de natură umană, fapt susținut de morfologia lor, precum și de examenele serologice și fizice care au fost efectuate. Campania 2023 a permis identificarea în premieră a unui mormânt de înhumăție, aparținând unui copil.

The ancient site of Ocnița, Vâlcea County, came to the attention of researchers starting from the 60s of the 20th century and became, thanks to Professor Dumitru Berciu, the best-known Dacian settlement south of the Carpathians.

The resumption of systematic research at Ocnița, in 2016, had as its central objectives the clarification of the site's chronology issues, as well as the role and relationship of this power centre with the Roman world, the necropolis issue being considered a secondary one.

The archaeological research from 2016-2023 allowed us to identify in Buridava some types of archaeological structures that can also be found in other sites belonging to the classic Geto-Dacian era and which largely correspond to the discoveries of Dumitru Berciu from 1961-1992.

The discoveries were made on terraces V and VIII. Looking back today and making use of multiple sources of analysis (LIDAR, aerial photography, etc.) we are convinced that all eight terraces and the Acropolis served, since the last quarter of the 1st century BC and throughout the 1st century A.D., as a necropolis/sacred area.

Our presentation is based on the analysis of the archaeological context; forensic anthropological analysis; serological analyses; X-ray microtomography (μ XCT) and 3D reconstruction; SEM and EDS analyses; X-ray analysis, EDXRF spectrometry.

The bones analysed are human, a fact supported by their morphology, as well as by the serological and physical examinations that were performed. The 2023 campaign allowed for the first identification of an inhumation grave, belonging to a child.

**Două necropole romane descoperite recent
de-a lungul drumului Petrae-Germisara (Uroi-Geoagiu, jud. Hunedoara)
Two Roman Necropolises Recently Discovered
Along the Petrae-Germisara Road (Uroi-Geoagiu, Hunedoara County)**

**Marius Gheorghe BARBU, Ioan Alexandru BĂRBAT,
Ioana BARBU, Daniel ȚUȚUIANU,
Antoni Marc, Romică PAVEL**

În vara anului 2022, în zona centrală a județului Hunedoara, au fost efectuate cercetări arheologice preventive, în cadrul proiectului „Modernizare culoar trafic Mureș nord: DN7 (Gelmar) – Geoagiu Băi – Bobâlna – Rapoltu Mare – Uroi – Chimindia – Hărău – Bârsău – Șoimuș – Brănișca – Sârbi – DN7 (Ilia)”.

Astfel, au fost identificate mai multe segmente din drumul antic care lega Petrae de Germisara. În apropierea carierei de piatră de la Măgura Uroiului, a fost cercetată o grupare de patru complexe funerare romane, aliniate acestei artere, trei dintre ele constituind morminte de incinerăție, în timp ce ultimul reprezintă mormântul unui copil inhumat.

În dreptul localității Geoagiu, la mică distanță de castrul și așezarea civilă Germisara, au fost descoperite alte două morminte de inhumație, aparținând unor adulți.

Cele două descoperiri recente de factură funerară întregesc tabloul locuirii romane de pe Valea Mureșului mijlociu, aducând date importante asupra activității din proximitatea marii cariere de exploatare a andezitului de la Măgura Uroiului, precum și asupra importantului centru civil și militar de la Germisara.

In the summer of 2022, preventive archaeological research was carried out in the central area of Hunedoara county as part of the project "Modernization of the north Mureș traffic lane: DN7 (Gelmar) - Geoagiu Băi - Bobâlna - Rapoltu Mare - Uroi - Chimindia - Hărău - Bârsău - Șoimuș - Brănișca – Serbs – DN7 (Ilia)". Thus, several segments of the ancient road that connected Petrae to Germisara were identified. In the proximity of the stone quarry from Măgura Uroiului, a grouping of four Roman burial complexes aligned to this artery was investigated, three of them constituting cremation graves, while the last one represents the grave of a buried child. Near the Geoagiu locality, a short distance from the camp and the Germisara civil settlement, two other inhumation graves belonging to adults were discovered. The two recent funerary finds complete the picture of Roman habitation in the middle Mureș Valley, bringing important data on the activity in the vicinity of the large andesite mining quarry at Măgura Uroiului, as well as on the important civil and military centre at Germisara.

**O necropolă de epocă romană recent descoperită lângă
satul Lyuti dol, regiunea Vratsa, nord-vestul Bulgariei
Newly Discovered Necropolis from the Roman Era Near
the Village of Lyuti dol, Region Vratsa, North-Western Bulgaria**

Aleksandra PETROVA, Maria CHRISTOVA – PENKOVA

Ca urmare a săpăturilor de salvare efectuate în 2021 pe o autostradă nou construită pe drumul expres E-79, în apropierea satului Lyuti dol, regiunea Vratsa, a fost excavată o necropolă din epoca romană. În total, au fost localizate, cercetate și documentate 53 de structuri funerare. Ritul de înmormântare era incinerarea, cu arderea rămășițelor umane pe loc, în gropi puțin adânci, de formă ovală, dreptunghiulară sau trapezoidală și cu colțuri rotunjite. Structurile funerare au fost formate pe rug și sunt de trei tipuri: 1. Ciste formate pe locul rugului funerar din patru lespezi de gresie galbenă locală așezate pe verticală. Cista conține oasele arse și obiectele funerare; 2. Morminte - rug, săpate la mică adâncime, cu obiectele funerare așezate pe rămășițele rugului; 3. Morminte - urne, formate din vase mari din ceramică tracică locală sau vase romane cu pereți subțiri folosite ca urne, în care erau puse oasele arse și se depuneau ofrande funerare, care includeau doar cuțite și căni din ceramică. Obiectele funerare găsite în toate tipurile de morminte includ vase din ceramică și sticlă; podoabele pentru cap, gât și brațe; obiecte de îmbrăcăminte. Vasele ceramice sunt reprezentate de două grupuri principale - vase locale, lucrate la mână din lut cu incluziuni de dimensiuni mari de cuarț și vase romane cu pereți subțiri, realizate din lut fin, bine purificat, de culoare bej-roz și acoperite cu angobă, acum distrusă. Din punct de vedere morfologic, primul grup este reprezentat de kernos și oale, iar cel de-al doilea de boluri, căni și urcioare. Materialul de datare include monede, cele mai vechi fiind cele din timpul lui Marcus Aurelius (121-180), iar cele mai recente emisiuni datează din timpul domniei lui Licinius (308-324) și din primii ani ai lui Constantin I (306-337), Crispus (317-326) și

Constantin II (317-340). Analiza tipurilor de fibule prezentată este, de asemenea, în concordanță cu datele oferite de monede.

As a result of rescue excavations in 2021 on a newly built expressway of Road E-79, near of Lyuti dol village, Vratsa region, a necropolis from the Roman era was excavated. A total of 53 burial structures were located, investigated and documented. The funeral rite was cremation, with the burning of the human remains on the spot, on shallow pits dug into the ground, with oval, rectangular or trapezoidal shape and rounded corners. The grave structures were formed on the pyre, and they are of three types: 1. Cists formed on the pyre from four slabs of local yellow sandstone driven vertically. The cist contains the burnt bones and grave goods; 2. Graves - pyre, dug shallowly into the terrain of the time, with the grave goods placed on the remains of the pyre; 3. Graves - urns, formed by large vessels of local Thracian pottery or Roman thin-walled pots used as urns, into which burnt bones were heaped and grave offerings, including only ceramic cups and knives, were placed. Grave goods found in all grave types include ceramic and glass vessels; ornaments for the head, neck and arms; items of clothing. Ceramic vessels are represented by two main groups - local, worked by hand from dough with large quartz impurities, and thin-walled, Roman, made of fine, well-purified clay with a beige-pink colour and lacquer coating, now destructed. Morphologically, the first group is represented by kernos and pots, and the second by bowls, cups and pitchers. The dating material includes coins, with the earliest being that of Marcus Aurelius (121-180), and the latest issues dating to the reign of Licinius (308-324) and the early years of Constantine I (306-337), Crispus (317-326) and Constantine II (317-340). The analysis of the fibula types presented is also consistent with the coin data.

Necropola antică târzie de la Zaldapa, regiunea Dobrich, Bulgaria
The Late Antique Necropolis from Zaldapa, Dobrich Region, Bulgaria

Boyan TOTEV, Nikola RUSEV

Necropola este situată la o distanță de aproximativ 400 de metri vest de orașul antic Zaldapa, regiunea Dobrich. Săpăturile de salvare, determinate de activitățile căutătorilor de comori, s-au desfășurat între anii 2016 și 2018. În timpul cercetării au fost înregistrate trei straturi, de sus în jos: humus, loess amestecat cu argilă și pietricele mici de calcar și loess nisipos pur. Conform stratigrafiei zonei investigate, sunt înregistrate trei straturi diferite. Cel mai vechi este din perioada traco-getică; al doilea este din perioada romană târzie, iar cel mai recent se referă la perioada bizantină timpurie. Numărul total al mormintelor excavate în necropolă este acum de 30.

Mormintele se împart în trei tipuri. Primul dintre acesta este reprezentat de două gropi simple. Al doilea tip include mormintele cu firide longitudinale. Acestea au o groapă de intrare dreptunghiulară și o firidă săpată spre est, urmând axa longitudinală. Al treilea tip are firide paralele. Se compune dintr-o cameră de acces și o firidă săpată la nord sau la sud și paralelă cu groapa de intrare. Intrarea în firidă este închisă cu gresie sau plăci de piatră. În fiecare complex se înregistrează o inhumație. Indivizii au fost îngropați în poziție decubit dorsal. Orientarea scheletelor este de obicei vest – est, dar și sud-vest – nord-est și sud – nord.

Inventarul funerar este rar și este reprezentat de cataramă de curele, capete de curele și aplicații, mărgelă de sticlă, cercei, brățări, piepteni din coar, monede, vase de ceramică și sticlă.

The necropolis is situated on a height, about 400 meters to the west of Late Antique town of Zaldapa, Dobrich region. The rescue excavations, provoked by treasure hunters' activities of the site are conducted between 2016 and 2018. During the research three layers are registered from top to bottom: humus, loess mixed with clay and small limestone pebbles and pure sandy loess. According to the stratigraphy of the investigated area three different layers are registered. The earliest one is from the Thraco-Gethic period; the second one is from the Late Roman period and the latest one refers to the Early Byzantine period. The total amount of the excavated graves in the necropolis now is 30 in number.

The grave constructions fall into three types. The first of them is represented by two plain pits. The second type includes graves with longitudinal niches. They have a rectangular entrance pit and a niche, dug to the east following the longitudinal axis. The third type has parallel niches. It consists of an entrance pit and a niche dug to the north or south and parallel to the entrance pit. The niche entrance is closed with tiles or stone slabs.

An inhumation is registered in each complex. The individuals were buried in extended position, lying on the back. The orientation of the skeletons is usually west – east, but also southwest – northeast and south – north.

The grave goods are very few and represented by belt buckles, strap ends and appliques, glass beads, earrings, bracelets, antler combs, coins, ceramic and glass vessels.

Noi cercetări arheologice în necropolele anticului Tomis (2022 - 2023)

New Archaeological Research in the Necropolises of Ancient Tomis (2022 - 2023)

**Constantin BĂJENARU, Ștefan GEORGESCU,
Cătălin NOPCEA, Radu PETCU,
Ingrid PETCU - LEVEL, Ana HAMAT,
Dan VASILESCU**

Cercetările arheologice efectuate în anii 2022-2023 în necropola anticului Tomis, au confirmat prezența unei întinse necropole romane târzii (sec. IV-V p. Chr.) de-a lungul falezei Mării Negre, începând de la poarta mare a orașului pe o distanță de aproximativ 1 km către Nord. Tot aici a fost identificat și o porțiune a unui drum antic pe str. Vasile Pârvan, care poate fi considerat o limită către Vest a necropolei târzii. Necropola din sec. IV-V p. Chr. folosește în general spațiile goale din jurul ariilor funerare mai vechi (elenistice și romane timpurii): noile cercetări nu au condus la identificarea de suprapuneri semnificative între mormintele elenistice/romane și cele romane târzii (lucru confirmat și de cercetarea efectuată în zona Hipogeului în anul 2021 sau de săpăturile din str. Smârdan din anul 2020).

The archaeological research carried out in the years 2022-2023 in the necropolis of ancient Tomis, confirmed the presence of an extensive late Roman necropolis, dated in the 4th – 5th century AD, along the Black Sea cliff, starting from the great city gate at a distance of about 1 km to the North. Also here there was identified a portion of an ancient road on Vasile Pârvan street, which can be considered a western limit of the late necropolis. Necropolis from the 4th – 5th century AD generally uses the empty spaces around the older (Hellenistic and early Roman) burial areas: new research has not led to the identification of significant overlaps between Hellenistic/Roman and late Roman graves (confirmed by the research carried out in the area Hypogeum in 2021 or the excavations in Smârdan Street in 2020).

**Au dispărut pentru totdeauna:
morminte romane târzii din zona castrului de la Viminacium
*They Were Gone Forever:
Late Roman Graves in the Area of the Viminacium Legionary Fortress***

Ivan BOGDANOVIĆ

Viminacium este situat în Serbia, la confluența râurilor Mlava și Dunărea. A fost o importantă bază militară romană și pentru cea mai mare parte a istoriei sale a fost casa legiunii *Legio VII Claudia*. Conform săpăturilor arheologice recente din zona castrului, s-a constatat că lipsește faza de construcție romană târzie. Pe baza zidurilor și a meterezelor distruse, a șanțului defensiv umplut, a mormintelor și a clădirilor din perioada romană târzie, se poate presupune că acesta a fost abandonată în secolul al IV-lea p. Chr.

Această prezentare se referă la mormintele de la sfârșitul secolului al IV-lea. Pe lângă cele mai importante informații despre mormintele și comunitatea îngropată aici, sunt discutate motivele abandonării castrului și problema locației plauzibile a legiunii în Antichitatea târzie.

Viminacium is located in Serbia, at the confluence of the Mlava and Danube rivers. It was an important Roman military base and for most of its history it was home to the Legio VII Claudia. According to the recent archaeological excavations of the fortress, it was found that it lacks the Late Roman construction phase. Based on the destroyed walls and ramparts, the filled defensive ditch, the tombs and the buildings from the late Roman period, it can be assumed that the fortress was abandoned in the 4th century AD.

This presentation refers to the graves from the late 4th century. In addition to the most important information about the graves and the community buried here, the reasons for the abandonment of the fortress and the question of the plausible location of the legion in Late Antiquity are discussed.

**Morminte de martiri și moaște în Scythia:
de la mormânt la venerarea trupurilor sfinților
*Martyr's Tomb and Martyr's Relics in Scythia:
From Grave to Veneration of the Saints' Bodies***

Irina ACHIM

Prezentarea de față își are punctul de plecare în studiul de sinteză pe care Ion Barnea îl dedică în 1981 criptelor paleocreștine din Scythia. După acest moment crucial care datează deja de patru decenii – apariția celor două studii dedicate de Ion Barnea, primul, monumentelor creștine din această provincie și cel de-al doilea, dispozitivelor pentru păstrarea moaștelor, cultul relicvelor în Scythia revine doar episodic în atenția comunității academice din România, și nu numai.

Cu toate acestea, în ultimele două decenii, progresele înregistrate de cercetarea arheologică de teren ne permit să avem o idee mai clară și mai completă asupra stadiului săpăturilor, a documentației epigrafice și, de ce nu, cu privire la tipologia monumentelor creștine din Scythia. Ancheta propusă aici acoperă cronologic perioada secolelor IV–VI, fie numai și pentru că în regiunea supusă investigației nu se înregistrează mărturii arheologice ale

cultului relicvelor înainte de acest moment, iar durata de existență a edificiilor de cult creștine care adăpostesc aceste resturi sfinte nu se prelungește dincolo de finele secolului al VI-lea.

Din vasta problematică pe care o ridică dosarul arheologic sunt reținute chestiuni privind amplasamentul mormintelor de martiri și al relicvelor, tipologia dispozitivelor în care erau păstrate aceste resturi sfinte și trăsăturile lor definitorii (cu remarci privind identitatea relicvelor) și, nu în ultimul rând, câteva considerații privind obiectele asociate cultului relicvelor (în amenajări cunoscute pe cale arheologică).

This presentation has its starting point in the synthesis study that Ion Barnea dedicates, in 1981, to the paleochristian crypts in Scythia. After this pivotal moment dated back of already four decades – the appearance of two studies dedicated by Ion Barnea the first to the Christian monuments in this province and a second one to the liturgical installations for preserving relics, the cult of relics in Scythia returns only episodically to the attention of the academic community in Romania, and not only.

However, in the last two decades, the progress made by archaeological field research allows us to have a clearer and more complete idea of the state of excavations, epigraphic documentation and, why not, of the typology of Christian monuments in Scythia. The succinct survey proposed here covers chronologically the period from the fourth to the sixth centuries, if only because in the region under investigation there are no archaeological testimonies of the cult of relics before this moment, and the duration of existence of the Christian cult buildings housing these holy remains does not extend beyond the end of the 6th century.

From the vast problematic raised by the archaeological dossier, there are retained issues regarding the location of martyr's tomb and relics, the typology of the liturgical installations in which these holy remains were kept and their defining features (with remarks on the identity of the relics) and, last but not least, some considerations on the objects associated with the cult of the relics (in archaeologically known arrangements).

Gladiatori în Caria. O scurtă privire de ansamblu *Gladiators in Caria. A Brief Overview*

Marius Cristian STREINU

Când vine vorba de Caria romană, nu am considera niciodată fenomenul gladiatorial printre primele aspecte ale istoriei sale care ne vin în minte. Totuși, la fel ca în tot imperiul, și aici aceste spectacole au avut un succes mai mare în rândul localnicilor decât ne-am fi așteptat. Cu toate acestea, nu există niciun studiu care să se concentreze în mod special pe fenomenul gladiatorilor din Caria și pe toate aspectele conexe (organizare, gladiatori implicați, locație etc.). Astfel, am întreprins acest demers și această prezentare reprezintă o etapă preliminară a unui studiu cuprinzător, care s-a dovedit a fi mult mai amplu decât ne așteptam inițial. În acest prim studiu vor fi discutate doar câteva aspecte, referitoare la personajele centrale ale spectacolelor din arena, adică gladiatori. Studiul de față este departe de a fi complet sau de a include toate sursele care se referă la luptele de gladiatori din Caria, analizând numai reliefurile asociate cu inscripții și texte epigrafice care se referă la prezența și cariera gladiatorilor.

When it comes to Roman Caria, we would never consider the gladiatorial phenomenon among the first aspects of its history that do not come to mind. However, as throughout the Empire, here too these shows were more successful among the locals than we expected. However, there is no study that

specifically focuses on the phenomenon of gladiators in Caria and all related aspects (organization, gladiators involved, location, etc.). Thus, we undertook this endeavor and this presentation of the area a preliminary stage of a comprehensive study, which turned out to be much more extensive than we originally expected. In this first study, only a few aspects will be discussed, regarding the central characters of the performances in the arena, i.e. gladiators. The present study is far from complete or inclusive of all sources relating to gladiatorial combat in Caria, analyzing only reliefs associated with inscription and epigraphic texts relating to the presence and career of gladiators.

**Tradiții culturale preromane pe pietrele funerare
din interiorul provinciei romane Dalmația
*Pre-Roman Cultural Traditions on Tombstones
in the Inland of the Roman Province of Dalmatia***

Amra ŠAČIĆ BEĆA

Provincia Dalmația a fost una dintre cele mai mari provincii romane din estul Mediteranei. Interiorul acestei provincii a intrat sub controlul deplin roman abia după înăbușirea mării revolte ilirice din anul 9 p. Chr. În sens geopolitic modern, acesta este teritoriul Lika și Hinterlandul Dalmatian (Dalmatinska zagora) din Croația, nord-estul Muntenegrului și aproape întreaga Bosnia și Herțegovina de astăzi. Aici, influența politică și culturală romană s-a răspândit destul de lent în rândul populației indigene, față de zona litorală. Populația locală și-a menținut cultura autohtonă pe pietre funerare, printre altele. Unele pietre funerare din valea râului Neretva conțin simboluri care nu se găsesc în alfabetul latin sau grec. Cercetările au confirmat că sunetele care nu au putut fi ajustate la pronunția latină și la morfologia acestora au fost sculptate ca grafeme separate pe monumente. Aceste simboluri sunt urme importante ale unei limbi pierdute, vorbite de ilirienii Narensi sau de comunitatea care locuia pe cursul superior al râului Neretva. Numele tipice pentru comunitățile iliriene și pannonice care locuiau în Dalmația interioară au fost păstrate prin intermediul textelor sculptate pe pietre funerare. Aceste monumente din perioada romană au relevat faptul că tradiția de a da nume autohtone a fost păstrată în rândul femeilor mai mult decât în cazul bărbaților, care au adoptat mai devreme numele romane. Analiza acestora a arătat că o parte dintre persoanele decedate și-au tradus numele ilirice în nume romane, cu semnificații similare. Cercetările arheologice au confirmat continuitatea înmormântărilor în aceleași necropole în comunitățile de pe teritoriul Lika, valea râului Una și Bosnia centrală. Cele mai relevante exemple de tradiții culturale preromane, furnizate de pietrele funerare din interiorul provinciei romane Dalmația, apar în teritoriul care este asociat cu *civitas peregrine* a Iapozilor. Sunt urne cu motive artistice extraordinare cu privire la riturile funerare. Tradiția decorării urnelor cu motive tipice iapozilor a continuat și după instaurarea guvernării romane.

Comunicarea va face o analiză aprofundată a fragmentelor care sunt martorii tradițiilor culturale preromane pe pietrele funerare romane.

The province of Dalmatia was one of the largest Roman provinces in the eastern Mediterranean. The inland of this province fell under full Roman control after the quelling of the Great Illyrian Revolt in AD 9. In a modern geopolitical sense, this is the territory of Lika and the Dalmatian Hinterland (Dalmatinska zagora) in Croatia, northeastern Montenegro, and almost the entire present-day Bosnia and Herzegovina. Here, the Roman political and cultural influence spread quite slowly among the

indigenous population compared to the littoral area. The local population maintained its autochthonous culture on tombstones, among other things. Some tombstones from the Neretva River valley contain symbols that are not found in the Latin or Greek alphabet. Research has confirmed that sounds that could not be adjusted to the Latin pronunciation and its morphology were carved as separate graphemes on monuments. These symbols are important traces of a lost language spoken by the Illyrian Narensi or the community that inhabited the upper course of the Neretva River. The names typical for Illyrian and Pannonian communities that inhabited the inland Dalmatia were preserved by means of texts carved on tombstones. Roman-period tombstones revealed that the tradition of giving autochthonous names had been preserved among women longer than men, who adopted Roman names sooner. Tombstone research has shown that some deceased persons translated their Illyrian names into Roman ones with similar meanings. Archaeological exploration has confirmed the continuity of burials in the same necropolises in communities in the territory of Lika, the Una River valley, and central Bosnia. The most typical examples of pre-Roman cultural traditions on tombstones in the inland of the Roman province of Dalmatia appear in the territory that is associated with the peregrine civitas of the Iapodes. These are urns with extraordinary artistic motifs regarding funeral rites. The tradition of decorating urns with typical Iapodian motifs continued after the establishment of the Roman government. The paper will make an in-depth analysis of the fragments that witness pre-Roman cultural traditions on Roman tombstones.

Elemente poetice în trei inscripții de soldați descoperite la Tomis
Poetic Elements in Three Inscriptions of Soldiers From Roman Tomis

Chiara CENATI

Difuzarea și dezvoltarea inscripțiilor în versuri la granițele Imperiului Roman este obiectul diferitelor studii, care se concentrează pe modelele și pe amprentele regionale. Multe dintre acestea sunt realizate în cadrul celor două proiecte europene MAPPOLA și CARMEN. Dintre toate orașele de graniță, Tomis oferă un corpus extrem de mare și variat de peste optzeci de inscripții în versuri, din perioada elenistică până în Antichitatea târzie. Mai ales în epoca romană, repertoriul său extraordinar de inscripții în versuri, un exemplu unic în lumea antică, reflectă rolul central al orașului. Cu toate acestea, inscripțiile în versuri din Tomis nu au fost niciodată studiate în ansamblu până acum. În special inscripțiile în versuri latine, culese în *Carmina Latina Epigraphica Moesica* (2008), sunt tratate precum compoziții literare. Scopul acestei lucrări este de a analiza modul în care și în ce măsură modelele și teme poetice au fost folosite în inscripțiile funerare ale soldaților din Tomis la sfârșitul secolului al III-lea, când orașul era înfloritor. Acestea vor fi comparate cu alte carmine compuse în contexte militare, în alte orașe de graniță, evidențiind asemănări și diferențe. Caracterul poetic al celor trei inscripții, care vor fi prezentate, este potențial obiect de dezbatere. Definiția pe scară largă a ceea ce este exact poezia veche, în special poezia epigrafică, este de fapt încă foarte conservatoare și se bazează în principal pe elemente formale. Cu toate acestea, modelele artistice nu pot fi reduse doar la o scanare metrică, ci trebuie căutate în intenționalitatea autorului de a produce o poezie. Vor fi abordate și problemele de citire și interpretare a celor trei inscripții, care depind în principal de utilizarea formulelor nestandardizate și vor fi prezentate posibile soluții.

The diffusion and development of verse inscriptions at the borders of the Roman Empire is the object of various ongoing studies, which focus on regional patterns and fingerprints. Many of these are carried out within the frame of the two European projects MAPPOLA and CARMEN. Among all border cities, Tomis offers an extremely large and variegated corpus of over eighty verse inscriptions which span from Hellenistic time to Late Antiquity. Especially in Roman times, its extraordinary repertoire of verse inscriptions, a unique example in the ancient world, reflects the central role of the city. Nevertheless, verse inscriptions from Tomis have never been studied as a whole so far. Especially Latin verse inscriptions, collected in Carmina Latina Epigraphica Moesica (2008), are treated merely as literary compositions. The aim of this paper is to analyse how and to what extent poetic patterns and themes were used in funerary inscriptions of soldiers in Tomis during the late third century, when the city was flourishing. These will be compared with other carmina composed in military contexts in other border cities, highlighting similarities and differences. The poetic nature of the three inscriptions that will be presented is potentially object of debate. The widespread definition of what exactly ancient poetry is, especially epigraphic poetry, is in fact still very conservative and mainly relies on formal elements. However, artistic patterns cannot be reduced just to a metrical scansion, but have to be searched in the intentionality of the author to produce a poem. Problems in the reading and interpretation of the three inscriptions, which mainly depend from the use of non-standard formulas, will also be addressed and possible solutions will be presented.

**Gokonii. Note despre relațiile onomastice și prosopografice
dintre regiunile nord-pontice și Tracia**

***The Gokons. Notes on Onomastic and Prosopographic Relationships
Between the Northern Pontic Regions and Thrace***

Lyuba RADULOVA

Punctul de plecare al lucrării este o inscripție funerară din Bisanthe, pe coasta Propontis (Dumont-Homolle, *Mélanges* 401,76b). Inscripția, care conține o formulă de interdicție și o imprecăție funerară, menționează cinci persoane, probabil înrudite între ele. Analiza onomastică a numelor demonstrează influențe puternice din Est, în special din zona Bitiniei și nordul Mării Negre.

Cel mai neobișnuit nume menționat în text este Gokon, atestat doar în câteva inscripții din zona regatului Bosporan. Lucrarea analizează caracteristicile onomastice ale acestor inscripții, precum și conținutul general al textelor. O paralelă izbitoare se găsește între epitaful de la Bisanthe și o stela de la Kepi (CIRB 1012). Se face apoi o analiză detaliată a detaliilor onomastice și prosopografice din cele două inscripții, susținută și de examinarea schemei lor decorative, permițând reconstituirea migrației unei persoane sau probabil a unei întregi familii din nordul Mării Negre către Propontis și să propună o nouă interpretare a inscripției lui Bisanthe.

The paper's starting point is one funerary inscription from Bisanthe, on the coast of Propontis (Dumont-Homolle, Mélanges 401,76b). The inscription, containing a prohibition formula and a funerary imprecation, mentions five people, probably related to each other. The onomastic analysis of their names demonstrates strong influences from the East, especially from the area of Bithynia and the northern Black Sea.

The most uncommon name mentioned in the text is Gokon, attested only in a few inscriptions in the area of the Bosporan kingdom. The paper analyses the onomastic characteristics of these

inscriptions, as well as the general contents of the texts. A striking parallel is found between the epitaph from Bisanthe and a stele from Kepi (CIRB 1012). A detailed analysis of the onomastic and prosopographic details in the two inscriptions, supported also by the examination of their decorative scheme is then made, allowing to reconstruct the migration of a person or probably of an entire family from the northern Black Sea to the Propontis and to propose a new interpretation of the inscription of Bisanthe.

Identitatea funerară a Viminacium-ului prin timp și spațiu *Viminacium. Funerary Identity through Time and Space*

Jelena ANĐELKOVIĆ GRAŠAR, Snežana GOLUBOVIĆ

Se știe deja, că în lunga sa istorie de cercetare, Viminacium prezintă cea mai mare sursă de arheologie funerară din Europa, cu peste 14.000 de morminte excavate. Cu toate acestea, se știe, de asemenea, că predecesorii noștri au folosit necropolele Viminacium, prin utilizarea diferitelor structuri funerare ca materiale de construcție de-a lungul timpului, de la perioadele medievale până la cele moderne. Aceste materiale au fost utilizate în mare măsură în vecinătatea orașului Viminacium, precum și pentru proiecte de construcții pe distanțe mai mari. În multe cazuri, o semnificație suplimentară pentru acest tip de reutilizare a materialelor funerare antice nu poate fi găsită, dar uneori contextul și locul reutilizării în structurile ulterioare pot sugera unele conotații simbolice și interpretări folclorice. Această lucrare își propune să conecteze, în timp și spațiu, materiale, monumente și structuri aflate la distanță mare și să descopere posibile asocieri între semnificațiile inițiale și cele noi ale monumentelor funerare.

Kostolac (orașul modern de lângă Viminacium) este locul unde exploatarea cărbunelui a început în 1870, marcând începutul industrializării Serbiei. Aceasta este perioada în care în Serbia s-au format muzeele, universitățile, societățile științifice și culturale și când au început săpăturile arheologice de la Viminacium. Astfel, un alt aspect al prezentei lucrări va fi acela de a avea prezenta începutul primelor săpături arheologice de la Viminacium, adică excavarea necropolei. Prețuirea antichității a fost prezentă în rândul primilor cercetători de la Viminacium, dar și în rândul industriașilor, artiștilor și a profesorilor sârbi ai vremii, preponderent educați în Europa. Proprietarul minei Đorđe Vajfert, căpitanul de navă Dragutin Todić, pictorii Uroš Predić și Milena Pavlović Barilli, arhitecții Petar Popović și Mihailo Valtrović și arheologul Miloje Vasić, precum și inginerii cehi care au venit să lucreze în mină, au fost cu toții pasionați de istorie, legați de Kostolac prin activitățile lor, fiind creatori de artă, cercetători sau colecționari, contribuind la formarea noului mediu cultural din Kostolac.

Ambele aspecte ale cercetării sunt importante pentru crearea imaginii de ansamblu și a modului în care au fost receptate de contemporani monumentele funerare de la Viminacium, care, în cele din urmă, sunt unitare cu dorința inițială a populației romane pentru viața de apoi.

It is already known that in its long history of research Viminacium presents the largest source for funerary archaeology in Europe with more than 14.000 excavated graves. However, it is also known that our predecessors were familiar Viminacium necropolises, i.e. use of various funerary structures as building materials through ages, from Medieval to Modern periods. These materials were largely used in the vicinity of Viminacium, as well as for buildings projects in longer distances. In many cases additional significance for this kind of re-use of ancient funerary materials cannot be found, but sometimes context and place of re-use in later structures can suggest some symbolical connotations and folklore interpretations. This paper aims to connect, in time and space, long distanced materials,

monuments and structures, and to discover possible associations between original and new meanings of funerary monuments.

Kostolac (modern town next to Viminacium) is the place where coal exploitation started in 1870, marking the beginning of the industrialisation of Serbia. That is the period when the museums, universities, scientific and cultural societies were formed in Serbia, and when the archaeological excavations of Viminacium began. Thus another aspect of the paper research will be to envisage the reception of first archaeological excavations at Viminacium, i.e. necropolis excavation as the very first beginning. The love for antiquity was present among the first Viminacium researchers, but also among Serbian industrialists, artists and professors of the time, mostly educated in Europe. The mine owner Đorđe Vajfert, the ship captain Dragutin Todić, the painters Uroš Predić and Milena Pavlović Barilli, the architects Petar Popović and Mihailo Valtrović, and the archaeologist Miloje Vasić, as well as the Czech engineers that came to work in the mine, were all passionate history lovers, connected to Kostolac with their activities, being the art creators, researchers or collectors, contributing to the formation of the new cultural environment in Kostolac.

Both aspects of the research are important for creating the overall image of the reception of Viminacium funerary monuments, which in the end is completely in line with the ancient Romans' initial wish for the afterlife.

**Vase și obiecte din sticlă din colecția
Muzeului de Arheologie „Callatis” Mangalia
Vessels and Glass Objects from the Collection of the
Archaeological Museum “Callatis” Mangalia**

Laurențiu RADU

Lucrarea își propune să prezinte vase și obiecte din sticlă, descoperite de-a lungul anilor la Callatis și care au intrat în patrimoniul muzeului callatian. Acestea au fost împărțite în: a. veselă de masă; b. vase pentru transport și conservare; c. vase cu caracter cosmetic; d. Varia - inele, ace de păr, baghete din sticlă; fiecare categorie cuprinzând o scurtă descriere.

Vasele și obiectele din sticlă reprezintă o parte valoroasă a inventarului funerar din perioada romană timpurie, descoperit la Callatis.

The work aims to present vessels and glass objects, discovered over the years in Callatis and which came into the possession of the Callatian museum. These were divided into : a. Tableware; b. Storage and transport containers; c. Vessels with a cosmetic character; d. Varia - rings, hairpins, glass distaff; each category includes a short description.

Vessels and glass objects represent a valuable part of the early Roman funeral inventory discovered at Callatis.

**Un mormânt roman cu vas de bronz descoperit
recent la Alba Iulia – cimitirul municipal**
*A Roman Tomb with a Bronze Vessel Recently
Discovered in Alba Iulia – The Municipal Cemetery*

George BOUNEGRU, Ilie LASCU

În primăvara acestui an, a intrat în atenția publicului zona actualului cimitir Municipal din Alba Iulia (cimitirul Maieri) o dată cu scandalul mediatic legat de distrugerea unui sarcofag epigrafic de epocă romană, distrugere ocazională de săparea gropii unui mormânt recent. Începând de la sfârșitul lunii mai, pe parcursul întregii veri a acestui an, Muzeul Național al Unirii a desfășurat cercetări arheologice preventive pe o suprafață de aproximativ 2200 mp, suprafață încă neafectată de extindere. Rezultatele arheologice au fost de excepție. Au fost cercetate complexe aparținând fazei a treia a culturii Coțofeni, epocii romane și perioadei evului mediu timpuriu. Cele mai numeroase descoperiri aparțin epocii romane fiind vorba despre morminte de incinerare și de înhumare din secolul al II-lea, dar și de șanțuri de delimitare, șanțuri de drenaj, sau gropi. O parte dintre morminte erau afectate de lucrările desfășurate de-a lungul timpului în zonă, fiind în bună parte conturate sub stratul vegetal. O altă parte, scăpate de jefuirile la care au fost supuse cele mai multe morminte descoperite la Apulum, prezentau un inventar bogat. Dintre cele cu inventar s-a remarcat un mormânt care pe lângă cele 8 piese din aur, păstra aproape intact un vas de bronz. Este singurul mormânt descoperit la Apulum care păstra acest tip de inventar și unul dintre puținele descoperite în Dacia. Vasul – *balsamarius* păstrează toarta prinsă cu două anse decorate antropomorf. Datarea piesei încadrează mormântul în cea de-a doua jumătate a secolului al II-lea.

In the spring of this year, the area of the current municipal cemetery in Alba Iulia (the Maieri cemetery) came to the public's attention with the media scandal related to the destruction of an epigraphic sarcophagus from the Roman era, destruction caused by the digging of a recent grave. Starting from the end of May, during the entire summer of this year, the National Museum of the Union carried out preventive archaeological research on an area of approximately 2200 square meters, an area still unaffected by the expansion. The archaeological results were exceptional. Complexes belonging to the third phase of the Coțofeni culture, the Roman era and the early Middle Ages were investigated. The most numerous discoveries belong to the Roman era, being cremation and inhumation graves from the 2nd century, but also boundary ditches, drainage ditches, or pits. Some of the graves were affected by the works carried out over time in the area, being mostly outlined under the vegetation layer. Another part, escaped from the looting to which most of the tombs discovered at Apulum were subjected, presented a rich inventory. Among those with an inventory, a tomb stood out that, in addition to the 8 gold pieces, kept a bronze vessel almost intact. It is the only tomb discovered at Apulum that kept this type of inventory and one of the few discovered in Dacia. The balsamarius vessel keeps the staff attached with two anthropomorphic decorated handles. The dating of the piece places the tomb in the second half of the 2nd century.

Ceramica glazurată din necropolele romane de la Apulum.
Importuri sau producție locală
Glazed Ceramics from the Roman Necropolises of Apulum.
Imports or Local Production

Dan George ANGHEL, George BOUNEGRU

La Apulum sunt cunoscute până în prezent cinci zone de înmormântare, aparținând celor două așezări care au devenit în timp Municipium Aurelium/Colonia Aurelia Apulensis și Municipium Septimium Apulensis. Fără a insista asupra apartenenței acestor cimitire, putem observa că prima așezare civilă de pe malul râului Mureș are trei necropole la sud, est și vest, dispuse de-a lungul căilor de comunicație.

Necropola de pe Dealul Furcilor-Podei, situată la sud de fortul roman și de canabae care a devenit ulterior Municipium Septimium Apulense, este cea mai intens cercetată.

În zona de nord a castrului roman și a așezării romane, de-a lungul drumului care leagă Apulum de Ampelum și de zona auriferă a Munților Apuseni, s-a dezvoltat o altă zonă de înmormântare mare, cunoscută din cercetările începute la Stația de Salvare, în 1983, iar apoi în alte locații sub formă de descărcare arheologică.

Inventarul funerar descoperit este unul clasic pentru lumea provincială romană. De regulă, mormintele au un inventar comun, cele bogate fiind extrem de rare sau fiind jefuite de-a lungul timpului.

În acest context ies în prim plan o serie de contexte funerare în care s-a descoperit ceramica cu glazură plumbiferă, majoritatea vaselor provenite din morminte în care au fost depuse și alte categorii de obiecte, precum monede, lămpi de pământ, vase de sticlă, inventar care denotă un anumit statut social al defunctului.

Predomină vasele de băut (cupe, imitații după forme specifice de *kantharos* sau *skyphos*), platouri, opaițe și vase antropomorfe. Printre acestea se numără o călimară cu formă unică în Imperiul Roman.

O analiză statistică arată că numărul pieselor smălțuite depășește numărul altor forme din ceramică fină, cum ar fi *terra sigillata* sau vase cu pereți subțiri. Aceste proporții și faptul că ceramica smălțuită este unul dintre cele mai puțin comune tipuri de ceramică găsite în Imperiul Roman în secolele II-III p. Chr., sugerează posibilitatea ca aceste mărfuri să fi fost achiziționate din surse locale.

Ipoteza este susținută de descoperirea de resturi tehnologice și resturi de ardere din atelierele de olari care identifică producția acestui tip de ceramică la Apulum.

At Apulum, five burial areas are known to date, belonging to the two settlements that became Municipium Aurelium/Colonia Aurelia Apulensis and Municipium Septimium Apulensis over time. Without insisting on the belonging of these cemeteries, we can observe that the first civil settlement on the banks of the Mureș river has three necropolises to the south, east and west, arranged along the communication routes.

The necropolis on the Furcilor-Podei Hill, located south of the Roman fort and the canabae that later became Municipium Septimium Apulense, is the most intensively researched.

In the northern area of the Roman fort and the Roman settlement, along the road linking Apulum to Ampelum and the gold-bearing area of the Apuseni Mountains, another large burial area developed,

known from research begun at the Stația de Salvare, in 1983, and then in other locations in the form of archaeological discharge.

The funerary inventory discovered is classic for the Roman provincial world. As a rule, tombs have common inventory, the rich ones being extremely rare or having been looted over time.

In this context, a series of funerary contexts come to the fore in which lead-glazed pottery was discovered most of the vessels coming from tombs in which other categories of objects were also deposited, such as coins, earthen lamps, glass vessels, inventory that denotes a certain social status of the deceased.

Drinking vessels (cups, imitations after specific forms of kantharos or skyphos), platters, earthen lamps and anthropomorphic vessels predominate. Among these is a unique shaped inkwell in the Roman Empire.

A statistical analysis shows that the number of glazed pieces exceeds the number of other fine ceramics such as terra sigillata or thin-walled vessels. These ratios and the fact that glazed pottery is one of the least common ceramic types found in the Roman Empire in the 2nd-3rd century A.D suggest the possibility that these wares were acquired from local sources.

The hypothesis is supported by the discovery of technological remains and firing scraps from potters' workshops that identify the production of this type of pottery in Apulum.

**O statuță de epocă romană cu reprezentarea lui Venus,
descoperită la Alba Iulia într-un mormânt princiar din perioada migrațiilor
A Roman Venus Statuette in a Princely Grave
from the Migration Period Discovered at Alba Iulia**

Radu OTA, Gabriel BALTEȘ, Adrian BOLOG

În primăvara anului 2022, s-a desfășurat o cercetare arheologică preventivă în situl medieval Izvorul Împăratului – Crăicuța, aflat la 1000 m sud de castrul roman de la Apulum. Este vorba despre un important mormânt de inhumatie, care a aparținut unei femei cu un statut social mai înalt. Inventarul funerar dezvăluie că avem de-a face cu o aristocrată gepidă, probabil o prințesă sau o acolită a șefului gepid local din această zonă. Inventarul funerar conține doi cercei de aur cu almandine, patru mărgelile de aur cu almandine, două fibule din argint aurit, două brățări de argint și un piepten bilateral din os. Fibulele datează mormântul la sfârșitul sec. V – începutul sec. VI p. Chr.

Inventarul mormântului conține în mod ciudat o statuță votivă romană din marmură fină, de culoare albă, care aparține tipului iconografic Venus din Cnidos, care are drept arhetip celebra Afrodita din Cnidos a sculptorului atenian Praxiteles, care a lucrat-o pe la mijlocul sec. IV a. Chr.

In the spring of 2022, a rescue archaeological research was carried out in the Izvorul Împăratului – Crăicuța Medieval site, located approximately 1000 m south of the Roman fort at Apulum. It is about an important inhumation grave, which belonged to a woman who has a higher social status. The funerary inventory reveals that it is about a Gepid aristocratic woman, maybe a princess or an acolyte of a leader of the Gepid community in this area. The funerary inventory contains two golden rings with almandines, four golden beads with almandines, two gilded silver brooches, two silver bracelets and a double-sided bone comb. The brooches date the grave at the end of the fifth or the beginning of the sixth century AD.

The inventory of the grave contains, strangely, a Roman fine-grained white marble votive statuette which belongs to the iconographic type Venus of Cnidos, which has as its archetype the famous Aphrodite of Cnidos by the Athenian sculptor Praxiteles, who sculpted it around the middle of the 4th century BC.

**Inventare funerare cercetate în necropolele
antice târzii din provincia Moesia Inferior**
*Grave Goods from the Late Antique
Necropolis in the Province of Second Moesia*

Nikola RUSEV

Până în prezent nu există un studiu general referitor la riturile funerare din antichitatea târzie pe teritoriul Moesiei Secunda. Dar colectarea și analiza datelor ne oferă detalii care privesc 30 de necropole. În mare măsură, bunurile funerare trezesc cel mai mare interes și par a fi cele mai diverse materiale de studiu. De obicei, acestea sunt împărțite în două grupuri mari - obiecte personale și ofrande funerare. Din primul grup fac parte ornamentele care, în funcție de poziția lor pe corp, sunt clasificate ca decorațiuni pentru cap (ace de păr, cercei), gât (coliere, mărgelă și medalioane) și pentru mâini (brățări, inele). Diverse tipuri de fibule sunt asociate cu atașarea părților individuale ale îmbrăcăminteii, pe jumătatea superioară a corpului. Rămășițele componentelor curelei aparțin și ele grupului de bunuri personale. Din grupul obiectele personale fac parte și reminiscentele îmbrăcăminteii persoanei decedate, din material nedurabil sau legate/întărite cu piese metalice. Sunt, de asemenea, înclinat să includ fragmentele de piese de armament (săbii, vârfuri de lance, vârfuri de săgeți, scut umbo) în același grup. Printre bunurile personale ale defunctului din timpul vieții se enumeră și seria accesoriilor de toaletă care cuprinde, cufere din lemn, pixide, oglinzi, piepteni, pensete și alte articole cosmetice și farfurii de piatră. Cuțite și resturi de teci pot fi atașate, de asemenea, acestui grup. Monedele, care au fost găsite în mormintele din 18 necropole, ocupă cea mai mare pondere dintre descoperiri. Printre ofrandele funerare au fost înregistrate un număr mare de vase din ceramică și sticlă, opaițe de lut. De asemenea, sunt extrem de rar descoperite părți din care, părți din jocuri de societate (un zar de os și două dame de sticlă), hrana rituală (oase de animale) și câteva obiecte de uz casnic (o furcă de os, un instrument de argint, patru clopoței, o trusă de ace de os).

Up to now there is no generalizing study related to the funeral rites in Late Antiquity in the territory of the Second Moesia. But collecting and analysing the data provides us details that concern 30 necropolises. Largely, the grave goods provoke the greatest interest and appear to be the most diverse materials for studying. Usually they are divided into two big groups – personal belongings and grave gifts. Part of the first group are the ornaments which, based on their position on the body, are categorized as head (hair pins, earrings), neck (necklaces, beads and medallions), and hand (bracelets, finger rings) decorations. Various types of fibulae are associated with the attachment of the individual parts of the clothing, on the upper half of the body. The remains of belt components also belong to the group of personal belongings. The remains of the clothing of the deceased individual, made of non-durable material or connected/reinforced with metal parts, also belong to the personal belongings. I'm also inclined to include the remains of armaments (swords, spearheads, arrowheads, shield umbo) to the same group. Personal possessions of the deceased during their lifetime were also the series of toilet accessories, which include wooden chests, pixies, mirrors, combs, tweezers and other

cosmetic items and stone plates. Knives and remains of sheaths can be attached to this group too. Coins, which were found in the graves of 18 necropolises, occupy the largest share among the finds. A large number of ceramic and glass vessels, clay lamps were registered among the grave goods. Chariot remains, parts of board games (a bone dice and two glass checkers), ritual food (animal bones) and a few household objects (a bone distaff, a silver instrument, four bells, a bone needle case and needles) are also extremely rarely attested.

O amuletă din sedef descoperită într-un mormânt de copil de la Callatis
A Mother - of - Pearl Amulet Discovered in a Child's Grave at Callatis

Nicolaie ALEXANDRU, Monica MĂRGĂRIT, Ana HAMAT

În 1980, Ct. Preda publica în cartea sa *Callatis. Necropola Romano - Bizantină*, mormântul 171, un mormânt de copil, cu un inventar spectaculos, datorită celor două piese de sedef găsite aici. Din păcate, datorită bibliografiei puține, la vremea respectivă nu s-a discutat foarte mult despre această amuletă care este până în acest moment unică, datorită unei liste de analogii restrânse și mai ales datorită materialului din care este confecționată.

In 1980, Ct. Preda publishes in his book Callatis. Romano-Byzantine Necropolis, the grave 171, a child's grave, with a spectacular inventory, thanks to the two pieces of mother-of-pearl found here. Unfortunately, due to the scant bibliography, at that time not much was discussed about this amulet which is so far unique, due to a narrow list of analogies and especially due to the material from which it is made.

O amuletă din cărbune descoperită în necropola Tomis-ului
A Coal Amulet Discovered in the Necropolis of Tomis

Ana HAMAT, Constantin BĂJENARU, Cătălin NOPCEA

În 2021, datorită unui proiect de cercetare preventivă pentru punerea în valoare a mormântului pictat hipogeu din Constanța, a fost cercetată o arie semnificativă în jurul acestuia. Cu această ocazie au fost descoperite și documentate mai multe morminte de epocă romană. În unul dintre acestea, alături de alte obiecte de inventar, a fost descoperită și o mică amuletă de cărbune, care face obiectul prezentării de astăzi.

In 2021, due to a preventive research project for the restoring and enhancement of the painted hypogeum tomb from Constanta, a significant area around this monument was investigated. On this occasion, several graves from the Roman era were discovered and documented. In one of these, along with other inventory items, a small coal amulet was discovered, which is the subject of today's presentation.

**SECȚIUNEA
RUTE, ACTIVITĂȚI COMERCIALE ȘI FACTORI DE DIFUZIUNE
ÎN VESTUL MĂRII NEGRE ÎN EVUL MEDIU**

**SECTION
ROUTES, COMMERCIAL ACTIVITIES AND DIFFUSION FACTORS
IN THE WESTERN BLACK SEA IN THE MIDDLE AGES**

Cruci de bronz găsite la centrul de producție de lângă Zlatar, regiunea Preslav
Bronze Crosses Found at the Production Center near Zlatar, Preslav Municipality

Stella DONCHEVA, Ivajlo BUNZELOV

În procesul de cercetare a atelierelor de la centrul de producție de metal artistic de lângă Zlatar, regiunea Preslav, au fost găsite peste 2000 de descoperiri. Dintre acestea, grupul de ornamente pentru curele - aplice, catarama și capete de curea - este cel mai mare. Însă, pe lângă acesta, în centru au fost produse și alte articole. Dintre acestea, grupul de produse de cult nu este mai puțin semnificativ. Deși limitat cantitativ, prezintă o varietate de forme și decorațiuni de invidiat. Producția de cruci se numără și ea printre prioritățile activității de producție, alături de alte articole precum ornamente, peitas și medalioane. În această prezentare accentul este pus tocmai pe grupul crucilor de bronz. Au fost găsite atât cruci relicvar cât și simple. Atenția la acest tip de obiecte de cult completează ideea producerii și distribuirii crucilor de bronz în secolul al X-lea, epoca funcționării centrelor de producție din vecinătatea capitalei Preslav. Pe unele dintre ele a fost făcută analiza elementară a compoziției metalului, care reprezintă un punct de plecare în calea stabilirii originii materiei prime și a rutelor prin care aceasta a ajuns la atelierele individuale din complexul de producție.

In the process of researching the workshops at the production center for artistic metal near Zlatar, Preslav municipality, more than 2000 finds were found. Among them, the group of belt trimmings - appliqués, buckles and ends - is the largest. In addition to belt details, however, other items were also produced in the center. Among them, the group of cult products is no less significant. Although limited in quantity, it presents an enviable variety of forms and decorations. The production of crosses is also among the priorities of the production activity, along with other items such as ornaments, peitas and medallions. In the present work, the emphasis is placed precisely on the group of bronze crosses. Both single and double reliquary crosses have been found. Attention to this type of cult objects complements the idea of the production and distribution of bronze crosses in the 10th century, the time of the functioning of production centers in the vicinity of the capital Preslav. An elemental analysis of the composition of the metal was also performed on some of them, which is a starting point on the way to establishing the origin of the raw material and the routes by which it reached the individual workshops in the production complex.

**Importuri, influențe alogene și noi tendințe în producția locală.
Repere privind descoperirile din așezarea fortificată de la Oltina
*Imports, Allogeneic Influences, and New Trends in Local Production.
Highlights Regarding Discoveries from the Fortified Settlement of Oltina***

Cristina PARASCHIV-TALMAȚCHI, Constantin ȘOVA

Așezarea de la Oltina-„Capul Dealului” (jud. Constanța) este parte integrantă a lanțului de așezări dezvoltat pe malul drept al Dunării în perioada secolelor VIII-XI. Locuirea de aici a debutat în prima jumătate a perioadei enunțate, iar descoperirile de până acum dovedesc că ea nu a funcționat în mod autonom, ci a fost parte a unui sistem mai larg, ce cuprindea, pe lângă așezările dobrogene dunărene, așezări din apropierea zonei litorale și din nord-estul Bulgariei, sistem activ înainte de revenirea bizantină. Aflată inițial în aria de influență a cetății de la Durostorum - Silistra, cel mai apropiat și important centru economic și militar, aceasta a beneficiat de pătrunderea unor produse sau idei. După 971 p.Chr., comunitatea de aici s-a adaptat la modul de viață determinat de administrarea zonei de către Imperiul bizantin și a intrat în noul circuit economic, comerțul sporind în intensitate și devenind o componentă importantă în activitatea economică derulată de ea. Alături de căile terestre, situarea așezării pe malul marelui fluviu a favorizat intrarea unor produse realizate în centre aflate la mai mică sau la mai mare distanță, printre care vase ceramice (cu smalt, angobă micacee, amfore etc.), obiecte de port și podoabă, din metal sau sticlă.

The settlement at Oltina- “Capul Dealului” (Constanța County) is an integral part of the chain of settlements developed on the right bank of the Danube during the 8th-11th centuries. Settlement in this area began in the first half of the mentioned period, and discoveries so far prove that it did not operate autonomously but was part of a larger system, which included not only the Danubian settlements in Dobruja but also settlements near the coastal area and in northeastern Bulgaria, a system that was active before the Byzantine return. Originally located within the sphere of influence of the fortress at Durostorum - Silistra, the closest and most important economic and military center, this settlement benefited from the introduction of various products and ideas. After 971 A.D., the local community adapted to the lifestyle determined by the administration of the area by the Byzantine Empire and entered in the new economic circuit, with trade intensifying and becoming a significant component of its economic activities. In addition to land routes, the settlement’s location on the banks of the great river facilitated the import of various products from nearby or distant centers, including ceramic vessels (glazed pottery, with micaceous engobe, amphorae, etc.), adornments and accessories made of metal or glass.

**Ceramica smălțuită medieval-timpurie (secolele X - XI) din nord-vestul Bulgariei
*Early Medieval Glazed Ceramics (10th - 11th Centuries) from Northwestern Bulgaria***

Maria CHRISTOVA-PENKOVA, Aleksandra PETROVA

Din ceramica medieval-timpurie se remarcă un grup specific de vase, în special vase de masă, acoperite cu smalt verde. Această ceramică indică secolele X - XI, iar originile sale bizantine sunt indubitabile, dar întrebările privind centrele de producție și distribuția produselor rămân deschise. În cadrul studiilor, ceramica cu smalt verde este asociată în principal cu situri din nord-estul Bulgariei și Dobrogea, cum ar fi Pliska, Preslav, Silistra,

Păcuiul lui Soare, Huma, Hârșova, Oltina etc. Ceramică smălțuită medieval-timpurie a fost descoperită și în situri din sudul Balcanilor (Markeli, Terma, Plovdiv, Dyadovo etc.). Cu toate acestea, distribuția sa în nord-vestul Bulgariei nu a fost luată în considerare în mod specific, deși este menționată, în trecere, printre ceramica de la Kozlodui, Augusta și așezările asociate cu val de apărare de la Ostrov.

Noi date privind distribuția sa au fost adăugate prin studiul așezării medievale nefortificate din apropierea orașului Mizia, regiunea Vratsa, care a devenit un prilej pentru a ne concentra asupra acestui subiect. Cantitatea grupului de ceramică examinată este neglijabilă (mai puțin de 1%), raritatea sa putând fi atribuită, pe de o parte, caracterului de săpătură prin tranșee, iar pe de altă parte importului sporadic al acestei ceramici din centrele de producție din nord-estul Bulgariei și Dobrogea. Trebuie remarcat faptul că ceramica smălțuită nu este atestată printre materialele descoperite în fortificațiile de pe versanții Balcanilor, recuperate după secolul al XI-lea. Cartografierea depozitelor indică rolul Dunării ca o posibilă rută pentru sosirea ceramicii cu smalt verde în așezările medievale timpurii din nord-vestul Bulgariei.

Among the early medieval pottery, a specific group of vessels stands out, mostly tableware, covered with green glaze. This pottery is indicative of the 10th - 11th centuries, and its Byzantine origins are undoubted, but questions about the centres of production and the distribution of their output remain open. In the studies, ceramics with green glaze are mainly associated with sites in Northeastern Bulgaria and Dobrudja, such as Pliska, Preslav, Silistra, Păcuiul lui Soare, Huma, Hârșova, Oltina, etc. Early medieval glazed ceramics have been published from sites south of the Balkan (Markeli, Terma, Plovdiv, Dyadovo, etc.). However, its distribution in Northwestern Bulgaria has not been considered specifically, although it is mentioned in passing among the ceramics from Kozloduy, Augusta, and settlements associated with the Ostrov rampart. New data on its distribution was added by the study of the medieval unfortified settlement near the town of Mizia, Vratsa region, which became an occasion to focus on this topic. The quantity of the examined group of ceramics is negligible (less than 1%), which can be attributed to the excavation character by trenches, on the one hand, and on the other - to the sporadic import of these ceramics from the production centers of Northeastern Bulgaria and Dobrudja. It should be noted that it is not attested among the materials from the fortifications on the slopes of the Balkan, recovered after the 11th century. The mapping of the deposits is indicative of the role of the Danube as a possible route for the arrival of green-glazed pottery in early medieval settlements in Northwestern Bulgaria.

**Amenajări și marcaje ale spațiului funerar
în secolul al X-lea p.Hr. la Capidava (com. Topalu, jud. Constanța)
*Setups and Markings of the Funerary Place
in the 10th Century at Capidava (Com. Topalu, Constanța County)***

**Zeno-Karl PINTER, Claudia URDUZIA, Cătălin DOBRINESCU,
Vitalie BODOLICĂ, Beatrice KELEMEN, Răzvan C. POP**

Plasată pe terasa dobrogeană nord-estică a Dunării, cetatea Capidava este o fortificație ridicată în secolul al II-lea p.Hr., care a fost locuită intermitent până în primele decenii ale secolului al XI-lea. Cetatea este cercetată arheologic de aproape un secol, în ultimele decenii în mai multe puncte, concomitent. Unul dintre punctele cercetate în prezent este necropola medievală (punct X), care se întinde la NE de zidurile păstrate și în afara fortificației

(păstrată doar în fundație) ce delimita în Evul Mediu așezarea medievală. Necropola a fost cercetată sistematic începând cu anul 2010 și a făcut, de asemenea, obiectul unei cercetări preventive în anul 2015, fără însă a fi epuizată. Inventarul mormintelor recuperat pe parcursul acestor campanii (cercei și inele din bronz, respectiv mărgelile din sticlă), ca și analizele Radiocarbon făcute până în prezent, au permis atribuirea cronologică a necropolei mai ales secolului al X-lea. Deși cercetarea sistematică s-a concentrat pe marginea sud-estică a necropolei, unde inventarul mormintelor este relativ sărăcăcios și mormintele de copii numeroase, cercetarea a permis observații suplimentare legate de modul în care trăiau și mureau oamenii perioadei, de ritualul funerar, dar și de amenajările și marcasele particulare ale unora dintre morminte. De la ciste din cărămizi realizate în pripă, la pietre masive ce marchează căpătâiul mormintelor și pietre ce marchează conturul lor, toate arată grija pentru cel decedat și respectul pentru locul său de odihnă.

Found on the Dobrujan north-east terrace of the Danube, Capidava is a fortress erected in the 2nd century A.D. and inhabited intermittently until the first decades of the 11th century. The site is researched now for almost a century, in the last decades in more than one point at a time. One of the researched points is currently the medieval necropolis (point X), which expands north-east of the surviving walls and outside the fortification (preserved only in foundation) which bound the medieval settlement. This necropolis was systematically researched starting with 2010 and was also the object of a preventive research in 2015, without being exhausted. The inventory of the graves recovered during these campaigns (bronze earrings and rings and glass beads) together with the Radiocarbon analyses made so far led to the chronological framing of the necropolis mainly in the 10th century. Although the systematic research has focused on the south-east side of the necropolis where the inventory is scarce and children graves are numerous it offered the opportunity for supplementary observations on how the people of that era lived and died, on funerary rituals and on particular setups and markings of some of the graves. From headily brick cists to massive stones marking at surface the head of the graves or rocks surrounding the mounds, they all show the care for the deceased and the respect for their resting place.

Arheologie funerară în situl de la Nufăru, jud. Tulcea.

Rit, ritual și elemente de schimb în epoca medio-bizantină

Funerary Archaeology at Nufăru, Tulcea County.

Rite, Ritual and Exchange Elements in the Middle Byzantine Period

Oana DAMIAN

Arheologia funerară reflectată de realitățile unui sit medio-bizantin, precum cel de la Nufăru, din jud. Tulcea, situat pe malul drept al brațului dunărean Sf. Gheorghe, presupune, dincolo de elementele de rit (inhumare) și ritual (orientare creștină, tratamente ale defunctului, amenajări ale mormintelor și dispunere a cimitirelor), și o relație cu lumea materială a locuitorilor cetății și așezărilor acesteia, exprimată prin intermediul inventarelor, argumente pentru schimbul în epocă atât de obiecte, cât și de influențe.

An overlook on the funerary archaeology in a middle Byzantine site – Nufăru, Tulcea County, on the right side of the Saint George branch of the Danube – consists in some considerations on the rite and ritual elements (inhumation, the treatment of the deceased, the organisation of the graves and the

graveyards), as well – through the inventory – on the life in the fortress and its settlements, as an argument for the exchange of goods and ideas.

Înmormântări cu cai în Câmpia Română.

Studiu de caz: Săveni La Movile (jud. Ialomița, România)

Horse Burials in the Romanian Plain.

Case Study: Săveni La Movile (Ialomița County, Romania)

**Gabriel VASILE, Florin VLAD,
Adrian BĂLĂȘESCU, Radu COMAN**

După încetarea locuirii preistorice din așezarea de tip Cernavodă I de la Săveni La Movile (jud. Ialomița), zona colinară a fost transformată într-un cimitir. Până în prezent au fost descoperite și cercetate 21 de morminte de inhumație din diferite perioade istorice: epoca bronzului, prima și a doua epocă a fierului, evul mediu timpuriu.

Din perioada evului mediu timpuriu ne-a atras atenția un mormânt de inhumație (M.14), descoperit imediat sub nivelul de arătură, la - 0,30 m, ce avea o groapă de formă dreptunghiulară, cu colțurile rotunjite, baza gropii fiind identificată la - 1,80 - 2,00 m. La adâncimea de - 1,55 m, pe latura lungă, de NV a gropii, a fost lăsată o treaptă. Mormântul conținea un schelet, depus pe fundul gropii, orientat SV - NE, cu capul la SV. Era poziționat în decubit dorsal, cu mâna stângă întinsă și depărtată de restul corpului, mâna dreaptă ușor îndoită și adusă pe bazin, iar picioarele întinse, paralele. Probabil că defunctul a fost depus într-o cutie de lemn – resturi de lemn pulverulent au fost descoperite sub schelet, în special în perimetrul membrului superior stâng. Unele oase prezentau urme de ocru și amprente brun-roșiatice rezultate în urma descompunerii scheletului, provenite probabil de la vestimentație.

În ceea ce privește inventarul funerar, acesta constă într-o cataramă de fier (identificată în zona craniului), un alt obiect de fier, greu de determinat din cauza stării precare de conservare (identificat în zona dintre brațul și antebrațul drept) și o lamă de cuțit (pe piciorul drept, în zona genunchiului).

De asemenea, pe treapta lăsată la - 1,55 m, au fost depuse două cranii de cal: craniul nr. 1 se afla în zona craniului defunctului și craniul nr. 2 în apropierea mâinii stângi a acestuia. Craniul nr. 1 păstra o zăbală de fier, prost conservată. Sub craniul nr. 2 s-a găsit o tablă de fier și ea precar conservată. În colțul gropii, la NV, la picioarele defunctului, pe la - 1,80 m, s-au găsit resturi de oase care proveneau de la un animal de talie mare. Ritualul de înmormântare și inventarul funerar ne indică un individ care aparține populațiilor de tip turanic.

Prezentarea de față se dorește a fi un triptic – arheologie, antropologie și arheozoologie – prin care încercăm să punem în evidență fenomenul funerar și modul de viață al populațiilor turanice din Muntenia.

After the prehistoric habitation ceased at the Cernavodă I settlement from Săveni La Movile (Ialomița County), the hilly area was transformed into a cemetery. To date, 21 burial sites of various historical periods have been discovered and studied: Bronze age, Early and Late Iron age, Early Middle Ages.

From the Early Middle Ages period, one burial grave (M.14) caught our attention. It was discovered just below the plowed layer at a depth of - 0.30 meters, featuring a rectangular-shaped pit with rounded corners. The base of the pit was identified at - 1.80 - 2.00 meters. At the depth of - 1.55 m, a step was left on the long, northwestern side of the pit. The burial contained a skeleton placed at

the bottom of the pit, oriented southwest-northeast, with the head to the southwest. The individual was deposited in a supine position, with the left arm extended and away from the rest of the body, the right arm slightly bent and brought to the pelvis, while the legs were stretched out parallel. It is likely that the deceased was placed in a wooden box – powdery wood debris was found under the skeleton, especially in the area of the left upper limb. Some bones exhibited traces of ochre and reddish-brown imprints resulting from the decomposition of the skeleton, probably from clothing.

As for the grave goods, they consist of an iron buckle (identified near the skull), another iron object, difficult to determine due to its poor state of preservation (identified between the right arm and forearm), and a knife blade (on the right leg, near the knee).

Additionally, on the step left at - 1.55 m, two horse skulls were deposited: skull no. 1 – in the area of the skull of the deceased, and skull no. 2 – near the left arm of the deceased. Skull no. 1 presented a poorly preserved iron bit. Under skull no. 2, an iron plate was found, also in a precarious state of preservation. In the corner of the pit, to the northwest, near the feet of the deceased, at about - 1.80 meters, remains of bones were found, likely originating from a large-sized animal.

Both the burial ritual and the funerary inventory suggest an individual belonging to Turanic populations.

The presentation aims to be a triptych – archaeology, anthropology, and archaeozoology –, through which we attempt to highlight the funerary phenomenon and the way of life of Turanic populations in Greater Wallachia.

Nivelul „locuințelor de suprafață” de la Vlădeni-Popina Blagodeasca (jud. Ialomița) The Level of “Houses” from Vlădeni-Popina Blagodeasca (Ialomița County)

Emilia CORBU

Prezentarea tratează două obiective: 1) descrierea nivelului și a complexelor aferente lui; 2) interpretarea istorică a acestui nivel.

Nivelul se caracterizează prin discontinuitate și uniformitate. Adică sunt suprafețe mari de peste 100 mp caracterizate de o depunere groasă de aproape 0,50 m compusă dintr-un sediment brun-negricios afânat, amestecat cu paiantă, pământ ars, cenușă și cărbune. Depunerile compacte de cenușă și arsură pot dovedi niște locuințe ușoare din lemn și stuf. Tot acestui nivel îi pot fi atribuite o serie de gropi de bucate. Acest nivel suprapune bordeiele și cuptoarele așezării din secolul al IX-lea. La rândul lui este intersectat de complexe medievale târzii.

Interesant este că, în timp ce așezarea din secolul al IX-lea se remarcă prin complexe adâncite, care coboară dintr-un nivel subțire absent pe alocuri, nivelul de care vorbim este destul de gros și consistent, dar lipsit de instalații de foc stabile, cum ar fi vetrele și cuptoarele. Inventarul compus în special din fragmente ceramice este foarte bogat. Din punct de vedere statistic, cantitatea de ceramică provenită dintr-o suprafață de 15 mp din acest nivel este similară cu cantitatea de materiale provenită dintr-un bordei din secolul al IX-lea. Prin urmare, este un nivel de locuire. Pe baza situației stratigrafice și a inventarului descoperit, nivelul se datează în secolele X - XI.

Interpretarea istorică a acestui nivel este dificilă deoarece în celelalte situri din aceeași perioadă, autorii săpăturilor au descris doar locuințele, nu și nivelul ca atare. În al doilea rând, pe nici un sit cercetat până acum nu s-a descoperit un nivel arheologic atât de gros cu așa puține complexe arheologice. Ipoteza noastră este aceea că nivelul provine de la niște clădiri mari din lemn și stuf. Construcțiile din lemn sunt documentate atât în lumea

populațiilor sedentare, cum ar fi slavii, cât și în lumea nomazilor, care în timpul iernii se retrăgeau în niște „orașe” în care clădirile erau din lemn.

Two objectives had deal in this work: 1) description of the level and its related complexes; 2) the historical interpretation of this level.

The level is characterized by discontinuity (on plan of settlement) and uniformity (texture and composition). That is, there are large surfaces over 100 m² characterized by a thick deposit of almost 0.50 m composed of a brown-black, loose sediment mixed with clay, burnt earth, ash, coal. Deposits of ash and burning that can prove some light dwellings made of wood and reeds. A series of store pits can also be attributed to this level. This level overlaps the dwelling-houses and ovens of the 9th century settlement. In turn, it is crossed by late-medieval piles.

Interestingly, while the 9th century settlement is characterized by deep complexes descending from a thin level absent in places, the level, we are talking about, is quite thick and rich but lacks fire installations such as hearths and ovens. The inventory, composed mainly of ceramic fragments, is very rich and statistically corresponds to the complexes from the 9th century settlement. Based on the stratigraphic situation and inventory, the level dates back to the 10th - 11th centuries.

The historical interpretation is difficult because in the other sites of period, the authors described only the houses, not the level as such. Secondly, on no site investigated so far has such a thick archaeological level with so few archaeological complexes been discovered. Our hypothesis is that, the level comes from some large buildings made of wood and reeds. Wooden constructions are documented both in the world of sedentary populations, such as the Slavs, and in the world of nomads who, during the winter, retreated to some "cities" where the buildings were made of wood.

70 de ani de cercetări arheologice la Isaccea-Noviodunum-Vicina: 1953-2023

70 années de recherches archéologiques à Isaccea-Noviodunum-Vicina: 1953-2023

Gheorghe MĂNUCU – ADAMEȘTEANU

Ruinele cetății romane *Noviodunum* de la Isaccea (jud. Tulcea) au intrat în atenția cercetătorilor încă din a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Acțiunea distructivă a Dunării asupra lor a determinat începerea săpăturilor arheologice – sub formă de simple sondaje, vizând salvarea informațiilor referitoare la vestigiile de pe malul Dunării, completate cu verificarea traseelor incintelor existente și a stratigrafiei depunerilor arheologice (1953, 1955-1956, 1963-1964, 1967, 1970-1971, 1973). Câteva săpături de salvare (1979, 1985, 1990) au oferit informații importante pentru cunoașterea locuirii din așezarea *extra muros*. Din anul 1995, un colectiv de la muzeul de arheologie din Tulcea, din care am făcut parte până în anul 2005, la inițiativa și sub conducerea lui Victor Henrich Baumann, a reluat săpăturile arheologice, care continuă și astăzi. Comunicarea își propune să prezinte, pe scurt, principalele rezultate ale acestor cercetări.

Les ruines de la cité romaine de Noviodunum des environs de la ville actuelle d'Isaccea (dép. Tulcea) ont attiré l'attention des chercheurs dès la seconde moitié du XIXe siècle. L'action destructrice, que le Danube exerce continuellement sur ces traces, a déterminé le commencement de recherches archéologiques – sous la forme de simples sondages, mirant le sauvetage des données relatives aux vestiges de la rive du Danube, et des fouilles mirant de rétablir le tracé des œuvres de fortification anciennes et la succession stratigraphique des dépôts archéologiques (1953, 1955-1956, 1963-1964, 1967, 1970-1971, 1973). Des fouilles archéologiques préventives (1979, 1985, 1990) ont

apporté des renseignements précieux concernant la succession des étapes d'occupation de l'espace périurbain. Sous l'initiative et la direction de Victor Henrich Baumann, une équipe d'archéologues du musée de Tulcea – dont je faisais aussi partie jusqu'en 2005 - y déroule un programme de recherche archéologique programmée, depuis 1995. Je vous propose ici un compte rendu sommaire des principaux acquis de ces recherches.

Ceramică și porțelan european pe piața otomană
European Ceramics and Porcelain in the Ottoman Market

Niculina DINU

Permanentă concurență dintre ceramica otomană și porțelanul chinezesc sau cel european a creat diverse momente în care un produs a fost cerut de piața otomană mai mult decât altul. Astfel, cele mai cunoscute perioade au fost în secolele XVI și XVII când porțelanul chinezesc și ceramica de Iznik – înlocuitoarea costisitorului produs chinez – au fost în concurență pentru o piață otomană aflată în expansiune. Din secolul al XVII-lea producția de masă a porțelanului chinezesc pentru Europa de Vest creează un dezechilibru în imperiu, când cei care aveau suficiente venituri se orientau spre noile produse. O nouă provocare pentru piața ceramică otomană apare în secolul al XVIII - lea când Europa începe să producă porțelan și concurează în piața otomană. Nu doar porțelanul va veni din Europa, ci și un produs mai ieftin, care se aseamănă, faianța. Ateliere franceze, engleze, germane și austriece își vor disputa noii clienți. Astfel, cercetările arheologice surprind în zona Dunării de Jos aceste schimbări de gusturi, de noi produse care intră în uzul casnic al locuitorilor înstăriți din această parte a Imperiului Otoman.

The constant competition between Ottoman ceramics and Chinese or European porcelain creates various moments when one product is in demand in the Ottoman market more than another. Thus, the most famous periods were in the 16th and 17th centuries when Chinese porcelain and Iznik pottery – a substitute for the expensive Chinese product – competed for an expanding Ottoman market. From the 17th century the mass production of Chinese porcelain for Western Europe created an imbalance in the empire as those with sufficient income turned to the new products. A new challenge to the Ottoman ceramic market appears in the 18th century when Europe begins to produce porcelain and competes in the Ottoman market. Not only porcelain will come from Europe, but also a cheaper, similar product, faience. French, English, German and Austrian workshops will compete for new customers. Thus, archaeological research captures in the area of the Lower Danube these changes of tastes, of new products entering the household use of the well-to-do inhabitants of this part of the Ottoman Empire.

**Interacțiunea „teren-mare” de-a lungul vestului Mării Negre:
studiu geoarheologic și istorico-geografic
*The “Land-Sea” Interaction along the Western Black Sea:
Geoarchaeological and Historical-Geographical Study***

**Preslav PEEV, Rosina KOSTOVA, Rumen YANKOV,
Galina PETROV, Bogdan PRODANOV**

Pentru a înțelege corect evenimentele din istoria omenirii și influența factorului antropic, trebuie analizate rezultatele reconstrucțiilor paleogeografice legate de studiul schimbărilor climatice și ale schimbărilor nivelului mării, care includ prezența umană. Accentul unui astfel de tip de cercetare integrată este pe de o parte omul, istoria sa, modul său de viață, iar pe de altă parte este reconstrucția parametrilor de bază ai mediului înconjurător în care a activat; a condițiilor paleoecologice în care a trăit în diferite perioade istorice și locuirea. Angajarea științelor pământului și a aplicațiilor lor tradiționale în arheologie pot contribui la o interpretare mai exactă și mai eficientă și, mai ales, la o mai bună urmărire a relațiilor spațio-temporale dintre diferite obiecte. Cercetările geoarheologice și istorico-geografice trebuie să dezvăluie factorii obiectivi și trăsăturile regulate în comportamentul comunităților locale în contextul interacțiunii economice, politice și culturale „teren-mare”. Această nevoie este exacerbată de antropogenizarea puternică a părții de coastă studiate în ultimele două decenii și de ponderea tot mai mare a structurilor artificiale în segmentele de coastă, ștergând urmele arheologice și istorice ale trecutului. Zona selectată oferă o oportunitate excepțională pentru un studiu retrospectiv al modelului civilizațional al comunităților maritime din bazinul Mării Negre, care s-a dezvoltat fără întrerupere din perioada preistoriei târzii și până în prezent. Scopul strategic al proiectului de cercetare este de a asigura crearea unui model eficient și flexibil pentru cercetarea științifică interdisciplinară a interacțiunii „teren-mare” în zona de coastă din vestul Mării Negre, de la începutul Holocenului târziu până la sfârșitul secolului al XVII-lea, bazat pe integrarea datelor geologice, paleogeografice, istorice și arheologice într-un mediu GIS. Nu în ultimul rând, se pune accent pe studiul comunităților multietnice de coastă de pe litoralul Mării Negre și a atitudinii acestora față de mare și activitățile economice conexe, în măsura în care datele privind patrimoniul cultural imaterial permit. Zona modernului Sozopol și a insulelor sale adiacente a fost aleasă ca zonă de studiu de caz.

To properly understand events in human history and the influence of the anthropogenic factor, the results of palaeogeographic reconstructions related to the study of climate change and sea level changes, which include the human presence, must be analyzed. The focus of such type of integrated research is on the one hand man, his history, his way of life, and on the other hand is the reconstruction of the basic parameters of the surrounding environment in which he was active; of palaeoecological conditions in which he lived during different historical periods and habitations. Engaging the Earth Sciences and their traditional applications in archaeology are able to contribute to a more accurate and efficient interpretation and, above all, to better tracing of spatial-temporal relations between different objects. Geoarchaeological and historical-geographical research must reveal the objective factors and regular features in the behavior of local communities in the context of economic, political and cultural “land-sea” interaction. This need is exacerbated by the strong anthropogenization of the studied part of the coast in the last two decades and the growing share of man-made structures in the segments of the coast erasing archaeological and historical traces of the

---

past. The selected area provides an exceptional opportunity for a retrospective study of the civilizational model of maritime communities in the Black Sea basin, which has been developing without interruption from the period of late prehistory to the present day. The strategic goal of the research project is to ensure the creating of an effective and flexible model for interdisciplinary scientific research of the "land-sea" interaction in the Western Black Sea coastal area from the beginning of the Late Holocene to the end of the 17th century based on the integration of geological, palaeogeographic, historical and archaeological data in a GIS environment. Last but not least, emphasis is placed on the study of the multi-ethnic coastal communities along the Black Sea coast and their attitude to the sea and related economic activities, as far as the intangible cultural heritage data allow. The area of the modern Sozopol and its adjacent islands was chosen as a case study area.

SUBSECȚIUNEA / BELOW THE SECTION:

Investigațiile complexului rupestre din Murfatlar 2022 - 2023: noi descoperiri
The Investigations of the Cave Complex in Murfatlar 2022 - 2023: New Discoveries

Tunelul cu sireună (Galeria H în complexul rupestru de la Murfatlar)
The Tunnel with the Mermaid (Gallery H in the Cave Complex of Murfatlar)

Evgenia KOMATAROVA-BALINOVA

Galeria H este situată în interiorul masivului Peninsula (Sectorul B) din complexul rupestru de la Murfatlar. A fost descoperită în timpul celei de-a doua campanii arheologice condusă de prof. Ion Barnea, în 1960. Această galerie este singura structură construcțională care leagă Biserica 3 de Biserica 2. În timpul investigațiilor efectuate de echipa NAIM-BAS (Institutul Național de Arheologie cu Muzeu al Academiei Bulgare de Științe) în 2022 și 2023, Galeria H, împreună cu celelalte biserici din Sectorul B, a fost documentată de două ori folosindu-se scanarea laser 3D, cea de-a doua documentare realizându-se cu tehnologia SLAM. Galeria H este împărțită în trei părți distincte, fiecare având caracteristici naturale sau artificiale. Prima parte pare a fi un tunel săpat cu precizie în roca moale; a doua parte este un rezervor mare, probabil folosit pentru colectarea hranei și a apei; iar a treia parte are o origine naturală, având adăugate patru suporturi la partea cea mai înaltă.

La intrarea în galerie, în capela 2 a Bisericii 3, se găsesc numeroase desene graffiti care nu au fost niciodată publicate. În urma propriilor mele documentări și observații, se poate spune acum că acestea prezintă o scenă interesantă: Odisseu și sirenele, iar cea mai interesantă figură este cea a unei sirene înconjurată de alte creaturi marine. Aceste personaje corespund cu alți "hibridi" - centauri, jumătate oameni - jumătate animale, păsări cu multe aripi, documentate în Biserica 4. Toate aceste imagini adunate reprezintă complexul rupestru de la Murfatlar ca un monument unic din evul mediu timpuriu.

Gallery H is situated inside the Peninsula massive (Sector B) at the cave complex of Murfatlar. It was discovered during the second archaeological campaign of Prof. Ion Barnea in 1960. This gallery is the only constructional structure which connects Churches 3 and 2.

During the investigations of the team of NAIM-BAS in 2022 and 2023 Gallery H, together with other churches in sector B was document twice via 3D laser scanning, the second one – with SLAM technology. Gallery H is separated in three different parts which are natural and artificial. The first part looks like a tunnel precisely cut in the soft rock, the second one is a big reservoir probably for collecting food and water, the third one has a natural origin – with four added feet at the highest part.

At the entrance of the gallery in chapel 2 in the Church 3 are situated a numerous graffiti drawings which never have been published. During the process of my own documentation and observations it could be say now that graffiti presented and interesting scene: Odyssey and sirens, where the most interesting figure is those of a mermaid surrounded by other marine creatures. These personages correspond with other "hybrids" – centaurs, half humans - half animals, birds with many wings, documented in Church 4. Collected together all these images represent Murfatlar cave complex as a unique monument in the Early Middle Ages.

Dovezi noi și revizuite din situl medieval de la Murfatlar
New and Revisited Evidence from the Medieval Site at Murfatlar

Pantelis CHARALAMPAKIS

Situl medieval de la Murfatlar, săpat în stâncă, a devenit cunoscut arheologilor deja la sfârșitul anilor 1950. Cu toate acestea, aproape șapte decenii mai târziu, rămâne încă un mister pentru știință, din cauza factorilor naturali și umani. Prezentarea se concentrează pe tipurile de graffiti textuale neglijate și în mare măsură nepublicate de pe pereții sitului Murfatlar (inscripții grecești; *nomina sacra*; monograme; legături; Christograme; Staurograme), precum și pe dovezi revizuite referitoare la astfel de graffiti deja cunoscute, care au fost trecute cu vederea, publicate cu erori sau interpretate greșit. Această cercetare se bazează pe participarea autorului la două expediții științifice NAIM-BAS, din 2022-2023, documentarea sistematică personală a probelor și pe tehnologia modernă de fotografiere și desen folosită de experții expediției.

The medieval rock-cut site at Murfatlar became known to archaeologists already in the late 1950s. And yet, almost seven decades later, it still remains a mystery to science, due to both natural and human factors. The presentation is focused on neglected and to a large extent unpublished types of textual graffiti on the walls of the site of Murfatlar (Greek inscriptions; nomina sacra; monograms; ligatures; Christograms; Staurograms), as well as on revisited evidence pertaining to such previously known graffiti that have been overlooked, published with mistakes or misinterpreted. This study is based on the author's participation in two NAIM-BAS scientific expeditions of 2022-2023, the personal systematic documentation of the evidence, and the modern technology for photographing and drawing carried out by the expedition's experts.

Inscripțiile chirilice din complexul mănăstiresc de la Murfatlar (Basarabi), biserica B4:

Noi descoperiri

*The Cyrillic Inscriptions in the Monastery Complex in Murfatlar (Basarabi), Church B4:
 New Discoveries*

Antoaneta GRANBERG

Punctul de plecare al acestei lucrări îl reprezintă rezultatele cercetărilor anterioare asupra materialului epigrafic chirilic al mănăstirii Murfatlar. Rezultatele studiului inscripțiilor chirilice, efectuat în perioada 2022-2023, sunt adăugate la rezultatele cercetărilor anterioare cu intenția de a ajunge la concluzii noi. Articolul se concentrează pe datare, genuri și autori ai inscripțiilor chirilice din mănăstire. Noi rezultate referitoare la limba și paleografia inscripțiilor sunt discutate în legătură cu datarea acestora. Prezentarea oferă unele revizuirii ale citirilor și interpretărilor anterioare ale datelor din unele inscripții. Există mai multe clasificări de genuri ale textelor epigrafice (Rybakov 1964: 7, Visockij 1966: 12, Smjadovski 1993: 46-47, Dobrev & Popkonstantinov 1985: 662-677). Prezentarea genului în această lucrare se bazează pe sistemul stabilit de Stefan Smjadovski, deși alte clasificări de genuri sunt discutate când sunt relevante.

Datarea, limba, paleografia și genul inscripțiilor chirilice sunt strâns legate de autorii textelor. Acest articol discută, prin urmare, importanța inscripțiilor chirilice ca sursă referitoare la nivelul de alfabetizare al autorilor și la relația lor cu inscripțiile glagolitice,

grecești și runice din mănăstire, precum și la relația lor cu cultura manuscriptelor chirilice. Inscripțiile sunt, de asemenea, o sursă atunci când discutăm despre accesul autorilor la diferite părți ale mănăstirii și despre relația lor cu mănăstirea în general.

The starting point of this paper are the results of earlier research on the Cyrillic epigraphic material of the Murfatlar monastery. The results of the study of the Cyrillic graffiti, carried out in the period 2022–2023, is added to the results of earlier research with the intention of reaching new conclusions. The paper focusses on the dating, genres, and agents of the Cyrillic inscriptions in the monastery. New results regarding the language and paleography of the inscriptions are discussed in connection to the dating of the inscriptions. The paper offers some revisions of earlier readings and interpretations of dates in some inscriptions. There are several genre classifications of epigraphic texts (Rybakov 1964: 7, Visockij 1966: 12, Smjadovski 1993: 46–47, Dobrev & Popkonstantinov 1985: 662–677). The genre presentation in this paper is based on the system established by Stefan Smjadovski, although other genre classifications are discussed when relevant.

The dating, language, paleography, and genre of the Cyrillic graffiti are closely related to the agents of the texts. The paper therefore discusses the importance of the Cyrillic graffiti as a source regarding the level of literacy of the agents and their relation to the Glagolitic, Greek, and the rune-like graffiti in the monastery, as well as their relation to the Cyrillic manuscript culture. The graffiti are also a source when discussing the agents access to different parts of the monastery and their relation to the monastery in general.

Scanarea laser SLAM a unor părți ale complexului rupestru de la Murfatlar *SLAM Laser Scanning of Parts of the Murfatlar Rock Complex*

Asparuh KAMBUROV, Mladen TSENOV,
Evgenia KOMATAROVA-BALINOVA

Progresul tehnologiilor computerizate și al roboticilor în secolul al XXI-lea a creat condiții pentru dezvoltarea unui nou tip de tehnologie - SLAM (Simultaneous Localization and Mapping / Localizare și cartografiere simultane). Capacitățile tot mai mari de calcul ale dispozitivelor moderne, combinate cu algoritmi complecși și inteligență artificială, au permis crearea unor sisteme care cartografiază mediul în timp ce urmăresc și înregistrează simultan coordonatele lor.

Integrarea tehnologiei SLAM în diverse platforme robotice a condus la inovații semnificative în navigația și cartografierea autonomă și a contribuit la implementarea acestei tehnologii în scanarea laser. Aceasta a dus la apariția scannerelor laser mobile, care oferă utilizatorilor o comoditate și eficiență fără precedent în capturarea și analizarea mediului lor înconjurător.

Prezentarea expune rezultatele observațiilor obținute în cadrul unui proiect arheologic în complexul rupestru de la Murfatlar, în special în secțiunea centrală cu două niveluri, care conține o biserică, două cripte, un mormânt și mai multe galerii. Scopul proiectului este digitalizarea și conservarea vestigiilor complexului rupestru de la Murfatlar. Ideea în sine datează de mai multe decenii, dar nu a fost realizată până în prezent. Scanarea cu laser folosind un instrument mobil SLAM a fost efectuată, iar precizia rezultatelor a fost evaluată, demonstrând capacitatea metodei de a genera hărți 3D extrem de detaliate, chiar și în medii dificile, cu condiții restrictive. Sunt discutate avantajele și limitările scannerului laser SLAM portabil, precum și posibilele direcții de îmbunătățire și viitoare direcții de cercetare

științifică și aplicată. Portabilitatea dispozitivului, viteza de captare și software-ul intuitiv îl fac un instrument valoros pentru profesioniștii în domeniul topografiei.

The progress of computer technologies and robotics in the 21st century created conditions for the development of a new type of technology - SLAM (Simultaneous Localization and Mapping). The growing computing capabilities of modern devices, combined with complex algorithms and artificial intelligence, has allowed the creation of systems that map the environment while simultaneously tracking and recording their coordinates.

The integration of SLAM into a variety of robotic platforms has led to significant innovations in autonomous navigation and mapping, and has helped implement the technology in laser scanning. This has led to the advent of mobile laser scanners that offer users unprecedented convenience and efficiency in capturing and analyzing their surroundings.

The presentation showcase observation results obtained in the framework of an archaeological project in the Murfatlar rock complex, namely the central two-level section, containing a church, two crypts, a grave and several galleries. The aim of the project is to digitize and preserve the remains of the Murfatlar rock complex. The idea itself dates back several decades, but has never been realized until now. Laser scanning with a mobile SLAM instrument was performed and the accuracy of the results was evaluated, which demonstrated the ability of the method to generate highly detailed 3D maps, even in challenging environments with constrained conditions. The advantages and limitations of the hand-held SLAM laser scanner, as well as potential areas for improvement and future directions for scientific and applied research, are discussed. The device's portability, capture speed and intuitive software make it a valuable tool for surveying professionals.

Noi descoperiri în zona vestigiilor rupestre din Munții Buzăului
New Discoveries in the Area of Cave Remains in the Buzău Mountains

Diana-Liana GAVRILĂ

Regiunea Carpaților și a Subcarpaților de Curbură, deși din punctul de vedere al vârstei geologice deține un relief tânăr, a creat posibilitatea așezării unor populații încă din vremuri foarte îndepărtate, oferind posibilitatea de adăpostire temporară sau permanentă pentru mai multe comunități umane. Planul general al spațiului de care ne ocupăm ține de existența unui număr copleșitor de locuințe antropice, grote naturale și megaliti cu urme de activitate antropică, ce conservă un consistent strat cultural. Cu toate acestea, fenomenul a fost destul de slab cercetat.

Astfel, prezentul studiu se axează pe analiza din punct de vedere al tehnicii de lucru, arhitecturii, simbolisticii și al altor obiective rupestre decât au fost până acum cercetate și înregistrate.

Although, in terms of geological age, the Carpathians and the Curved Subcarpathians region has a young relief, populations have settled in it since very old times and so it has provided temporary or permanent shelter for several human communities. The general plan of the area we are dealing with consists of an overwhelming number of anthropic dwellings, natural caves, and megaliths with traces of anthropic activity, which preserve a consistent cultural layer. However, the phenomenon has been rather insufficiently researched.

Thus, this study focuses on an analysis of the working technique, the architecture, the symbolism and the rupestral sites, other than those already researched and recorded.

SECȚIUNEA
OBIECTE DE PRESTIGIU, OBIECTE DE SCHIMB
ȘI MONEDE ÎN SOCIETATEA TRADIȚIONALĂ ȘI CEA URBANĂ
DE LA DUNĂREA DE JOS ÎN ANTICHITATE

SECTION
PRESTIGE OBJECTS, EXCHANGE OBJECTS AND COINS
IN TRADITIONAL AND URBAN SOCIETY
FROM THE LOWER DANUBE IN ANTIQUITY

Semne monetare provenind din descoperiri apărute în mediul local
specific sud-vestului spațiului dobrogean

Monetary Signs Originating from Discoveries in the Local Environment Specific to the
Southwest of the Dobrujan Space

Gabriel Mircea TALMAȚCHI

Amplificarea în ultimul deceniu a activităților de profil desfășurate de autoritățile specializate în protecția bunurilor de patrimoniu național mobil, a condus la posibilitatea studierii a variate categorii de artefacte arheologice și numismatice. Apoi, ca urmare a unor lucrări desfășurate începând cu anii '60-'70 ai secolului trecut în cadrul statului român popular și apoi socialist (lucrări edilitare, lucrări de îmbunătățiri funciare etc.), unele descoperiri arheologice și monetare s-au transformat în „suvenire”, fiind împărțite între descoperitori. Aceste situații ne-au prilejuit prin hazard recuperarea câtorva secvențe privind istoria semnelor monetare din spațiul vest-pontic. Conturarea imaginii de ansamblu pentru descoperirile din spațiul dobrogean ne-a făcut să apelăm și la descoperiri mai vechi care, din rațiuni subiective și obiective, nu au ajuns în atenția cercetării de profil. Astfel, într-o măsură mai redusă, sunt publicate câteva descoperiri care au făcut parte din colecții numismatice din Constanța, astăzi dispersate, acumulate în cursul anilor 90. În total, în urma tuturor acestor surse cumulate, de interes pentru articolul de față, sunt avute în vedere peste 650 exemplare de semne monetare vest-pontice provenind din descoperiri din zona de vest și sud-vest a spațiului istro-pontic, din care s-au mai păstrat doar aproximativ 100 de exemplare. În total, în noile descoperiri sunt de înregistrat 13 tezaure, care sunt descoperite la Floriile (punct Adâncata-1), Canlia (3), Gârlița, Izvoarele (3), Lipnița, Ostrov, Strunga (2) și Viile. Locurile de descoperire ale tuturor acestor semne monetare par a fi, în general, conform bibliografiei de specialitate, corespunzătoare unor centre și necropole cunoscute ca getice preromane de mai mare, sau de mai mică amploare. Ele atrag atenția asupra relațiilor timpurii dezvoltate de către greci cu centre importante, care corespund istoriei timpurii a comunităților autohtone periferice din Dobrogea, chiar dacă nu putem corobora documentul numismatic cu cel arheologic al contextului. Aceste descoperiri din sud-vestul teritoriului dobrogean, parțial, vin să aducă în atenția cercetării noutăți în ceea ce privește localitățile de pe harta descoperirilor cunoscute cu semne monetare vest-pontice.

The amplification in the last decade of the profile activities carried out by the authorities specialized in the protection of movable national heritage assets, led to the possibility of studying various categories of archaeological and numismatic artefacts. Then, as a result of some works carried out since the 60^s-70^s of the last century within the Romanian popular and then socialist state (building works, land improvement works, etc.), some archaeological and monetary discoveries have turned into "souvenirs", being shared between the discoverers. These situations gave us the opportunity, by chance, to recover some sequences regarding the history of monetary signs in the West-Pontic area. Shaping the overall picture for the discoveries in the Dobrujan space also made us turn to older discoveries that, for subjective and objective reasons, did not reach the attention of the profile research. Thus, to a lesser extent, some discoveries that were part of numismatic collections in Constanța, accumulated during the 90^s, which were also published, now are dispersed. In total, following all these cumulative sources, of interest for the present article, more than 650 specimens of West-Pontic monetary signs are considered from discoveries that come from the western and southwestern area of the Istro-Pontic space, of which only about 100 specimens have been preserved. In total, in the new discoveries are to be recorded 13 hoards that are discovered at Floriile (Adâncata point-1), Canlia (3), Gârlița, Izvoarele (3), Lipnița, Ostrov, Strunga (2) and Viile. The places of discovery of all these monetary signs seem to be, in general, according to the specialized bibliography, corresponding to centers and necropolises known as pre-Roman Gaetic of greater or lesser extent. They draw attention to the early relations developed by the Greeks with important centers, that correspond to the early history of the peripheral autochthonous communities of Dobruja, even if we cannot corroborate the numismatic document with the archaeological one of the context. These discoveries in the southwest of the Dobrujan territory, in part, bring to the attention of the research novelties regarding the localities on the map of known discoveries with West-Pontic monetary signs.

**Câteva descoperiri monetare histriene
provenind din aria portului modern Tomis (1958-1959)**

Some Histrian Monetary Finds from the Area of the Modern Port of Tomis (1958-1959)

**Gabriel Mircea TALMAȚCHI,
Cristian CEALERA**

Perioada specifică anilor `50-`60 ai secolului trecut a însemnat pentru statul român, printre altele, și startul realizării a numeroase investiții, prin realizarea de ansambluri de cartiere, ale unor edificii de interes cetățenesc, respectiv de amenajare a unor "centre civice" și parcuri în România populară. Actuala zonă turistică cunoscută sub numele de Portul Tomis a trecut prin mai multe transformări de-a lungul epocilor modernă și contemporană. În urmă cu mai bine de un secol, pe malul estic al promontoriului tomitan, a existat un golf natural numit de către localnici „Golful Delfinilor”, și ceva mai rar, „Golful Pescarilor”. Această denumire i-a fost dată întrucât în golful natural, puțin afectat de om la sfârșitul secolului al XIX-lea și la începutul celui următor, își făceau des apariția numeroase exemplare de mamifere marine. După cel de-al Doilea Război Mondial, după abdicarea regelui Mihai, situația se modifică radical, întrucât Regiunea Constanța reprezintă o prioritate pentru regimul comunist, iar Portul Constanța beneficiază de lucrări de modernizare și industrializare, cu precădere în perioada 1956-1960. În anul 1958, la Constanța, sunt luate unele decizii finale privind înfrumusețarea și transformarea zonei vechi a orașului, iar unele dintre ele au efect direct și asupra zonei Golful Delfinilor. Golful Pescarilor (cu al său fost mini-port cu yahturi) trece în acest an, 1958, printr-o nouă etapă de

transformare. Astfel, vechile poteci ce coborau abrupt spre mare, dinspre fosta Piață a Independenței (actuală Ovidiu) și dinspre străzile limitrofe, încep să fie înlocuite cu scări solide de piatră, mai ales în zona barărilor pescărești. Portul Tomis devine un mic bazin portuar, creat prin închiderea golului cu două diguri nou construite.

Lucrările de modernizare ale fostului „Golf al Pescarilor” au prilejuit descoperirea unor artefacte antice, printre care și monede. Locurile cu descoperirile respective corespund ariei unde au fost săpate în coasta naturală scările moderne care coborau de la nivelul de călcare al peninsulei din epocă modernă. În acest sens vom prezenta un număr de 17 monede care în mod sigur au aparținut cetății sau *emporium*-ului local Tomis (secolele V - I a.Chr.) și care au fost emise în totalitate în orașul Istros (din tipurile „cu roata”, Apollo și Demetra).

The specific period of the 1950^s-1960^s of the last century meant for the Romanian state, among other things, the start of numerous investments, through the creation of neighborhood complexes, of some edifices of civic interest, respectively the development of some "civic centers" and parks in Romania. The current tourist area known as Port Tomis has undergone several transformations throughout the modern and contemporary eras. More than a century ago, on the eastern shore of the Tomitan promontory, there was a natural bay called "Dolphins' Bay" by the locals, and somewhat less often, "Fishermen's Bay". This name was given to it because in the natural bay, little affected by man at the end of the 19th century and the beginning of the next, numerous specimens of marine mammals often appeared. After the Second World War, after the abdication of King Mihai, the situation changed radically, as the Constanța Region was a priority for the communist regime, and the Port of Constanța benefited from modernization and industrialization works, especially in the period 1956-1960. In 1958, in Constanța, some final decisions are made regarding the beautification and transformation of the old area of the city of Constanța, and some of them have a direct effect on the Dolphin Bay area. The Fishermen's Bay (with its former mini-yacht harbor) is going through a new stage of transformation this year 1958. Thus, the old paths that descended steeply towards the sea, from the former Independence Square (currently Ovidiu) and from the neighboring streets, are beginning to be replaced by solid stone stairs, chosen in the area of the fishing shacks. Port Tomis becomes a small port basin, created by closing the bay with two newly built breakwaters.

The modernization works of the former Fisherman's Bay have led to the discovery of ancient artefacts, including coins. The sites with the respective discoveries correspond to the area where the modern stairs were dug into the natural coast that descended from the treading level of the peninsula in the modern era. In this sense, we will present a number of 17 coins that certainly belonged to the local fortress or emporium Tomis (5th-1st centuries BC) and which were issued entirely in the city of Istros (of the "wheel" types, Apollo and Demeter).

**Despre o descoperire monetară de tip macedonean
provenind din apropierea cetății Istros (com. Istria, jud. Constanța)**

*About a Macedonian-type Monetary Discovery from the Vicinity of the Istros Fortress
(Istria commune, Constanța county)*

Gabriel Mircea TALMAȚCHI

Articolul de față se integrează efortului de recuperare și valorificare a unor mai vechi informații monetare care, de la caz la caz, pot să adauge repere importante în ansamblul unor mai vechi cercetări arheologice. Astfel, este prezentat un nou tezaur monetar macedonean descoperit în cursul anilor '70 ai secolului trecut în punctul "Histria-Pod", aflat

la aproximativ 4 km vest-sud-vest distanță de cetatea Istros. Aici au fost efectuate cercetări arheologice în anii 1980 și 1983-1992, care au adus la lumină vestigiile unei așezări cu cel puțin trei niveluri de locuire, dintre care ultimul specific secolului III a.Chr. prezintă urme sporadice culturale. Tezaurul, descoperit întâmplător de un medic veterinar, este format din 11 drahme macedonene de tip Alexandru III, bătute în monetării din Asia Mică și în ateliere incerte. Momentul pătrunderii sale poate avea legătură cu implicarea armatei lui Lysimachos cu garnizoane, ca rege al Traciei, la Istros, posterior acțiunilor militare macedonene cauzate de rășcoala coloniilor vest-pontice aliate. Dintr-o cauză neidentificată, odată cu finalul așezării din punctul "Histria-Pod", care nu pare a fi fost violent, tezaurul a rămas "sigilat" pe podeaua unui posibil bordei din nivelul trei de locuire. Situație care este posibil să se fi produs în primul sau mai ales în cel de al doilea deceniu al secolului III a.Chr.

The present article is part of the effort to recover and capitalize on some older monetary information which, from case to case, can even add important landmarks to the whole of previous archaeological research. Thus, a new Macedonian monetary hoard discovered during the 70s of the last century at the "Histria-Pod" point, located approximately 4 km. west-southwest from the Istros fortress, is presented. Archaeological research was carried out here in the years 1980 and 1983-1992, which brought to light the vestiges of a settlement with at least three levels of housing, the last one specific to the 3rd century BC shows sporadic cultural traces. The hoard, discovered by chance, by a veterinarian, consists of 11 Alexander III-type Macedonian drachmas struck in mints from Asia Minor and in uncertain workshops. The timing of his entry may be related to the involvement of Lysimachos' army with garrisons, as king of Thrace, at Istros, subsequent to the Macedonian military actions caused by the revolt of the allied West Pontic colonies. For an unidentified reason, with the end of the settlement at the "Histria-Pod" point, which does not seem to have been violent, the hoard remained "sealed" on the floor of a possible pit-dwelling on the third level of living. Situation that may have occurred in the first or especially in the second decade of the 3rd century BC, after the defeat of the revolt of the West-Pontic colonies and the installation of military garrisons.

**File de arhivă despre câteva tezaure monetare descoperite în județul Constanța
înaintea Marelui Război și date despre evacuarea
colecțiilor de patrimoniu ale Academiei Române în octombrie 1916
*Archive Data Concerning few Coin Hoards Discovered in Constanța County
before the Great War and Data about the Evacuation
of the Numismatic Collection of the Romanian Academy in October 1916***

Emanuel PETAC

Utilizând documentele aflate în Arhiva Academiei Române, fondul Biblioteca, anterioare Primului Război Mondial, autorul aduce informații inedite despre două aspecte semnificative din istoria numismaticii românești. Primul dintre acestea vizează punerea în circulație a unor informații noi privind descoperirea unor tezaure monetare antice, dar și premoderne (sec. XVII-XVIII), provenind din partea central respectiv sudică a Dobrogei. Este vorba despre faimosul tezaur de la Cuzgun (astăzi Ion Corvin, jud. Constanța), alcătuit din monede din Istros și Apollonia Pontica (secolul IV a.Chr.), fiind precizat locul exact al descoperirii acestuia; despre descoperirea la Ostrov a unui tezaur de tetradrahme din Thasos (începutul secolului I a.Chr.), pentru prima dată pus în evidență; și despre descoperirea tezaurului pre-modern de la Cochirleni, jud. Constanța, de unde provine un tezaur de

monede de aur venețiene și otomane din sec. XVIII. De asemenea, pentru prima dată este adusă la lumină corespondența legată de modul de desfășurare al evacuării la Iași a colecției numismatice a Academiei Române, în luna octombrie a anului 1916, fiind discutat și contextul acestor evenimente dramatice.

Using the documents in the Archive of the Romanian Academy, the Library's collection, before the First World War, the author brings new information about two significant aspects of the history of Romanian numismatics. The first of these aims to put into circulation new information regarding the discovery of ancient but also pre-modern monetary hoards (17th-18th centuries), coming from the central and southern part of Dobruja. We spoke about the famous hoard from Cuzgun (today Ion Corvin, Constanța county), containing Istros and Apollonia Pontica coins from the middle of the 4th century BC and we found out for the first time the exact place of discovery; we are also informed for the first time about the discovery at Ostrov of a coin hoard of Thasos tetradrachms from the period of the Mithridatic wars and a third significant discovery coming from Cochirleni, where it was found a significant hoard containing Venetian and Ottoman gold coin from 18th century. In the meantime, there are discussed for the first time the original documents from the beginning of October 1916 concerning the dramatic events related to the evacuation of the numismatic collection of the Romanian Academy to Jassy during the Great War and the political and military context.

**Despre o emisiune de tetradrahme din zona vest-pontică în secolul III a.Chr.
On an Issue of Tetradrachms in the West-Pontic Area in the third century BC**

Metodi MANOV

În lucrarea lui Martin Price despre monetăria de tip Alexandru al III-lea, o emisiune de tetradrahme cu monograma o-micron – Π pe revers, dar fără nicio ilustrare, este prezentată la nr. 1322. Pentru aceste tetradrahme, numismatul englez a făcut presupunerea că acestea, probabil, au fost bătute într-o monetărie necunoscută din zona vest-pontică în perioada 250-200 a.Chr. Ulterior, aceste tetradrahme au făcut obiectul a variate comentarii în diverse publicații numismatice și care au fost repartizate la diferite monetării din Tracia. Unii numismați bulgari actuali le-au identificat ca fiind bătute în monetăria orașului antic Philippopolis din Tracia, bazându-se în principal pe monograma de pe reversul lor citită ca ΦΙ. Un alt numismat bulgar credea că aceste tetradrahme au fost bătute cel mai probabil la Mesembria, deși și-a exprimat îndoielile cu privire la această atribuire din cauza absenței simbolului cert al Mesembriei, coiful corintian. Recent, aceste tetradrahme au fost atribuite de un numismat american monetăriei din Odessos, dar fără niciun comentariu. Istoria studiului acestor tetradrahme, precum și diferitele opinii exprimate despre monetăria în care au fost bătute, vor face obiectul prezentării și se va încerca prezentarea unei datări mai precise a acestei chestiuni a tetradrahmelor.

In Martin Price's work on the Alexander type coinages, an issue of tetradrachms with the o-micron – Π monogram on the reverse, but without any illustration, is presented under no. 1322. For these tetradrachms, the English numismatist has made the assumption that they were probably minted in an unknown mint in the West Pontic area in the period 250-200 BC. Later, these tetradrachms were the subject of various comments in various numismatic publications and were assigned to various mints in Thrace. Some modern Bulgarian numismatists have identified them as struck at the mint of the ancient city of Philippopolis in Thrace, based mainly on the monogram on the reverse read as ΦΙ.

Another Bulgarian numismatist believed that these tetradrachms were most likely struck at Mesembria, although she expressed her doubts about this attribution due to the absence of the sure symbol of Mesembria, the Corinthian helmet. Recently, these tetradrachms were assigned by an American numismatist to the mint of Odessos, but without any comment.

The history of the study of these tetradrachms, as well as the various opinions about the mint in which they were struck, will be the subject of the presentation, and an attempt will be made to present a more precise dating of this issue of tetradrachms.

Un lot de drahme ilirice dintr-un tezaur descoperit în com. Berghin (jud. Alba)
A lot of Illyrian Drachmas from a hoard discovered in Berghin commune (Alba County)

Raoul Marius ȘEPTILICI

În anii '90 ai secolului trecut, undeva în nordul satului Berghin, înspre satul Henig, la muncile agricole au fost descoperite 59 drahme din Apollonia și Dyrrachium (din care una fragmentată din cauze naturale, iar două cu miez din bronz). Ulterior în sat s-a auzit că au fost găsite și alte monete în acel loc. Din lotul cunoscut, circa 70% sunt din Dyrrachium, restul din Apollonia, cele mai multe fiind cu magistratul Meniskos. Fragmentul de tezaur prezintă structura majorității tezaurelor de acest tip îngropate în Dacia.

In the 90s of the last century, somewhere in the north of the village of Berghin, towards the village of Henig, 59 drachms from Apollonia and Dyrrachium were discovered during the agricultural works (one of which was fragmented due to natural causes, and two with a bronze core). Later it was heard in the village that other coins had been found in that place. Of the lot known to us, about 70% are from Dyrrachium, the rest from Apollonia, most of them being with the magistrate Meniskos. The hoard fragment shows the structure of most hoards of this type buried in Dacia.

Monede provenind din cel mai timpuriu nivel
din fortificația romană Transmarisca (Tutrakan, Bulgaria)
Coins from the Earliest Level in Roman Fortress Transmarisca (Tutrakan, Bulgaria)

Varbin VARBANOV

Săpăturile la fortăreața romană Transmariska au fost realizate încă din 1970, când Racho Zmeev a excavat o parte a unui turn roman târziu situat pe strada Nazam Hikmet. În anii următori au fost descoperite diverse porțiuni ale zidului cetății, dar acestea nu au fost documentate.

Cercetarea sistematică a sectorului nordic al zidului cetății Transmariska a început în 1989-1991 și a continuat în 1995-1997, 2009-2011 și 2018-2019. Ca urmare, 98 de metri de zid, două turnuri dreptunghiulare, o *poterna* și o poartă au fost descoperite, expuse și vizitabile. Au fost publicate mai multe articole de sinteză pentru acest sector. Fortificațiile descoperite sunt datate la sfârșitul secolului al III-lea.

Părți ale zidului și turnurilor cetății sudice au fost cercetate arheologic în perioada 2001-2004, 2008, 2013-2015 și 2020-2022. În ultimele trei campanii turnul cetății de sud-vest a fost cercetat până la nivel steril. S-a stabilit că stratul cel mai vechi și cel mai consistent cuprinde a doua jumătate a secolului I – începutul secolului următor. Este bine datat prin descoperiri de piese metalice (părți de cuirase de soldat, ham de cai, fibule) și de material ceramic (amfore, ceramică lustruită, lămpi etc.), caracteristice perioadei. Dintre acestea, cele mai importante

sunt 20 de monede din secolul I a.Chr. și din secolul I p.Chr. Acestea le aparțin și cele două emisiuni de bronz din Tomis.

Rezumând datele din săpăturile de până acum, se poate concluziona că zidurile și turnurile de nord și sud sunt părți din două cetăți, dintre care cea mai veche este cea sudică.

Excavations in the Roman fortress of Transmariska have been carried out since 1970, when Racho Zmeev excavated a part of a late Roman tower on Nazam Hikmet Street. In the following years, various sections of the fortress wall were discovered, but they were not documented.

The systematic research of the northern sector of the fortress wall of Transmariska began in 1989 - 1991 and continued in 1995 - 1997, 2009 - 2011 and 2018 - 2019. As a result, 98 meters of the wall, two rectangular towers, one poterna and one gate were uncovered, now exposed and accessible for visits. Several summary articles have been published for this sector. The dating of the uncovered fortifications is at the end of the 3rd century.

Parts of the southern fortress wall and towers were also studied archaeologically, in the period 2001-2004, 2008, 2013-2015 and 2020-2022. In the last three seasons the southwestern fortress tower was studied till sterile level. It was established that the earliest and thickest layer is from the second half of the 1st century to the beginning of the 2nd century. It is well dated by the metal (parts of soldier cuirasses, horse harness, fibulae) and ceramic finds (amphorae, burnished pottery, lamps, etc.), characteristic for the period. Among them, the most important are 20 coins from the 1st century BC. and 1st century AD. To these also belong the two discovered bronze issues of Tomis.

Summarizing the data from the excavations so far, it can be concluded that the northern and southern fortress walls and towers are parts of two fortresses, the earlier of which is the southern one.

Câteva considerații în legătură cu ilustrările monetare de edificii la Tomis în vremea dinastiilor Iulia-Claudia și Flaviilor

Considerations about the Depictions of Temples on Tomis Monetary Issues during the Julio-Claudian and Flavian dynasties

Corneliu Bogdan Nicolae BELDIANU

Când au fost ilustrate primele edificii pe monedele orașului Tomis? Ce erau aceste edificii și care era semnificația lor reală în contextul monetar? Acestea sunt principalele întrebări la care dorim să răspundem în prezentarea noastră. Studiul emisiunilor monetare tomitane pentru împărații dinastiei Julia-Claudia și Flaviilor ne-a oferit și oportunitatea de a face observații în legătură cu cronologia acestora, dar mai ales în legătură cu unele teme ale propagandei romane imperiale, din primul secol al erei creștine, ilustrate pe emisiuni monetare provinciale.

When were the first edifices depicted on the coins of Tomis? What were these edifices and what was their real significance in the monetary context? These are the main questions we want to answer in our presentation. The study of the Tomitan monetary issues for the emperors of the Julia-Claudian and Flavian dynasty also gave us the opportunity to make observations in relation to their chronology, but especially in relation to some themes of imperial Roman propaganda, from the first century AD., illustrated on provincial monetary issues from Eastern side of Empire.

Un nou tezaur de monede romane de argint descoperit la Durostorum
A new Hoard of Roman Silver Coins Discovered at Durostorum

Mihai DIMA,
Gabriel Mircea TALMAȚCHI

În toamna anului 2021 au fost donate Muzeului de Istorie Națională și Arheologie din Constanța 47 de monede romane de argint și bronz descoperite pe malul Dunării, în apropierea punctului de trecere cu bacul de la Ostrov, jud. Constanța, de către un fost angajat al Ostrovit SA. Punctul respectiv se află la doar câteva sute de metri distanță de orașul Silistra din Bulgaria. Între cele 47 de monede se găsesc 43 de denari imperiali emiși între domniile împăraților Vespasian și Antoninus Pius, care provin dintr-un tezaur monetar.

In the fall of 2021, 47 Roman silver and bronze coins discovered on the banks of the Danube, near the crossing point with the ferry from Ostrov, Constanța county, were donated to the Museum of National History and Archeology in Constanța, by a former employee of Ostrovit SA. That point is only a few hundred meters away from the town of Silistra in Bulgaria. Among the 47 coins there are 43 imperial denarii issued between the reigns of the emperors Vespasian and Antoninus Pius, which come from a coin hoard.

Un mic depozit monetar din orașul roman Napoca
A Small Monetary Deposit in the Roman City of Napoca

Ágnes ALFÖLDY-GĂZDAC,
Oana TODA,
Monica GUI

Depozitul monetar a fost descoperit în anul 2021 în timpul unei săpături de salvare efectuată la subsolul unei clădiri din centrul istoric al orașului Cluj-Napoca, strada Iuliu Maniu nr. 3. Locul de descoperire este situat în partea de sud-est a fostului oraș roman *Napoca*. Depozitul este format din 28 de monede (27 de denari și 1 as), reprezentând emisiuni din vremea împăratului Vespasian și până în timpul lui Marcus Aurelius. Contextul arheologic al descoperirii îl constituie un strat de nivelare cu urme de arsură (pete de cărbune), cel mai probabil legate de demontarea a două vetre situate în imediata apropiere. Deoarece monedele prezintă urme de topire și fuseseră sudate între ele în urma oxidării, este posibil ca acestea să fi fost păstrate ori ascunse în zona vetrelor.

Valoarea depozitului depășește tranzacțiile zilnice, ceea ce duce la concluzia că avem de-a face cu ceva mai valoros decât banii de buzunar. Mai mult, pe baza puterii de cumpărare a 27 de denari în timpul secolului al II-lea d.Hr., acest depozit de monede poate fi interpretat ca o mică economisire sau bani destinați unei tranzacții anume.

The coin deposit was discovered in 2021 during a rescue excavation conducted in the basement of a building from the historic centre of Cluj-Napoca, 3 Iuliu Maniu Street. The findspot is located in the southeastern part of the former Roman town of Napoca. The deposit consists of 28 coins-27 denarii, 1 as - ranking from Vespasian to Marcus Aurelius. The archaeological context shows a levelling layer with traces of burning (charcoal spots), most likely connected to the dismantling of two nearby

hearths. Since the coins have traces of melting and were found stuck together, they were probably kept/hidden in the hearths' area.

The deposit value exceeds the everyday transactions, which leads to the conclusion that we deal here with something more valuable than pocket money. Furthermore, based on the purchasing power of 27 denarii during the 2nd century AD, this coin deposit may be interpreted as a small saving or money destined for a specific transaction.

Tezaurul imperial roman de la Arcalia
The Roman Imperial Hoard from Arcalia

Cristian GĂZDAC, Radu ZĂGREANU

În seria descoperirilor de tezaure monetare cu detectorul de metale, prezentarea de față supune analizei audienței, tezaurul de la Arcalia, jud. Bistrița-Năsăud, descoperit în anul 2022. Tezaurul se compune din 110 de monede antice. Se încadrează cronologic de la domniile lui Titus la Septimius Severus, acoperind perioada 80-202 p.Chr.

This presentation focuses on the examination of the coin hoard discovered in Arcalia, Bistrița-Năsăud county in 2022, as part of a sequence of discoveries made through metal detecting activities. The treasure is comprised of a collection of 110 ancient coins. The chronological landmark of this historical account is the succession of rulers from Titus to Septimius Severus, spanning the years 80-202 BC.

Tezaurizarea în vremuri de restriște –
prezentarea unui nou tezaur imperial roman descoperit la Desa
Hoarding Wealth during Convolutated Times –
the Testimony of a New Roman Imperial Hoard Found at Desa

Anca-Maria DUMITRU

Prezentarea se axează în jurul tezaurului descoperit la Desa în 2019, care cuprinde 476 de denari și de antoninieni romani imperiali, acoperind cronologic perioada dintre împărații Vespasian și Filip I. Ascuns în apropierea unui castru militar, tezaurul se încadrează într-o categorie mai largă de descoperiri similare și conturează problema felului în care tezaurizarea, împreună cu alte tipuri de surse, poate să confere mărturii despre evenimentele istorice. Liniile cardinale ale prezentării au în vedere analiza numismatică a structurii tezaurului și înaintarea unei serii de observații preliminare despre integrarea descoperirii în contextul general al limes-ului danubian într-o perioadă de frământări politice, imixtiuni militare ale carpilor și goților și nesiguranță socio-economică.

The paper is focused on the roman monetary deposit found in 2019 at the village of Desa, containing 467 roman imperial denarii and radiates, spanning from Vespasian up to Philip I. The respective hoard was hidden near a military fort and belongs to a larger grouping of similar finds. Along with other types of sources, these hoards and the sheer habit of hoarding raise the issue concerning their reliability as sound testimonies for intricate historical contexts. The cardinal lines of this paper cover firstly the numismatic analysis regarding the structure of the hoard and secondly the pieces of observation concerning the integration of the hoard within the larger framework of Danubian Limes during a period of political tumult, military intrusions, and social and economic insecurity.

Monede din perioada romană provenite din vechile săpături de la Romula
Coins from the Roman period from the ancient excavations at Romula

Theodor ISVORANU

Autorul prezintă un lot de 43 de monede din perioada Imperiului roman, descoperite în cursul cercetărilor întreprinse în situl de la Romula în anii 1965 (1 ex.), 1966 (6 ex.), 1969 (4 ex.), 1970 (21 ex.), 1971 (7 ex.), pentru alte patru anul nefiind precizat. Grupul de monede din epoca Principatului, reprezentând peste un secol și jumătate și aproape 98% din totalul monedelor, debutează cu un denar de la Domitian (anii 92-93) și se încheie cu un antoninian cu efigia Otaciliei Severa (anii 244-249). Predomină emisiunile epocii Antoninilor (circa 42%) și Severilor (39,5%), structura pe nominaluri fiind următoarea: 13 denari, 1 antoninian, 1 sestertius, 2 dupondii, 11 ași, respectiv 14 emisiuni provinciale (zece monede mici, trei de nominal mediu și una de nominal mare). Dintre monetăriile provinciale cel mai bine este reprezentată cea de la Nicaea (10 ex.; 71,42%), statistica fiind completată de câte o piesă de la Marcianopolis, Byzia, Pautalia și Antiochia din Pisidia. Lotul conține și un nummus de la Constantin cel Mare bătut la Constantinopol în intervalul 330-335.

The author presents a batch of 43 coins from the Roman Empire era, discovered during the research undertaken in the Romula site in the years 1965 (1 pc.), 1966 (6 pcs.), 1969 (4 pcs.), 1970 (21 pcs.), 1971 (7 pcs.), for the other four the year not being specified. The group of coins from the Roman Principate era, representing over a century and a half and almost 98% of the total coins, starts with a denarius of Domitian (92-93) and ends with an antoninianus with the effigy of Otacilia Severa (244-249). The issues of the Antonine era (about 42%) and those of the Severian period (39.5%) predominates, the nominal value structure being as follows: 13 denarii, 1 antoninianus, 1 sestertius, 2 dupondii, 11 asses, respectively 14 provincial issues (ten small coins, three of medium denomination and one of large denomination). Among the provincial mints, the one from Nicaea is best represented (10 pcs.; 71.42 %), the statistics being completed by one coin each from Marcianopolis, Byzia, Pautalia and Antiochia in Pisidia. The batch also contains a nummus from Constantine the Great minted in Constantinople between 330-335.

Monede romane din aur la răsărit de Carpați
Roman Gold Coins East of the Carpathians

Lucian MUNTEANU

În teritoriul „barbar” dintre Munții Carpați și Nistru (azi parte din România, Republica Moldova și Ucraina), au fost descoperite cca. 250 de monede romane din aur, datate între secolele II-V p.Chr., atât în tezaure, cât și în descoperiri izolate. Se pot distinge cinci etape distincte când aceste monede au ajuns și au fost folosite în acest areal, de către diferite populații „barbare”, care aveau relații cu Imperiul. În prima etapă, doar foarte puțini *aurei* ai împăraților din dinastia Antonină provin din provinciile romane. În următoarele două etape, *aurei* (în majoritatea lor, perforați), medalioane din aur și *solidi* prelucrați se leagă de sosirea goșilor și de consolidarea culturii Sântana de Mureș-Cerneahov. În ultimele două etape, *solidi* ai împăraților din dinastiile Valentiniană și Theodosiană, destul de numeroși, majoritatea provenind din tezaure, pot fi puși în legătură cu prezența hunilor la Dunărea de Jos.

In the "barbarian" territory between the Carpathian Mountains and the Dniester river (today part of Romania, the Republic of Moldova and Ukraine), cca. 250 Roman gold coins, dated between the 2nd and 5th centuries AD, both in hoards and in isolated finds, have been discovered. Five distinct stages can be distinguished when these coins arrived and were used in this area, by different "barbarian" populations who had relations with the Empire. In the first stage, only very few aurei of the emperors of the Antonine dynasty came from the Roman provinces. In the next two stages, aurei (mostly perforated), gold medallions and reworked solidi are related to the arrival of the Goths and the consolidation of the Sântana de Mureş-Cerneahov culture. In the last two stages, solidi of the emperors from the Valentinian and Theodosian dynasties, quite numerous, most of them coming from the hoards, can be linked to the presence of the Huns in the Lower Danube.

SECȚIUNEA
ECONOMIE, COMERȚ ȘI RĂZBOI LA DUNĂREA DE JOS.
DE LA IMPERIUL BIZANTIN LA IMPERIUL OTOMAN
DIN PERSPECTIVĂ MONETARĂ

SECTION
ECONOMY, TRADE AND WAR ON THE LOWER DANUBE.
FROM THE BYZANTINE EMPIRE TO THE OTTOMAN EMPIRE
FROM A MONETARY PERSPECTIVE

Monograme Ioannes pe sigilii dobrogene
Ioannes Monograms on Dobrogean Seals

Eugen PARASCHIV-GRIGORE,
Ioana PARASCHIV-GRIGORE

Autorii prezintă o analiză a monogramelor Ioannes întâlnite pe sigiliile romano-bizantine descoperite pe teritoriul dobrogean. Numărul relativ mare al acestor piese ne oferă posibilitatea de a efectua o analiză tipologică, dar și o încadrare cronologică. Sigiliile cu această monogramă provin din descoperirile fortuite de pe teritoriul anticului oraș Tomis.

The authors present an analysis of the Ioannes monograms found on Romano-Byzantine seals discovered on the Dobrujan territory. The relatively large number of these pieces gives us the opportunity to carry out a typological analysis, but also a chronological framework. The seals with this monogram come from accidental discoveries on the territory of the ancient city of Tomis.

Câteva monede rare din colecțiile muzeului constănțean
Some Rare Coins from the Constanța museum Collections

Gabriel CUSTUREA,
Ana-Maria VELTER

Din bogata colecție numismatică a muzeului constănțean, autorii prezintă un număr de 9 piese. Acestea sunt emisiuni ale regilor Boemiei Ludovic II Jagello (2 ex.), Ferdinand I Habsburg (1 ex.), episcopatelor de Salzburg, Passau și Aquileia și principatului de Saxa, toate fără loc de descoperire. Alte două monede sunt emisiuni ale comitatului de Tripoli și episcopatului Bamberg și au fost găsite la Isaccea.

From the rich numismatic collection of the Constanța museum, the authors present a number of 9 pieces. These are issues of the kings of Bohemia Louis II Jagello (2 pcs.), Ferdinand I Habsburg (1 pc.), the bishoprics of Salzburg, Passau and Aquileia and the principality of Saxony, all without a place of discovery. Two other coins are issues of the county of Tripoli and the bishopric of Bamberg and were found at Isaccea.

Repere istorice ale colecției numismatice Gotha
Historical Highlights of the Gotha Numismatic Collection

Camelia Silvia BELDIANU,
Corneliu Bogdan Nicolae BELDIANU

Istoria colecției numismatice Gotha începe cu aproape 400 de ani în urmă. Ernest I, duce de Saxa-Gotha, cândva în jurul anului 1640, formează nucleul de 516 monede și medalii al viitoareii colecții. În prezent, colecția numismatică Gotha numără peste 145000 obiecte, păstrate în cabinetul castelului baroc Fridenstein (Thuringia, Germania Centrală).

Prezentarea noastră dorește: să facă cunoscute principalele repere istorice din trecutul tumultuos al fabuloasei colecții numismatice, să vorbească despre opera și destinul a două personalități ale numismaticii germane, ce și-au legat numele de această colecție (Christian Sigismund Liebe și Behrendt Pick) și să prezinte succint principala preocupare actuală a păstrătorilor colecției numismatice Gotha-digitalizarea ei.

The history of the Gotha numismatic collection begins almost 400 years ago. Ernest I, Duke of Saxe-Gotha, sometime around 1640, forms the nucleus of 516 coins and medals of the future collection. Currently, the Gotha numismatic collection counts over 145,000 objects, kept in the cabinet of the Baroque castle Fridenstein (Thuringia, Central Germany).

Our presentation wants: to point up the main historical landmarks from the tumultuous past of the fabulous numismatic collection, to discuss the work and destiny of two personalities of German numismatics, who linked their names to this collection (Christian Sigismund Liebe and Behrendt Pick) and to succinctly present the main current concern of the keepers of the Gotha numismatic collection -its digitization.

SECȚIUNEA
ABORDĂRI BIOARHEOLOGICE PENTRU RECONSTITUIREA TRECUTULUI
UMAN

SECTION
BIOARCHAEOLOGICAL APPROACHES TO HUMAN PAST
RECONSTRUCTION SECTION

Noi date privind paleoeconomia comunităților Hamangia (5500-4600 cal BC)
New Data on the Paleoeconomy of Hamangia Communities (5500-4600 cal BC)

Adrian BĂLĂȘESCU,
Valentina VOINEA, Valentin RADU

Cercetările arheologice sistematice și preventive realizate în ultimii ani pentru mai multe situri Hamangia, situate în regiunea Dobrogea (S-E România) precum Cheia, Techirghiol Paloda, datate în perioada eneoliticului timpuriu (ultima jumătate a mileniului VI - prima jumătate a mileniului V cal BC) au scos la iveală o faună bogată reprezentată în principal de mamifere domestice (vită, oaie, capră, porc și câine), dar sunt prezente și mamifere sălbatice (peste 10 taxoni), precum și o serie de resurse acvatice (scoici și pești). Cai sălbatici, foci și diverse specii de delfini se numără printre rămășițele identificate.

În această prezentare vom încerca să surprindem câteva din caracteristicile paleoeconomiei animaliere a acestei culturi.

Această lucrare a fost susținută de un grant al Ministerului Educației și Cercetării din România, CNCS-UEFISCDI, numărul de proiect PN-III-P4-ID-PCE-2020-2369.

Archaeological researches carried out in the past few years for several Hamangia sites, located in Dobrogea region (S-E Romania) such as Cheia, Techirghiol Paloda, dated to the Early Eneolithic period (last half 6th millennium - first half of the 5th millennium cal BC) has revealed a rich fauna represented mainly by domestic mammals, but wild mammals are also present, as well as a number of aquatic resources (shells and fish). Wild horses, seal and various species of dolphins are among the remains identified.

In this presentation we will try to capture some of the characteristics of the animal paleoeconomy of this culture.

This work was supported by a grant from the Romanian Ministry of Education and Research, CNCS-UEFISCDI, project number PN-III-P4-ID-PCE-2020-2369.

**Exploatarea resurselor animale în așezarea eneolitică de la Alba Iulia-Lumea Nouă:
date arheozoologice pentru un complex aparținând grupului Foeni**
*Exploitation of Animal Resources in the Eneolithic Settlement of Alba Iulia-Lumea Nouă:
Archaeozoological Data for a Complex Belonging to the Foeni Group*

Alexandra-Paula SICOE,
Mihai GLIGOR, Margareta-Simina STANC

Situl de la Alba Iulia - Lumea Nouă este o importantă așezare pentru eneoliticul Transilvaniei. Cercetări pluridisciplinare continuă să fie efectuate în acest sit arheologic pentru oferirea unei imagini de ansamblu asupra trecutului. Studiul de față este menit să ofere informații legate de modalitățile de gospodărire a animalelor de către comunitățile Foeni prin intermediul cercetării materialului faunistic prelevat dintr-un complex arheologic descoperit în timpul unei cercetări preventive din anul 2005. Complexul de tip închis reprezintă o structură de locuire adâncită ce a furnizat un bogat material arheologic (ceramică, material faunistic, utilaj litic). Din complexul arheologic au fost prelevate 2538 de fragmente ceramice din care s-au putut reconstitui, în urma procesului de restaurare, 18 profile complete de vase și alte profile aproape întregi.

Eșantionul arheozoologic luat în studiu este constituit din resturi menajere (reprezentate de oase, dinți, procese cornulare), toate cu un grad însemnat de fragmentare, ca urmare, în principal, a proceselor de tranșare și prelucrare. Lotul faunistic cuprinde 258 resturi ce provin de la mamifere domestice (*Bos taurus*, *Ovis aries/Capra hircus*, *Sus domesticus*, *Canis familiaris*), mamifere sălbatice (*Cervus elaphus*, *Sus scrofa*, *Bos primigenius*, *Capreolus capreolus*) și moluște.

Din analiza efectuată rezultă că principala activitate de procurare a hranei de origine animală, pentru comunitatea eneolitică Foeni din așezarea de la Alba Iulia-Lumea Nouă, a fost creșterea animalelor. Altă activitate prin care erau exploatate resursele faunistice a fost vânătoarea, având însă un rol secundar, comparativ cu creșterea animalelor.

The archaeological site of Alba Iulia-Lumea Nouă is an important settlement for the Eneolithic of Transylvania. Multidisciplinary research continues to be carried out at this archaeological site to provide an overview of the past. The present study is intended to provide information related to the methods of animal husbandry by the Foeni communities through the research of the faunal material taken from an archaeological complex discovered during preventive research in 2005. The archaeological context represents a deep-dwelling structure which provided a rich archaeological material (ceramics, faunal remains, lithic tools). 2538 ceramic fragments were taken from the archaeological context, from which, following the restoration process, 18 complete vessel profiles and other almost complete profiles could be reconstructed.

*The studied archaeozoological assemblage is represented by household remains (bones, teeth, cornular processes), all with a significant degree of fragmentation, mainly because of the cutting processes. The faunal assemblage includes 258 faunal remains from domestic mammals (*Bos taurus*, *Ovis aries/Capra hircus*, *Sus domesticus*, *Canis familiaris*), wild mammals (*Cervus elaphus*, *Sus scrofa*, *Bos primigenius*, *Capreolus capreolus*) and mollusks.*

Our analysis indicates that the main activity to procure the food of animal origin, for the Eneolithic Foeni community from the Alba Iulia-Lumea Nouă settlement, was animal husbandry. Another activity for exploiting the animal resources was hunting, but with a secondary role, compared to mammal's husbandry.

**Studiul arheozoologic preliminar al materialului
provenit din situl de Cultură PreCucuteni de la Topolița (județul Neamț)
*Preliminary Archaeozoological Study of the Material
Coming from the PreCucuteni Culture Site from Topolița (Neamț County)***

**Vasile DIACONU,
Margareta-Simina STANC, Luminița BEJENARU**

În perioada 2019-2022, au fost realizate cercetări arheologice sistematice în situl pluristratificat de la Topolița - *La nord-vest de sat* (jud. Neamț), prilej cu care au fost studiate mai multe complexe arheologice aparținând eneoliticului, respectiv culturii Precucuteni. Situl se află în zona subcarpatică a Moldovei, în Depresiunea Neamț, la 6 km sud de orașul Târgu Neamț, pe o terasă interfluvială, mărginită de râul Topolița și pârâul Valea Seacă. Săpăturile sistematice au permis descoperirea și cercetarea a șase locuințe specifice culturii Precucuteni, dar și a unor complexe menajere. Materialul arheologic recuperat este unul consistent, fiind dominat de ceramică și de resturi osteologice animale.

Pentru că în cadrul sitului au fost realizate mai multe investigații pluridisciplinare, al căror scop a fost acela de a obține niște repere privitoare la caracteristicile habitatului eneolitic (studii pedologice în mod special), am considerat necesară și o analiză arheozoologică. Identificarea principalelor specii domestice și sălbatice ne relevă nu doar strategiile economice ale comunității eneolitice privitoare la exploatarea resurselor animale, dar ne oferă și indicii, indirect legate de trăsăturile mediului natural de acum șase milenii.

Din totalul celor 478 de resturi de mamifere ce alcătuiesc eșantionul arheozoologic analizat, cea mai mare parte (circa 98%) provine de la specii domestice. Din totalul resturilor identificate specific, 83,45% aparțin bovinei domestice (*Bos taurus*), 9,35% grupului oaie/capra (*Ovis aries/Capra hircus*) și 5,36% porcului domestic (*Sus domesticus*). Ponderea resturilor atribuite speciilor sălbatice este foarte mică, de circa 1%, fiind identificate fragmente scheletice de căprior (*Capreolus capreolus*), cal sălbatic (*Equus ferus*) și urs (*Ursus arctos*). Evaluarea vârstelor de sacrificare indică pentru bovina domestică și grupul oaie/capra o exploatare mixtă, pentru obținerea atât de produse secundare (lapte și forță de tracțiune, în cazul bovinelor; lapte și lână, în cazul grupului oaie/capra), cât și primare – în principal carnea. Porcul domestic era exploatat mai ales pentru carnea sa.

Systematic archaeological research was carried out between 2019-2022 in the multi-stratified site from Topolița-La nord-vest de sat (Neamț County), during which several archaeological complexes belonging to the Eneolithic, respectively the Precucuteni Culture, were studied.

The site is located in the Subcarpathian area of Moldavia, in the Neamț Depression, 6 km south of the city of Târgu Neamț, on an interfluvial terrace, bordered by the Topolița river and the Valea Seacă stream. The systematic excavations allowed the discovery and research of six dwellings specific to the Precucuteni Culture, as well as some household complexes. The archaeological material recovered is consistent, being dominated by ceramics and animal remains.

Because several multidisciplinary investigations were carried out within the site in order to obtain some benchmarks regarding the characteristics of the Eneolithic habitat (pedological studies in particular), we also considered necessary the archaeozoological analysis. The identification of the main domestic and wild species reveals not only the economic strategies of the Eneolithic community regarding the exploitation of animal resources, but also gives us the indication indirectly related to the features of the natural environment six millennia ago.

*From the total of 478 mammal remains consisting of the analysed archaeozoological sample, the largest part (about 98%) comes from domestic species. Of the total identified remains, 83.45% belong to the cattle (*Bos taurus*), 9.35% to the sheep/goat group (*Ovis aries*/*Capra hircus*) and 5.36% to the pig (*Sus domesticus*). The share of remains attributed to wild species is very small, around 1%, skeletal fragments of roe deer (*Capreolus capreolus*), wild horse (*Equus ferus*) and bear (*Ursus arctos*) being identified. The evaluation of the slaughter ages indicates for the cattle and the sheep/goat a mixed exploitation, for obtaining both secondary products (milk and traction force, in the case of cattle; milk and wool, in the case of the sheep/goat) and primary products – mainly meat. The pig was exploited mainly for its meat.*

**Noi date despre fauna Culturii Gumelnița faza A1.
Studiu de caz - Alexandria Limonagiul (județul Teleorman)
New Data on the Fauna of the Gumelnița Culture phase A1.
Study Case - Alexandria Limonagiul (Teleorman County)**

**David Alexandru BACIU, Pavel MIREA,
Ionuț TORCICĂ, Adrian BĂLĂȘESCU**

Materialul arheozoologic cercetat provine din săpăturile arheologice realizate pe situl arheologic eneolitic (cultura Gumelnița) din așezarea de la Alexandria, punctul Limonagiul (jud. Teleorman). Fauna a fost recoltată cu ocazia cercetărilor arheologice desfășurate în anul 2019, acest studiu fiind important deoarece aduce elemente inedite despre locuirea din perioada eneoliticului timpuriu în zona bazinului râului Vedea.

Eșantionul studiat este relativ bine reprezentat din punct de vedere statistic (NR det = 556) și aduce noi informații asupra exploatării animalelor din perioada culturii Gumelnița (faza A1). Astfel, s-a observat că bovinele predomină ca număr de resturi, urmate de către ovicaprine și porcine. Ca pondere a greutateii, bovinele se mențin pe primul loc, fiind urmate de data aceasta de către porc și apoi de către ovicaprine. Ca număr minim de indivizi (NMI), putem observa cum triada domestică este aproape de egalitate, bovine (22,22%), ovicaprine (25,93%) și porcine (22,22%). Vânatul este slab reprezentat ca număr de taxoni (doar cinci), ponderea sa fiind extrem de redusă ca număr (NR) și greutate (G).

Importanța eșantionului arheozoologic analizat este dată de faptul că foarte puține loturi faunistice datate Gumelnița A1 au fost studiate, acesta permițându-ne să înțelegem mai bine evoluția paleoeconomiei animaliere din sud-estul României.

The archaeological material comes from the archaeological excavations carried out on the Eneolithic archaeological site (Gumelnița culture) in the settlement of Alexandria, Limonagiul point (Teleorman County). The fauna was collected during the archaeological research carried out in 2019, this study being important because it brings new elements about the settlement of the Early Eneolithic period in the area of the Vedea river basin.

The studied sample is relatively well represented from a statistical point of view (NR det = 556) and brings new information on the exploitation of animals during the Gumelnița culture (phase A1). Thus, it was observed that cattle predominate in terms of number of remains, followed by ovicaprids and pigs. In terms of weight, cattle still dominate, followed this time by pigs and then by ovicaprids. In terms of minimum number of individuals (MNI), we can see how the domestic triad is almost equal, cattle (22.22%), ovicaprids (25.93%) and pigs (22.22%). The game is poorly represented in terms of number of taxa (only five), its proportion being extremely low in terms of number (NR) and weight (G).

The importance of the analysed archaeozoological sample is given by the fact that very few faunal assemblages dated to Gumelnița A1 have been studied, allowing us to better understand the evolution of the animal palaeoeconomy in southeastern Romania.

Un caz de *humerus varus* în cimitirul eneolitic de la Gumelnița
A Case of Humerus varus in the Eneolithic Cemetery of Gumelnița

Mihaela CULEA, Adina BORONEANȚ

Un caz de *humerus varus* unilateral dreapta (HVD) a fost observat la scheletul unui bărbat adult într-un mormânt descoperit pe terasa de est a Măgurii Gumelnița, județul Călărași, România. Individul denumit M2/1962 fusese depus chircit pe partea stângă, cu partea superioară a corpului cu fața în jos. A fost atribuit culturii Gumelnița (4600/4500 – 3800/3700 BC). Vârsta decesului a fost estimată la 30-32 de ani. Scheletul a fost ulterior restaurat în Laboratorul de Paleoantropologie, Institutul de Antropologie Fr. I. Rainer din București în anii 1960, dar informații de natură antropologică nu au fost publicate vreodată. Humerusul afectat prezintă o epifiză proximală mare și o diafiză angulară. Nu există urme de eventuale fracturi. Celelalte oase ale scheletului au un aspect normal. Diagnosticile diferențiale propuse pentru *humerus varus* sunt talasemia, mucopolizaharidoza, infecția și traumatismele la naștere. Persoanele cu HVD au o limitare de mobilitate a membrului afectat, după cum arată datele clinice. Rata de morbiditate cauzată de această diformitate este scăzută. M2/1962 este primul caz raportat din Eneoliticul românesc și aduce o contribuție substanțială la studiul HVD în studiul resturilor osteologice umane provenind din contexte arheologice.

A case of right unilateral humerus varus deformity (HVD) was observed on the skeleton of an adult male individual uncovered on the eastern terrace of the Măgura Gumelnița, Călărași County, Romania. Skeleton M2/1962 was found crouched on the left side, the upper part of the body facing down. It was attributed to the Gumelnița culture (4600/4500 – 3800/3700 BC). Age at death was estimated to 30-32 years. The skeleton was subsequently restored in the Laboratory of Paleoanthropology, Institute of Anthropology Fr. I. Rainer Bucharest in the 1960s, but no anthropological information was ever published and is still in the possession of the Institute. The affected humerus shows a bulky proximal epiphysis and an angulated diaphysis. No signs of fracture are present. The rest of the skeleton has a normal appearance. The proposed differential diagnoses for humerus varus are thalassemia, mucopolysaccharidosis, infection and birth trauma. Individuals with HVD have a functional limitation of the affected limb as shown by clinical data. The rate of morbidity caused by this is low. This is the only reported case from the Romanian Eneolithic and brings a substantial contribution to the study of HVD in skeletons from archaeological contexts.

**Dovezi izotopice ale comportamentului sinantropic al carnivorelor sălbatice
din siturile Eneolitice din România**

*Isotopic Evidence of Synanthropic Behaviour of Wild Carnivores
from Chalcolithic Sites from Romania*

**Ana GARCIA-VAZQUEZ,
Adrian BĂLĂȘESCU, Valentin RADU,
Petra COMAN, Cătălin LAZĂR**

Sinantropii sunt organisme care trăiesc în apropierea oamenilor și beneficiază de pe urma acestora și a modificărilor aduse mediului înconjurător. Comportamentul sinantropic mai vechi al vulpii roșii este înregistrat încă din paleoliticul superior. În prezent, această specie continuă cu acest comportament deplasându-se în jurul așezărilor umane pentru a mânca resturile umane, se hrănește cu micromamifere pe câmpurile agricole, dar s-ar putea atașa și animalele domestice, ceea ce face din vulpe o specie benefică, dar și controversată.

Comunitățile asociate cu culturile Boian și Hamangia au apărut în mileniul VI BC. în Balcanii de Nord (sud-estul României și nord-estul Bulgariei) pe cursul inferior al Dunării și pe coasta Mării Negre, iar la mijlocul mileniului V BC. evoluează în complexul cultural Kodžadermen-Gumelnița-Karanovo VI (KGK VI). Aceste societăți se bazau pe economii agricole și de creștere a animalelor, dar vânătoarea, pescuitul și culegerea de fructe sălbatice erau importante în cadrul așezărilor. Rămășițele de animale carnivore (sălbatice și domestice) au fost găsite în gropi menajere, dar nu și în morminte, iar unele prezintă urme de tăiere.

Pentru această lucrare, vom analiza dieta cu ajutorul izotopilor stabili ($\delta^{13}\text{C}$ și $\delta^{15}\text{N}$) a carnivorelor sălbatice (vulpi roșii, bursuci eurasiatici, jderi, pisici sălbatice și vidre eurasiatice) (n=30) pentru 4 situri din România: Cheia, Gumelnița, Hârșova și Vitănești, acoperind perioada Boian, Hamangia și KGK VI. Aceste date vor fi comparate cu datele izotopice publicate ale animalelor domestice și sălbatice, precum și ale plantelor, din aceleași situri, pentru a cunoaște relația trofică a acestor carnivore sălbatice cu oamenii.

Valorile $\delta^{13}\text{C}$ și $\delta^{15}\text{N}$ rezultate de la vulpi, bursuci și pisici arată că acestea ar putea să se hrănească din micromamifere și păsări care mănâncă recolte, în timp ce vulpile din situl de la Gumelnița au avut o dietă similară cu cea a câinilor. În situl de la Hârșova, unele dintre aceste carnivore se hrănesc și cu resturi de pește. Toate aceste date sugerează că vulpile, bursucii și pisicile din sud-estul Europei din perioada eneolitică au avut un comportament sinantropic.

Această lucrare a fost susținută de două granturi ale Ministerului Cercetării, Inovării și Digitalizării din România și CNCS - UEFISCDI, numărul de proiect PN-III-P4-ID-PCE-2020-2369, și numărul de contract 41PFE/30.12.2021, în cadrul PNCDI III, și o bursă de profesor invitat la Institutul de Cercetare al Universității din București (ICUB) (810/16.01.2023).

Synanthropes are organisms that live near humans and benefits from them and their environmental modifications. The oldest synanthropic behaviour of the red fox is recorded as far as the Upper Palaeolithic. Nowadays, this species continues with this behaviour moving around human settlements to eat human leftovers, feed on micromammals on agricultural fields, but also could attach to domestic animals, which makes the fox a beneficial, but also a controversial species.

Communities associated with Boian and Hamangia cultures, emerged in the 6th millennium BC in the Northern Balkans (Southeaster Romania and Northeaster Bulgaria) on the Lower Danube valley and the Black Sea coast, and in the middle of the 5th millennium BC, evolve into the Kodžadermen-Gumelnița-Karanovo VI (KGK VI) cultural complex. These societies were based on

agricultural and livestock economies, but hunting, fishing and gathering wild fruits were important in the settlements. Carnivore remains (wild and domestic) were found in domestic waste pits, but not in graves and some show cut marks.

For this work, we are going to analyse the diet by means of stable isotopes ($\delta^{13}\text{C}$ and $\delta^{15}\text{N}$) of wild carnivores (red foxes, Eurasian badgers, martens, wild cats and Eurasian otters) ($n=30$) for 4 sites in Romania: Cheia, Gumelnița, Hârșova, and Vitănești, covering Boian, Hamangia and KGK VI period. These data will be compared with published isotopic data of domestic and wild animals, and plants, from the same sites in order to know the trophic relationship of these wild carnivores with humans.

The $\delta^{13}\text{C}$ and $\delta^{15}\text{N}$ values resulting from foxes, badgers and cats show that they could be feeding from micromammals and birds that eat crops, while foxes from the Gumelnița site had similar diet of the dogs. In the Hârșova site, some of these carnivores feed also on the leftover of fish. All these data suggest that Chalcolithic foxes, badgers and cats of Southeastern Europe exhibited synanthropic behaviour.

This work was supported by two grants of the Romanian Ministry of Research, Innovation, and Digitization and CNCS - UEFISCDI, project number PN-III-P4-ID-PCE-2020-2369, and contract number 41PFE/30.12.2021, within PNCDI III, and a Visiting Professors Fellowship at the Research Institute of the University of Bucharest (ICUB) (810/16.01.2023).

**Evidențierea schimbărilor strategiilor de gestionare a animalelor din Câmpia Română
la începutul mileniului 4 BC prin analize de izotopi stabili ($\delta^{13}\text{C}$, $\delta^{15}\text{N}$)
*Inferring Changing Animal Management Strategies on the Romanian Plain
at the start of the 4th millennium BC through Stable Light Isotopes ($\delta^{13}\text{C}$, $\delta^{15}\text{N}$)***

**Alexander WILKINSON,
Michelle ALEXANDER, Adrian BĂLĂȘESCU,
Valentin RADU, Florin VLAD,
Cătălin LAZĂR, Pavel MIREA**

Eneoliticul târziu și final (aproximativ începutul mileniului 4 BC) din Câmpia Română surprinde sfârșitul culturii Gumelnița, dar și schimbările sociale și economice atribuite noii culturi, Cernavodă, provenită din nord-vestul zonei pontice. Datele paleoclimatice pot constitui potențiale cauze ale acestor adaptări, afectate de presiunile externe cum ar fi "evenimentul Bond 4" (5.9 ka cal BP), unde se crede că practicile de gestionare a animalelor s-ar fi putut modifica din cauza influențelor climatice asupra capacității productivității terenurilor arabile disponibile anterior. Cu toate acestea, natura exactă a acestor practici de gestionare a animalelor, care pot fi detectate cu ajutorul izotopilor stabili, nu a fost investigată.

Analiza izotopică $\delta^{13}\text{C}$ and $\delta^{15}\text{N}$ (a colagenului din oase) s-a dovedit a fi eficientă pentru evidențierea diferitelor practici de gestionare a animalelor și paleoecologie în preistorie. Această prezentare va cuprinde date originale izotopice ale faunei din siturile Alexandria-Limonagiul (Gumelnița A1), Săveni și Sultana-Ghețarie, (aparținând fazelor culturale I-III ale culturii Cernavodă) care vor fi analizate în comparație cu datele publicate anterior pentru a evidenția schimbările apărute în creșterea animalelor la sfârșitul mileniului 5 și prima jumătate a mileniului 4 BC.

The late and terminal Eneolithic, (circa the beginning of the 4th millennium BC), of the Romanian Plain, has been synonymous with the collapse of the Gumelnița Culture and social and economic change affiliated with the new Cernavodă culture allegedly related to the North-West Pontic area. Paleoclimate data provides potential reasons for these adaptations, impacted by external pressures

such as the climatic “Bond 4 Event” (5.9 ka calBP event), where it is thought animal management practices might have altered due to climatic influences on the carrying capacity of the previously available arable lands. Nonetheless, the exact nature of these animal management practices, which can be detected by stable isotopes, has not been investigated.

Stable isotope analysis $\delta^{13}\text{C}$ and $\delta^{15}\text{N}$ (bulk collagen) has proven to be effective for inferring different animal management practices and paleoecology in prehistory. This presentation will display original faunal isotope data from Alexandria-Limonagiul (Gumelnița A1), Săveni, and Sultana-Ghețarie, (belonging to Cernavodă cultural phases I-III) in comparison to previously published data to determine the changes in animal husbandry in the late 5th and the first half of the 4th millennium BC.

Între epoca cuprului și cea a bronzului.

Câteva aspecte legate de cercetările bioarheologice cu privire la comunitățile Cernavodă I Between the Copper and the Bronze Age.

Some Aspects Related to the Bioarchaeological Research on the Cernavodă I Communities

**Valentin RADU, Adrian BĂLĂȘESCU,
Ana GARCIA-VAZQUEZ, Gabriel VASILE,
Bogdan MANEA, Alexander WILKINSON,
Mihaela GOLEA, Mihaela IACOB,
Petra COMAN, Aurelien TAFANI,
Florin VLAD, Cătălin LAZĂR**

Cernavodă I a fost considerată prima manifestare culturală a populațiilor din stepele nord-pontice sosite în Balcani, iar prima sa fază a acoperit o zonă din interfluviul Prut-Nistru până în Muntenia și Dobrogea. Mișcările acestor grupuri umane spre vest și sud-vest sunt atestate arheologic după 4300 cal. BC.

Evoluând în trei faze de-a lungul mileniului IV BC, Cernavodă I este prima fază atestată de locuințele coloniștilor indo-europeni sau de evidențele funerare, una dintre principalele caracteristici fiind utilizarea în tehnica confecționării vaselor ceramice de scoici pisate ca degresant în pastă.

Aspectele legate de viața acestor comunități (dietă, sănătate și stil de viață, practici rituale etc.) sunt aproape necunoscute și, în consecință, echipa noastră propune pentru viitor o abordare tri-metodologică asupra resturilor umane, animale și vegetale dublată de integrarea datelor paleoclimatice.

Aspectele legate de strategiile de adaptare ale omului la schimbările climatice rapide, documentate pentru această perioadă, managementul lor, flexibilitatea sau vulnerabilitatea acestor populații în condiții de criză vor fi cercetate pentru prima dată în vederea stabilirii unui standard al modului de viață al oamenilor din trecut.

Prin această abordare vom putea obține primele corelații ale datelor biologice cu contextele ecologice și culturale, care vor constitui un etalon pentru această perioadă de timp permițând conectarea datelor bioarheologice rezultate la bazele de date ale preistoriei Europei.

Această prezentare a fost realizată în cadrul proiectului Waterscape - PN-III-P4-ID- PCE-2020-2369.

The Cernavodă I was considered the first cultural manifestation of the North Pontic steppe populations that arrived in the Balkans, and its first phase covered an area in the Prut-Dniester

interfluve, alongside Muntenia and Dobruja region. After 4300 cal. BC the movements of these human groups to the west and southwest are archaeologically attested.

Evolving in three phases throughout the 4th millennium BC, Cernavodă I is the first phase represented by the dwellings and funerary evidence of the first Indo-European colonists one of the main characteristics being the use in the technique of making ceramic vessels frequently as a degreaser in the paste of shell vessels crushed.

The aspects related to the life of these communities (diet, health and lifestyle, ritual practices etc.) are almost unknown, and consequently our team proposes for the future a tri-methodological approach on human, animal and plant remains doubled by an integration of paleoclimatic proxies.

Aspects related to human adaptation strategies to rapid climate changes documented for this period, their management, flexibility or vulnerability of these populations in crisis conditions will be researched for the first time in order to set up the lifestyle patterns of past humans.

Through this approach, we will be able to obtain the first correlations of biological data with ecological and cultural contexts, which will constitute a benchmark for this time span, and it allowing to connect resulting bio-archaeological data to other databases of the prehistory of Europe.

This work was supported by a grant of the Ministry of Research, Innovation and Digitization, CNCS/CCCDI – UEFISCDI, project number PN-III-P4-ID- PCE-2020-2369 within PNCDI III.

Morfotipuri dentare în populații umane preistorice din nord-estul României *Dental Morphotypes in Prehistoric Human Populations from Northeastern Romania*

**Mariana POPOVICI, Vasilica-Monica GROZA,
Ozana-Maria CIORPAC-PETRARU, Luminița BEJENARU**

Perioada de tranziție spre Epoca Bronzului este considerată una de interes, având în vedere că este perioada în care comunitățile locale sedentare (fermieri – crescători de plante și animale, producători de ceramică) intră în contact cu triburile migratoare din alte regiuni ale Europei. Descoperirile arheologice (urme ale diverselor rituri și ritualuri funerare) și datele antropologice (studii de craniometrie) susțin amestecul de culturi și variabilitatea antropologică. Datorită durității țesuturilor componente cât și a caracterului ereditar al trăsăturilor coroanei și rădăcinii dentare, dinții sunt markeri ideali pentru studii de afinitate intra- și interpopulaționale, permițând identificarea trăsăturilor metrice și morfologice, utile în caracterizarea populațiilor umane.

În acest studiu, mai multe eșantioane dentare umane, reprezentate de molarul doi superior și inferior, din spațiul nord-estic al României, au fost analizate, cu scopul identificării morfotipurilor dentare și a relațiilor fenetice între populațiile umane preistorice din zona menționată.

Pe baza inventarului arheologic descoperit în siturile arheologice implicate în studiu, materialul antropologic a fost datat ca aparținând perioadei Calcolitice (5000-3800/ a. Chr.) și Epocii Bronzului (3500-2150/1150 a. Chr.).

Tehnicile de morfometrie geometrică bidimensională au fost aplicate în vederea evaluării formei și dimensiunii molarului 2.

Rezultatele studiului nostru aduc noi dovezi ale interacțiunii între populațiile umane preistorice în spațiul nord-estic al României. Prin plasticitatea fenotipică a zonei mesiale și a cuspidului distolingual (hipocon), molarul doi superior determină morfotipuri dentare distincte pentru cele două perioade de timp (Calcolitic și Epoca Bronzului).

O variabilitate fenotipică mult mai mare comparativ cu cea a molarului doi superior, a fost observată pentru molarul doi inferior. Morfotipurile dentare descrise la nivelul acestui dinte, au la bază plasticitatea fenotipică atât a zonei de contur a dintelui cât și cea a dispunerii șanțurilor intercuspidale din zona foveii centrale.

De asemenea, tendințele în morfotipurilor dentare identificate, precum și relațiile fenetice stabilite între eșantioanele luate în analiză, susțin dinamica fenotipurilor în grupurile umane preistorice, contribuind, astfel, la o mai bună înțelegere a istoriei populațiilor umane și a interconexiunilor lor biologice.

Rezultate acestui studiu au fost finanțate de Ministerul Cercetării, Inovării și Digitizării CNCS – UEFISCDI: proiect PN-III-P4-PCE-2021-1180, în cadrul PNCDI III.

The period of transition to the Bronze Age is considered one of interest, given that it is the period when local sedentary communities (farmers – plant and animal breeders, pottery producers) come into contact with migratory tribes from other regions of Europe. Archaeological discoveries (evidence of various funeral rites and rituals) and anthropological data (results of craniometric studies) support the mixture of cultures and anthropological variability. Due to the hardness of the component tissues as well as the hereditary character of the dental crown and root traits, teeth are ideal markers for intra- and inter-population affinity studies, allowing the identification of metric and morphological traits, useful in the characterization of human populations.

In this study, several human dental samples, represented by the upper and lower second molars from the northeastern part of Romania, were analyzed with the aim of identifying the dental morphotypes and the phenetic relationships between prehistoric human populations in the mentioned area.

Based on the archaeological inventory discovered in the archaeological sites involved in the study, the anthropological material was dated as belonging to the Chalcolithic period (5000-3800/3700 BCE) and Bronze Age (3500-2150/1150 BCE).

Two-dimensional Geometric Morphometrics techniques were applied in order to evaluate the shape and size of the second molar.

The results of our study highlight new evidence of the interaction between prehistoric human populations in the north-eastern area of Romania. Through the phenotypic plasticity of the mesial area and the distolingual cusp (hypocone), the upper second molar determines distinct dental morphotypes for the two time periods (Chalcolithic and Bronze Age).

A much greater phenotypic variability, compared to that of the upper second molar, was observed for the lower second molar. The dental morphotypes described for this tooth are based on the phenotypic plasticity of both the contour area of the crown and the arrangement of the intercuspid grooves in the central fovea.

Also, the trends in the identified dental morphotypes, as well as the phenetic relationships established between the samples involved in the analysis, highlight the dynamics of phenotypes in prehistoric human groups, thus contributing to a better understanding of the history of human populations and their biological interconnections.

This work was supported by a grant of the Ministry of Research, Innovation and Digitization, CNCS – UEFISCDI: project number PN-III-P4-PCE-2021-1180 within PNCDI III.

**Studiul arheozoologic al materialului provenit din situl de Epoca Fierului,
de la Garvăn-Mlăjitul Florilor, com. Jijila (județul Tulcea, România)**
*Archaeozoological Study of the Material from the Iron Age Site of Garvăn-Mlăjitul Florilor,
Jijila Commune (Tulcea County, Romania)*

**Eliza-Ioana CREȚU, Margareta-Simina STANC,
Sorin-Cristian AILINCĂI, Luminița BEJENARU**

Așezarea de Epoca Fierului de la Garvăn (punctul *Mlăjitul Florilor*) este situată la circa 2 km V de localitatea actuală Garvăn și 2,5 km SE de cetatea Dinogetia. Aceasta ocupă un promontoriu stâncos amplasat pe malul nordic al lacului Jijila. Identificat în 1956 în urma unor cercetări de suprafață și a unui sondaj efectuat de colectivul șantierului Dinogetia, situl a fost cercetat sistematic abia în anii 1992, 1994 și 1995, rezultatele arheologice fiind publicate ulterior doar în mică parte. În cele trei campanii arheologice efectuate în acest sit, au fost săpate șase secțiuni notate cu S. I-VI și cinci casete. Au fost înregistrate peste 70 de contexte arheologice, atribuite primei părți a Epocii Fierului – Hallstatt, cultura Babadag (sec. X-IX BCE).

În campaniile arheologice derulate în anii 1992 și 1994 au fost colectate 150 resturi faunistice atribuite claselor: Mammalia, Aves, Reptilia și Pisces. Ponderea cea mai mare a resturilor aparține mamiferelor (aproximativ 68% din întregul eșantion), urmate de pești (30%), respectiv reptile (0,6%) și păsări (0,6%). În grupul mamiferelor, cele domestice reprezintă 92,6%, speciile identificate fiind: *Bos taurus*, *Canis familiaris*, *Ovis aries/Capra hircus*, *Sus domesticus* și *Equus caballus*; mamiferele sălbatice reprezintă 7,4% și au fost identificate două specii (*Cervus elaphus* și *Sus scrofa*). În ceea ce privesc reptilele, s-au identificat fragmente dintr-o carapace de broască țestoasă (*Emys orbicularis*), iar dintre pești s-au identificat resturi de somn (*Silurus glanis*), crap (*Cyprinus carpio*), sturion (*Acipenser* sp.). În urma studiului arheozoologic au rezultat informații cu privire la resurselor animale utilizate în economia comunității de cultură Babadag (Epoca Fierului) de la Garvăn. Principala ocupație este reprezentată de creșterea animalelor, urmată de pescuit și vânătoare.

The Iron Age settlement of Garvăn (point Mlăjitul Florilor) is located about 2 km W of the current locality of Garvăn and 2.5 km SE of the Dinogetia fortress. It occupies a rocky promontory located on the northern shore of Lake Jijila. Identified in 1956 following some surface research and a survey carried out by the Dinogetia site team, the site was systematically researched only in 1992, 1994 and 1995, the archaeological results being subsequently published only in small part. In the three archaeological campaigns carried out in this site, six sections (SI-VI) and five cassettes were excavated. More than 70 archaeological contexts attributed to the Babadag culture (10th-9th centuries BCE) have been recorded.

*In the archaeological campaigns carried out in 1992 and 1994, 150 faunal remains were collected, assigned to the classes: Mammalia, Aves, Reptilia and Pisces. The largest percentage was attributed to mammals (approximately 68% of the entire sample), followed by fish (30%), respectively reptiles (0.6%), and birds (0.6%). In the group of mammals, domestic ones represent 92.6%, the identified species being: *Bos taurus*, *Canis familiaris*, *Ovis aries/Capra hircus*, *Sus domesticus* and *Equus caballus*; wild mammals represent 7.4%, and two species have been identified (*Cervus elaphus* and *Sus scrofa*). As for reptiles, fragments of a turtle shell (*Emys orbicularis*) were identified, and among the fish remains were identified catfish (*Silurus glanis*), carp (*Cyprinus carpio*), sturgeon (*Acipenser* sp.). As a result of the archaeozoological study, information was obtained regarding the*

animal resources in the economy of the Iron Age community of Babadag culture from Garvăn. The main occupation was animal husbandry, followed by fishing and hunting.

**Identificarea resurselor animaliere provenite din nivelul de Epocă Romană târzie
de la Argamum, jud. Tulcea**
*Identification of Animal Resources from the Late Roman Level
from Argamum, Tulcea County*

Daniel MALAXA

Resturile faunistice studiate provin din săpăturile desfășurate între anii 2017-2020 în cadrul sitului arheologic Argamum (comuna Jurilovca, jud. Tulcea) și sunt datate ca aparținând Epocii Romane târzii (sec. V-VI CE).

Eșantionul analizat cuprinde 808 resturi faunistice ce provin de la mamifere, păsări, moluște, pești și reptile, resturile de la mamifere fiind cele mai numeroase (aprox. 89%).

Creșterea animalelor reprezenta cea mai importantă îndeletnicire pentru comunitatea studiată, fiind crescute specii precum bovina domestică (*Bos taurus*), oaia (*Ovis aries*), capra (*Capra hircus*), porcul domestic (*Sus domesticus*), câinele (*Canis familiaris*), asinul (*Equus asinus*) și calul (*Equus caballus*). Dintre aceste specii bovina este cea mai bine reprezentată ca număr de fragmente, furnizând și cea mai mare cantitate de carne pentru alimentația așezării. Cornutele mari sunt urmate ca NR (număr de fragmente) de grupul oaie/capra și de porc, care se situează pe locul trei după importanță în alimentația așezării. Alte specii domestice, crescute de această dată în scop utilitar, erau câinele, folosit, în principal pentru protecție, asinul și calul, utilizate pentru echitație și pentru transportul greutăților.

Pentru această comunitate, vânătoarea nu reprezenta o activitate importantă, ponderea mamiferelor sălbatice în eșantion fiind scăzută. Astfel, erau vâdate specii, precum cerbul (*Cervus elaphus*), porcul mistreț (*Sus scrofa*), bursucul (*Meles meles*) sau vidra (*Lutra lutra*). Cele mai intens vâdate specii sălbatice erau porcul mistreț și cerbul, restul taxonilor fiind vânați cel mai probabil pentru blana lor.

Pentru un aport suplimentar de hrană, această comunitate practica și pescuitul, fiind identificate în eșantion resturi provenind, în principal, de la indivizi de crap (*Cyprinus carpio*) și de somn (*Silurus glanis*). O altă îndeletnicire adițională putea fi reprezentată de vânarea păsărilor sălbatice, în special vânarea indivizilor de talie mare și mijlocie.

The analyzed sample includes 808 faunal remains from mammals, birds, molluscs, fish and reptiles, the remains from mammals being the most numerous (approx. 89%).

*Animal husbandry was the most important occupation for this studied community, being raised species such as domestic cattle (*Bos taurus*), sheep (*Ovis aries*), goats (*Capra hircus*), domestic pigs (*Sus domesticus*), dogs (*Canis familiaris*), donkeys (*Equus asinus*) and horses (*Equus caballus*). Among these species, cattle are the best represented in terms of the number of fragments, also providing the largest amount of meat for the settlement's diet. Cattle are followed in NR (number of fragments) by the sheep/goat group and by pig, which rank third in importance in the diet of the settlement. Other domesticated species, this time bred for utilitarian purposes, were the dog, used mainly for protection, the donkey and the horse, used for riding and for carrying loads.*

*For this community, hunting was not an important activity, the share of wild mammals in the sample being low. Thus, species such as deer (*Cervus elaphus*), wild boar (*Sus scrofa*), badger*

(*Meles meles*) or otter (*Lutra lutra*) were hunted. The most intensively hunted wild species were the wild boar and deer, the rest of the taxa being hunted most likely for their fur.

For an additional supply of food, this community also practices fishing and the remains identified in the sample mainly come from individuals of carp (*Cyprinus carpio*) and catfish (*Silurus glanis*). Another additional occupation could be the hunting of wild birds, especially the hunting of large and medium-sized individuals.

**Aspecte de paleoeconomie vegetală în Moldova medievală:
studiul fitolitelor din siturile Târgu Neamț - La Damian și Cetatea Neamț
*Aspects Regarding Plant Paleoecology in Medieval Moldova:
the Study of Phytoliths from the Târgu Neamț - La Damian and Neamț Fortress Sites***

Mihaela DANU, Vasile DIACONU

Amplasat la intersecția unor importante rute comerciale, care făceau legătura cu Transilvania, sudul, nordul și estul Moldovei, Târgu Neamț și-a început evoluția urbană la jumătatea secolului al XIV-lea. Primul nucleu al orașului s-a aflat în partea de vest a localității actuale, pe o terasă medie aflată între albia râului Neamț și Culmea Pleșu, într-un areal tipic zonei subcarpatice. Evoluția acestei așezări urbane a fost direct influențată și de prezența în imediata vecinătate a Cetății Neamț, fortificație care a fost edificată după jumătatea secolului al XIV-lea.

Cercetările arheologice efectuate în ultimele două decenii, atât în vechea vatră urbană a Târgului Neamț (punctul *La Damian*), cât și în incinta Cetății Neamț, au oferit informații extrem de interesante despre evoluția orașului în evul mediu, dar și despre complexitatea sistemelor defensive ale acestei perioade. Dincolo de obținerea unor date de topografie istorică, arhitectură și specific economic, săpăturile arheologice au furnizat și un material consistent pentru analize bio-arheologice.

Cele două situri medievale luate în studiu, de la Târgu Neamț-*La Damian* și Cetatea Neamț, prezintă o importanță aparte pentru că fiind contemporane, dar totuși cu specific diferit (așezare urbană și fortificație militară), oferă modele diferențiate de analiză.

În zona de vest a Moldovei foarte puține studii interdisciplinare au fost realizate pentru așezările medievale și mai ales pentru cetățile acestei perioade. În acest context, abordarea bioarheologică a acestor situri este extrem de utilă, datele obținute din studiul fitolitelor extrase din eșantioane sedimentare prelevate din cele două situri fiind deosebit de importante pentru cunoașterea unor aspecte referitoare la paleomediu, paleoeconomie, precum și la obiceiurile alimentare ale comunităților medievale respective.

Această lucrare a fost realizată în cadrul proiectului PN-III-P4-PCE-2021-1180, 2022-2024, Bioarheologia tranziției de la Evul Mediu la Epoca Modernă, la est de Carpați: orașe emergente din zona de contact dintre Occident și Orient.

Located at the crossing of important commercial routes, which connected Transylvania, the south, the north and the eastern part of Moldavia, Târgu Neamț began its urban evolution in the middle of the 14th century. The first core of the city was located in the western part of the actual city, on a medium terrace between the Neamț river bed and Culmea Pleșu, in an area representative of the subcarpathian area. The evolution of this urban settlement was also directly influenced by the presence in the vicinity of the Neamț Fortress, a fortification that was built after the mid-14th century.

The archaeological research carried out in the last two decades, both in the old urban hearth of Târgu Neamț (La Damian) and in the Neamț Fortress, provided extremely interesting information about the evolution of the city in the Middle Ages, but also about the complexity of the defensive systems of this periods. Beyond obtaining data of historical topography, architecture and economic specifics, the archaeological excavations also provided consistent material for bio-archaeological analyses.

The two medieval sites, from Târgu Neamț-La Damian and Neamț Fortress, are of special importance because being contemporary, but still with different specifics (urban settlement and military fortification), they offer differentiated models of analysis.

In the western part of Moldova, very few interdisciplinary studies have been carried out for the medieval settlements and especially for the fortresses of this period. In this regard, the bioarchaeological approach of these sites is extremely useful, the data obtained from the study of phytoliths extracted from sedimentary samples taken from the two sites being particularly important for the knowledge of aspects related to the paleoenvironment, paleoeconomy, as well as the food habits of medieval communities.

This work was supported by a grant of the Ministry of Research, Innovation and Digitization, CNCS - UEFISCDI, project number PN-III-P4-PCE-2021-1180, within PNCDI III.

**Caracterizarea paleohistologică a unor reacții inflamatorii osoase:
studiu de caz asupra unui schelet uman descoperit în orașul Iași (secolele XV-XIX)
*Palaeohistological Characterization of Inflammatory Bone Reactions:
Case Study on a Human Skeleton Discovered in Iasi City (15th-19th centuries)***

**Ozana-Maria CIORPAC-PETRARU,
Vasilica-Monica GROZA, Anca-Narcisa NEAGU,
Mariana POPOVICI, Luminița BEJENARU**

Abordarea histologică a resturilor umane vechi de natura scheletică și non-scheletică prezintă interes atât în paleoantropologie cât și în criminalistică. În antropologia fizică, studiul histologic al resturilor umane vechi poate oferi informații referitoare la tafonomie, estimarea vârstei la deces - prin intermediul analizelor histomorfometrice sau ale țesuturilor dentare, și informații referitoare la bolile din trecut. În ceea ce privește studiul bolilor din trecut, la nivel internațional se remarcă un număr redus al lucrărilor de paleohistologie, în special cele care abordează bolile infecțioase precum tuberculoză, lepră și treponematoză. Acest studiu se referă la caracterizarea histologică a reacțiilor inflamatorii la nivel postcranian a unui schelet uman cu evidențe treponemice descoperit la Catedrala Romano-Catolică din Iași, România (secolele XV-XIX).

Scopul acestui studiu este de a identifica și descrie țesutul nou format ca rezultat al inflamării periostului și a țesutului osos compact adiacent. Probe tisulare au fost prelevate de la nivelul humerusului și fibulei și supuse metodologiei de obținere a preparatelor histologice prin șlefuire. Metodologia de lucru presupune mai multe etape de lucru, precum prelevarea utilizând o unealtă multifuncțională Dremel, înglobarea probelor în rășină epoxidică, șlefuirea probelor înglobate și montarea acestora. Ulterior, acestea au fost vizualizate prin diferite tipuri de microscopie optică (bright-field, microscopie de contrast prin interferență, microscopie cu lumină polarizată) și evaluate histotafonomic.

Rezultatele au evidențiat o conservare foarte bună a țesutului osos în context arheologic. La nivelul fibulei, țesutul nou format prezintă o morfologie de tip vilos și polipos. Orientarea țesutului la nivelul structurii polipoase ar putea indica o periostită recurentă. În cazul

humerusului, țesutul nou format are o dezvoltare mai omogenă, cu numeroase zone unde predomină lamele osoase și osteoane. Țesutului osos compact este caracterizat de o activitate osteoclastică intensă prin prezența lacune de resorbție osoasă și a lacunelor Howship, în special la nivelul fibulei.

Această lucrare este susținută de un grant al Ministerului Cercetării, Inovării și Digitalizării, CNCS - UEFISCDI, numărul de proiect PN-III-P4-PCE-2021-1180, în cadrul PNCDI III.

The histological approach of the skeletal and non-skeletal ancient human remains is of interest in both paleoanthropology and forensics. In physical anthropology, the histological study of ancient human remains can provide information on taphonomy, age at death estimation – by histomorphometric or dental tissue analyses, and information concerning past diseases. Regarding the study of past diseases, the international scientific literature shows a reduced number of palaeohistological studies, especially on infectious diseases such as tuberculosis, leprosy, and treponematosi. This study refers to the histological characterization of bone inflammatory reactions at the postcranial level of a human skeleton with treponemal evidence discovered at the Roman Catholic Cathedral in Iasi, Romania (15th-19th centuries).

The aim of this study is to identify and describe the new formed bone tissue as a result of the periosteum inflammation and the adjacent compact bone tissue. Bone tissue samples were collected from the humerus and fibula and subjected to the histological slide preparation methodology. The methodology involves several work stages: tissue sampling using a Dremel multi-tool, samples embedding in epoxy resin, polishing and grinding of the embedded samples and mounting. The histological slides were visualized using different types of optical microscopy (bright-field, interference contrast microscopy, polarized light microscopy) and histotaphonomically assessed.

The obtained results showed a very good preservation of bone tissue in archaeological context. The fibula new bone formation showed a villous and polyp-type morphology. The bone tissue orientation within the polyp-like structure could indicate a recurrent periostitis. In the humerus, the new formed tissue has a more homogeneous development, with several areas in which bone lamellae and osteons predominate. The compact bone tissue is characterized by intense osteoclastic activity suggested by the presence of bone resorption lacunae and Howship lacunae, especially in the fibula.

This work is supported by a grant from the Ministry of Research, Innovation and Digitalization, CNCS - UEFISCDI, project number PN-III-P4-PCE-2021-1180, within PNCDI III.

**Pescuitul și consumul de pește în orașele din Moldova
în perioada medievală și premodernă (secolele XIV-XVIII)
*Fishing and Fish Consumption in Cities of Moldova
During Medieval and Pre-modern Periods (14th-18th centuries)***

**Ludmila BACUMENCO-PÎRNĂU,
Lumiņa BEJENARU, Simina STANC**

Peștele a reprezentat un aliment important în dieta locuitorilor din Moldova din cele mai vechi timpuri, informații prețioase privind pescuitul și consumul de pește în așezările urbane fiind cuprinse în diferite categorii de izvoare istorice, cum ar fi actele de cancelarie, registrele boierești, sămile de vistierie, relatările călătorilor străini ș.a.

În comunicarea de față sunt prezentate rezultatele studierii surselor de aprovizionare cu pește, uneltele de pescuit, transportul, piețele și speciile de pește consumate la Curtea domnească, casele boierești, așezămintele monahale. Specii de pești, precum *Cyprinus carpio*,

Huso huso, Salmo trutta fario, Hucho hucho, Thymallus thymallus, Tinca tinca, Carassius sp., sunt atestate în sursele documentare, precum și în evidențele arheozoologice. Analiza arheozoologică a descoperirilor de resturi ihtiologice din așezările urbane completează în mod valoros informațiile privind realitățile vieții economice și regimul alimentar din Moldova în perioada secolelor XIV-XVIII.

Această lucrare este susținută de grantul Ministerului Cercetării, Inovării și Digitalizării, CNCS – UEFISCDI, numărul de proiect PN-III-P4-PCE-2021-1180, în cadrul PNCDI III.

Fish represented an important food in the people diet of Moldova since ancient times, as it is indicated by precious information on fishing and fish consumption in urban settlements contained in different categories of historical sources, such as chancery documents, noble registers, treasury, accounts of foreign travellers, etc.

In the present communication, results of the study concerning supply sources, fishing tools, transport, markets and fish species consumed at the princely court, noble houses, monastic settlements are presented. Fish species, such as Cyprinus carpio, Huso huso, Salmo trutta fario, Hucho hucho, Thymallus thymallus, Tinca tinca, Carassius sp., are attested in documentary sources as well as in archaeozoological records. The archaeozoological analysis of the ichthyological remains discovered in urban settlements complements in a valuable way the information regarding the realities of economic life and food regime in Moldova during the 14th-18th centuries.

This work was supported by a grant of the Ministry of Research, Innovation and Digitization, CNCS - UEFISCDI, project number PN-III-P4-PCE-2021-1180, within PNCDI III.

Animale întregi depuse la Conduratu (jud. Prahova)
Whole Animals Deposited at Conduratu (Prahova County)

**Elek POPA, Silviu ENE,
Alin DIACONU, Ștefan MARIȘ, Talida RADU,
Mirela MIHON, Cristian MĂNĂILESCU, Alexandru PETRE,
Maria ILIE, Adrian BĂLĂȘESCU**

În perioada campaniei de săpături de salvare efectuate pe tronsonul A7, în dreptul localității Conduratu, jud. Buzău, a fost prelevată o cantitate considerabilă de material osteologic provenit din diverse complexe. În cadrul acestei comunicări vom prezenta un număr de cinci bovine domestice (*Bos taurus*) îngropate/depuse aproape întregi, descoperite în complexele arheologice 609, 656, 675, 676 și 677. Studiul arheozoologic a relevat sexul, vârsta acestor animale, dar și prezența unor urme antropice, mai ales de retezare, descărnare și jupuire. Remarcăm absența urmelor de ardere.

Faptul că acest material faunistic nu este asociat cu alte elemente (ceramică, monede, etc) care ar putea să ofere o încadrare cronologică și culturală, ne-a obligat să datăm aceste animale prin metoda radiocarbon. Datările sugerează că acestea au fost depuse cu cea mai mare probabilitate în perioada secolelor XVIII-XX.

Comunicarea de față va încerca să ia considerare cauzele acestor depuneri de animale, relativ întregi.

*During the rescue excavation campaign carried out on the A7 section, near the Conduratu locality, Buzău County, a considerable amount of osteological material from various complexes was taken. In this communication, we will present a number of five cattle (*Bos taurus*) buried/deposited almost whole, discovered in archaeological complexes 609, 656, 675, 676 and 677. The*

archaeozoological study revealed the sex, age of these animals, but also the presence of traces anthropogenic, especially cutting, flaying and skinning. We note the absence of burn marks.

The fact that this faunal material is not associated with other elements (ceramics, coins, etc.) that could fit this chronological and cultural material forced us to date these animals by the radiocarbon method. The dating suggests that these animals were most likely deposited in the 18th-20th centuries.

The present communication will attempt to consider the causes of these depositions of relatively whole animals.

**BioarchaeoOldcity – proiect național de cercetare în derulare,
în cadrul Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași
BioarchaeoOldcity – Ongoing National Research Project,
within the “Alexandru Ioan Cuza” University of Iași**

**Luminița BEJENARU, Ludmila PÎRNĂU,
George BILAVSCHI, Ozana-Maria PETRARU,
Vasilica-Monica GROZA, Mariana POPOVICI,
Margareta-Simina STANC, Mihaela DANU**

Proiectul de cercetare intitulat *Bioarheologia tranziției de la Evul Mediu la Epoca Modernă, la est de Carpați: perspective de cercetare a unor orașe emergente din zona de contact dintre Occident și Orient (BioarchaeoOldcity)* este în al doilea an al derulării sale în cadrul Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași. Cercetarea a pornit de la ideea că perioada de tranziție de la Evul Mediu la Epoca Modernă a fost marcată de transformări importante care au schimbat structuri economice, sociale și mentale, ideologice, demografice etc., conducând la modernizarea Europei de-a lungul secolelor XVII/XVIII-XIX, inclusiv a așezărilor urbane din Moldova. Proiectul vizează intersecția a două spații (Occident și Orient), la tranziția dintre două perioade (Evul Mediu și Epoca Modernă), folosind multiple metode de studiu (arheologice, istorice, de antropologie fizică, microscopie, arheozoologie, arheobotanică, ecologie, datare radiocarbon și analize genetice). Cercetarea se axează pe orașul premodern Iași, pentru care există eșantioane inedite de resturi umane, animale și de plante, provenite din mai multe situri arheologice. Se au în vedere și alte orașe vechi, atât din estul României (de exemplu, Vaslui, Roman, Siret, Piatra Neamț), cât și din Republica Moldova (de exemplu, Orheiul Vechi, Lăpușna). În prima etapă a proiectului, cercetarea a fost axată pe documentarea necesară actualizării și contextualizării subiectelor propuse, pregătirea metodologiilor de studiu (esantionare de materiale, adaptări de metode) și demararea aplicării lor în conformitate cu reperele cheie ale proiectului: arheologie și istorie, paleoantropologie, analiza microscopică a resturilor umane (oase și dinți), morfometrie geometrică, arheozoologie, arheobotanică. Stagiile de documentare desfășurate au asigurat demararea bazei de date bibliografice referitoare la geneza, evoluția și transformările așezărilor urbane din zona centrală a Moldovei în perioada de tranziție de la epoca medievală la cea modernă. De asemenea, au fost efectuate și o serie de cercetări arheologice sistematice pe raza Municipiului Iași, în aria „cimitirului turcesc” (Stradela Sf. Atanasie, nr. 1A) și în situl Casa Ghica – Casa Daniel/Hotel Petersburg (str. Palat – A. Panu-Ștefan cel Mare și Sfânt), ambele puncte situate în situl de categorie A Centru Istoric – Curtea Domnească Iași.

Această lucrare este susținută de grantul Ministerului Cercetării, Inovării și Digitalizării, CNCS - UEFISCDI, numărul de proiect PN-III-P4-PCE-2021-1180, în cadrul PNCDI III.

The research project entitled Bioarchaeology of Transition from Middle Ages to Modern Times, East of Carpathians: Emerging Cities in the Contact Area between Occident and Orient (BioarchaeoOldcity) is in its second year within the "Alexandru" Ioan Cuza" University from Iași. The research started from the idea that the transition period from the Middle Ages to the Modern Era was marked by important transformations that changed economic, social and mental structures, ideology, demography, etc., leading to the modernization of Europe throughout the 17/18th – 19th centuries, including urban settlements in Moldova. The project aims at the intersection of two spaces (Occident and Orient), at the transition between two periods (Middle Ages and Modern Times), using multiple study methods (archaeological, historical, physical anthropology, microscopy, archaeozoology, archaeobotany, ecology, radiocarbon dating, and genetic analyses). The research focuses on the pre-modern city of Iași, for which there are unstudied samples of human, animal and plant remains from several archaeological sites. Other old cities are also considered, both from east of Romania (e.g., Vaslui, Roman, Siret, Piatra Neamț), and from Republic of Moldova (e.g., Orheiul Vechi, Lăpușna). In the first stage of the project, the research was focused on the documentation necessary to update and contextualize the proposed topics, the preparation of study methodologies (sampling of materials, adaptations of methods), and the start of their application in accordance with the key milestones of the project: archaeology and history, palaeoanthropology, microscopic analysis of human remains (bones and teeth), geometric morphometry, archaeozoology, archaeobotany. The documentation sessions carried out ensured the beginning of the bibliographic database regarding the genesis, evolution and transformations of the urban settlements in the central area of Moldova during the transition period from the medieval to the modern era. Also, a series of systematic archaeological researches were carried out within the Municipality of Iasi, in the area of the "Turkish cemetery" (Sf. Atanasie Street, no. 1A), and the Casa Ghica-Casa Daniel/Petersburg Hotel site (Palat – A. Panu-Ștefan cel Mare și Sfânt Street), both points located in the site of A category – Historic Center-Iasi Royal Court.

This work was supported by a grant of the Ministry of Research, Innovation and Digitization, CNCS – UEFISCDI: project number PN-III-P4-PCE-2021-1180 within PNCDI III.

**SECȚIUNEA
SPAȚIUL ROMÂNESC ÎN SECOLELE XIX-XXI**

**SECTION
THE ROMANIAN SPACE IN THE 19TH-21ST CENTURIES**

**Acțiunile Regimentului 61 Infanterie în Dobrogea (decembrie 1918-iulie 1919)
*The Military Actions of 61st Infantry Regiment on Dobroudja (December 1918-July 1919)***

Remus MACOVEI

În perioada noiembrie 1878-decembrie 1879, Dobrogea a fost sub ocupația și controlul Puterilor Aliate. Scopul principal al acestei ocupații militare, conform solicitării generalului Berthelot, a fost asigurarea ordinii în timpul instalării autorităților civile române în Dobrogea, sub controlul Trupelor Aliate.

Regimentul 61 Infanterie a ocupat vechea Dobrogea în perioada decembrie 1878 - iunie 1879. Trupele franceze se vor instala în Dobrogea de Nord astfel: la Tulcea la 24 noiembrie/decembrie 1918, la Cernavodă la 29 noiembrie/11 decembrie 1918, la Constanța între 28 noiembrie/ 10 decembrie 1918 și la Medgidia între 30 noiembrie/13 decembrie 1918.

Pe 2/15 decembrie 1918 Regimul 61 Infanterie avea doua batalioane și o companie de geniu la Constanța și un batalion la Cernavoda-Medgidia-Tulcea.

Comandantul responsabil cu trupele franceze din Dobrogea, lt. col. Bonneau, avea același comportament față de români și bulgari.

Au fost semnalate acte îngrijorătoare în satele bulgare, unde locuitorii aveau arme și muniții lăsate acolo de armata bulgară în retragere. Aceștia încearcă să pună piedici instalării autorităților române. Astfel, în satele Inan Cișme (Fântânele), Toxov (Grădina), Potur (Panduru), Hamangia (Baia), Casapchioi (Sinoe), Gargalic (Corbu) și Esehioi a fost necesară intervenția jandarmilor români și a trupelor franceze.

During November 1878-December 1879 Dobrudja was under the occupation and control of the Allied Powers. The main goal of this military occupation according to the request to general Berthelot was to ensure the order during the installation of Romanian civilian authorities in Dobrudja, under the control of the Allied Troops.

The 61st Infantry Regiment military occupied The Old Dobrudja between December 1878-June 1879. The French troops will develop in the Northern Dobroudja as follows: in Tulcea at November the 24th/ December 1918, in Cernavoda between November the 29th/ December the 11th 1918 in Constanta between November the 28th/ December the 10th 1918, and in Medgidia between November the 30th/ December the 13th 1918

On December 2/15 1918 the 61st Infantry Regime and in Constanța between it was having two battalions and an Engineers company in Constanța and one battalion in Cernavodă-Medgidia-Tulcea.

The commandant in charge of the French troops in Dobrudja, lt. col. Bonneau had an equal attitude towards the Romanians and Bulgarians.

There were signalled worrying acts in the Bulgarian villages where the inhabitants were having weapons and ammunition left over there by the Bulgarian army hen retreating. They even try to push away the establishing of the Romanian authorities. This way in the villages Inan Cisme (Fântânele),

Toxov (Grădina), Potur (Panduru), Hamangia (Baia), Casapchioi (Sinoe), Gargalic (Corbu) and Esechioi the intervention of the Romanian gendarmes and French troops was necessary.

Eroi dobrogeni ai Primului Război Mondial căzuți în luptele din Dobrogea
Heroes from Dobrudja of the First World War Fallen in Battle in Dobrudja

Lavinia DUMITRAȘCU

Cu puțin noroc numele lor a fost dat unor străzi. Nu au avut grade militare înalte, mai niciodată nu sunt înregistrați, ca nume, în cărți de istorie. Și totuși, ei au fost carnea de tun mai ales în bătăliile din Dobrogea anului 1916. Plecaseră pe front cu încrâncenarea de a-și apăra țara.

Mă opresc, în acest articol, la doar opt dintre ei, eroi dobrogeni căzuți în bătăliile pentru apărarea Dobrogei lor și a noastre: Gh. Gh. Popa, Achile N. Sarry, Marin Perianu, Nicolae N. Roșculeț, Nicu N. Mandai, Petre Ștefănescu-Dobromir, Petre V. Papadopol, Titus G. Bundac.

With a bit of luck their names were given to some streets. They did not have high military ranks, they are often not even recorded as names in history books. And yet, they were cannon fodder, especially in the battles of Dobrudja in 1916. They had gone to the front with the determination to defend their country.

This article is centered on only eight of them, heroes of Dobrudja who fell in the battles for the defense of their and also of our home: Gh. Gh. Popa, Achile N. Sarry, Marin Perianu, Nicolae N. Roșculeț, Nicu N. Mandai, Petre Ștefănescu-Dobromir, Petre V. Papadopol, Titus G. Budac.

Surse vizuale și autobiografice despre România Primului Război Mondial
Visual and Autobiographical Sources from WW1 Romania

Costel COROBAN

Această comunicare are în vedere prezentarea unor surse vizuale (fotografii, imagini, desene) și autobiografice inedite privitoare la România Primului Război Mondial. Sursele provin din fondurile London School of Economics – Women’s Library, National Archives și British Library din Londra și au fost cercetate de autor în timpul unei vizite de studiu din luna aprilie a anului curent. Concret, imaginile, ilustratele și paginile de jurnal avute în vedere provin din colecții ale Spitalelor Femeilor Scoțiene, organizație care a activat în România în perioada 1916-1917, dar și din cele ale Misiunii Militare Britanice în România, iar unele sunt din colecții private. Scopul prezentării este acela de a îmbogăți paleta de izvoare vizuale privitoare la România în această perioadă, având în vedere importantul rol al acestora în ceea ce privește cunoașterea, coroborarea, verificarea, dar și transmiterea informațiilor istorice, reprezentând un exemplu al „memoriei tangibile”.

This communication aims to present unique visual (photographs, images, drawings) and autobiographical sources related to Romania during the First World War. These sources come from the collections of the London School of Economics - Women’s Library, the National Archives, and the British Library in London and were researched by the author during a study visit in April of the current year. Specifically, the images, illustrations, and journal pages under consideration originate from the collections of the Scottish Women’s Hospitals, an organization that operated in Romania during the years 1916-1917, as well as from those of the British Military Mission in Romania, with

some also coming from private collections. The purpose of this presentation is to enrich the range of visual sources related to Romania during this period, considering their significant role in the acquisition, correlation, verification, and transmission of historical information, representing an example of "tangible memory."

**O unitate de cavalerie dobrogeană din secolul XX. Regimentul 12 Roșiori – Bazargic
A 20th Century cavalry unit from Dobrudja. 12th Roșiori - Bazargic Regiment**

Gabriel-George PĂTRAȘCU

Necesitățile de ordin strategic au impus statului român luarea unor măsuri de ordin militar în vederea apărării Cadrilaterului. Astfel, în perioada interbelică, în cele două județe Durostor și Caliacra, au fost înființate sau dislocate unități militare de diferite arme precum: Batalionul 4 Grăniceresc de Gardă „Akadânlar”; Regimentul 40 Infanterie „Călugăreni”; Regimentul 12 Roșiori.

Regimentul 12 Roșiori a fost înființat în luna noiembrie a anului 1920, în baza ordinului Marelui Stat Major, Secția I, nr. 8751 din 2 noiembrie 1920, prin transformarea Regimentului 3 Călărași. La 13 aprilie 1929, prin ordinul Marelui Stat Major nr. 531, regimentul a fost dislocat în garnizoana Bazargic, capitala județului Caliacra. Până în anul 1939, regimentul a făcut instrucția seriilor de recruți și a intensificat pregătirea cadrelor prin organizarea cu regularitate a manevrelor de instrucție.

La 2 martie 1939, primindu-se ordin de concentrare, toți ofițerii de rezervă au fost chemați telegrafic, iar, în următoarea zi, a început deplasarea în zona Ioan Corvin. Începând cu 29 august 1939, regimentul s-a deplasat la Ciocârlia de Sus, în luna octombrie Divizionul I s-a stabilit la Topraisar, iar Divizionul II la Mereni, Amzacea și Osmancea, județul Constanța. După o perioadă scurtă, la 10 aprilie 1940, regimentul a primit un nou ordin de dislocare în regiunea Ceairighiol, județul Caliacra, unde a stat până la decretarea mobilizării, respectiv 29 iunie 1940. De la acea dată, regimentul, s-a deplasat în zona Ceukurovna, pe frontiera româno-bulgară, cu misiunea de acoperire, unde a rămas până la cedarea Cadrilaterului – 20 septembrie 1940, stabilindu-se, apoi, în localitățile Cobadin și Viișoara, județul Constanța.

A participat la luptele din cel de-al Doilea Război Mondial astfel: pe Frontul de Est s-a aflat în componera Brigăzii 7 Cavalerie, unde a contribuit la eliberarea Basarabiei și ocuparea Odesei în anul 1941; între anii 1942-1943, aflat în subordinea Diviziei 7 Cavalerie, participă la luptele de la Cotul Donului. Din luna iulie a anului 1944, aflat în componerea Diviziei 8 Cavalerie Purtată Moto, a fost dislocat în localitățile Cernavodă, Tortomanu, Ștefan cel Mare, Siliștea, cu misiunea de asigurarea ordinii interioare în aria de responsabilitate a Corpului II Armată. Pe Frontul de Vest, a participat la luptele duse pentru apărarea Bucureștiului, în luna august 1944. Ulterior, a fost trimis în Transilvania, unde, pe parcursul lunilor septembrie-octombrie 1944, a luptat la Oarba de Mureș.

În conformitate cu Instrucțiunile speciale ale Marelui Stat Major, Secția I-a, nr. 67000, din 29 septembrie 1944, și al Diviziei 8 Cavalerie Purtată Moto, Regimentul 12 Roșiori s-a transformat în divizion de marș. Astfel, Regimentul 12 Roșiori a fost desființat.

Strategic needs required the Romanian state to take military measures to defend the Cadrilater. Thus, in the interwar period, in the two counties of Durostor and Caliacra, military units of different arms were established or deployed, such as: 4th Border Guard Battalion "Akadânlar"; 40th Infantry Regiment "Călugăreni"; 12th Roșiori Regiment.

The 12th Roșiori Regiment was established in November 1920 based on the order of the Great General Staff, Section I, no. 8751 of November 2, 1920, by transforming the 3rd Călărași Regiment. On April 13, 1929, by order of the General Staff no. 531, the regiment was deployed in the Bazargic garrison, the capital of Caliacra County. Until 1939, the regiment trained the series of recruits and intensified the training of cadres by regularly organizing training maneuvers.

On March 2, 1939, receiving the order to concentrate, all the reserve officers were summoned by telegraph and the following day the movement to the Ioan Corvin area began. Starting with August 29, 1939, the regiment moved to Ciocârlia de Sus, in October the 1st Division settled in Topraisar, and the 2nd Division in Mereni, Amzacea and Osmancea, Constanța County. After a short period, the regiment, on April 10, 1940, received a new deployment order to the Ceairighiol region, Caliacra county, where it stayed until the mobilization was decreed, namely June 29, 1940. From that date, the regiment moved to the Ceukurovna area on the Romanian-Bulgarian border with the mission of coverage, where it remained until the surrender of Cadrilater - September 20, 1940, then settling in the localities of Cobadin and Viișoara, Constanța County.

He participated in the battles of the Second World War as follows: On the Eastern Front he was part of the 7th Cavalry Brigade where he contributed to the liberation of Basarabia and the occupation of Odessa in 1941; between the years 1942-1943 subordinated to the 7th Cavalry Division, it participated in the battles at Cotul Donului. From July 1944, part of the 8th Motor Mounted Cavalry Division, it was deployed in the localities of Cernavodă, Tortomanu, Ștefan cel Mare, Siliștea with the mission of ensuring internal order in the area of responsibility of the II Army Corps. On the Western Front, he participated in the battles for the defense of Bucharest in August 1944. Later, he was sent to Transylvania, where during the months of September-October 1944, he fought at Oarba de Mureș.

In accordance with the Special Instructions of the Great General Staff, Section I, no. 67000, from September 29, 1944 and of the 8th Motor Mounted Cavalry Division, the 12th Roșiori Regiment turned into a marching division. Thus, the 12th Roșiori Regiment was disbanded.

Personalități poloneze refugiate la Craiova în toamna anului 1939 *Polish Personalities Refugees in Craiova in the Fall of 1939*

Cristian-Iulian CEACÎRU

Data de 1 septembrie 1939 a rămas în istorie drept momentul în care a început cel mai îngrozitor război din istoria omenirii. Polonia a fost prima țară atacată de armatele regimului nazist. În ciuda rezistenței eroice, armata poloneză a fost înfrântă, autoritățile și o parte însemnată a populației refugiindu-se în țările vecine. Mulți dintre refugiații polonezi au ajuns în România, unde au primit tot ajutorul posibil. La Craiova, în toamna anului 1939, în Palatul Jean Mihail, au fost găzduite două personalități de prim rang ale conducerii poloneze: președintele Ignacy Moscicki și mareșalul Edward Rydz-Śmigły.

Prezenta comunicare prezintă unele din măsurile luate de autoritățile române în ceea ce privește asigurarea confortului zilnic al înalților oaspeți.

The date of 1st September 1939 has gone down in history as the moment when the worst war in human history began. Poland was the first country attacked by the armies of the Nazi regime. Despite heroic resistance, the Polish army was defeated and the authorities and a large part of the population fled to neighbouring countries. Many of the Polish refugees ended up in Romania, where they received all possible help. In Craiova, in the autumn of 1939, the Jean Mihail Palace hosted two leading figures of the Polish leadership: President Ignacy Moscicki and Marshal Edward Rydz-Śmigły.

This communication presents some of the measures taken by the Romanian authorities to ensure the daily comfort of the high guests.

**Propaganda Grupului Etnic German în România.
Atitudini și reacții ale regimului Antonescu (1940-1944)**
*Propaganda of the German Ethnic Group in Romania. Attitudes and Reactions
of the Antonescu Regime (1940-1944)*

Alexandra COJOCARU

Cedările teritoriale din anul 1940, aderarea României la Alianța Axei, precum și intrarea în război de partea Germaniei, au transformat România într-un spațiu în care, cu o mai mare ușurință, se puteau disemina mesajele propagandistice. Totuși, așa cum a surprins și șeful legației germane la București, Wilhelm Fabricius, atitudinea societală era, în continuare, filofranceză. Societatea românească și o mare parte din clasa politică cuantificau apropierea față de Germania drept răul cel mai mic față de amenințarea sovietică, frica față de vecinul din Est căpătând proporții patologice în mentalul colectiv.

Dacă orientarea opiniei publice românești, în limitele în care se poate vorbi despre opinia publică într-un stat autoritar, nu a manifestat simpatii față de Reich, nu este și cazul minoritarilor germani de pe teritoriul României. Atracția față de național-socialism a etnicilor germani s-a manifestat încă din prima parte a perioadei interbelice, una dintre cele mai importante cauze fiind chiar politica rigidă și rudimentară a statului român față de populația minoritară.

În segmentul cronologic pe care îl aducem în atenție, au existat mai multe instituții germane de propagandă pe teritoriul României, cu prerogative suprapuse și, deseori, aflate în competiție. Oferind o atenție deosebită activității Grupului Etnic German din România, ne propunem și o analiză a filierelor de propagandă și a temelor predilecte de propagandă în rândul etnicilor germani din România.

În ce măsură propaganda românească a asimilat și internalizat aceste teme? Adrese ale Ministerului Propagandei Naționale, precum și studii realizate de autoritățile române privind activitatea germană de propagandă în România indică o atitudine de neîncredere privind preluarea fără cenzură a materialelor germane. Pe baza documentelor emise de autorități (fie că vorbim despre rapoarte ale Serviciului Special de Informații - SSI, ale jandarmeriei, inspectoratelor de poliție sau adrese ale Ministerului Propagandei Naționale), propunem să analizăm modul în care regimul Antonescu a receptat propaganda germană destinată etnicilor germani. Era activitatea de propagandă germană percepută drept o ingerință nedorită în sfera publică din România? Deși relația româno-germană era aliniată ideologic, politic și economic, materialele identificate în arhivele românești semnalează reacții contradictorii, în opoziție cu anumite demersuri de propagandă ale aliatului german.

The territorial concessions of 1940, Romania's accession to the Axis Alliance, as well as its entry into the war on the side of Germany, turned Romania into a space where propagandistic messages could be conveniently disseminated. However, as Wilhelm Fabricius noted, the head of the German legation in Bucharest, pro-French attitudes prevailed. Romanian society and a significant part of the political elite perceived the alliance with Germany as the lesser evil in contrast to the Soviet threat, which took pathological proportions within the collective consciousness.

While the orientation of the Romanian public opinion, within the confines of authoritarian governance, did not exhibit sympathies toward the Reich, this was not the case for the German minorities residing within Romania's borders. Their sympathy to National Socialism had already manifested in the early interwar period, which was mostly caused by Romania's rigid and rudimentary policies toward the minority groups.

Throughout the chronology under consideration, there existed multiple German propaganda institutions on Romanian territory, often with overlapping and competitive prerogatives. Taking special note of the German Ethnic Group's activities in Romania, we also aim to analyze the propaganda themes among the German minority.

To what extent did Romanian propaganda assimilate and internalize these themes? Addresses from the Ministry of National Propaganda, as well as studies conducted by Romanian authorities regarding German propaganda activities in Romania, indicate a lack of trust in the uncensored adoption of German materials. Based on documents issued by authorities (including reports from the Special Intelligence Service - SSI, gendarmerie, police inspectorates, and the Ministry of National Propaganda), we propose to examine how the Antonescu regime received German propaganda for the German public. Was Nazi propaganda perceived as an unwanted interference in the dynamics of Romanian society? Despite the ideological, political, and economic alignment between the Romanian-German relations, materials found in the Romanian archives point to contradictory reactions, in opposition to certain propaganda efforts led by the German ally.

Cadre didactice din județul Gorj, la post în Dobrogea (1902-1929)
Teaching Staff from Gorj County Settled, at the Job in Dobruđja (1902-1929)

Dumitru-Valentin PĂTRAȘCU, Daniela-Liliana PĂTRAȘCU

Studiul de față prezintă, pe baza unor documente inedite și editate, activitatea pedagogică desfășurată, pentru diverse perioade de timp, în Dobrogea, de dascălii Stelian Sterescu (1875-1917), Constantin Motomanca (1874-1955), respectiv Vasile Cărăbiș (1909-2001). Profesorii Stelian Sterescu și Constantin Motomanca au predat la Liceul „Mircea cel Mare” din Tulcea, în timp ce, învățătorul Vasile Cărăbiș a predat, pentru scurt timp, în perioada interbelică, la școala primară din comuna Arabagi, județul Durostor.

This study presents, based on some original and published documents, the pedagogical activity carried out, for various periods of time, in Dobrogea, by the teachers: Stelian Sterescu (1875-1917), Constantin Motomanca (1874-1955) and Vasile Cărăbiș (1909-2001).

The teachers Stelian Sterescu and Constantin Motomanca taught at the High School 'Mircea cel Mare' from Tulcea, while teacher Vasile Cărăbiș taught, for a short period, in the interwar period, at the primary school from Arabagi commune, Durostor County.

Gusturi și arome din spațiul dobrogean pe străzile Bucureștiului secolului XIX
Flavours and Aromas from Dobrudja on the Streets of Nineteenth Century Bucharest

Iulia Cristina BULACU

Bucureștiul secolului XIX a cunoscut în plan culinar o adevărată explozie de produse alimentare comercializate în băcăni, magazine, restaurante, cofetării, terase, piețe, dar mai ales pe străzi. Aromele adevărate și farmecul culinar al „Micului Paris” au fost date de vânzătorii ambulanți de diferite etnii cu produse exotice, mulți venind din spațiul dobrogean.

Nineteenth century Bucharest has experienced a real explosion of food products sold in: grocery stores, shops, restaurants, confectioneries, terraces, markets but especially on the streets. The true flavours and culinary charm of "Little Paris" were given by street vendors of different ethnicities with exotic products, many coming from Dobrudja.

Cultura tradiției – factor de conștiință identitară a tătarilor dobrogeni
The Culture of Tradition – A Factor of Identity Awareness of the Dobrudja Tatars

Nuredin IBRAM

Comunicarea „Cultura tradiției, factor de conștiință identitară a tătarilor dobrogeni”, pune în evidență – succint – comorile, cutumele și tradițiile, modul lor de viață spiritual-civilizatoriu, pledează pentru păstrarea și promovarea identității lor specifice, individualizatoare.

Conștiința identitară se face, se reface, se trăiește practic. Ea implică un cadru social-politic legislativ, instituțional ca și clarviziunea, unitatea și activismul comunității tătare. Aceasta implică lipsa de prejudecăți, echilibru între cutume, tradiții și modernitate; implică deschidere, dialog, trăirea în pace și armonie socială cu ceilalți.

Presentation "The culture of tradition, factor of identity consciousness of Dobrudja Tatars", highlights – succinctly – their treasures, customs and traditions, their spiritual – civilizational way of life, pleads for the preservation and promotion of their specific, individualizing identity.

Identity consciousness is made, it is restored, it is practically lived. It implies a legislative, institutional socio-political, institutional framework as well as the farsightedness, unity and activism of the Tatar community. It implies the absence of prejudice, balance between customs, traditions and modernity; It involves openness, dialogue, living in peace and social harmony with others.

Activitatea muzicală în Constanța
sub administrația românească înainte de Primul Război Mondial
Musical Activity in Constanța
under the Romanian Administration before First World War

Dominte PAUL

Perioada aflată în studiu este una în care muzica a cunoscut mai multe direcții în Constanța. Cea cultă se adresa, în special, elitei, deoarece spectacolele muzicale constituiau locul de întâlnire al celor cu bani. Exista, însă, și cea subvenționată de primărie, cea religioasă. În sfârșit, muzica de fanfară se bucura de mare apreciere în rândul cetățenilor.

The time frame (period) under study is one in which music has known several directions in Constanta. The cultural one appealed especially to the elite because musical performances were the meeting place of those with money. But, there was also the religious one subsidized by the town hall. Finally, brass band music was greatly enjoyed amongst the masses of citizens.

**Prezențe albaiulieni în Constanța cu prilejul lansării la apă a vaporului „Alba Iulia”,
 în perioada 6-8 septembrie 1933**

*People from Alba Iulia Present in Constanța on the Occasion of the Launch of the
 "Alba Iulia" Ship between the 6th-8th of September 1933*

Daniela Ștefania CURELEA, Dragoș Lucian CURELEA

În studiul de față, prezentăm informații recuperate din presa epocii despre prezențe ale elitei albaiulieni, în frunte cu primarul - av. dr. Dumitru Bogdan, protopopul ortodox de Alba - Alexandru Baba și profesorul Eugen Hulea - directorul prestigiosului Liceu „Mihai Viteazul” din Alba Iulia, la momentul lansării la apă a vaporului „Alba Iulia”, pe 7 septembrie 1934. Delegația albaiuliană a fost găzduită de autoritățile locale constănțene, cu acest prilej, în perioada 6-8 septembrie 1934. „Vineri în 8 septembrie ne-am îmbarcat spre văile, dealurile și munții noștri. Nu vom uita niciodată - spunea primarul D. Bogdan - întinsul mării, sulurile de valuri, inima de frate și amabilitatea constănțenilor, orașeni și marinari deopotrivă. Să nu ne uite nici ei!”

In the next study, we present information recovered from the press of the era about the presence of the albaiulians elite led by the mayor av. Dr. Dumitru Bogdan, Orthodox Paroh of Alba Alexandru Baba and Professor Eugen Hulea - director of the prestigious "Mihai Viteazul" High School in Alba Iulia at the time of the launching of the ship "Alba Iulia" on September 7, 1934. The Albaulian delegation was hosted by the local authorities of Constanța on this occasion between September 6-8, 1934. "On Friday, September 8, we embarked for the valleys, our hills and mountains. We will never forget - said the mayor D. Bogdan - the expanse of the sea, the rolling waves, the brotherly heart and the kindness of the people of Constanța, townspeople and sailors alike. Let them not forget us either!"

Troițele orașului Sulina
The Roadside Crosses of the City of Sulina

Adrian STOIA

Numeroase lucrări de specialitate s-au axat, în cercetarea lor, doar asupra edificiilor de cult, troițele fiind considerate, astăzi, de către istorici pe plan secund, din punct de vedere al interesului. În urma cercetării realizate între anii 2021-2022, am reușit să repertoriem un număr de șapte monumente, construite între secolele al XX-lea și al XXI-lea, amplasate pe teritoriul administrativ al orașului Sulina.

Chiar dacă Dobrogea nu dispune de un număr atât de mare de troițe, așa cum întâlnim în Apuseni, în Mărginimea Sibiului și chiar în zona județului Vâlcea, în ultimele decenii, observăm și aici, la fel ca în întreaga țară, preferința edificării unor astfel de monumente.

În prezentul material ne propunem menționarea acestor troițe, care țin, până la urmă, de viața spirituală a comunității.

Numerous studies have focused their research only on religious edifices, crossroad crosses being considered by historians today of secondary importance. Following the research carried out during 2021-2022, we managed to create a repertory consisting of seven monuments, built between the 20th and 21st centuries, located on the administrative territory of the city of Sulina. Even if Dobrudja does not present a large number of crossroad crosses, as we find in the Apuseni Mountains region, in Mărginimea Sibiului or even in the area of Vâlcea County, in the last decades, we observe here, as in the entire country, the increase in the preference for building such monuments. In the present material we propose to mention these crossroad crosses, which ultimately belong to the spiritual life of the community.

Asociația „Țesătoarea”, școli și artă tradițională în Dobrogea
„Țesătoarea” Association, Schools and Traditional Art in Dobrudja

Anemari Monica NEGRU

Societatea „Țesătoare” s-a înființat pe 27 ianuarie 1905, în București, sub protecția Reginei Elisabeta, ulterior a Reginei Maria, scopul ei fiind încurajarea și dezvoltarea în România a culturii gândacilor de mătase, a țesătoriei mătăsii și comercializarea produselor. Treptat, asociația s-a extins în 27 județe, printre care Ilfov, Teleorman, Prahova, Bacău, Botoșani, Constanța, Tulcea. În 1907, președinta societății, Zoe Gr. Râmnicăneanu, a înființat școala-atelier „Regina Elisabeta Țesătoarea”. Școala – care, ulterior, s-a organizat în toată țara, inclusiv la Constanța, Sulina - asigură examene finale la disciplinele specifice profesiei de țesător: sericicultură, țesut, filatură, tehnologie, cultura dudului și vopsitorie.

Remarcabile au fost inițiativele unor lidere, care au organizat, de regulă la Casa Femeii, în București, din 1929 anual, o expoziție de covoare, cusături naționale, pânzeturi, stofe proțești, invitând să participe toate școlile de industrie casnică din țară. Alexandra Melisopol-Rotică, profesoară la școala de industrie casnică din Constanța, a participat la aceste expoziții anuale și a primit multe premii.

Established at 27th of January 1905 in Bucharest, under the high patronage of the Queens Elisabeth and Mary, the association had its main enterprise of the promotion and the development of growing the silkworms, and weaving and selling silk products. Afterwards the association grew

exponentially, establishing subsidiaries in no less than 27 counties, including Ilfov, Teleorman, Prahova, Bacău, Botoșani, Constanța, Tulcea. In 1907, the president of the society, Zoe Gr. Râmniceanu, founded the school-workshop "Queen Elisabeth Țesătoarea". The school – which was later organized throughout the country, including at Constanta, Sulina, provided final exams in subjects specific to the weaving profession: sericulture, weaving, spinning, technology, mulberry tree culture and dye works.

Remarkable were the initiatives of some leaders, who organized, as a rule, at the Women's House, in Bucharest, from 1929 annually, an exhibition of carpets, national stitches, cloths, priestly fabrics, inviting all home industry schools in the country to participate. Alexandra Melisopol-Rotică, a teacher at the home industry school in Constanța participated in these annual exhibitions and received many awards.

**SECȚIUNEA
COMUNISM ȘI HOLOCAUST**

**SECTION
COMMUNISM AND HOLOCAUST**

**Sistemul electoral al Republicii de la Weimar: fundamente politice și juridice
*The Electoral System of the Weimar Republic: Political and Legal Foundations***

Adrian Alexandru HERȚA

Textul își propune descrierea în detaliu a modelului de organizare a votului pentru alegerile parlamentare instituit, după încheierea Primului Război Mondial, în Republica de la Weimar. Sistemul electoral german care a fost elaborat împreună cu noua constituție postbelică va fi analizat deopotrivă ca produsul unui context politic problematic și tensionat și ca parte a unui val de reforme care, în acei ani, a cuprins cea mai mare parte a continentului european. De asemenea, noul tip de scrutin va fi așezat în relație cu tradiția juridică și experiențele la urne din perioada antebelică. Nu în ultimul rând, vor fi aduse în discuție cele mai importante ipoteze teoretice ale anilor '30 și '40 privind efectele pe care formula reprezentării proporționale le-a dezvoltat asupra pluripartidismului german.

The present text aims to describe in detail the voting mechanism for parliamentary elections established in the Weimar Republic after the end of the First World War. The German electoral system that was designed simultaneously with the new post-conflict constitution will be analyzed both as the product of a tense and problematic political environment and as part of a wave of reforms that covered most of the European continent of those years. Also, the new voting method will be put in relation to the legal tradition and pre-war experiences at the polls. Last but not least, I will discuss the most important theoretical hypotheses of the 1930s and 1940s about the effects on multi-party democracy caused by the proportional formula.

**Fascismul în România-dimensiuni ideologico-culturale
*Fascism in Romania: Ideological and Cultural Dimensions***

Florin MÜLLER

Deși există o literatură amplă asupra subiectului reprezentat de fascismul românesc, în cadrul căruia Mișcarea Legionară s-a constituit ca formă clasică a acestuia (dar nu limitat la aceasta), până acum nu dispunem decât de puține lucrări sistematice asupra dimensiunilor sale ideologico-culturale. Cercetători dintre cei mai relevanți (Armin Heinen, Nagy Talavera, Francisco Veiga) s-au arătat interesați de ideologia și cultura din spațiul politic al fascismului românesc, integrându-le studiului dinamicii fenomenului amintit. Există și lucrări care au vizat direct angajarea politică a unor intelectuali din zona tinerei generații (Mircea Eliade, Emil Cioran, Constantin Noica), sau care au alocat atenție discursului public antisemit. Alte lucrări, pe linia teoriilor culturaliste, s-au orientat spre dimensiuni, considerate centrale în

"aparatul ideologic" al fascismului, cum ar fi "omul nou", "revoluția palingenezică"; astfel de direcții de cercetare, importante fiecare în sine, nu epuizează subiectul vast al construcțiilor teoretice generate de fascism. Departate de a fi doar "o ideologie a faptei", cu alte cuvinte lipsit de orice amplitudine ideatică, dependent doar de voluntarismul nihilist al unităților sale de șoc, interesat doar de purificarea prin violență a spațiului "decadent", "degenerat" al democrației capitaliste, fascismul își construiește, prin intelectuali (deveniți și militanți) precum Mihail Polihroniade, George Macrin, Barbu Slușanschi, Traian Herseni sau Nicolae Roșu, o ideologie specifică în care concepte precum "revoluție", "corporatism", "modernitate" ocupă o poziție semnificativă în sistemul său ideatic. Printr-o nouă lectură se pot aduce clarificări asupra a ceea ce poate fi denumit drept un pragmatism al ideilor, depășindu-se linia consacrată de interpretare, ce rafina, în fond, limbajul spiritualist al fascismului.

Although there is an extensive literature on the subject of Romanian fascism, within which the Legionary Movement was constituted as its classical form (but not limited to it), so far, we have only few systematic works on its ideological and cultural dimensions. Some of the most relevant researchers (Armin Heinen, Nagy Talavera, Francisco Veiga) have shown an interest in the ideology and culture of the political space of Romanian fascism, integrating them into the study of the dynamics of the phenomenon mentioned. There are also works that have directly addressed the political engagement of intellectuals from the younger generation (Mircea Eliade, Emil Cioran, Constantin Noica), or that have paid attention to anti-Semitic public discourse. Other works, along the lines of culturalist theories, have focused on dimensions considered central to fascism's "ideological apparatus", such as "the new man", "the Palingenean revolution"; such lines of research, each important in its own right, do not exhaust the vast subject of the theoretical constructions generated by fascism. Far from being merely "an ideology of facts", in other words devoid of any ideological breadth, dependent only on the nihilistic voluntarism of its shock units, interested only in the purification by violence of the "decadent", "degenerated" space of capitalist democracy, fascism constructs, through intellectuals (who also became militants) such as Mihail Polihroniade, George Macrin, Barbu Slușanschi, Traian Herseni or Nicolae Roșu, a specific ideology in which concepts such as "revolution", "corporatism", "modernity" occupy a significant position in its ideological system. A new reading can shed light on what can be called a pragmatism of ideas, going beyond the established line of interpretation, which basically refines the spiritualist language of fascism.

**Politici ale memoriei și uitării în timpul dictaturii lui Ion Antonescu:
cazul lui Nicolae Iorga**

*The Politics of Memory and Oblivion under the Dictatorship of Ion Antonescu:
the Case of Nicolae Iorga (1940-1944)*

Georgiana ȚĂRANU

Modul în care dictatura militară a lui Ion Antonescu (ianuarie 1941 – august 1944) a ales să facă uz, selectiv, de figura lui Nicolae Iorga, este un studiu de caz util pentru ambițiile regimului de a obține legitimitate și consens în rândul opiniei publice. Este, de asemenea, un caz sugestiv pentru maniera în care politicile memoriei și ale uitării au fost nevoite să se întrepătrundă. Ieșirea moștenirii lui Iorga de sub doliul consumat în tăcere și cenzură și revalorizarea ei prezintă interes din mai multe motive. Mai întâi, pentru că recuperarea lui

Iorga a fost problematică. Istoricul fusese totodată victimă a regimului național-legionar la conducerea căruia fusese același Antonescu, secondat de legionari, precum și o puternică voce anti-nazistă. Acest statut complex impunea o politică a memoriei în același timp cu una a uitării. Apoi, apelul la Iorga arată o relație de continuitate cu ideologia naționalistă din perioadele antebelică și interbelică. Astfel, recuperarea autorității lui Iorga s-a făcut în jurul a trei concepte care au folosit dictaturii ca instrumente ale propagandei de război: antisemitismul, anticomunismul și istoriografia naționalistă.

The way in which the military dictatorship of Ion Antonescu (January 1941-August 1944) chose to selectively use the figure of Nicolae Iorga (1871-1940) is a useful case study for the regime's ambitions to obtain legitimacy and consensus among public opinion. It is also a suggestive case for the way in which the politics of memory and oblivion had to be mixed. The exit of Iorga's legacy from the mourning spent in silence and censorship and its revaluation is of interest for several reasons. First, because Iorga's "rehabilitation" was problematic. The historian had also been a victim of the National Legionary State, the previous regime led by the same General Antonescu alongside the Legionnaires, as well as a staunch anti-Nazi voice. This complex status imposed a politics of memory at the same time as one of oblivion. Second, the turning to Iorga showed a continuity with the nationalist ideology of the ante- and inter-war periods. Thus, the reappropriation of Iorga's authority relied on three concepts which the dictatorship used as instruments of its wartime propaganda: anti-Semitism, anti-communism and nationalist historiography.

O profesiune liberală sub patru dictaturi.

Instituția avocaturii din România între extrema dreaptă și extrema stângă

Being a Lawyer under Dictatorship.

History of Legal Counsel in Romania between the Far Right and the Far Left

Alexandru-Murad MIRONOV

Profesie liberală prin excelență, meseria de avocat a constituit probabil cea mai importantă și mai vizibilă componentă a dimensiunii activității umane din zona urbană a modernizării României începând din secolul al XIX-lea. Preluarea modelului occidental, în special a celui francez, a însemnat transferul acestui tip de comportament profesional în instituțiile juridice românești ce se reformau. Instituțiile justiției moderne au pus în centrul funcționării lor avocatura, văzută mai degrabă ca o vocație decât ca o parte constitutivă a sistemului, dar și ca o excelentă ocazie de îmbogățire și, prin urmare, de ascensiune socială într-o societate oligarhică. Apropierea celui de-al Doilea război mondial aduce cu sine și modificarea componentelor sociale care dădeau avocaturii definiția ei românească încă din secolul al XIX-lea. Orientată spre dezbatere, deci spre libera circulație a ideilor, studiarea dreptului devine tot mai atrăgătoare pentru grupuri politice care își propuneau deschis distrugerea ordinii sociale din România. Cele mai frecventate facultăți de către extrema-dreaptă – care și racola adepți de aici – erau Medicina și Dreptul, în toate universitățile românești. După 1944, trendul restrângerii acestei activități a continuat. Avocații, cu propensiunea lor spre politică, au devenit automat suspecti. Implicați în procese politice, în care apărarea nu conta, mulți au fost arestați și condamnați. S-a produs și un fenomen invers: juriștii cu simpatii comuniste au părăsit avocatura și au trecut în magistratură – având în vedere lipsa

cronică de personal loial noului regim – sau direct în administrația de stat. Comunicarea de față își propune să urmărească fazele acestei evoluții.

A liberal activity, being a lawyer was probably the most important and visible part of the social modernization of Romania since the 19th century. Following the Western model, especially the French one, the lawyer was a main tool in the reforming the Romanian legal institutions. The modern justice placed the legal counsel at the center of the system, although it was considered more as a vocation than as a constitutive part. It was also an excellent opportunity for enrichment and, therefore, for social ascent in a mainly oligarchic society. Initially oriented towards the free circulation of ideas, the study of law becomes, since Second World War, more and more attractive for political groups that openly proposed the destruction of the social order in Romania. The far-right also recruited most followers from the Medicine and Law Schools in all Romanian universities. After 1944, the trend of restricting the freedom in this activity continued. Lawyers, with their penchant for politics, automatically became suspects. Involved in political trials, where defense did not matter, many were arrested and convicted. Counselors with communist sympathies left the bar and moved into the judiciary - given the lack of personnel loyal to the new regime - or were recruited by the Government. The present study aims to trace the phases of this institutional history.

**Primele represiuni comuniste asupra lui Wilhelm Filderman,
liderul incontestabil al evreilor din România (1945)
*The First Communist Repressions against Wilhelm Filderman,
the Undisputed Leader of the Jews in Romania (1945)***

Marian-Alin DUDOI

Comunicarea pentru sesiunea științifică internațională analizează strategiile comuniste utilizate pentru a-l izola politic pe Wilhelm Filderman, cel mai important lider al evreimii române, la sfârșitul celui de Al Doilea Război Mondial.

Multe studii au avut ca temă activitatea lui Filderman, însă ultimii săi ani în România (1945-1948) nu au fost investigați în mod special, deoarece el nu a mai avut un rol central, ca urmare a antipatiei dintre el și comuniști, sprijiniți de trupele de ocupație ale Armatei Roșii, care i-a sprijinit să controleze Guvernul României, condus de obedientul Petru Groza. Prin urmare, autorul a studiat o bibliografie vastă, inclusiv câteva documente diplomatice britanice, copiate pe suport de microformat de microfîșă, aflate la Arhivele Naționale Istorice Centrale din București.

În prima etapă, după actul de la 23 August 1944 – când România a schimbat tabăra în război –, planul comuniștilor a fost să participe în toate organizațiile unde Filderman era președinte și să îl saboteze, dacă nu le îndeplinea solicitările.

În a doua etapă, în ianuarie 1945, sovieticii l-au arestat două zile, deoarece solicitase acordarea dreptului evreilor români rămași în Uniunea Sovietică de a se întoarce, dacă aceștia doreau.

În primăvara anului 1945 – ne referim la a treia etapă –, ei au început să îl critice pe liderul evreiesc în presă și în comunitatea evreiască, acuzînd că ar fi un colaborator al naziștilor și al fasciștilor; cel care, el însuși fusese nemulțumit de sovieticii, autointitulați poporul care trebuia să implementeze democrația în România în numele Națiunilor Unite învingătoare în război. Sub acest motiv a fost arestat.

În a patra etapă, comuniștii au format Comitetul Democratic Evreiesc și au făcut presiuni ca Filderman și Șef-Rabinul Alexandru Șafran să adere la noua organizație. În această perioadă, Filderman a fost arestat cinci zile și a rămas cinsprezece zile în arest la domiciliu, pentru că, nu numai nu aderase la noua organizație, dar promovase tipul occidental de democrație – bazat pe sistemul pluripartidist–, pe care îl văzuse în urma unei vizite recente în Marea Britanie.

The international scientific session contribution investigates the Communists' strategies that have been used to politically isolate Wilhelm Filderman, the Romanian Jewry's foremost leader, in the aftermath of Second World War.

Many studies have been focused on Filderman's activity, but his last years in Romania (1945-1948), were not specially investigated as he did not play a pivotal role, due to the antipathy between he and the Communists, backed by the occupying Red Army, which helped them to rule over the Romanian Government led by the obedient Petru Groza. Subsequently, the author studied an extensive bibliography, including several British diplomatic documents found on microfiches at the Central National Historical Archives, in Bucharest.

Firstly, the Communists planned after the coup of August 23rd, 1944, when Romania changed sides in the war, to infiltrate in all organizations where Filderman acted as President and to sabotage him, if he did not comply with their demands.

Secondly, in January 1945, Soviets arrested him for two days, as he requested Soviets the right to return to Romania for the Romanian Jew remained in the Soviet Union, if the latter wanted.

Thirdly, in the spring of 1945, they began to denigrate the Jewish leader in press and among Jewish community, accusing him of being a sympathizer of Nazi and Fascists; the one who himself misunderstood the Soviets, the people in charge with the imposition of democracy in Romania on behalf of the war-winning United Nations, a fact on which the latter had decided to arrest him for two days.

Fourthly, in the summer of 1945, the Communists formed the Jewish Democratic Committee and forced Filderman and Chief Rabbi Alexandru Șafran to adhere to the newly-form body. During this period, Filderman got arrested five days and spent another fifteen days in hose arrest, as he not only had adhered to the new organization, but he had also promoted the western type of democracy, based on multi-party system, which he had seen shortly before, during a trip in the Great Britain.

Memoria în timpul stalinismului: comuniștii români despre Polonia, 1948-1953

Memory during Stalinism: Romanian communists about Poland, 1948-1953

Florin ANGHEL

Polonia stalinistă nu este un subiect predilect pentru presa de la București între 1948-1953: în nici un caz așa cum este Bulgaria, pe parcursul anilor 1947 și 1948, Iugoslavia vecină sau, bineînțeles, URSS.

Relațiile dintre România și Polonia după Al Doilea Război Mondial dar mai ales după proclamarea Republicii Populare la București nu au fost nici apropiate, nici de sine stătătoare. În timpul vieții lui Stalin, până la începutul anului 1953, nu se tezurizează nimic în legătura bilaterală, așa cum se întâmplase după Primul Război Mondial când, chiar primele luni de pace aduseseră după sine o seamă de acțiuni comune și de apeluri la alianță strategică, inclusiv la constituirea unei frontiere comune. Dimpotrivă, după 1948 această

memorie este repudiată iar protagoniștii sunt criticați. „Scânteia” nu reia, desigur, niciunul dintre episoadele relației bilaterale dintre România și Polonia din perioada interbelică și nu se referă la niciunul dintre momentele ei de vârf, chiar dacă timpul scurs nu era deloc unul îndelungat.

After World War II connections between new People's Republic of Romania and Communist Poland there were not closed and not self standing. Until Stalin leadership, on the beginning of 1953, Romanian-Polish connections has losted historical heritage of them, as it had not happened after World War I. In 1918-1919, just in the first time of peace, in Bucharest and in Warsaw were a lot of projects for strategic partnership and a common border.

After 1948 the common memory of historical connections between Romanians and Poles was repudiated. Also, main protagonists were criticized and brutally condemned for their 'bourgeois' ideology. „Scânteia” did not publish any important episode of bilateral relations between Romania and Poland in Interwar and it did not refer at any peak moments of strategic alliance of 1919-1939. It all happened despite the fact of Polish refuge in Romania, starting in September 1939 until the end of the World War II or Romanian-Polish collaboration into their strategic partnership signed in 1921.

„Problema legionară în Dobrogea” – perspectiva Securității asupra comunității aromâne
“The Legionary Problem in Dobrudja” –
The Securitate's Perspective on the Aromanian Community

Daniel CITIRIGĂ

Legionarismul și comunismul sunt, indiscutabil, reprezentantele etalon ale celor două extreme din România secolul al XX-lea. Apariția lor aproape simultană a stat la baza unei ideologii a urii, e adevărat, având ținte diferite. Însă ce aveau în comun era concepția totalitară, în care eliminarea „celuilalt” era dogmă, de unde și practica criminală a ambelor grupări. După instaurarea comunismului în România, pentru organele Securității, „problema legionară” era una de primă mărime, pornindu-se de la premisa că securitatea statului era pusă în pericol de „acțiunile dușmănoase” ale grupărilor legionare. În cadrul subiectului, denumit generic „problema legionară”, Securitatea analiza o chestiune particulară: comunitatea macedo-română sau aromână din Dobrogea. Premisele de la care se pleca erau că trebuiau înțelese istoria, experiența politică, tradițiile, mișcarea demografică a aromânilor din Dobrogea, pentru a desluși aderarea lor în procente mari la Mișcarea legionară. Astfel, studiul nostru are la bază sinteze ale Securității din anii '50 și '70, care fac o analiză complexă a acestei comunități, pornind de la elemente de antropologie, istorie, viață de familie, nivel de educație, preocupări și mentalități. Prin acest studiu ne propunem să demonstrăm importanța pe care o dădea Securitatea subiectului Mișcării legionare în general, și comunității aromâne în particular.

Legionarism and Communism are undoubtedly the epitomes of the two extremes in 20th-century Romania. Their almost simultaneous emergence laid the foundation for an ideology of hatred, it is true, with different targets. However, what they had in common was a totalitarian mindset in which the elimination of "the other" was a dogma, leading to the criminal practices of both groups. After the establishment of communism in Romania, for the Securitate (the secret police), the "legionary problem" was of utmost importance. It started from the premise that the state's security was

endangered by the "hostile actions" of legionary groups. Within this subject, referred to generically as the "legionary problem," the Securitate examined a specific issue: the Macedo-Romanian or Aromanian community in Dobrudja. The starting points were to understand the history, behavior, traditions, demographic movement of Aromanians in Dobrudja to decipher their high percentage involvement in the Legionary Movement. Thus, our study is based on syntheses prepared by the Securitate in the 1950s and 1970s, which provide a comprehensive analysis of this community, considering elements of anthropology, history, family life, education level, interests, and mentalities. Through this study, we aim to demonstrate the importance that the Securitate attributed to the Legionary Movement in general, and the Aromanian community in particular.

„Hedef: Romanya”. Structura secretă a exilului românesc din Turcia
“Hedef: Romanya”. The Secret Structure of the Romanian Exile in Turkey

Lucian Florin VASILE

Când se vorbește despre spionajul românesc în primii ani ai Războiului Rece, sunt câteva spații care se consideră că au reprezentat „câmpurile de luptă” ale confruntărilor serviciilor secrete: bineînțeles, în primul rând, teritoriul românesc, apoi arealul emigrației (în special Franța, Germania de Vest, Austria și, în parte, Spania și Italia) și, nu în ultimul rând, zonele-tampon, utilizate cu precădere pentru treceri transfrontaliere – Ungaria și Iugoslavia.

Adeseori neglijată, Turcia era, în plan informativ, suficient de departe de liniile directe de acțiune, dar suficient de aproape încât să constituie un loc de intersecție și de confruntare pentru agenții diferitelor structuri. Cu ample legături comerciale maritime, Turcia dispunea și de avantajul unor legături cu minoritatea musulmană din Dobrogea. Astfel, în ochii Securității a fost adeseori ghimpele ori vârful de lance al „imperialiștilor americani”, iar pentru centrele de spionaj din lumea liberă o platformă de observație a țărilor est-comuniste, dar și un bazin de recrutare și de obținere de date, căci, în primii ani postbelici, nu puțini au fost refugiații care și-au îndreptat speranțele spre Istanbul, Ankara și alte localități turcești.

Chiar dacă a fost mult mai puțin consistent decât în alte state, exilului românesc din Turcia a fost totuși capabil, în primii ani ai comunismului, să articuleze o structură secretă care să stabilească legături cu alte servicii de informații, să obțină date din RPR și să faciliteze sosirea românilor care alegeau libertatea.

When talking about Romanian espionage in the early years of the Cold War, there are a few areas that are considered to have been the "battlefields" of secret service confrontations: first of all, of course, the Romanian territory, then the emigration area (especially France, West Germany, Austria and, in part, Spain and Italy) and, last but not least, the buffer zones, used mainly for cross-border crossings - Hungary and Yugoslavia. Often neglected, Turkey was, from an intelligence point of view, far enough from the direct lines of action, but close enough to constitute a place of intersection and confrontation for the agents of the various structures. With extensive maritime trade links, Turkey also had the advantage of links with the Muslim minority in Dobrudja. Thus, in the eyes of the Securitate it was often the thorn or the spearhead of the "American imperialists", and for the intelligence centres of the free world it was a platform for observing the East-Communist countries, as well as a pool for recruitment and obtaining data, since in the early post-war years not a few refugees turned their hopes towards Istanbul, Ankara and other Turkish towns. Even if it was much less consistent than in other countries, the Romanian exile in Turkey was nevertheless able, in the early years of communism, to

articulate a secret structure to establish links with other intelligence services, obtain data from the RPR and facilitate the arrival of Romanians who choose freedom.

Mișcarea Goma, momentul de reactivare a exilului românesc parizian (1977)

The Goma Movement, the Moment of Reactivation of the Romanian Exile in Paris (1977)

Nicoleta ȘERBAN

Mișcarea pentru drepturile omului din România pornită din inițiativa scriitorului Paul Goma (1935-2020) este primul act al disidenței românești, preluat și sprijinit de exil, cu ecouri puternice în Occident. După mai bine de un deceniu, în care Ceaușescu jucase cartea independenței de Moscova și fusese bine primit în mai toate cancelariile occidentale, în sfârșit lumea occidentală descoperea un regim brutal și autoritar. Primele informații despre Mișcarea Goma au ajuns la Paris pe 9 februarie 1977, iar exilul românesc de aici a acționat imediat. A existat o explozie de forțe, orchestrată de românii din exilul parizian. Un grup de români (printre care: Mihnea Berindei, Dumitru Țepeneag, Marie-France Ionesco, Maria Brătianu, Sanda Stolojan), s-au reunit în „Comitetul Francez pentru Apărarea Drepturilor Omului”, cu sediul la Paris, ce lua naștere pe 26 februarie 1977, scopul fiind salvarea lui Goma și scoaterea lui din țară. O campanie de presă virulentă a fost organizată în Franța pe parcursul întregii luni aprilie de către același Comitet care organiza deopotrivă manifestații în fața ambasadei române din Paris, Comitetul mergând pe soluția „scoaterii din anonimat, cea mai bună apărare” prin difuzarea pe scară cât mai largă a cazului. Comitetul Francez pentru Apărarea Drepturilor Omului în România lansa un apel pentru eliberarea lui Paul Goma, semnat de vreo 600 de persoane, în frunte cu Eugen Ionescu, Aragon, Sartre, Simone de Beauvoir, Pierre Emmanuel, Pierre Daix, Claude Gallimard (editorul lui Paul Goma), Claude Mauriac, Phillipe Sollers, Jean-Marie Domenach. Curând se va alătura susținerii lui Goma și Amnesty International, unul dintre canalele care au informat lumea despre mișcarea Goma. Într-un final, Bucureștiul s-a văzut forțat să îi dea drumul din țară, pentru a nu mai fi criticat pentru încălcarea drepturilor omului. La Paris, Goma s-a alăturat Comitetului, continuându-și activitatea de disident. Românii grupați în jurul Comitetului Francez au înțeles rapid cât de important este Paul Goma pentru disidența românească, pentru ei a însemnat impulsul de care aveau nevoie pentru a pune pe picioare un organism de apărare a drepturilor omului. Ulterior, Comitetul ce va deveni Liga cu același nume, se va dovedi cea mai eficientă organizație din exil de după 1977.

The movement for human rights in Romania started from the initiative of the writer Paul Goma, is the first act of Romanian dissidence, supported by the exile, with strong echoes in the West. A group of Romanians gathered in the „French Committee for the Defense of Human Rights”, based in Paris, created on 26 February 1977, the goal being to save Goma and get him out of the country. A virulent press campaign was organized in France during the month of April by the same Committee that also organized demonstrations in front of the Romanian embassy in Paris, in order to remove him from anonymity, the best defense being broadcasting his case as widely as possible. In the end, Bucharest let him out of the country. In Paris, Goma continued his activity as part of the same Committee that saved him. Later, the Committee that would become the League with the same name, would prove to be the most effective organization in exile after 1977.

Istoriografia română sub controlul cenzurii – anul 1972
Romanian Historiography under Censorship - 1972

Constantin CHERAMIDOGLU

În perioada regimului comunist istoriografia din România a trebuit să se supună unui control al organelor de partid și al cenzurii instituționalizate. Comitetul de Stat pentru Tipărituri a supravegheat toate aparițiile în spațiul public, atât în presă, în studiile publicate de istorici cât și la emisiunile de radio și televiziune, oprind de la difuzare tot ce nu se încadra în viziunea partidului comunist despre istoria României. Anul 1972, luat ca model în articolul de față, nu este în sine un an special, deși România făcuse un pas spre independența față de U.R.S.S., ca urmare a Primăverii de la Praga. Cenzura însă a funcționat la fel, chiar și când ea nu a mai fost oficială. Prin discuții purtate cu conducerea institutelor de cercetare, a editurilor și redacțiilor din presă, cenzorii au reușit să-și impună punctul de vedere în toate situațiile mai importante. S-a ajuns, astfel, la eliminarea textelor ce nu conveneau politicii partidului la acea vreme, indiferent dacă era vorba de studii recente sau de volume de documente din vremuri anterioare, lucrări reeditate, etc. Pentru a ușura activitatea la colectivele de cenzori din județe, autoritatea centrală trimitea periodic note privind modul cum s-a acționat în diverse cazuri, ce deveneau exemple de practică pentru cei însărcinați cu supravegherea politică a publicațiilor ce apăreau în teritoriu. Din ansamblul acestor buletine informative emise în anul 1972 am ales câteva exemple ce pun în lumină modul de interpretare a studiilor de istorie publicate în acel an, dar lasă să se întrevadă și motivele pentru care se intervenea în fiecare text în parte. Toate acestea ne fac să înțelegem mai bine atât perioada istorică respectivă, cât și modul în care s-a scris istoria în acele vremuri.

During the communist regime, historiography in Romania had to submit to the control of party bodies and institutionalized censorship. The State Printing Committee supervised all appearances in the public space, both in the press, in the studies published by historians and on radio and television shows, stopping from broadcasting everything that did not fit into the communist party's vision of Romania's history. The year 1972, taken as a model in this article, is not in itself a special year, although Romania had taken a step towards independence from the U.S.S.R., as a result of the Prague Spring. Censorship, however, worked the same way, even when it was no longer official. Through discussions with the management of research institutes, publishing houses and press offices, the censors managed to impose their point of view in all important situations. This led to the elimination of texts that did not suit the party's policy at the time, regardless of whether they were recent studies or volumes of documents from earlier times, republished works, etc. In order to ease the work of the collectives of censors in the counties, the central authority periodically sent notes on how to act in various cases, which became examples of practice for those in charge of the political supervision of the publications that appeared in the territory. From all these newsletters issued in 1972, I have chosen a few examples that shed light on the way of interpreting the history studies published in that year, but also allow us to glimpse the reasons why each individual text was intervened. All this makes us better understand both the respective historical period and the way in which history was written in those times.

Imobilele individuale, marcă a corupției la nivel înalt în timpul regimului Ceaușescu
Individual Buildings, a Mark of High-level Corruption During the Ceaușescu Regime

Cosmin POPA

Construcția imobilelor individuale proprietate personală în orașe a constituit obiectul unor reglementări restrictive încă din perioada de debut a regimului Ceaușescu. Decis să reorganizeze rational întreg spațiul urban românesc, în concordanță cu nevoile productivismului, regimul a căutat să împiedice construcția unor astfel de imobile, pe care le considera nu doar o sursă de risipă a spațiului și a resurselor, dar și un semn al degenerării aparatului. O astfel de politică restrictivă, absurdă în raport cu tendințele sistemice din interiorul nomenclaturii, a generat o serie de pulsații ale aparatului administrativ, cele mai multe constituind în perfectarea unor scheme birocratice, aparent legale, al cărui scop era înlăturarea piedicilor administrative puse de regim în calea acestei activități. Fără a-și atinge scopul, încercarea regimului de restricționare a accesului nomenclaturii la beneficiile specifice, nu a făcut decât să genereze noi surse de corupție în aparatul administrativ.

Construction of privately owned individual buildings in cities has been subject to restrictive regulations since the early days of the Ceaușescu regime. Determined to rationally reorganize the entire Romanian urban space in line with the needs of productivity, the regime sought to prevent the construction of such buildings, which it considered not only a waste of space and resources, but also a sign of the degeneration of the apparatus. Such a restrictive policy, absurd in relation to the systemic trends within the nomenclature, generated a series of pulsations of the administrative apparatus, most of which consisted of perfecting bureaucratic schemes, apparently legal, whose purpose was to remove the administrative obstacles put by the regime in the way of this activity. Without achieving its goal, the regime's attempt to restrict the access of the nomenclature to specific benefits only served to generate new sources of corruption in the administrative apparatus.

Radio Europa Liberă despre situația religioasă din România la mijlocul anilor 80
Radio Free Europe on the Religious Situation in Romania in the mid-1980s

Gabriel Stelian MANEA

În anii 80, regimul comunist din România avea reputația, chiar și printre congenerale sale ideologice și cu atât mai mult în ochii Occidentului, de a fi cel mai opresiv în materie de încălcare a drepturilor omului. Dintre acestea, libertatea religioasă a fost mereu în centrul atenției țărilor din vest, a făcut mereu obiectul intervențiilor occidentale și a oferit material pentru nenumărate articole de presă, declarații politice și întrevederi cu oficiali ai regimului din România. Din acest punct de vedere este interesant de observat ce știa Radio Europa Liberă despre situația religioasă din România, cât de corecte, detaliate sau lacunare erau informațiile de care dispunea și de unde obținea aceste informații pentru programele radiofonice. La mijlocul anilor 80, în general, postul de radio a mizat pe câteva teme majore cu privire la încălcarea libertății religioase în România: problema accesului la Biblii aduse din Occident mai ales pentru comunitățile protestante și neoprotestante; dărâmarea bisericilor și mănăstirilor ortodoxe din București; cazul părintelui Gheorghe Calciu Dumitreasa; arestări

în rândul comunităților evanghelice ;intervenițiile și presiunile Vaticanului privind situația cultului greco-catolic.

In the 1980s, the communist regime in Romania had the reputation, even among its ideological counterparts and even more so in the eyes of the Western world, of being the most oppressive in terms of human rights violations. Among these, religious freedom has always been at the center of attention for Western countries, constantly being the subject of Western interventions and providing material for countless newspaper articles, political statements, and meetings with Romanian regime officials. From this perspective, it is interesting to observe what Radio Free Europe knew about the religious situation in Romania, how accurate, detailed, or incomplete the information at their disposal was, and where they obtained this information for their radio programs. In the mid-1980s, generally, the radio station focused on several major themes regarding the violation of religious freedom in Romania: the issue of access to Bibles brought from the West, especially for Protestant and Neo-Protestant communities; the demolition of Orthodox churches and monasteries in Bucharest; the case of Father Gheorghe Calciu-Dumitreasa; arrests within evangelical communities; interventions and pressures from the Vatican regarding the situation of the Greek-Catholic cult.

Accidentul de la Cernobîl, 1986. Starea de spirit a populației în rapoartele Securității
The Chernobyl Accident, 1986. Public Mood in Securitate Reports

Miruna BĂCAN

Tema propusă are în vedere maniera în care accidentul de la Cernobîl din aprilie 1986 a pus în mișcare rețeaua de informatori a Departamentului Securității Statului sub îndemnul conducerii de la București. Specific, lucrarea va fi îndreptată asupra analizării rapoartelor Securității, însărcinată cu misiunea de a „lua pulsul populației” în județul Constanța în zilele ce au urmat accidentului.

În cele prezentate, vom urmări două linii generale în cazul rapoartelor „primăvara 1986” și anume: prima preocupare a serviciului de informații a fost cunoașterea stării de spirit a populației, a comentariilor și manifestărilor ce ar fi putut genera dezordine prin acțiuni care s-ar fi opus intereselor statului. Astfel, sunt întocmite liste cu cetățeni care au avut comentarii în legătură cu accidentul. Cât despre categoriile de populație la care se raportau, statutul socio-profesional este unul variat de la caz la caz: cadre medicale, jurnaliști, profesori, ingineri, pensionari.

Cea de-a doua categorie de persoane vizată este cea constituită din străini. În această direcție, sunt urmărite convorbirile telefonice ale românilor cu rudele sau cunoștințele din SUA sau RFG. De asemenea, sunt monitorizați și studenții străini care studiau în marile centre universitare din țară, precum și diplomații RFG și SUA, aflați pe teritoriul țării în acele zile.

The proposed theme considers the manner in which the Chernobyl accident of April 1986 set in motion the network of informants within the Department of State Security (Securitate), prompted by the leadership in Bucharest. Specifically, this study will focus on the analysis of Security Service reports tasked with "taking the pulse of the population" in the country of Constanța in the days following the accident.

In the context presented, we will pursue two overarching lines of inquiry concerning the reports of "spring 1986." Firstly, the intelligence service's primary concern was to gauge the mood of the

population, the comments, and the expressions that could potentially lead to disturbances through actions contrary to the interests of the state. Consequently, lists were compiled of citizens who had made comments regarding the accident. As for the categories of the population being reported on, the socio-professional status varied from case to case and included medical professionals, journalists, teachers, engineers, and retirees.

The second category of individuals targeted consisted of foreigners. In this regard, phone conversations of Romanians with relatives or acquaintances in the USA or West Germany were monitored. Additionally, foreign students studying in major universities in the country, as well as diplomats from West Germany and the USA present on Romanian territory during those days were subject to surveillance.

LISTĂ PARTICIPANȚI
/
LIST OF PARTICIPANTS

1. ACHIM Irina Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, București, România
2. AILINCĂI Sorin-Cristian Institutul de Cercetări Eco-Muzeale „Gavrilă Simion” Tulcea, Tulcea, România
3. ALEXANDRESCU Cristina-Georgeta Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, București, România
4. ALEXANDRU Nicolaie Muzeul de Arheologie „Callatis”, Mangalia, România
5. ALFÖLDY-GĂZDAC Ágnes Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei, Cluj-Napoca, România
6. ANĐELKOVIĆ GRAŠAR Jelena Institutul de Arheologie, Belgrad, Serbia
7. ANGELESCU Mircea Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, București, România
8. ANGHEL Dan George Universitatea 1 Decembrie 1918, Alba Iulia, România
9. ANGHEL Florin Universitatea „Ovidius”, Facultatea de Istorie și Științe Politice, Constanța, România
10. APARASCHIVEI Constantin Muzeul Național al Bucovinei, Suceava, România
11. ATANASOV Georgi Muzeul Regional de Istorie Silistra, Silistra, Bulgaria
12. BĂCAN Miruna Universitatea din București, Facultatea de Istorie, București, România
13. BACIU David Alexandru Institutul de Arheologie Bucuresti - Academia Română, București, România
14. BACUMENCO-PÎRNĂU Ludmila Facultatea de Biologie, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” Iași, România; Institutul de Arheologie, Academia Română-Filiala Iași, România
15. BĂJENARU Constantin Muzeul de Istorie Națională și Arheologie, Constanța, România
16. BĂLĂȘESCU Adrian Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, Academia Română, București, România

-
17.	BĂLTĂC Adela	Muzeul Național de Istorie al României, București, România
18.	BALTEȘ Gabriel	Muzeul Național al Unirii, Alba Iulia, România
19.	BĂRBAT Ioan Alexandru	Muzeul Civilizației Dacice și Romane, Deva, România
20.	BARBU Ioana	Muzeul Civilizației Dacice și Romane, Deva, România
21.	BARBU Marius Gheorghe	Muzeul Civilizației Dacice și Romane, Deva, România
22.	BARBU Mihaela – Maria	Muzeul Civilizației Dacice și Romane, Deva, România
23.	BĂRBULESCU Constantin	Universitatea Națională de Știință și Tehnologie Politehnica, Centrul Universitar Pitești, Pitești, România
24.	BARTUS Dávid	Departamentul de Arheologie Clasică și Romană, Universitatea ELTE Eötvös Loránd, Budapesta, Ungaria
25.	BEJENARU Luminița	Universitatea Alexandru Ioan Cuza din Iași, Facultatea de Biologie, Iași, România
26.	BELDIANU Camelia Silvia	Raiffeisen Bank Romania.
27.	BELDIANU Corneliu Bogdan Nicolae	Raiffeisen Bank Romania
28.	BODOLICĂ Vitalie	Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța, Constanța, România
29.	BOGDANOVIĆ Ivan	Institutul de Arheologie, Belgrad, Serbia
30.	BOLINDEȚ Viorica	Muzeul Național de Istorie al Transilvaniei, Cluj-Napoca, România
31.	BOLOG Adrian	Muzeul Național al Unirii, Alba Iulia, România
32.	BORHY László	Departamentul de Arheologie Clasică și Romană, Universitatea ELTE Eötvös Loránd, Budapesta, Ungaria
33.	BORONEANȚ Adina	Institutul de Antropologie Francisc I Rainer, Institutul de Arheologie Vasile Pârvan, București, România

-
34.	BOUNEGRU George	Muzeul Național al Unirii, Alba Iulia, România
35.	BULACU Iulia	Societatea de Științe Istorice din România
36.	BUNZELOV Ivajlo	cercetător independent, Shumen, Bulgaria
37.	CEACÎRU Cristian-Iulian	Muzeul Olteniei Craiova, Craiova, România
38.	CEALERA Cristian	Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța, Constanța, România
39.	CENATI Chiara	Universitatea din Viena, Viena, Austria
40.	CERNAMORIȚI Răzvan- Marius	Institutul de Cercetări Eco-Muzeale „Gavrilă Simion” Tulcea, Tulcea, România
41.	CERNĂU Ioan	Muzeul Județean Ialomița, Slobozia, România
42.	CHARALAMPAKIS Pantelis	Institutul și Muzeul Național de Arheologie Sofia, Academia Bulgară de Științe (NAIM-BAS), Sofia, Bulgaria
43.	CHERAMIDOGLU Constantin	Societatea de Științe Istorice – Filiala Constanța, Constanța, România
44.	CHRISTOVA-PENKOVA Maria	National Anthropological Museum (IEMPAM – Bilgarian Academy of Sciences), Bulgaria
45.	CIORPAC-PETRARU Ozana-Maria	Universitatea Alexandru Ioan Cuza din Iași, Facultatea de Biologie, Iași, România; Centrul de Cercetări Antropologice „Olga Necrasov”, Academia Română-Filiala Iași, România
46.	CITIRIGĂ Daniel	Universitatea „Ovidius”, Facultatea de Istorie și Științe Politice, Constanța, România
47.	CIUR Vlad Ioan	Institutul de Cercetări Eco-Muzeale „Gavrilă Simion” Tulcea, Tulcea, România
48.	COCIȘ Sorin	Institutul de Arheologie și Istoria Artei Cluj-Napoca, Academia Română – Filiala Cluj, Cluj-Napoca, Romania
49.	COJOCARU Alexandra	Școala Doctorală de Istorie, Universitatea din București, București, România
50.	COLȚEANU Petre	Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța, Constanța, România
51.	COMAN Radu	Muzeul Județean Ialomița, Slobozia, România
52.	CORBU Emilia	Muzeul Județean Ialomița, Slobozia, România

-
53.	CORNEA Alex Marian	Muzeul Vrancei/ Universitatea Alexandru Ioan Cuza din Iași, România
54.	CORNEA Delia	Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța, Constanța, România
55.	COROBAN Costel	Universitatea „Ovidius” din Constanța, Constanța, România
56.	COROLENCO Cristian	Universitatea Pedagogică de Stat, Chișinău, Republica Moldova
57.	CREȚU Eliza-Ioana	Universitatea Alexandru Ioan Cuza din Iași, Facultatea de Biologie, Iași, România
58.	CURELEA Daniela Ștefania	Colegiul Tehnic „Cibinium” Sibiu, Sibiu, România
59.	CURELEA Dragoș Lucian	Colegiul Tehnic Energetic Sibiu, Sibiu, România
60.	CUSTUREA Gabriel	Cercetător independent, Constanța, România
61.	DAMIAN Oana	Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, Academia Română, București
62.	Dan VASILESCU	Muzeul de Istorie Națională și Arheologie, Constanța, România
63.	DANOV Veselin	Institute of Balkan Studies and Center of Thracology, Bulgarian Academy of Sciences, Sofia, Bulgaria
64.	DANU Mihaela	Universitatea Alexandru Ioan Cuza din Iași, Facultatea de Biologie, Iași, România
65.	DIACONU Vasile	Muzeul de Istorie și Etnografie Târgu Neamț, Târgu Neamț, Romania
66.	DIMA Mihai	Banca Națională a României
67.	DIMITROV Zdravko	Institutul Național de Arheologie și Muzeul Institutului Național de Arheologie, Academia de Științe Bulgaria, Sofia, Bulgaria
68.	DINU Niculina	Muzeul Brăilei “Carol I”, Brăila, România
69.	DOBRINESCU Cătălin	Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța, Constanța, România
70.	DOBROGEANU Raluca	Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, București, România

-
71.	DOMINTE Paul	Societatea de Științe Istorice din România, București, România
72.	DONCEVA Stella	Shumen University "Episkop Konstantin Preslavski", Shumen, Bulgaria
73.	DUDOI Marian-Alin	Școala Gimnazială Segarcea, oraș Segarcea (județul Dolj), România
74.	DUMITRAȘCU Lavinia	Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța, Constanța, România
75.	DUMITRU Anca-Maria	Muzeul Național de Istorie a României, București, România
76.	FULGER Anca Cezarina	CICSA – Centrul de Istorie Comparată a Societăților Antice, Universitatea din București, București, România
77.	GARCIA-VAZQUEZ Ana	ArchaeoSciences Platform, Research Institute of the University of Bucharest (ICUB), University of Bucharest, Bucharest, Romania
78.	GAVRILĂ Diana-Liana	Muzeul Chihlimbarului Colți, Colți, Buzău, România
79.	GĂZDAC Cristian	Institutul de Arheologie și Istoria Artei Cluj Napoca, Academia Română, Cluj, România
80.	GEORGESCU Ștefan	Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța, Constanța, România
81.	GEORGIEVA Petya	Sofia University "St. Kliment Ohridski", Bulgaria
82.	GHEORGHIU Laura	Universitatea Alexandru Ioan Cuza, Iași, România
83.	GOLUBOVIĆ Snežana	Institutul de Arheologie, Belgrad, Serbia
84.	GRALAK Tomasz	Institute of Archaeology, Wrocław University, Polonia
85.	GRANBERG Antoaneta	University of Gothenburg, Göteborg, Suedia
86.	GUI Monica	Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei, Cluj-Napoca, România
87.	HĂLMAGI Dragoș	Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, București, România
88.	HAMAT Ana	Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța, Constanța, România

-
89.	HERȚA Adrian Alexandru	Universitatea „Ovidius”, Facultatea de Istorie și Științe Politice, Constanța, România
90.	IBRAM Nuredin	Asociația de Cultură Tătară „BARSIN-BIRSIN”
91.	ILIE Ana	Complexul Național Muzeal Curtea Domnească Târgoviște, Târgoviște, România
92.	INEL Constantin	Cercetător Independent, Alba Iulia, România
93.	IONESCU Adrian Nicolae	Cercetător Independent, București, România
94.	IONESCU Mihai	Muzeul de Arheologie „Callatis”, Mangalia, România
95.	IRIMIA Adrian	Universitatea „Valahia” Târgoviște, Târgoviște, România
96.	ISVORANU Theodor	Institutul de Arheologie “Vasile Pârvan” București
97.	JANJIĆ Gordan	Muzeul Krajina, Negotin, Serbia
98.	JUGĂNARU Gabriel	cercetător independent
99.	JUHÁSZ Lajos	Universitatea Eötvös Loránd, Budapest, Budapesta, Ungaria
100.	KAMBUROV Asparuh	University of Mining and Geology "St. Ivan Rilski", Sofia, Bulgaria
101.	KAN ŞAHIN Gülseren	Universitatea Sinope, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Osmaniye Köyü, Sinope, Turcia
102.	KELEMEN Beatrice	Institute for Interdisciplinary Research in Bio-Nano-Sciences, Molecular Biology Center, Babeş-Bolyai University, Cluj Napoca, România
103.	KLENINA Elena	Universitatea Adam Mickiewicz, Poznan, Polonia

104.	KOMATAROVA-BALINOVA Evgenia	Institutul și Muzeul Național de Arheologie Sofia, Academia Bulgară de Științe (NAIM-BAS), Sofia, Bulgaria
105.	KOSTOVA Rosina	Veliko Tranovo University "St. Cyril and St. Methodius" Veliko Tarnovo, Bulgaria
106.	KOVÁCS Adela	Muzeul Județean Botoșani, Botoșani, România
107.	LAFLI Ergün	Universitatea Sinope, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Osmaniye Köyü, Sinope, Turcia
108.	LASCU Ilie	Muzeul Național al Unirii, Alba Iulia, România
109.	LAZĂR Cătălin	ArchaeoSciences Platform, Research Institute of the University of Bucharest (ICUB), Universitatea București
110.	LĂZĂRESCU Vlad	Institutul de Arheologie și Istoria Artei Cluj-Napoca, Academia Română – Filiala Cluj, Cluj-Napoca, Romania
111.	LUNGU Vasilica	Institutul de Studii Sud-Est Europene, București, România
112.	MACKLIN Mark	University of Lincoln, Marea Britanie
113.	MACOVEI Remus	Cultul Eroilor „Regina Maria” – filiala Constanța, Constanța, România
114.	MADZHAROV Kalin	Institutul Național de Arheologie și Muzeul Institutului Național de Arheologie, Academia de Științe Bulgaria, Sofia, Bulgaria
115.	MALAXA Daniel	Institutul de Arheologie, Academia Română-Filiala Iași, România
116.	MĂNDESCU Dragoș	Muzeul Județean Argeș, Pitești, România
117.	MANEA Gabriel Stelian	Universitatea „Ovidius”, Facultatea de Istorie și Științe Politice, Constanța, România
118.	MANOV Metodi	Institutul și Muzeul Național de Arheologie Sofia, Academia Bulgară de Științe (NAIM-BAS), Sofia, Bulgaria
119.	MĂNUCU – ADAMEȘTEANU Gheorghe	cercetător independent, București
120.	MARC Antoniu	Muzeul Civilizației Dacice și Romane, Deva,

		România
121.	MĂRGĂRIT Monica	Universitatea „Valahia” Târgoviște, Târgoviște, România
122.	MATEEVICI Natalia	Muzeul Național de Istorie al Moldovei, Chișinău, Republica Moldova
123.	MATEI POPESCU Florian	Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, București, România
124.	MECU Laurențiu	Centrul Intermediar de Arhive al Statului Major al Forțelor Terestre "Colonel Alexandru Dumitrescu", România
125.	MIHAIL Florian	Institutul de Cercetări Eco-Muzeale „Gavrilă Simion” Tulcea, România
126.	MILEV Yordan	Sofia University “St. Kliment Ohridski”, Bulgaria
127.	MILLS Steve	Cardiff University, Marea Britanie
128.	MIREA Dragoș-Alexandru	Institutul Național de Cercetare-Dezvoltare pentru Fizică și Inginerie Nucleară „Horia Hulubei”, Măgurele, România/ Muzeul Municipiului București, România
129.	MIREA Pavel	Muzeul Județean Teleorman, Alexandria, România
130.	MIRONOV Alexandru-Murad	Universitatea din București/Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, București, România
131.	MISTREANU Eugen	Muzeul Național de Istorie a Moldovei, Chișinău, Rep. Moldova
132.	MOCANU Marian	Institutul de Cercetări Eco-Muzeale „Gavrilă Simion” Tulcea, România
133.	MOLDOVAN Silviu	Consiliul Național Pentru Studierea Arhivelor Securității, București, România
134.	MÜLLER Florin	Universitatea din București, Facultatea de Istorie, București, România
135.	MUNTEAN Ioan	Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj- Napoca, România
136.	MUNTEANU Lucian	Institutul de Arheologie Iași, Academia Română, Iași, România
137.	MUNTEANU Mihai	Universitatea Tehnică, Cluj-Napoca, România

-
138.	MOTOTOLEA Aurel	Muzeul de Istorie Națională și Arheologie, Constanța, România
139.	NAIDENOVA Evghenia	Oryahovo Museum, Bulgaria
140.	NĂLBITORU Alexandru	Scoala Generală Mihăiești- Vâlcea, Mihăiești, România
141.	NĂSUI Mircea	Universitatea Tehnică, Cluj-Napoca, România
142.	NEAGU Dragoș Nicolae	Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, București
143.	NEGRU Anemari Monica	Arhivele Naționale ale României, București, România
144.	NEGRU Mircea	Universitatea Spiru Haret București, Universitatea din București, Universitatea din Craiova, România
145.	NICOLAE Florentina	Universitatea „OVIDIUS”, Constanța, România
146.	NICOLAE Simona	ISSEE/Universitatea din București, București, România
147.	NOPCEA Cătălin	Muzeul de Istorie Națională și Arheologie, Constanța, România
148.	OPRIȘ Ioan Carol	Universitatea București, București, România
149.	OȚA Liana	Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan” București, România
150.	OTA Radu	Muzeul Național al Unirii, Alba Iulia, România
151.	PANDREA Stănică	Muzeul Brăilei „Carol I”, Brăila, România
152.	PANNETT Amelia	Cardiff University, Marea Britanie
153.	PARASCHIV-GRIGORE Eugen	Muzeul Național de Istorie a României, București
154.	PARASCHIV-GRIGORE Ioana	Compania Națională de Administrare a Infrastructurii Rutiere (CNAIR)
155.	PARASCHIV-TALMAȚCHI Cristina	Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța, Constanța, România
156.	PARNIC Valentin	Muzeul „Dunării de Jos”, Călărași, Călărași, România
157.	PĂTRAȘCU Daniela-Liliana	Muzeul Județen Gorj „Alexandru Ștefulescu”, Târgu Jiu, România
158.	PĂTRAȘCU Dumitru-Valentin	Muzeul Județen Gorj „Alexandru Ștefulescu”, Târgu Jiu, România

-
159.	PAVEL Romică	Muzeul Civilizației Dacice și Romane, Deva, România
160.	PEEV Preslav	Institute of Oceanology – Bulgarian Academy of Sciences, Varna, Bulgaria
161.	PENEA Radu	Institutul de Studii Sud-Est Europene, București, România
162.	PETAC Emanuel	Biblioteca Academiei Române, Cabinetul Numismatic, București, România
163.	PETCU- LEVEI Ingrid	Muzeul de Istorie Națională și Arheologie, Constanța, România
164.	PETCU Radu	Muzeul de Istorie Națională și Arheologie, Constanța, România
165.	PETROV Galin	Veliko Tranovo University “St. Cyril and St. Methodius”, Veliko Tarnovo, Bulgaria
166.	PETROVA Aleksandra	Muzeul Regional de Istorie – Vratsa, Vratsa, Bulgaria
167.	PETROVA Viktoria	National Institute of Archaeology and Museum, Bulgarian Academy of Sciences, Sofia, Bulgaria
168.	PETROVIĆ Vladimir P.	Institutul de Studii Balcanice al Academiei de Științe și Artă a Serbiei, Belgrad, Serbia
169.	PINTER Zeno-Karl	Universitatea „Lucian Blaga” Sibiu & Academia Română – Institutul de Cercetări Socio-Umane Sibiu, România
170.	POP Răzvan C.	Universitatea „Lucian Blaga” Sibiu, Sibiu, România
171.	POPA Cosmin	Institutul de Istorie Nicolae Iorga al Academiei Române, București, România
172.	POPA Elek	Institutul de Arheologie Bucuresti - Academia Română, București, România
173.	POPOVICI Mariana	Universitatea Alexandru Ioan Cuza din Iași, Facultatea de Biologie, Iași, România; Centrul de Cercetări Antropologice „Olga Necrasov”, Academia Română-Filiala Iași, România
174.	PREDA Alexandra	Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj- Napoca, România
175.	PREOTEASA Constantin	Complexul Muzeal Național, Piatra Neamț, România

-
176.	PRODANOV Bogdan	Institute of Oceanology – Bulgarian Academy of Sciences, Varna, Bulgaria
177.	PROFIRAN Bianca	SCOSAAR, Cluj-Napoca, Romania
178.	RACHEV Radoslav	Sofia University “St. Kliment Ohridski”, Bulgaria
179.	RADU- IORGUȘ Corina	Muzeul de Arheologie „Callatis”, Mangalia, România
180.	RADU Laurențiu	Muzeul de Arheologie „Callatis”, Mangalia, România
181.	RADU Valentin	ArchaeoSciences Platform, Research Institute of the University of Bucharest (ICUB), University of Bucharest, Bucharest, Romania
182.	RADULOVA Lyuba	Universitatea “St. Kliment Ohridski”, Sofia, Bulgaria
183.	RAȚIU Alexandru	Muzeul Național de Istorie al României, București, România
184.	RUSCU Ligia	Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj- Napoca, România
185.	RUSEV Nikola	Muzeul Regional de Istorie Rouse, Rouse, Bulgaria
186.	RUSU Ioana	Universitatea Alexandru Ioan Cuza, Iași, România
187.	ŠAČIĆ BEĆA Amra	Universitatea din Sarajevo Facultatea de Filozofie, Departamentul de Istorie, Istorie Antică, Sarajevo, Bosnia & Herzegovina
188.	SEKULOV Vane	NI Institutul pentru Protecția Monumentelor Culturale și Muzeul Strumica, Macedonia de Nord
189.	ȘEPTILICI Raoul Marius	Muzeul Național al Banatului, Timișoara, România
190.	ȘERBAN Nicoleta	Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc, București, România
191.	SHTERJOV Mitko	NI Institutul pentru Protecția Monumentelor Culturale și Muzeul Stip, Macedonia de Nord

-
192.	SICOE Alexandra-Paula	Facultatea de Istorie, Litere și Științe ale Educației a Universității „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia, România
193.	SÎRBU Livia	Muzeul Național de Istorie a Moldovei, Chișinău, Rep. Moldova
194.	SÎRBU Valeriu	Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, București, România
195.	SONU Diana	Muzeul Municipiului București, București, România
196.	STĂNICĂ Aurel	Institutul de Cercetări Eco-Muzeale „Gavrilă Simion” Tulcea, România
197.	ȘOVA Constantin	Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța, Constanța, România
198.	STANC Margareta-Simina	Universitatea Alexandru Ioan Cuza din Iași, Facultatea de Biologie, Iași, România
199.	STĂNESCU Radu-Octavian	Institutul de Cercetări Eco-Muzeale „Gavrilă Simion” Tulcea, România
200.	ȘTEFAN Cristian Eduard	Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, București, România
201.	ȘTEFAN Dan	Muzeul Național al Carpaților Răsăriteni, Sfântu Gheorghe, România
202.	ȘTEFAN Maria-Magdalena	Muzeul Național de Istorie a României, București, România
203.	STOIA Adrian	C.N.M. ASTRA Sibiu, Sibiu, România
204.	STRATIDES Daniela	Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța, Constanța, România
205.	STREINU Alina	Muzeul Municipiului București, București, România
206.	STREINU Marius Cristian	Institutul Național al Patrimoniului, București, România
207.	SZABÓ Melinda	Universitatea Eötvös Loránd, Departamentul Arheologie Clasică și Provincial Romană, HUNREN-ELTE Research Group for Interdisciplinary Archaeology, Budapesta, Ungaria
208.	TALMAȚCHI Gabriel Mircea	Muzeul de Istorie Națională și Arheologie

		Constanța, Constanța, România
209.	TAPAVIČKI- ILIĆ Milica	Institutul de Arheologie, Belgrad, Serbia
210.	ȚĂRANU Georgiana	Universitatea „Ovidius”, Facultatea de Istorie și Științe Politice, Constanța, România
211.	ȚENȚEA Ovidiu	Muzeul Național de Istorie al României, București, România
212.	TODA Oana	Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei, Cluj-Napoca, România
213.	TOMAS Agnieszka	Universitatea din Varșovia, Facultatea de Arheologie, Varșovia, Polonia
214.	TOPĂRCEANU Anișoara	Muzeul „Dunării de Jos”, Călărași, Călărași, România
215.	TORCICĂ Ion	Muzeul Județean Teleorman, Alexandria, România
216.	TOTEV Boyan	Muzeul Regional de Istorie Dobrich, Dobrich, Bulgaria
217.	TREISTER Mikhail	Cercetător Independent, Bonn, Germania
218.	TSENOV Mladen	University of Mining and Geology "St. Ivan Rilski", Sofia, Bulgaria
219.	ȚUȚUIANU Daniel	Muzeul Civilizației Dacice și Romane, Deva, România
220.	UDRESCU Ovidiu	Universitatea Națională de Știință și Tehnologie Politehnica, Centrul Universitar Pitești, Pitești, România
221.	URDUZIA Claudia	Muzeul Național Brukenthal, Sibiu, România
222.	VARBANOV Varbin	Muzeul Regional de Istorie Ruse, Ruse, Bulgaria
223.	VASILE Gabriel	Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, Academia Română, București, România
224.	VASILE Lucian Florin	Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc, București, România
225.	VELTER Ana-Maria	Cercetător independent
226.	VLAD Florin	Muzeul Județean Ialomița, Slobozia, România
227.	VOINEA Valentina	Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța, Constanța, România

-
228.	WILKINSON Alexander	University of York, United Kingdom
229.	YANKOV Rumen	Veliko Trnovo University "St. Cyril and St. Methodius", Veliko Trnovo, Bulgaria
230.	ZĂGREANU Radu	Complexul Muzeal Bistrița